

ANDRIJA MOHOROVIČIĆ I SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

Ivica Martinović

Sažetak

Meteorolog i seizmolog Andrija Mohorovičić, profesor Kraljevske velike realke u Zagrebu i predstojnik Zagrebačkoga meteorološkog opservatorija od školske godine 1891./1892., doktorirao je i habilitirao iz meteorologije na Sveučilištu u Zagrebu te je na tom sveučilištu potom djelovao kao nastavnik, i to na dvjema njegovim sastavnicama: Mudroslovnom fakultetu i Kraljevskoj šumarskoj akademiji, odnosno njezinu sljedniku Gospodarsko-šumarskom fakultetu. Ti su Mohorovičićevi odnosi sa Sveučilištem u ovom članku proučeni iz perspektive dokumenata pohranjenih u Arhivu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, i to u njihovu kontinuitetu – od molbe s nadnevkom 18. siječnja 1893. za polaganje strogih ispita na Mudroslovnom fakultetu u svrhu stjecanja diplome doktora filozofije do posljednjih predavanja na Gospodarsko-šumarskom fakultetu u travnju 1920. Evo glavnih miljokaza za pozdanu intelektualnu biografiju Andrije Mohorovičića:

Postupak za stjecanje diplome doktora filozofije pokrenuo je Mohorovičić na Sveučilištu u Zagrebu 18. siječnja 1893., i to molbom u kojoj je predložio da se tri njegova meteorološka članka objavljena u *Radu JAZU* (1889., 1891., 1892.) ocijene umjesto disertacije. Profesor fizike dr. Vinko Dvořák u svojoj je ocjeni 5. ožujka 1893. zaključio da te tri predložene rasprave, koje se tiču opažanja oblakā, „mogu čak sasma nadoknaditi posebnu doktorsku disertaciju“. Strogi ispit iz „fizike uz matematiku“ položio je 28. ožujka 1893. „jednoglasno s odlikom“, a strogi ispit iz filozofije 5. ožujka 1894. bio mu je ocijenjen najnižom prolaznom ocjenom: „jednoglasno dovoljan“. U doktora filozofije na Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu promaknut je 15. ožujka 1894.

Postupak za habilitaciju pokrenuo je dr. Mohorovičić već 11. travnja 1894., a ban Dragutin Khuen-Héderváry 9. kolovoza 1894. podijelio mu je dopusnicu za predavanja iz meteorologije. Habilitacijsku radnju *Tornado kod Novske*, koju je čitao 19. siječnja 1893. na sjednici Matematičko-prirodoslovnog razreda JAZU, ocijenili su dr. Dvořák i dr. Zahradnik 1. lipnja 1894., a ocjena je sadržavala primjedbę uz Ferrelovu jednadžbu za brzinu vjetrova, koju je očitо uputio dr. Dvořák. Na habilitacijskom kolokviju održanom 10. srpnja 1894. pred profesorskim zborom Mudroslovnoga fakulteta odgovarao je na 14 pitanja koja su mu uputila tri redovna profesora: dr. Dvořák, dr. Zahradnik i dr. Gorjanović-Kramberger. Dok su dr. Zahradnik i dr. Gorjanović-Kramberger bili „posvema zadovoljni“ odgovorima na svoja pitanja, dr. Dvořák je izjavio da „nije na sva pitanja dobio dovoljan odgovor“, ali je unatoč tomu smatrao da se dr. Mohorovičiću mogu povjeriti predavanja iz meteorologije. Potom je

profesorski zbor jednoglasno izjavio „da je zadovoljan s uspjehom kolokvija dr. Andrije Mohorovičića“. Pokusno mu je predavanje „oprošteno“ na temelju usmene molbe dekanu dr. Maretiću, i to zbog 15-godišnje službe u javnim srednjoškolskim učilištima i na temelju svjedočanstva profesora Zahradnika, koji je na sjednicama Matematičko-prirodoslovnog razreda JAZU slušao „čitanja“ njegovih meteoroloških radova.

U molbu za habilitaciju uvrstio je dr. Mohorovičić i svoj prijedlog za predavanja meteorologije u obliku četiri cjelogodišnja kolegija, a od toga prijedloga na Mudroslovnom fakultetu do 1900. nije ispredavao samo „Teoretičnu meteorologiju“. U razdoblju 1894./1895.–1899./1900. predavao je četiri kolegija iz eksperimentalne meteorologije.

Godine 1899./1900. predavao je jedini put kolegij „O primjeni metode najmanjih kvadrata“, koji je, premda se nalazi u njegovu prvotnom planu za predavanja iz meteorologije, u *Redu predavanja* uvršten među matematičke kolegije.

Na nagovor dr. Varičaka, dr. Mohorovičić 14. studenoga 1905. podnio je profesorskom zboru Mudroslovnoga fakulteta molbu za predavanja „iz meteorologije i astronomije“, čime se naknadno uključio u natjecanje s predstavkom, kojom je dr. Oton Kučera 7. studenoga 1905. predložio da se u sveučilišnu nastavu uvede astronomija „u stegnutoj opsegu“, ali za nastavnika bez habilitacije. Izabrani ocjenitelji dr. Dvořák i dr. Varičak predložili su da dr. Mohorovičić predaje i astronomiju, rektor dr. Heinz toj se ocjeni suprotstavio svojom predstavkom u prilog dr. Kučere, a profesorski je zbor na III. sjednici 8. veljače 1906. na prijedlog dr. Kršnjavoga odgodio odluku za sljedeću redovnu sjednicu profesorskoga zbora.

Dok se još rješavao spor oko učiteljskoga mjesta iz astronomije na Mudroslovnom fakultetu, upozoren dopisom dekana dr. Manojlovića, dr. Mohorovičić je 16. ožujka 1906. profesorskom zboru Mudroslovnoga fakulteta uputio još jednu molbu, ovoga puta samo za „produljenje“ dopusnice za predavanja iz meteorologije, „ako postoji dvojba, da je ta povlast prestala“. Na svojoj IV. sjednici 20. ožujka 1906. profesorski zbor Mudroslovnoga fakulteta Mohorovičićevu je dopusnicu iz meteorologije, izdanu 1894. godine, zbog njegova nesudjelovanja u nastavi na Mudroslovnom fakultetu, a u skladu sa zakonskim odredbama o privatnim docentima, proglasio „utrnulom“, ali je Kraljevskoj zemaljskoj vladi odmah preporučio da mu je ponovo podijeli „bez novoga habilitacijskoga postupka“. Ban Teodor Pejačević svojim mu je dekretom 24. travnja 1906. ponovo podijelio dopusnicu za predavanja iz meteorologije.

Na IV. sjednici profesorski zbor Mudroslovnoga fakulteta je glasovao i u prilog prijedloga dr. Domca da se glede predavanja iz astronomije odbiju oba pristupnika, i to omjerom 9 : 8. Ban Pejačević 5. svibnja 1906. prihvatio je odluku profesorskog zbora, iako je dr. Kršnjavi podastro izdvojeno mišljenje u prilog dr. Kučeri, koje su supotpisala još tri profesora.

Na Mudroslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu dr. Andrija Mohorovičić nikada nije predavao astronomiju.

Dr. Mohorovičić predavao je klimatologiju tri puta: prvi put 1896./1897. u obliku dvaju kolegija, u zimskom poljeću „Uvod u općenitu klimatologiju“, a u ljetnom „Specijalnu klimatologiju“; drugi put cjelogodišnji kolegij „Općenita klimatologija“ 1908./1909.; treći put „Specijalnu klimatologiju balkanskih zemalja“ u ljetnom poljeću 1915./1916.

Prvi kolegij iz seizmologije, „Teorija i praksa seismografa”, predavao je na Kraljevskoj šumarskoj akademiji u ljetnom poljeću akademske godine 1906./1907., dakle godinu dana nakon što je 10. travnja 1906. u Zagrebačkom meteorološkom opservatoriju seizmograf Vicentini-Konkoly započeo s redovitim radom te među prvim potresima zabilježio i potres u San Franciscu.

Geofiziku u užem smislu, u okviru kolegija „Fizika Zemlje (geofizika)”, jedini je put predavao akademske godine 1911./1912. Seizmološke kolegije na Mudroslovnom fakultetu predavao je u razdoblju 1913./1914.–1916./1917. Održao ih je tri: „Općenitu seizmologiju” kao cjelogodišnji kolegij 1913./1914., „Seizmološke vježbe” u ljetnom poljeću 1914./1915. i „Teoretičku seizmologiju” dvaput: u zimskom poljeću 1915./1916. i u ljetnom poljeću 1916./1917.

U ljetnom poljeću 1916./1917. održao je svoja posljednja predavanja na Mudroslovnom fakultetu. Što je razlog tom prekidu, ostaje zasad otvoreno pitanje.

Na Kraljevskoj šumarskoj akademiji predavao je „Meteorologiju i klimatologiju” u razdoblju 1899./1900.–1908./1909., a „Klimatologiju” u razdoblju 1913./1914.–1918./1919. U zimskom poljeću 1919./1920. održao je, navršivši 63 godine, jedina svoja predavanja iz „Klimatologije” na Gospodarsko-šumarskom fakultetu.

Nije predavao samo dvije akademske godine: 1898./1899. i 1907./1908.

Potaknuo je Stjepana Škreba, svoga suradnika u Zagrebačkom meteorološkom opservatoriju, da napiše disertaciju iz teorijske meteorologije pod naslovom *Utjecaj zemaljske rotacije na gibanje atmosfere* (1909.), te je, kao mentor, potpisao ocjenu njezina rukopisa 1. listopada 1909., pronađenu u Škrebovoj molbi za polaganje strogih ispita na Mudroslovnom fakultetu. Mudroslovni je fakultet za službene ocjenitelje odabrao svoje profesore dr. Dvořáka i dr. Varičaka.

Na Gospodarsko-šumarskom fakultetu dr. Mohorovičića neposredno je naslijedio učitelj dr. Andrija Gilić, koji je „Meteorologiju i klimatologiju” prvi put predavao u zimskom poljeću 1920./1921.

Na Mudroslovnom fakultetu dr. Mohorovičića je u nastavi meteorologije naslijedio dr. Stjepan Škreb, koji je u statusu učitelja prvi put predavao „Opću meteorologiju” u zimskom poljeću 1922./1923. Još kasnije ga je naslijedio u nastavi seizmologije: tek je u ljetnom poljeću akademske godine 1928./1929. prvi put predavao kolegij „Seizmologija” jedan sat tjedno.

Ključne riječi: Andrija Mohorovičić; Vinko Dvořák; Dragutin Zahradnik; Vladimir Varičak; Oton Kučera; Mudroslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu; Kraljevska šumarska akademija (1898.–1919.); meteorologija; klimatologija; seizmologija.

1. UVOD

Tijekom svoga života i radnoga vijeka dr. Andrija Mohorovičić, utemeljitelj meteorološke službe u Hrvatskoj 1901. godine, utemeljitelj prve seizmografske postaje u Hrvatskoj 1906. godine, otkrivač plohe diskontinuiteta između Zemljine kore i plašta 1910. godine, uspostavljao je različite odnose sa Sveučilištem u Zagrebu, na-

pose s dvjema njegovim sastavnicama: Mudroslovnim fakultetom i Kraljevskom šumarskom akademijom, odnosno njezinim sljednikom Gospodarsko-šumarskim fakultetom. Ti se odnosi ovdje proučavaju iz perspektive dokumenata pohranjenih u Arhivu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, i to u njihovu kontinuitetu – od molbe za polaganje strogih ispita na Mudroslovnom fakultetu, a u svrhu stjecanja diplome doktora filozofije 18. siječnja 1893. do posljednjih predavanja na Gospodarsko-šumarskom fakultetu u travnju 1920. Uz njih su, radi potpunosti istraživanja, proučeni i neki dokumenti u Arhivu Sveučilišta u Zagrebu i Digitalna zbirka ostavštine Andrije Mohorovičića na Geofizičkom odsjeku Prirodoslovno-matematičkoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Prvi je i osnovni cilj ovoga istraživanja na temelju očuvane arhivske građe utvrditi i podrobno izložiti po mogućnosti sve činjenice o doktoratu, habilitaciji i nastavnom radu Andrije Mohorovičića. Istodobno se želi što iscrpnije obraditi najvažniji učinak Mohorovičićevih odnosa sa Sveučilištem u Zagrebu: rasvijetliti kako je hrvatska sveučilišna sredina prepoznavala i vrednovala znanstvenu produkciju Andrije Mohorovičića i kako je Andrija Mohorovičić svoje istraživačke rezultate uklapao u sveučilišnu nastavu unatoč njezinim zadanim okvirima. Još jedan popratni učinak takva proučavanja ne treba zanemariti: time se sustavno pretresaju svi podatci o odnosu Andrije Mohorovičića i Sveučilišta u Zagrebu, a neki od njih, čak i kad su ustaljeni i kad su prodrli u leksikonske i enciklopedijske natuknice, već na prvi pogled zahtijevaju temeljitu provjeru. Evo nekoliko takvih podataka:

1. „Godine 1893. promoviran je za doktora filozofije na zagrebačkom Sveučilištu na osnovi disertacije ‘O opažanju oblaka, te o dnevnom i godišnjem periodu oblaka.’“ [1, p. 251]. „Na temelju disertacije ‘O opažanju oblaka, te dnevnom i godišnjem periodu oblaka u Bakru’ postigao je 1897. doktorat iz filozofije na Sveučilištu u Zagrebu.“ [2, p. 66]. „Godine 1893. promoviran je za doktora filozofije na Zagrebačkom fakultetu obranivši uspješno disertaciju ‘O opažanju oblaka, te o dnevnom i godišnjem periodu oblaka.’“ [3, p. 148b]. „Mohorovičić je doktorirao 1893. u Zagrebu disertacijom *O opažanju oblaka, te dnevnom i godišnjem periodu oblaka u Bakru.*“ [4, p. 401]. „Slavni Andrija Mohorovičić je imao 15. 4. 1894. promociju za doktora znanosti.“ [5, p. 76]. „Doktorirao 1893. radom O opažanju oblaka, te dnevnom i godišnjem periodu oblaka u Bakru.“ [6]. Koja je od tih triju godina točna? Zašto se onda u Mohorovičićevim bibliografijama uopće ne susreće naslov disertacije? Kad je dakle Andrija Mohorovičić promaknut na čast doktora filozofije?

2. „G. 1897. habilitovao se je na zagreb. sveuč. kao priv. docent za meteorologiju, <...>“ [7, p. 194a]. „G. 1897. habilitira se kao privatni docent, <...>“ [1, p. 251]. „<...> od 1897 privatni docent, <...>“ [8, p. 150a]. „Iste godine [tj. 1897.] habilitirao se kao privatni docent, <...>“ [2, p. 66]. „Godine 1897. postaje privatnim docentom za meteorologiju na Sveučilištu u Zagrebu te doskora i docentom za meteorologi-

ju i klimatologiju na tadašnjoj Visokoj šumarskoj akademiji.“ [3, p. 146b]. Kako se to može uskladiti s tvrdnjom koju je Živaković-Kerže izrekla u istom stupcu: „Te [1894.] godine počinje predavati meteorologiju na Mudroslovnom fakultetu?“ Znači li to da je na Mudroslovnom fakultetu počeo predavati meteorologiju tri godine prije habilitacije? Posrijedi je očito omaška, ali koja je godina točna? K tome, Mudroslovni fakultet i Kraljevska šumarska akademija nisu ustanove istoga ranga u obrazovnom sustavu Kraljevine Hrvatske početkom 20. stoljeća; studiji na Mudroslovnom fakultetu su četverogodišnji, a studij šumarstva u početnom je razdoblju trogodišnji; nastavnik na Kraljevskoj šumarskoj akademiji ima naslov „učitelj“, čak i kad mu je na temelju habilitacije podijeljen naslov „privatni docent“, kako vrijedi i za Andriju Mohorovičića; većina postavljenja za učitelja došla je izravno iz Odjela za bogoštovje i nastavu, tadašnjega ministarstva školstva i znanosti, dakle mimo postupka pred profesorskim zborom Mudroslovnoga fakulteta.

3. „<...>, g. 1910. izvan. sveuč. prof.“ [7, p. 194a]. „<...>, a god. 1910. postaje izvanredni profesor na Sveučilištu u Zagrebu.“ [1, p. 251]. „a od 1910 izvanredni profesor na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.“ [8, p. 150a]. „Godine 1910. podijeljen mu je naslov izvanrednoga profesora.“ [3, pp. 146b-147a]. „Godine 1910. postao izvanredni profesor.“ [6]. Zar carsko imenovanje ne nosi nadnevak 29. prosinca 1909.? Znači li to da je od 1910. godine bio članom profesorskoga zbora Mudroslovnoga fakulteta?

4. Astronomiju je na Filozofskom fakultetu, između ostalih, predavao i „Andrija Mohorovičić (1910.–1919).“ [2, p. 49; 9, p. 99]. „U razdoblju od 1893. do studijske godine 1917./18. predavao je na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu kolegije s područja geofizike i astronomije.“ [3, pp. 148b–149a]. Mohorovičiću su „1910. na ponovljenu molbu povjerena predavanja iz astronomije, u okviru katedre za fiziku, <...>“ [10, p. 46]. Mohorovičiću su „1910., na ponovljenu molbu, povjerena predavanja iz astronomije, u okviru katedre za fiziku, <...>“ [11, p. 46]. Mohorovičić je „od 1910. izvanredni sveučilišni profesor s predavanjima iz geofizike i astronomije.“ [4, p. 401]. „Od 1893. do 1917/18. na Mudroslovnom fakultetu predavao kolegije s područja geofizike i astronomije.“ [6]. Kako to da u „Redu predavanja“ Sveučilišta u Zagrebu u promatranom razdoblju nema nikakva traga o Mohorovičićevim predavanjima iz astronomije? Kako to da kao nastavnik Sveučilišta u Zagrebu nije objavio nijedan astronomski rad?

5. „Od g. 1900. bavio se samo meteorologijom, a od 1905. i seismologijom.“ [7, p. 194a]. Zar se „samo meteorologijom“ nije bavio već za vrijeme profesure na Kraljevskoj nautičkoj školi u Bakru (1882./1883.–1890./1891), pouzdano od 1887. godine, kad je i utemeljio meteorološku postaju II. reda, kako potvrđuje i njegova bibliografija?

6. „Od 1900.–1909. učitelj meteorologije i klimatologije na šumar. akad.“ [7, p. 194a]. Kako to da sveučilišni „Red predavanja“ dokumentira da je Mohorovičić u

zimskom poljeću 1913./1914. predavao „Klimatologiju“? Zar sveučilišni „Red predavanja“ ne spominje Mohorovičića kao učitelja klimatologije na Kraljevskoj šumarskoj akademiji akademske godine čak i 1919./1920. godine?

7. Kad je Vjekoslav Klaić za sveučilišnu spomenicu o 50. obljetnici Sveučilišta u Zagrebu sastavio kratku povijest Filozofskoga fakulteta, prvo je obradio kako su propisane profesorske stolice u razdoblju 1874.–1924. bile popunjavane redovitim i izvanrednim profesorima, a potom je spomenuo „i one zaslužne nastavnike fakulteta, koji su kao privatni docenti i učitelji dulje ili kraće vrijeme djelovali, pa su ili umrli, ili su odstupili, ili su opet našli mjesta na drugim sveučilištima.“ [12, p. 116]. Tom je prilikom dometnuo da su „dr. Andrija Mohorovičić <za meteorologiju> i dr. Ivan Kasumović <za povijest latinske poezije u doba careva> docenturu napustili.“ [12, p. 116]. O kakvom se napuštanju docenture tu radi i kad se to zbilo? Zar je doista dr. Andrija Mohorovičić napustio svoju docenturu iz meteorologije? A Klaić je Mohorovičićev suvremenik.

8. U biografiji Andre Gilića, koja je objavljena u spomenici PMF-a 1974. godine, piše: „Kao honorarni docent preuzeo je 1919. predavanja iz meteorologije i klimatologije na upravo osnovanom Gospodarsko-šumarskom fakultetu i Tehničkoj visokoj školi u Zagrebu.“ [2, p. 67]. Zašto onda u sveučilišnom redu predavanja stoji da je taj kolegij na Kraljevskoj šumarskoj akademiji upravo akademske godine 1919./1920. predavao Andrija Mohorovičić?

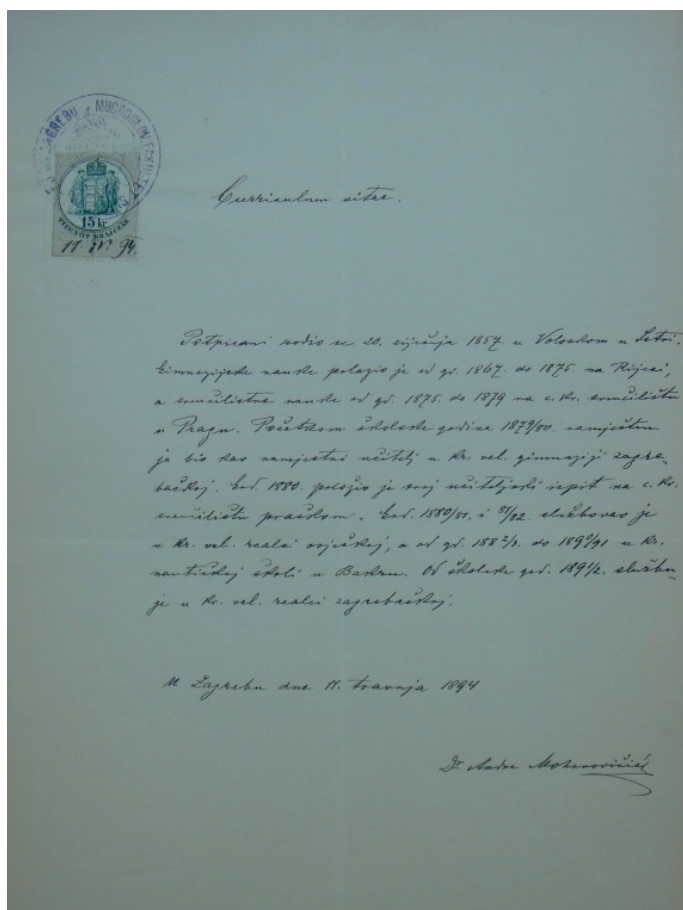
S druge strane, postoji jedna kratka biografija Andrije Mohorovičića uz koju se ne mogu postaviti ovakva pitanja, pa je treba smatrati najpouzdanijom koja je do sad tiskana: obrađujući „postanak domaće akademske prirodoslovno-matematičke zajednice u Hrvatskoj“ Tihana Luetić i Tihomir Vukelja prikazali su i znanstvenike koji su djelovali u četirima znanstvenim zavodima izvan Sveučilišta te su tom prilikom u prostoru jedne bilješke objavili i Mohorovičićevu biografiju s oslonom na arhivska i tiskana vrela [13, p. 313, bilješka 1189].

2. DISERTACIJA IZ METEOROLOGIJE I DOKTOR FILOZOFIJE (1893.–1894.)

Andrija Mohorovičić (1857.–1936.) završio je trogodišnji studij matematike i fizike na Carsko-kraljevskom sveučilištu Karla-Ferdinanda u Pragu u razdoblju 1875./1876.– 1877./1878., kako svjedoči bilješka unutar zapisa o njegovu polaganju strogog ispita iz fizike uz matematiku [prilog 3], odnosno „polazio je sveučilišne nauke od gd. 1875. do gd. 1879.“, kako svjedoči sâm Mohorovičić u svojem životopisu iz 1894. godine, što bi značilo da je njegov studij trajao do godinu dana duže [prilog 11.1.]. Ta se dva podatka dadu jednostavno uskladiti: sveučilištarac iz Voloskog odslušao je šest poljeća, kako dokumentira Mirko Orlić u svom članku o Mohorovičićevim studentskim danima [14, pp. 122–123, tablice 1–3], a ispitu je pristupio tijekom akademske godine 1878./1879.

Po završetku studija odmah je počeo raditi kao srednjoškolski profesor u Hrvatskoj: jednu školsku godinu kao „namjestni učitelj“ na zagrebačkoj velikoj realci na Griču, a nakon polaganja učiteljskoga ispita na praškom Sveučilištu 1880. godine – dvije školske godine u Osijeku, devet školskih godina u Bakru i od školske godine 1891./1892. ponovo u istoj zagrebačkoj gimnaziji, ali sada kao profesor. Riječima samoga Mohorovičića u životopisu koji je priložio svojoj molbi za habilitaciju (slika 1):

„Početkom školske godine 1879/80 namješten je bio kao namjestni učitelj u kr. vel. gimnaziji zagrebačkoj. God. 1880. položio je svoj učiteljski ispit na c. kr. sveučilištu praškom. God. 1880/81 i 81/82 službovao je u kr. vel. realci osječkoj, a od gd. 1882/3 do 1890/91 na kr. nautičkoj školi u Bakru. Od školske god. 1891/2 slušbuje u kr. vel. realci zagrebačkoj.“ [prilog 11.1]

Slika 1. Curriculum vitae što ga je dr. Andrija Mohorovičić priložio svojoj molbi za habilitaciju s nadnevkom 11. travnja 1894. [prilog 11.1.]

Dok je radio u Kraljevskoj nautičkoj školi u Bakru, mladi je profesor matematike i nauka o parostroju – to je najčešće predavao – započeo 1885. s meteorološkim opažanjima, a nakon nabave meteoroloških instrumenata 1886. godine [15, p. 40] i konstrukcije vlastite inačice nefoskopa utemeljio je meteorološku postaju II. reda, koja je 1. svibnja 1887. započela s redovitim radom [16, predgovor na pp. 3–14, rezultati opažanja na pp. 15–41; 17, p. 262]. Evo kako je profesor Andrija Mohorovičić posvjedočio o tim danima:

„Najvećom zapriekom ostvarenju te ideje [tj. meteorologijske postaje] bilo je to, što je zavod [tj. nautička škola] bio još onda bez ikakvih aparata i instrumenata koji za nautiku toli za fiziku i meteorologiju. Sa svim tim je potpisani opazio što je mogao dvie godine [dakle 1885. i 1886.], a njevoja od tih bilježaka će se moći uz zgodnu korekciju kod bolje prilike upotrebiti.

Kada je bila škola smještena u novu zgradu u sredini grada pokraj mora, a najpotrebitija učila osobito darežljivošću visoke vlade nabavljena, nabavili su se med ostalim i instrumenti za meteorologijsku postaju II. reda, <...>“ [14, p. 3]

Prve je rezultate svojih meteorologijskih opažanja sažeo u izvješću „Meteorologijska opažanja na kr. nautičkoj školi u Bakru godine 1887. sa kratkim predgovorom“ (1888.), objavivši ga u VI. *Programu kralj. nautičke škole u Bakru* [18], a nakon toga je u suradnji s kapetanom Antonom Zuvičićem, također profesorom u toj školi, sve do 1891. godine, zaključno s IX. *Programom*, redovito objavljivao godišnje izvješće „Meteorologijska opažanja“ u *Programu kraljevske nautičke škole u Bakru*. Od 1888. počeo je pisati znanstvene radove iz meteorologije, koje je gotovo redovito objavljivao u *Radu JAZU* (1889., 1891., 1892.), a kratkim se priopćenjima javljao u međunarodnom časopisu *Meteorologische Zeitschrift* (1888., 1889., 1891., 1892.) pod uredništvom Juliusa Hanna [19, pp. 69–70, nn. 4, 6b, 7, 9, 11, 12, 14]. U bakarskoj je nautici prvi put predavao predmet „Oceanografija i meteorologija“ školske godine 1889./1890., i to učenicima III. razreda [20, p. 117], a sljedeće godine predmet „Meteorologija i oceanografija“ učenicima II. razreda [21, p. 81]. Na vlastitu je molbu, „odpisom visoke kr.[aljevske] zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 4. kolovoza 1891. broj 7094.“, profesor Mohorovičić premješten „na kr.[aljevsku] veliku realku i s njom spojenu višu trgovačku školu u Zagrebu.“ [22, p. 10]. Ta znanstvena produkcija, sva usmjerena na područje meteorologije, bitno je pripomogla Mohorovičiću da bude premješten u veliku realku na Griču i 1. siječnja 1892. preuzme Meteorologijski opservatorij u njezinu sastavu nakon umirovljenja profesora Ivana Stožira [17, p. 263], a uz to mu je omogućila gladak put do diplome doktora filozofije 1894. godine.

Prvi je službeni dodir s Mudroslovnim fakultetom Kraljevskoga sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu Mohorovičić ostvario kad je 18. siječnja 1893. podnio

molbu profesorskom zboru „da mu dozvoli podvrći se strogim ispitom iz meteorologije kao glavnog predmeta a fizike i matematike kao nuzgrednih predmeta“ [prilog 1, p. 1]. Pritom je izjavio da se „kao učitelj srednjih škola <...> poglavito bavio meteorologijom“, te je kratko prikazao svoju znanstvenu produkciju iz meteorologije, u koju je uključio više manjih članaka tiskanih u časopisu *Meteorologische Zeitschrift*, a kao posljednju obavijest dometnuo je:

„priredio je za čitanje u Jugoslavenskoj akademiji radnju ‘Tornado kod Novske’“. [Prilog 1, p. 1]

Molbi je Andrija Mohorovičić priložio tri svoja rada objavljena u *Radu JAZU* kao svoja glavna ostvarenja (slika 2):

- „1) Nekoliko opažanja o vertikalnoj komponenti gibanja oblaka. Rad XCV. gd. 1889.
- 2) Nekoji rezultati opažanja oblaka na kr. nautičkoj školi u Bakru. Rad CIV. gd. 1891.
- 3) Dnevna i godišnja perioda oblaka u Bakru. Rad CXI. gd. 1892.“ [prilog 1; 23, 24, 25]

A to znači da je profesor zagrebačke realke uoči svoga 36. rođendana tražio da bude promaknut u doktora filozofije na temelju tih triju priloženih radova, kako je i razjašnjeno u službenoj dokumentaciji kad je položio strogi ispit iz filozofije (slika 3):

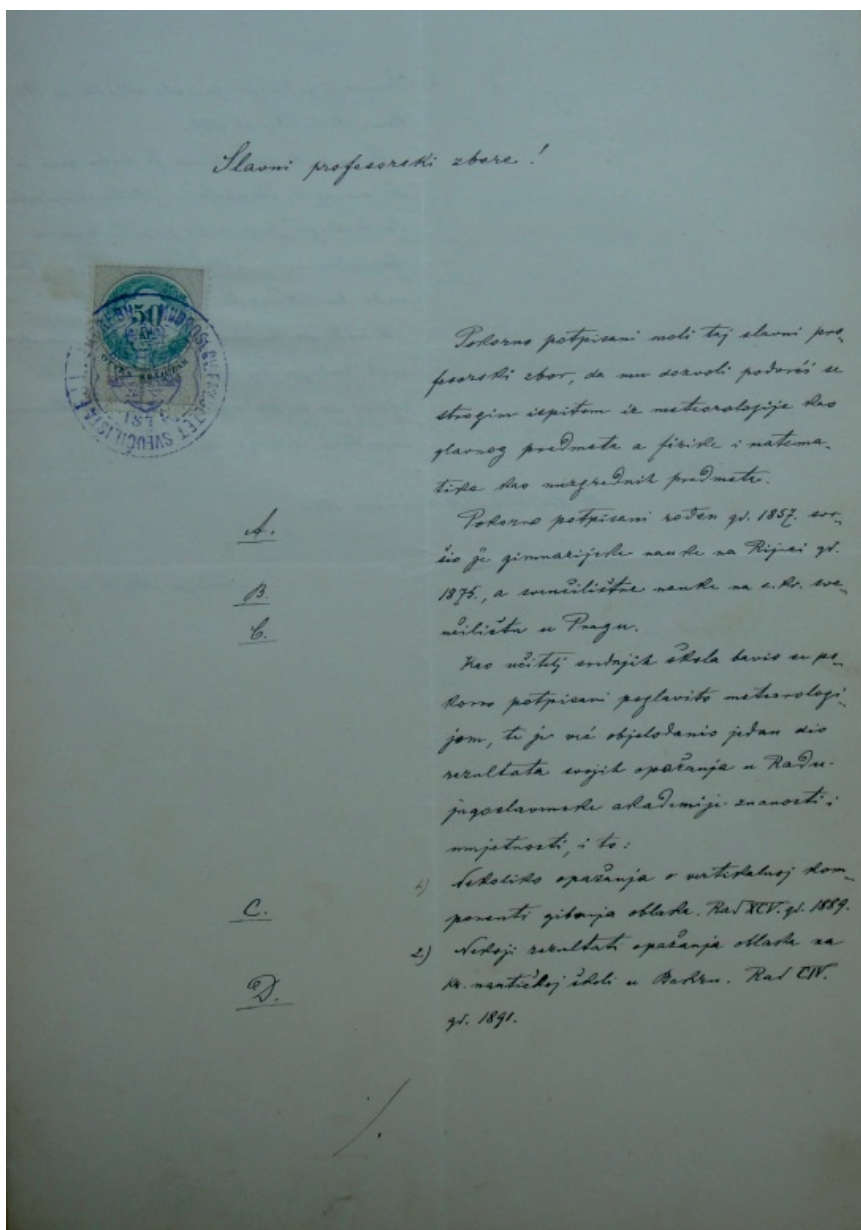
„predložio je upravo tri radnje, ali sve 3 sačinjavaju jednu cjelinu:

1. Nekoliko opažanja o vertikalnoj komponenti gibanja oblaka;
2. Nekoji rezultati opažanja oblaka na kr. nautičkoj školi u Bakru;
3. Dnevna i godišnja perioda oblaka u Bakru.

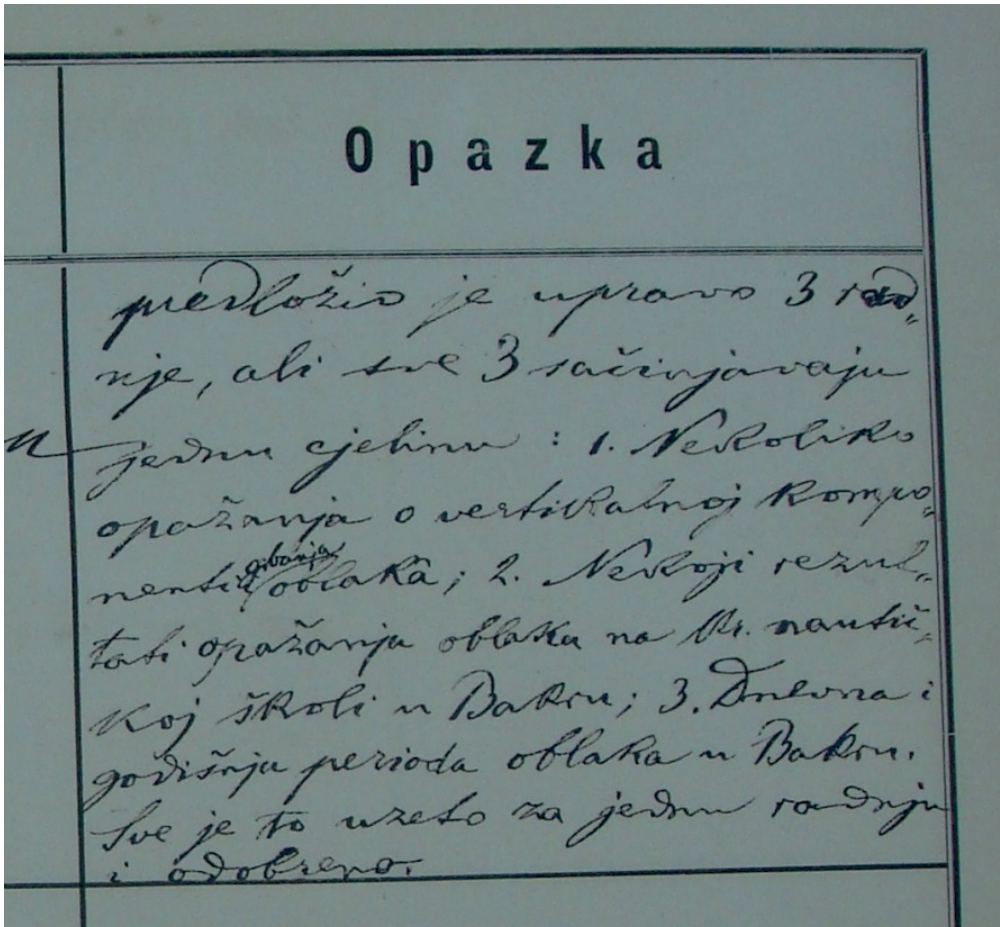
Sve je to uzeto za jednu radnju i odobreno.“ [prilog 4]

Mohorovičić je bio drugi – nakon Ljubomira Miletića iz slavenske filologije 1889. godine – koji se poslužio tom zakonskom mogućnošću na Mudroslovnom fakultetu: da umjesto disertacije u rukopisu podastre na ocjenu jedan objavljeni rad ili skupinu objavljenih radova za koje izabrani ocjenjivač treba ustanoviti jesu li jednakovrijedni doktorskoj disertaciji [26, p. 325]. Te je Mohorovičićeve radove ocijenio dr. Vinko Dvořák, profesor fizike, a s njegovom se ocjenom suglasio dr. Dragutin Zahradnik, profesor matematike [prilog 2]. Iako je potpisani tekst nazvao ocjenom, dr. Dvořák sročio je zapravo kratku izjavu, kojom je jamčio da molitelj tim trima objavljenim radovima ispunjava osnovni uvjet za pristup strogim ispitima:

„U podnešenih rasprava se vidi svuda revno nastojanje i samostalnost shvaćanja, tako da mogu čak sasma nadoknaditi posebnu doktorsku disertaciju.“ [prilog 2]

Slika 2. Molba Andrije Mohorovičića profesorskom zboru Mudroslovnoga fakulteta za polaganje strogih ispita radi stjecanja diplome doktora filozofije na temelju triju objavljenih meteoroloških radova, podnijeta 18. siječnja 1893. [vidi prilog 1]

Slika 3. Rubrika „Opazka“ o karakteru Mohorovičićeva doktorata u evidencijskoj knjizi *Doktorati 1874–1933*, uz nadnevak 5. ožujka 1893. [prilog 4]

Ipak, i u kratkoj izjavi dr. Dvořák razlikovao je „predložene tri razprave koje se tiču opažanja oblaka“, dakle tri tiskane rasprave, od jedne koja još nije bila objelodanjena:

„Zatim je čitao dotičnik u sjednici jugoslav.[enske] akademije razpravu ‘Orkanu u Novskoj’.“ [prilog 2]

Svoju je ocjenu profesor fizike potpisao 5. ožujka 1893. [prilog 2], pa je odatle jasno da je Mohorovičić svoju raspravu o tornadu čitao između 18. siječnja i 5. ožujka 1893. Istina, rasprava je u tiskanoj inačici naslovljena *Tornado kod Novske*, uostalom

kao i u Mohorovićevoj molbi 18. siječnja 1893. [prilog 1, p. 2]. Očito, ocjenitelj nije naveo točan naslov još neobjavljenoga članka, ali je važno uočiti da je u svojoj vrlo kratkoj ocjeni želio spomenuti upravo članak o tornadu, koji je Mohorovićić žurno sastavio na Vladin nalog, a koji je opisom razornih posljedica tornada još jednom naglasio društvenu ulogu meteorologije.

Glede određivanja materije strogih ispita Mohorovićićeva molba nije bila dobro sročena, odnosno odstupala je od uobičajene prakse, ali tome se nije čuditi: na Sveučilištu su do te molbe obranjena samo tri doktorata s matematikom i fizikom, odnosno fizikom i matematikom kao predmetima na strogim ispitima: Franjo Divić (1881.), David Segen (1888.–1889.) i Vladimir Varićak (1890.), a Mohorovićićev postupak za stjecanje doktorata bio je tek devetnaesti nakon ‘obnove’ Sveučilišta 1874. godine [26, p. 325]. U razdoblju od 1878. do 1928. godine svaki je pristupnik za doktorat na Mudroslovnom fakultetu polagao dva usmena stroga ispita: prvi iz svoje glavne i sporedne struke, nekad samo iz glavne struke, a drugi obvezno iz filozofije ili, sasvim rijetko, iz jedne ili dviju njezinih disciplina; ako mu je filozofija bila glavna struka, tada se birala struka iz koje se polaže drugi strogi ispit, a u početnom razdoblju to je najčešće bila povijest, filologija ili fizika. Mohorovićićevo očekivanje da bi stroge ispite polagao „iz meteorologije kao glavnog predmeta a fizike i matematike kao nuzgrednih predmeta“ nije među profesorima Mudroslovnoga fakulteta naišlo na plodno tlo. Njegova je molba da pristupi strogim ispitima prihvaćena, ali je pritom i preinačena što se tiče struka koje treba polagati. Za prvi strogi ispit zahtijevala se cijela fizika, a ne samo meteorologija kao glavni predmet, a matematika je dodana kao „uzgredni“ predmet. Za drugi strogi ispit određena je filozofija, što je svojim prijedlogom Mohorovićić zapravo htio izbjeći. Očito s razlogom, jer je na Carsko-kraljevskom sveučilištu u Pragu, za trajanja svoga trogodišnjega studija fizike i matematike, iz filozofije odslušao samo dva predmeta, oba kod profesora Johanna Heinricha Löwea: „Logiku“ u drugom, a „Osnovne pojmove panteizma“ u šestom poljeću [14, tablica 1 na p. 122; tablica 3 na p. 123]. Da je bio bolje upućen u postupak stjecanja doktorata na Mudroslovnom fakultetu, najvjerojatnije bi Mohorovićić bio uspio da je u svojoj molbi predložio da prvi strogi ispit polaže iz fizike i matematike, a drugi, primjerice, iz logike i kozmologije. Jer takvo što se već događalo na Mudroslovnom fakultetu: Čiro Truhelka je 1885., a Milivoj Šrepel 1886. godine polagao samo „logiku i estetiku“. Takav bi ispit iz logike i kozmologije (ili filozofije prirode) Mohorovićić s lakoćom pripremio i ne bi mu oklijevao pristupiti godinu dana, ali mu to, očito, nitko nije prišapnuo.

Andrija Mohorovićić odlučio je prvo polagati ispit iz fizike i matematike, dobro brzo nakon odobrenja da može pristupiti ispitima – već 28. ožujka 1893. [prilog 3]. „Izpitna gromada“, tj. znanstveno područje iz kojega je polagao strogi ispit službeno je u njegovu slučaju definirana ovako: „fizika uz matematiku“, dakle prednost je dana fizici [prilog 3]. Povjerenstvo u najjačem sastavu, tj. češki trolist javnih

redovitih profesora kemije, matematike i fizike: dr. Gustav Janeček, dr. Dragutin Zahradnik *ex officio* kao dekan i dr. Vinko Dvořák, Mohorovičićeve je odgovore ocijenio „jednoglasno s odlikom“ [prilog 3].

Drugi strogi ispit, iz filozofije, Mohorovičić je pripremao gotovo godinu dana i položio ga 5. ožujka 1894. pred povjerenstvom u sastavu: dr. Tomo Maretić, dr. Franjo Marković i dr. Vinko Dvořák [prilog 4]. Ispitivač je zacijelo bio dr. Franjo pl. Marković, prvi javni redoviti profesor filozofije na obnovljenom zagrebačkom Sveučilištu, a Mohorovičić je za svoje odgovore iz filozofije dobio najnižu prolaznu ocjenu: „jednoglasno dovoljan“ [prilog 4].

Da bi bio promaknut u doktora filozofije, Mohorovičić je morao zadovoljiti još samo jedan uvjet: predati dekanatu 50 primjeraka svake od rasprava koje su zajedno ocijenjene kao jednakovrijedne disertaciji. A rigorozant Mohorovičić većinu je posebnih otisaka tih triju radova objavljenih u *Radu JAZU* već porazdjelio kako su bile objavljivane – od 1889. do 1892. Stoga je uputio molbu profesorskom zboru Mudroslovnoga fakulteta:

„Pošto bi morao pokorno potpisani po §. 11. Zakona o strogim ispitima prije promocije predati slavnom dekanatu od svake od svojih rasprava po pedeset otisaka a ne ima ih više nego 6, to moli taj slavni profesorski zbor, da mu dozvoli promociju ako preda po 6 otisaka svake od svojih rasprava.“ [prilog 5]

Tu je molbu potkrijepio sljedećim razlozima [prilog 5]:

1. U razdoblju kad su tri rasprave tiskane (1889.–1892.) potpisnik molbe nije ni razmišljao o tom da bi se podvrgnuo strogim ispitima radi stjecanja doktorskoga naslova. To znači da je odluku o pokretanju toga postupka donio iznenada, a nakon objavljivanja trećega rada „Dnevna i godišnja perioda oblaka u Bakru“, vjerojatno na nečiji poticaj, možda i predsjednika JAZU dr. Josipa Torbara, koji ga je, i sâm se baveći meteorologijom, predložio za člana dopisnika [27] pa je i izabran na Glavnoj skupštini JAZU 12. prosinca 1893. [28, p. 41]. Važno je uočiti: Andrija Mohorovičić izabran je za člana dopisnika JAZU nakon polaganja prvoga strogoga ispita iz fizike uz matematiku, a prije svoga promaknuća u doktora filozofije na Mudroslovnom fakultetu.
2. Kad bi odlučio ponovno tiskati te tri rasprave, morao bi prvi ishoditi dopuštenje od Akademijine uprave, „a bilo bi to skupčano s ogromnim troškom, jer sve tri rasprave imaju zajedno oko 8 araka.“ [prilog 5]. Doista, tri predložene rasprave u Akademijinu časopisu obasežu 118 stranica tiskanoga sloga.
3. Velik bi trošak također bio, „ako bi potpisani morao kupiti u tu svrhu 150 komada *Rada*“ [prilog 5], po 50 primjeraka svezaka 95, 104 i 111.

4. Sve tri radnje tiskane su u *Radu JAZU*, dakle u časopisu koji izlazi u nakladi od 500 primjeraka. Taj je razlog zacijelo bio presudan, jer su njegovi radovi bili dostupni u najuglednijem znanstvenom časopisu u Hrvatskoj, a upravo se javnost i dostupnost disertacije htjela postići spomenutom zakonskom odredbom.

Čim je primio molbu, dekan dr. Maretić sazvaio je za ponedjeljak 12. ožujka 1894. izvanrednu sjednicu profesorskoga zbora s jednom jedinom točkom dnevnoga reda:

„Ispitani rigorozant A. Mohorovičić moli oprost od dužnosti, koju mu nalaže §. 11. zakona o strogiem ispitima“. [prilog 6]

Profesorski zbor na izvanrednoj je sjednici „uslišao ovu smjernu molbu“, kako je Mohorovičić molio, a dekanat je žurno o tom obavijestio Rektorat.

Rektor i Kraljevsko sveučilište Franje Josipa I. u Zagrebu (*Regia litterarum Universitas Francisci Josephi I. Zagrabienensis*) po uhodanom su postupku upriličili promaknuće Andrije Mohorovičića na čast doktora filozofije – samo tri dana nakon odluke profesorskoga zbora Mudroslovnoga fakulteta. Dan nakon sjednice, 13. ožujka 1894., urudžbirao je Mohorovičić svoju molbu Rektoratu da odredi dan i sat promocije, a dekan dr. Maretić na istoj je stranici dopisao potvrdu da je kandidat udovoljio svim zakonskim uvjetima [prilog 7]. Toga je dana rektor dr. Dvořák izabrao Spiridiona Brusinu za promotora te odredio vrijeme i mjesto promocije pa obavijest poslao dekanu, promotoru i kandidatu Mohorovičiću. Sva su trojica vlastoručnim potpisima ovjerili da su primili obavijest. Sljedećega dana na oglasnoj je ploči objavljen oglas o vremenu i mjestu promaknuća Andrije Mohorovičića:

„Sutra dne 15. ožujka t.g. u 11½ satih pr. podne obaviti će se u sveučilištnoj auli promocija g. A. Mohorovičića, profesora kr. velike realke zagrebačke, na čast doktora filozofije.“ [prilog 9]

Zato doktorska diploma Andrije Mohorovičića nosi nadnevak 15. ožujka 1894. Na latinskom: „ZAGRABIAE die 15. Martii anni millesimi octingentesimi nonagesimi quarti.“ Naslov disertacije u toj je ispravi sažet u izričaj „Rezultati opažanja oblaka u Bakru“, jer u tiskanom obrascu nije bila predviđena zakonska, ali rijetko korištena mogućnost da se nabroje naslovi rasprava, koje su jednakovrijedne disertaciji. Prema tome, bilo bi pogrešno zaključiti da postoji Mohorovičićev rukopis ili tiskana knjiga pod tim naslovom, nego ta stilizacija, vjerojatno iz Dvořákova pera, vješto objedinjuje tematiku triju radova koje je pristupnik za stjecanje doktorata predložio za ocjenu umjesto rukopisa disertacije. Diplomom kojom je Andrija Mohorovičić stekao naslov „doktor filozofije“ (*doctor philosophiae*) potpisali su u ime Mudroslovnoga fakulteta dekan dr. Tomo Maretić, u ime sveučilišta rektor dr. Vinko Dvořák, a kao profesor promotor Spiridion Brusina [29]. Postupak od polaganja strogog ispita iz filozofije do promaknuća na čast doktora filozofije s meteorološkom diser-

tacijom tekao je posve glatko i potrajao točno deset dana. Kao da se svima žurilo: i Sveučilištu i Mudroslovnom fakultetu i novome doktoru – da bi se postupak habilitacije okončao do početka akademske godine.

3. HABILITACIJA IZ METEOROLOGIJE (1894.)

Ni mjesec dana nakon što mu je izdana doktorska diploma, točno 11. travnja 1894., dr. Andrija Mohorovičić uručio je u dekanatu Mudroslovnog fakulteta molbu za habilitaciju iz meteorologije, a priložio je:

- „1) raspravu pod naslovom ‘Tornado kod Novske’;
- 2) svoj *curriculum vitae*;
- 3) svoju doktorsku diplomu.“ [prilog 11]

Raspravu *Tornado kod Novske* napisao je u drugoj polovici 1892. godine. Naime, 24. lipnja te godine dobio je Mohorovičić nalog Odjela za bogoštovje i nastavu Kraljevske zemaljske vlade „da prouči ‘tornado’, što je prouzrokovao nesreću na željezničkoj postaji u Novskoj i u obližnjoj šumi“ [30, p. 1]; treba odmah istaknuti – nalog je primio s priličnim zakašnjenjem jer je tornado poharao taj kraj 31. svibnja 1893. Nakon pregleda željezničke pruge od Jasenovca do Raića, ispitivanja očevidaca i pregleda ogromnih šteta na kolodvoru i u šumi zvanoj Greda, a taj je posao potrajao od 24. do 29. lipnja [30, pp. 1, 4, 6, 7], dakle nepunih šest dana, sastavio je prvi dio rasprave [30, pp. 1–11], u koji je uključio sve svoje nalaze, među njima i ove: Novsku su pogodile dvije „vitlice“, danas bismo rekli vijavice, međusobno udaljene oko 1,5 km, a rušilački im je put iznosio 3,5 km [30, p. 10]; zapadni tornado pogodio je vlak pri polasku iz postaje Novska prema Raiću, razbacao 21 kola u kompoziciji od 29 njih ukupno [30, pp. 1–2], a posljednji vagon težak 13 tona odnio u paraboličnom luku 30 metara od tračnica [30, p. 12]; „od Novske prema Raiću pobacani su svi telegrafični stupovi na 2 km. duljine.“ [30, p. 4]; istočni tornado porušio je „oko 150.000 hrastova i bukava med 0.70 m. i 1.20 m. diametra“ [30, p. 7]; kućica nad kolima zajedno s kočničarom Rukavinom odletjela je 40 m daleko od pruge, a da se on nije ozlijedio [30, p. 3]; djevojku Katu Ljevačić tornado je nosio zrakom, tri puta je dizao i spuštao na zemlju, a prošla je neozlijeđena [30, p. 6]; jedan je pastir smrtno nastradao [30, p. 11]. Da bi točno ustanovio put kretanja tornada, posebno je opisao položaje vagona vlaka nakon nevremena i smjerove porušenih stabala na 30 položaja u obližnjoj šumi, priloživši dva situacijska crteža. Radio je tako temeljito te je mogao izjaviti „da sam pregledao i pobilježio sve, što je bilo nužno s teorijskog stanovišta.“ [30, pp. 1–11].

U drugom i najkraćem dijelu rasprave utvrdio je smjer i brzinu vjetra [30, pp. 11–13]. U trećem dijelu rasprave [30, pp. 13–16], s pomoću obilne poredbene građe, prikupljene s meteoroloških i poštanskih postaja u Hrvatskoj i susjednim joj ze-

mljama, izradio je dva zemljovida, jedan na kojem je ucrtao izoterme i izobare, a drugi na kojem je ucrtao izobronte. Na temelju prikupljenih podataka ustanovio je znatne razlike u promjeni temperature između krasa i slavonske ravnice uoči nevremena pa je o uzroku tornada zaključio ovako:

„Da je na onom kraju fronte mogao nastati tornado, bit će po svoj prilici uzrok taj, što je baš okrajak onoga nevremena nastao u barometrijskoj depresiji sjevero-zapadne Bosne. Neposredni uzrok postanku nevremena ima se tražiti u velikom gradijentu temperature između Krasa i susjedne hrvatske nizine.“ [30, p. 16]

U svojoj molbi za pristupanje strogim ispitima, s nadnevkom 18. siječnja 1893., zapisao je Mohorovičić da je „priredio za čitanje u Jugoslavenskoj akademiji radnju ‘Tornado kod Novske.’“ [prilog 1, p. 2]. Dopunske podatke o raspravi nudi *Ljetopis JAZU za godinu 1893.*: na sjednici Matematičko-prirodoslovnog razreda 5. siječnja 1893. najavio je predstojnik dr. Dragutin Zahradnik „da će prof. Mohorovičić čitati razpravu o tornadu kod Novske“ [28, p. 13], a Mohorovičić ju je čitao na sljedećoj sjednici 19. siječnja 1893. te je tom prilikom Razred odlučio da ona bude tiskana u *Radu JAZU* [28, p. 14], što je primljeno na znanje na skupnoj sjednici održanoj 22. siječnja 1893. pod predsjedanjem predsjednika Josipa Torbara [28, p. 14]. Zašto onda u tiskanoj inačici rasprave, u standardnoj bilješci ispod naslova, stoji: „čitao 22. travnja 1893.“? Vjerojatno je riječ o omašci, jer je toga dana predsjednik dr. Torbar čitao svoju raspravu *Prognoza vremena*, koja je objavljena u *Radu JAZU* 113 (1893.). Trebalo je dakle uz Mohorovičićevu raspravu o tornadu pisati: „čitao 19. siječnja 1893.“, kako stoji u *Ljetopisu JAZU za 1893. godinu* na p. 14.

Da je Akademija već tada računala na Mohorovičićevu suradnju i ubuduće, svjedoči zaključak sa sjednice Matematičko-prirodoslovnog razreda održane 22. travnja 1893.:

„Zaključilo se, da se umoli uprava, da naruči kartu Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, koja će služiti za radnje profesora Mohorovičića i dr. M. Kišpatića.“ [28, p. 26]

Dr. Mijo Kišpatić, koji je pripremao i objavljivao „potresna izvješća“ u izdanju Akademije te je 1893. godine u *Radu JAZU* 113 objavio „Deveto potresno izvješće za godinu 1891.“, a svoj rad zaključio 24. izvješćem „za prvu četvrt godine 1906.“ [31, p. 3], bio je nazočan na toj sjednici Razreda pa je očito on obrazložio potrebu za takvom molbom. Je li time dr. Kišpatić najavio tko će ga naslijediti u sastavljanju „potresnih izvješća“? Doista, Mohorovičić je potpisao „dvadeset i četvrto potresno izvješće“, kako piše u podnaslovu njegova izvješća *Potresi u Hrvatskoj i Slavoniji god. 1906.*, u kojem je s Kišpatićevim dopuštenjem ponovo objavio njegove podatke za prvu četvrt 1906. i dodao podatke Zagrebačkoga meteorološkog opservatorija za ostali dio godine [31, p. 3].

Svoju je habilitacijsku radnju Mohorovičić najvjerojatnije priložio u rukopisu, iako je već 22. siječnja 1893. radnja bila odobrena za objavljivanje u *Radu JAZU*. Trebalo je naime prvo pričekati da izađe *Rad JAZU* 113 (1893.) također priređen u tom razredu, čak s osam radova, od kojih su čak dva čitana nakon Mohorovičićeve rasprave. Svakako, poredak čitanja na razrednoj sjednici nije bio i poredak objavljivanja. Mohorovičićeva rasprava o tornadu objavljena je u *Radu JAZU* 117 (1893.) sigurno prije 17. svibnja 1894., jer je toga dana dekan dr. Maretić u okružnici ususret habilitacijskom kolokviju, pripremajući članove profesorskog zbora za taj događaj, izvijestio:

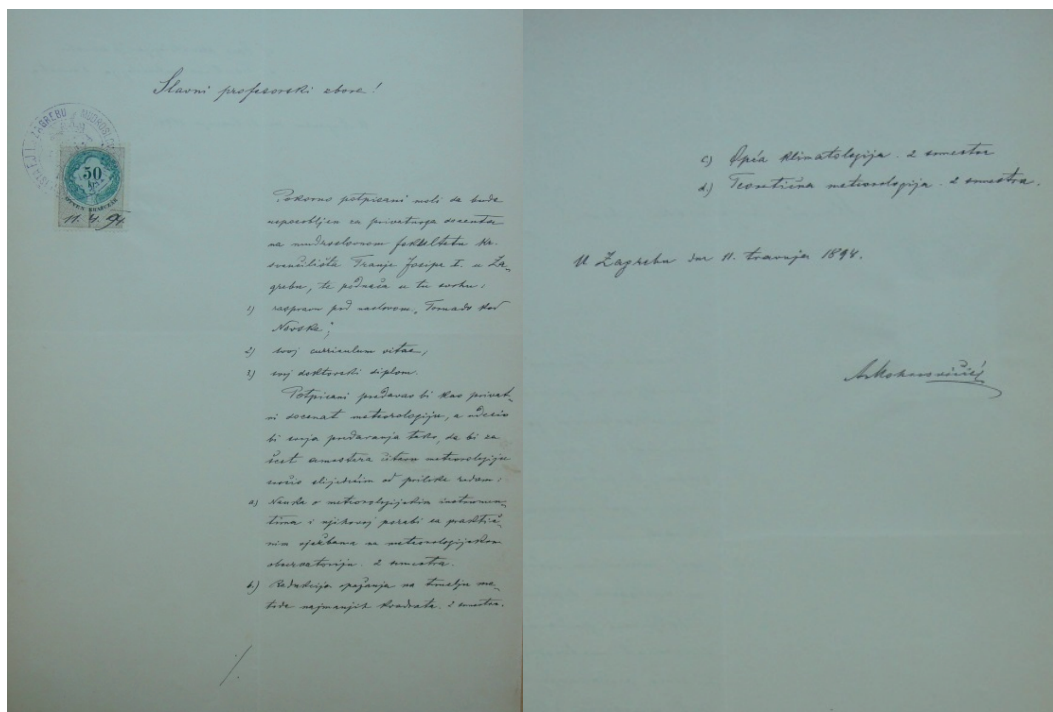
„Čast mi je javiti, da je habilitacijska disertacija Dr A. Mohorovičića ocijenjena od gg. profesora Dr. V. Dvořáka i Dr. K. Zahradnika i da je ona sada izložena u dekanatu na malom stolu. Svaki član profesorskoga zbora može doći u dekanat, kad ga je volja, da prouči tu disertaciju. Ona je u ostalom pod natpisom 'Tornado kod Novske' štampana u 117. knjizi 'Rada jugosl. [avenske] akademije.'“ [prilog 13]

Svojoj molbi za habilitaciju dr. Mohorovičić priložio je „pregled kolegijah“ iz meteorologije (slika 4), kako je bilo propisano *Zakonskim člankom ob ustrojstvu sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu* (1874) [13, p. 259]:

„Potpisani predavao bi kao privatni docenat meteorologiju, a udesio bi svoja predavanja tako, da bi za šest semestara čitavu meteorologiju sročio slijedećim od prilike redom:

- a) Nauka o meteorologijskim instrumentima i njihovoj porabi sa praktičnim vježbama na meteorologijskom observatoriju. 2 semestra.
- b) Redukcija opažanja na temelju metode najmanjih kvadrata. 2 semestra
- c) Opća klimatologija. 2 semestra.
- d) Teoretična meteorologija. 2 semestra.“ [prilog 11]

Dr. Mohorovičić nije time samo izložio okvirni plan svojih predavanja nego i svoj pristup istraživanjima u meteorologiji: od mjerenja s pomoću instrumenata preko matematičke obrade rezultata prema izgradnji znanstvene discipline otkrićem njezinih temeljnih zakona; ili: od eksperimentalne fizike preko matematike do teorijske fizike. Važno je uočiti što je mladi doktor smatrao temeljem istraživanja: instrumente i njihovu uporabu, a to se oslanja i na njegovo praško studentsko iskustvo: ta na prvoj i trećoj godini studija slušao je „Eksperimentalnu fiziku“ kod Ernsta Macha 5 sati tjedno, a na prvoj godini imao je u prvom poljeću i vježbe 1,5 sat tjedno [14, tablica 1 na p. 122, tablica 3 na p. 123].

Slika 4. „Pregled kolegija“ iz meteorologije u molbi dr. Andrije Mohorovičića za habilitaciju 11. travnja 1894. [prilog 11]

Sva četiri predmeta zamišljao je dr. Mohorovičić kao cjelogodišnje, pa je tako ponudio plan i program prema kojem bi se meteorologija na Mudroslovnom fakultetu predavala u svih osam poljeća, dakle jednako kao matematika ili fizika. Doduše, napisao je da izlaže plan „za šest semestara“, ali je posrijedi *lapsus calami*: imao je na umu svoj praški trogodišnji studij, a u Zagrebu je bio dužan podastrijeti plan za četverogodišnji studij. Drugo, nakon instrumentalne osnove, metoda mjerenja u Meteorološkom opservatoriju i primjene matematičkih ili statističkih metoda na utvrđene rezultate opažanja, sustavno je izlaganje meteorologije uobličio u dva predmeta: prvo bi predavao klimatologiju i potom, kao krunu, teorijsku meteorologiju. „Slijedećim od prilike redom“ – nije bio posve siguran kako će to izgledati kad započne s predavanjima pa je dometnuo ono „od prilike“. Treće, voditelj Meteorologijskoga opservatorija pri Kraljevskoj velikoj realci na Griču ciljao je time dobiti osposobljene suradnike u matičnom opservatoriju kao i u drugim meteorologijskim postajama u Hrvatskoj. Četvrto, nastava se na Mudroslovnom fakultetu održavala ciklički, tj. isti su predmet slušala sva četitri naraštaja, tako da

takvim prijedlogom dr. Mohorovičić nije sebe preopteretio: svake bi godine predavao samo jedan predmet iz meteorologije. Naravno, morao je pripremiti predavanja i osmisлити vježbe, kako koja sastavnica toga plana dođe na red.

Posebnom Vladinom naredbom iz 1879. godine bilo je propisano da habilitacijski postupak na Mudroslovnom fakultetu ima tri stadija: ocjenu habilitacijske radnje, habilitacijski kolokvij pred profesorskim zborom i pokusno predavanje. Kroz takav postupak morao je proći i dr. Mohorovičić. Najbolji uvid u tijek habilitacijskoga postupka za dr. Mohorovičića pruža nam molba dekana dr. Maretića, koju je 23. srpnja 1894. uputio banu Dragutinu Khuen-Héderváryju. Nakon što je konstatirao da je molba dr. Mohorovičića formalno valjana jer sadrži „sve što traži naredba za habilitaciju od 13. travnja 1879 br. 651“ [prilog 16], dr. Maretić ovako je opisao svoj prvi korak:

„Dekan je u smislu iste naredbe predao Mohorovičićevu štampanu raspravu, kojoj je natpis ‘Tornado kod Novske’, profesorima ovoga fakulteta Dr V. Dvořáku i Dr. K. Zahradniku, da je kao stručnjaci ocijene.“ [prilog 16]

Oni su u svojoj ocjeni pohvalili „svuda revno nastojanje oko sakupljanja svih mogućih činjenica, koje su s predmetom u savezu, zatim kritičko shvaćanje razpoloživih podataka i strukovnu vještinu u sastavljanju i uporabi istih“ [prilog 12], ali i uputili jednu primjedbú Mohorovičićevoj argumentaciji, s prepoznatljivim Dvořákovim potpisom:

„Samo jedna točka, gdje se proračunava brzina vjetra, nije dovoljno obrazložen[a], i cieli proračun, po koliko se osniva na fizikalnih zakonih, je dvojbene naravi.“ [prilog 12]

Ali ta primjedbá nije bila takve naravi, prosudili su ocjenjivači, da bi oni oklijevali preporučiti profesorskom zboru „da primi ovu radnju kano podlog habilitacije“ [prilog 12]. Naime, dr. Mohorovičić bio je po odobrenju radnje dužan pristupiti habilitacijskom kolokviju, na kojem se sporno mjesto moglo i javno raspraviti.

Dvořákov se prigovor odnosio na drugi dio Mohorovičićeve rasprave, i to na pp. 11–12, gdje se habilitant poslužio jednadžbom za računanje brzine vjetra iz udžbenika *Recent Advances in Meteorology* (1885.) američkoga meteorologa Williama Ferrela, uputivši u bilješci na svoj izvor, doduše s dvjema omaškama u naslovu knjige i bez paginacije: „W. Ferrel. New advances in metrology. Washington 1885.“ [30, p. 12, bilješka 1]. Dr. Mohorovičić nije izveo tu jednadžbu, a dr. Dvořáku izvod je bio ili nepoznat ili sporan, tako da je oprezno upozorio da to mjesto nije „dovoljno obrazloženo“. U toj je jednadžbi brzina vjetra funkcija temperature i tlaka:

„ $s = \sqrt{151,7(1+0,004t)P_0 p/P}$, gdje s znači brzinu gibanja zraka, t temperaturu, P_0 tlak zraka izvan tornada, P tlak zraka na mjestu gdje su bila kola, p tlak zraka na m^2 površine kola“. [30, p. 12].

Kasnije, u razdoblju 1901.–1902., i sâm je dr. Dvořák objavio dva članka s meteorološkom tematikom, i to o školskim pokusima za smanjenje atmosferskoga tlaka s povećanjem visine, ponajviše o Neyreneufovu pokusu [32, pp. 49–50; 33, p. XV, nn. 48–49; 34, p. 46, nn. 49–50], a potom je u razdoblju 1909.–1910. tiskao još dva rada o Neyreneufovu pokusu i njegovoj primjeni [33, p. XVI, n. 55, n. 57; 34, p. 47, n. 56, n. 58].

Glede prigovora u ocjeni prikladno je postaviti i ovo pitanje: Kad su se ocjenitelji upoznali sa sadržajem Mohorovičićeva izvješća o tornadu i njegovim pristupima u analizi te razorne pojave? Oni su bili prisutni, dr. Zahradnik je i predsjedao, na sjednici Matematičko-prirodoslovnog razreda 19. siječnja 1893., kad je dr. Mohorovičić čitao svoju raspravu o tornadu [28, p. 13], a ocjenu su potpisali 1. lipnja 1894., dok je dekan dr. Maretić 17. svibnja 1894. okružnicom obavijestio članove profesorskoga zbora „da je habilitacijska disertacija Dr A. Mohorovičića ocijenjena od gg. profesora Dr. V. Dvořáka i Dr. K. Zahradnika“ [prilog 13]. Iz tih bi podataka slijedilo da je dr. Maretić obavijestio profesorski zbor da je radnja ocijenjena 14 dana prije nego je ocjena potpisana!? Da bi se ti datumi uskladili, treba zaključiti da je ocjena potpisana ranije, najkasnije 17. svibnja, najvjerojatnije 1. svibnja 1894., tj. da se radi o omašci u tekstu ocjene. Treba dakle uočiti: primjedba o izračunavanju brzine vjetra, tj. o Ferrelovoj formuli, nije bila upućena Mohorovičiću ni u prigodi javnoga čitanja 19. siječnja 1893. ni u postupku objavljivanja rasprave u *Radu JAZU* nego tek nakon podnošenja molbe za habilitaciju.

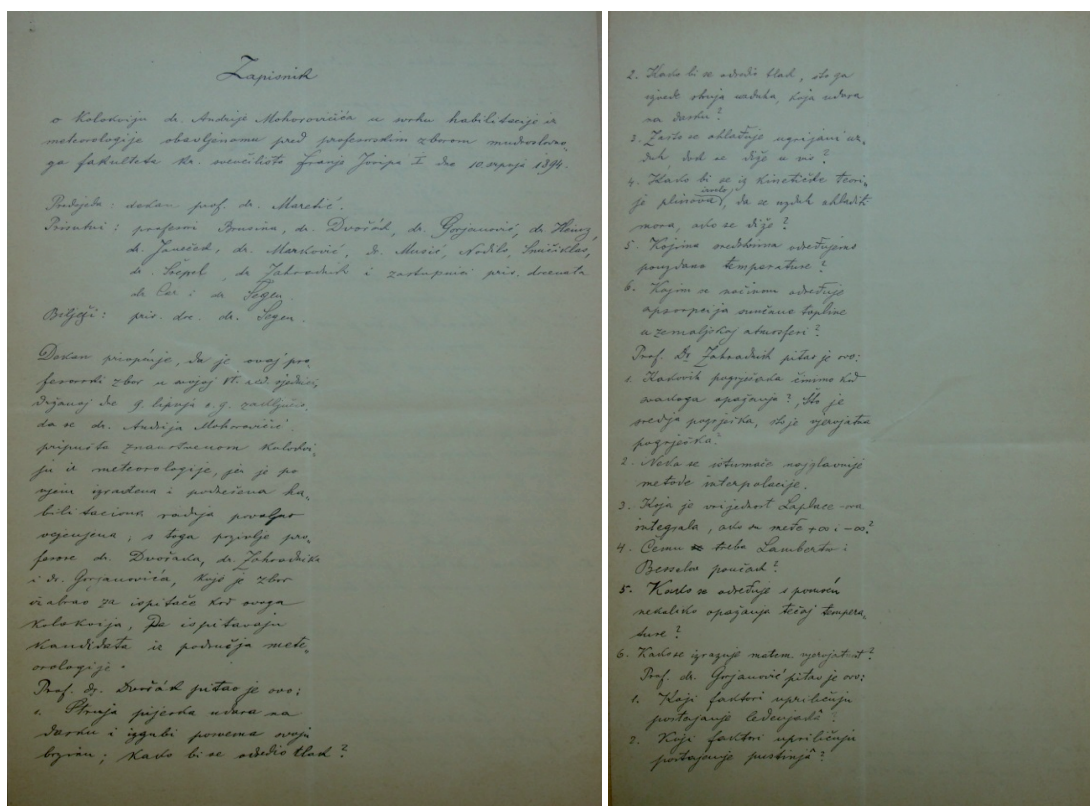
Nakon primljene ocjene dekan dr. Maretić poduzeo je drugi korak iz svoje nadležnosti: okružnicom potpisanom 17. svibnja 1894. pozvao je članove profesorskoga zbora da prouče raspravu, koja se nalazi „u dekanatu na malom stolu“ [prilog 13]. Tom se pozivu odazvalo čak jedanaest profesora, koji su to jamčili svojim vlastoručnim potpisima, da bi na sjednici mogli glasovati o znanstvenoj vrijednosti Mohorovičićeve habilitacijske radnje.

Nakon toga je dekan poduzeo i treći korak sazvavši sjednicu profesorskoga zbora kako bi prihvatio ocjenu habilitacijske radnje i odabrao ispitivače za habilitacijski kolokvij:

„U sjednici profesorskoga zbora mudroslovnoga fakulteta od 9. lipnja o. g. pročitane su ocjene profesora Dvořáka i Zahradnika, a profesorski zbor primivši te ocjene na znanje izabere iz svoje sredine trojicu, naime oba pomenuta ocjenitelja i prof. dra D. Gorjanović-Krambergera, da kandidata ispitaju kada dođe na ‘znanstveni razgovor’ ili t.z. ‘colloquium’.“ [prilog 16]

Tom je odlukom profesorskoga zbora postavljena scena za habilitacijski kolokvij koji je održan nakon mjesec dana, točno 10. srpnja 1894. Prvi ispitivač, dr. Dvořák, postavio je šest pitanja, od kojih su se prva dva očekivano odnosila na izračunavanje tlaka u nekim konkretnim zadacima (slika 5):

1. Struja pijeska udara na dasku i izgubi posvema svoju brzinu; kako bi se odredio tlak?
2. Kako bi se odredio tlak, što ga izvede struja uzduha, koja udara na dasku?
3. Zašto se ohlađuje ugrijani uzduh, dok se diže u vis?
4. Kako bi se iz kinetičke teorije plinova izvelo, da se uzduh ohladiti mora, ako se diže?
5. Kojima sredstvima određujemo pouzdano temperature?
6. Kojim se načinom određuje apsorpcija sunčane topline u zemaljskoj atmosferi?" [prilog 14]

Slika 5. Pitanja profesora Vinka Dvořáka upućena dr. Andriji Mohorovičiću tijekom habilitacijskoga kolokvija 10. srpnja 1894. [prilog 14]

Osobito je drugo pitanje podsjećalo na problem koji je Mohorovičić obradio u svojoj habilitacijskoj raspravi: izračunati tlak vjetra „potrebit da uzdrži kola [vlaka] u zraku“ ako su kola teška 13,14 tona, a bočna im ploha u koju udara vjetar ima površinu 32 m² [30, p. 11].

Drugi ispitivač, dr. Zahradnik, postavio je šest pitanja iz matematike, s naglaskom na matematičke metode i pojmove koji se primjenjuju u meteorologiji, primjerice pojam srednje i vjerojatne pogriješke, različite metode interpolacije, izračunavanje srednje vrijednosti i definiciju matematičke vjerojatnosti, ali je zadržao i u područje astronomije pitanjem o uporabi Lambertova poučka:

- „1. Kakovih pogriješaka činimo kod svakoga opažanja? Što je srednja pogriješka, što je vjerojatna pogriješka?
2. Neka se istumače najglavnije metode interpolacije.
3. Koja je vrijednost Laplace-ova integrala, ako su međe $+\infty$ i $-\infty$?
4. Čemu treba Lambertov i Besselov poučak?
5. Kako se određuje s pomoću nekoliko opažanja tečaj temperature?
6. Kako se izrazuje mat.[ematička] vjerojatnost?“ [prilog 14]

Treći ispitivač, dr. Gorjanović-Kramberger postavio je dr. Mohorovičiću samo dva pitanja iz fizičke geografije: o meteorološkim čimbenicima koji uvjetuju postanak ledenjaka i pustinja.

Dakako, Mohorovičićevi odgovori nisu zabilježeni u zapisniku habilitacijskoga kolokvija, ali su, nužno, zabilježena mišljenja ispitivača i stav profesorskoga zbora o Mohorovičićevim odgovorima:

„Dekan za tim pita ispitače, kako su zadovoljni s odgovorima.

Dr. Dvořák izjavljuje, premda nije na sva pitanja dobio dovoljan odgovor, da je ipak zadovoljan, jer kandidat pokazuje valjano shvaćanje i dostatnu znanstvenu naobraženost, te mu se može povjeriti, da predaje o meteorologiji. Profesori dr. Zahradnik i dr. Gorjanović jesu posvema zadovoljni s odgovorima na pitanja, što su ih oni stavili.

Dekan onda pita profesorski zbor, kako je on zadovoljan s uspjehom kolokvija.

Profesorski zbor izjavljuje jednoglasno, da je zadovoljan s uspjehom kolokvija dr. Andrije Mohorovičića.“ [prilog 14]

Tako je Dvořákova primjedba u ocjeni Mohorovičićeve habilitacijske radnje dobila i svoj službeni nastavak – na habilitacijskom kolokviju. Izričaj „nije na sva pitanja dobio dovoljan odgovor“ znači da je bar jedan Mohorovičićev odgovor dr. Dvořák ocijenio nedovoljnim. Šteta što dekan nije bar zabilježio o kojem se pitanju radi, ali se može predmnijevati da se radi o pitanju o tlaku zraka. Nasuprot primjedbi, tvrdnja da „kandidat pokazuje valjano shvaćanje i dostatnu znanstvenu naobraženost“ velika je Dvořákova pohvala Mohorovičićevu prijednom istraživačkom putu: od samouka, jer na svom praškom studiju nije slušao meteorologiju [14, p. 119; 35, p. 76], do utemeljenja meteorologijske postaje u Bakru, od prvih meteoroloških opažanja do opsežnih rasprava objavljenih u *Radu JAZU*, od preuzimanja Zagrebačkoga meteorologijskog opservatorija u okviru zagrebačke realke do ekspertize tornada kod Novske na Vladin nalog. Promotrivši u cjelini nastup habilitanta, dr. Dvořák založio se da se dr. Mohorovičiću „može povjeriti, da predaje o

meteorologiji“. To treba čitati: „samo o meteorologiji“. Jer, promotre li se Dvořákova pitanja, ona se jesu ticala meteorologije, ali su zadirala u više grana fizike, napose u kaloriku i kinetičku teoriju plinova, tako da je dr. Dvořák mogao odvagnuti bi li dr. Mohorovičić bio prikladan za njegova nasljednika. Odatle je jasno da dr. Dvořák, u punoj snazi s 45 godina, te 1894. godine još nije razmišljao o svom nasljedniku. Ali ga je pristup Mohorovićevoj habilitaciji moralno obvezao da za svoga nasljednika izabere znanstvenika sposobnijega i produktivnijega od dr. Mohorovičića. A to se, kako znamo, nije dogodilo.

Za razliku od Dvořáka, druga dva ispitivača bili su „posvema zadovoljni“ Mohorovićeve odgovorima. Stoga je profesorski zbor jednoglasno ocijenio Mohorovićeve kolokvij uspješnim.

Što se tiče pokusnoga predavanja, ono je dr. Mohorovičiću bilo „oprosteno“ na temelju usmene molbe, o čem je dr. Maretić zabilježio:

„Dekan priopćuje napokon, da je kandidat dr. A. Mohorovičić usmeno molio oprost od pokusnoga predavanja, obrazloživši svoju molbu time, što 15 godina službuje kao učitelj na javnim srednjim učilištima. Prof. dr. Zahradnik podupire tu molbu i dodaje, da je kandidata nekoliko puta slušao predavati u jugoslavenskoj Akademiji u Zagrebu, pak se uvjerio da je sposoban predavati.

S tih razloga oprašta profesorski zbor kandidatu pokusno predavanje i zaključi jednoglasno, da će se putem dekanata predložiti najsmjernije Njegovoj Preuzvišenosti Banu Kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, neka bi dr. Andriji Mohorovičiću blago izvolio podijeliti *veniam legendi* iz meteorologije.“ [prilog 14]

Habilitacijski postupak za dr. Mohorovičića, bar onaj supstancijalni dio koji je u nadležnosti Mudroslovnoga fakulteta, proveden je dakle u samo tri mjeseca, od 11. travnja do 10. srpnja 1894., što znači da je dr. Maretić uzorno vodio taj postupak [prilog 14]. Ostalo je samo ishoditi odluku bana. Dr. Maretić već je 10. srpnja potpisao zapisnik sjednice [prilog 14.1], unutar koje je habilitacijski kolokvij bio točka 4 dnevnoga reda, a 14. srpnja Odjelu za bogoštovje i nastavu prosljedio zapisnik te sjednice s posebnim zapisnikom habilitacijskoga kolokvija dr. Mohorovičića [prilog 15]. Potom je 23. srpnja sročio uzorno dokumentiranu molbu banu grofu Dragutinu Khuenu-Héderváryju, u kojoj je podrobno opisao habilitacijski postupak za dr. Mohorovičića i svoju predstavku završio zaključkom profesorskog zbora u ovom obliku:

„Budući da je tako kandidat kroz prva dva stadija svoje habilitacije sretno prošao, a treći mu je stadij oprost, i budući da profesorskom zboru o Dr. Mohorovičiću ništa nije poznato, što bi se protivilo ćudorednosti i čestitosti karaktera, za to nakon pomenutoga ‘razgovora’ zaključi profesorski zbor, da se preuzvišenom gospodinu svijetlom banu predloži, da rečenom dr. Andriji Mohorovičiću blagoizvoli kao privatnom docentu podijeliti dozvolu za predavanje (*veniam legendi*) iz meteorologije.“ [prilog 16]

Taj se zaključak razlikuje od zaključka u zapisniku habilitacijskoga kolokvija za četvrti element, koji se ovdje prvi put spominje: profesorski zbor jamčio je za habilitantovu „čudorednost i čestitost karaktera“. Među sedam priloga nalazila se i molba dr. Mohorovičića, „u kojoj je naveden prijedlog kolegija“ [prilog 16], te je odjel Kraljevske zemaljske vlade nadležan za sveučilišnu nastavu mogao steći jasnu predodžbu o tom u kojem će se smislu proširiti nastava na Mudroslovnom fakultetu izdavanjem *veniae legendi* iz meteorologije dr. Mohorovičiću.

Šaljući molbu u ime Mudroslovnoga fakulteta, dr. Maretić napravio je jedinu svoju proceduralnu pogrešku, jer je banu poslao molbu izravno umjesto preko Sveučilišta. Kad mu je nakon šest dana Odjel za bogoštovje i nastavu vratio cijeli predmet s objašnjenjem da izvješće „podnese putem akademičkog senata sveučilišnog“ [prilog 17], napisao je 2. kolovoza ispričnicu u kojoj je krivicu svalio na podvornika koji predmet nije odnio na pravu adresu [prilog 18] pa predmet prosljedio na pravu adresu.

Već 9. kolovoza 1894. ban Khuen-Héderváry obavijestio je Dekanat Mudroslovnoga fakulteta da podjeljuje „profesoru kr. velike realke zagrebačke D^{ru} Andriji Mohorovičiću zamoljenu dozvolu za predavanje (*veniam legendi*) meteorologije“. [prilog 19]. Istodobno je napatio dekana da o toj dozvoli obavijesti dr. Mohorovičića, ali je dr. Maretić to učinio tek 5. rujna, skoro s mjesec dana zakašnjenja [prilog 20]. Zašto je oklijevao? Čini se da se razlog krije u posljednjoj rečenici dopisa. Prva je stilizacija u Maretićevu dopisu glasila: „Ujedno Vas molim, da mi što prije pismeno priopćite kanite li u ovom semestru <predavati>?“, a konačna: „Ujedno Vas molim, da mi što prije pismeno priopćite što namjeravate predavati u zimskom semestru šk. godine 1894/5.“ [prilog 20]. Već 15. rujna dr. Maretić mogao je javiti Kraljevskoj zemaljskoj vladi

„da je novo imenovani privatni docent Dr Andrija Mohorovičić priopćio ovom dekanatu da u zimskom semestru šk. godine 1894/5 želi predavati kolegij ‘o meteorologijskim instrumentima i njihovoj porabi’ 2 ure na nedjelju;“ [prilog 21]

„Uzima se na znanje“, dakle stav o prihvaćanju Mohorovičićeva prijedloga kojim će kolegijem započeti nastavu meteorologije na Mudroslovnom fakultetu, potpisan je u Odjelu za bogoštovje i nastavu tek 29. listopada, gotovo mjesec dana nakon početka nastave 1. listopada u zimskom poljeću akademske godine 1894./1895. [prilog 22].

Postupak habilitacije dr. Mohorovičića, prvi takav postupak iz (geo)fizike od 1874. godine, trajao je ni četiri mjeseca – od 11. travnja 1894. do 9. kolovoza 1894., ali je administrativno dopisivanje nakon banove odluke potrajalo sve do kraja listopada, kad je dr. Mohorovičić mogao započeti svoja predavanja na Mudroslovnom fakultetu.

Primjedbu dr. Dvořáka u ocjeni habilitacijske radnje i njegove upite na habilitacijskom kolokviju privatni docent Mohorovičić dobro je zapamtio; dapače, to je iskustvo pretvorio u metodološko pravilo, kojem je ratne 1916. godine, u pismu 25. svibnja, poučavao svoga sina Stjepana na početku njegova znanstvenog puta:

„Samo ti preporučam da u tako važnoj stvari ne zoriš prebrzo, da ne bi gdje što pogriješio. Kada završiš stvar, pročitaj to i razmisli makar i 10 puta i svaku riječ dobro razgledaj, jer jedna jedina pogriješka ti može više škoditi nego 99 raznih stvari koristiti.“ [3, pp. 151–152]

4. NASTAVA IZ METEOROLOGIJ E I KLIMATOLOGIJ E NA MUDROSLOVNOM FAKULTETU (1894./1895.–1899./1900.)

U zimskom poljeću akademske godine 1894./1895., koje „počima 1. listopada 1894. i dočima 4. travnja 1895.“, dr. Andrija Mohorovičić predavao je prvi put predmet koji je u svojoj molbi za habilitaciju iz meteorologije 11. travnja 1894. [prilog 11] postavio na prvo mjesto:

„*O meteorologijskim instrumentima i njihovoj porabi*, 2 sata, po dogovoru, kr.[aljevska] velika realka [u Zagrebu].“ [36, p. 23]

Tom je prilikom u popisu osoblja u Odjelu matematičko-naravoslovnom, a u skupini „Docenti“, kao jedan od četvorice privatnih docenata, prvi put predstavljen ovim riječima:

„Gosp. Andrija **Mohorovičić**, doktor filosofije, profesor kr. vel. realke zagrebačke, privatni docent za meteorologiju. – Grič br. 1.“ [36, p. 9]

U ljetnom poljeću te akademske godine nije preuzeo nikakva nastavna zaduženja, što je i istaknuto u napomeni na kraju „Reda predavanja“:

„Privatni docenti dr. David **Segen** i dr. Andrija **Mohorovičić** neće ovoga semestra predavati.“ [37, p. 24]

Akademske godine 1895./1896. ponovo je predavao predmet „*O meteorologijskim instrumentima i njihovoj porabi*“, ali ovoga puta cijelu godinu, u zimskom i ljetnom poljeću 2 sata tjedno, dakle s dvostruko pojačanom satnicom u odnosu na prethodnu akademsku godinu, a u skladu s prvotnim planom svojih predavanja. U „Redu predavanja“ za Odio matematičko-naravoslovni Mudroslovnoga fakulteta ti su predmeti ovom prilikom zabilježeni na hrvatskom i latinskom jeziku:

„Privatni docenat dr. Andrija **Mohorovičić**: *O meteorologijskim instrumentima i njihovoj porabi* (*De instrumentis meteorologicis atque usu eorum*), 2 sata, po dogovoru.“ [38, p. 26]

„Privatni docenat dr. Andrija **Mohorovičić**: *O meteorologijskim instrumentima i njihovoj porabi*, II. dio (*De instrumentis meteorologicis atque usu eorum, pars II.*), 2 sata, po dogovoru.“ [39, p. 26]

Redaktor sveučilišnoga „Reda predavanja“ za ljetno poljeće, a to je mogao biti i dekan dr. Armin Pavić, promijenio je Mohorovičićev pridjev ‘meteorologijski’ u ‘meteorologički’.

Akaderske godine 1896./1897. dr. Mohorovičić predavao je prvi put kolegij koji je u svojoj molbi za habilitaciju postavio na treće mjesto – klimatologiju. Dok je u svom planu meteoroloških predavanja, unutar svoje molbe za habilitaciju 1894. godine [prilog 11], očitovao da će predavati samo Opću klimatologiju, u prvoj se izvedbi toga predmeta odlučio za znatnu preinaku svoga prvotnoga plana: u zimskom je poljeću predavao „Uvod u općenitu klimatologiju“, dakle samo uvod, a u ljetnom je svoja izlaganja proširio za „Specijalnu klimatologiju“. Pri predavanju tih kolegija služio se priručnikom *Handbuch der Klimatologie* (1883.) bečkoga profesora Juliusa Hanna, s kojim je kao dugogodišnjim urednikom uglednoga časopisa *Meteorologische Zeitschrift* (1866.–1920.) surađivao još od bakarskih dana: prvi svezak Hannova priručnika naslovljen je *Allgemeine Klimalehre* (Opći nauk o klimi), a drugi *Spezielle Klimatologie* (Specijalna klimatologija). Tom se knjigom služio najkasnije od 1887. godine, kad je nabavljena za knjižnicu Kraljevske nautičke škole u Bakru – najvjerojatnije na njegov prijedlog [15, p. 38]. U „Redu predavanja“ Mudroslovnoga fakulteta kolegiji iz klimatologije zabilježeni su ponovo na hrvatskom i latinskom jeziku, a Mohorovičić ih je predavao u zgradi Sveučilišta:

„Privatni docenat dr. Andrija **Mohorovičić**: *Uvod u općenitu klimatologiju* (*Introductio in climatologiam generalem*), 2 sata, po dogovoru, u dvor.[ani] VIII.“ [40, p. 27]

„Privatni docenat dr. Andrija **Mohorovičić**: *Specijalna klimatologija* (*Climatologia specialis*), 2 sata, četvrtkom od 2–4 u dvor.[ani] IX.“ [41, p. 26]

Za predavanja u ljetnom poljeću prvi je put prijavio i točno vrijeme kad će ih držati, tj. mogao je te godine unaprijed planirati svoje obveze. Mohorovičićeva predavanja iz klimatologije akademske godine 1896./1897. doimaju su poput pedagoške popudbine uz pripremu i javno čitanje njegove najznatnije klimatološke rasprave *Klima grada Zagreba*, koju je dr. Mohorovičić čitao na sjednici Matematičko-prirodoslovnoga razreda JAZU 24. ožujka 1897. [42, p. 72, p. (1)]. Takav će pristup njegovati i ubuduće: da svojim slušačima predaje o onom što ga najviše istraživački zaokuplja, dakle iz one discipline unutar koje upravo ostvaruje ili objavljuje svoje znanstvene rezultate. Pogled u popis nastavnoga osoblja otkriva da dr. Mohorovičić sa svojom brojnom obitelji, suprugom i tri sina, te akademske godine mijenja svoja privremena boravišta: na kraju zimskoga poljeća njegova je adresa: „Trenkova ulica, Gabrićeva kuća“ [40, p. 10], a na kraju ljetnoga već boravi na adresi „Prilaz br. 61.“ [41, p. 10].

Akaderske godine 1897./1898. u zimskom poljeću nije imao nastavne obveze, a u ljetnom poljeću predavao je metodologiju opažanja na meteorološkim postajama.

O tom u „Redu predavanja“ Mudroslovnoga fakulteta za zimsko poljeće svjedoči završna napomena:

„Privatni docenat dr. Andrija **Mohorovičić** ne će ovoga semestra predavati.“ [43, p. 29],

dok je njegov novi predmet u ljetnom poljeću, u razdoblju od 15. travnja do 31. srpnja 1898., opisan ovako:

„Privatni docenat Dr. Andrija **Mohorovičić**: *Praktična uputa u opažanje na meteorologijskim postajama (De observationibus meteorologicis instituendis in stationibus)* po dogovoru u dvor. IX.“ [44, p. 26]

Očito, dr. Mohorovičić ustrajao je na uporabi pridjeva ‘meteorologijski’, a kako se redaktor sveučilišnoga „Reda predavanja“ promijenio, taj je njegov nazivoslovni izbor poštovan. Uostalom, u „Klimi grada Zagreba“ slijedio je isto tvorbeno pravilo za pridjeve skovane prema nazivu znanstvene discipline. To što je u ljetnom poljeću 1897./1898. predavao metodologiju sustavnih meteorologijskih opažanja, u skladu je s metodološkom preambulom u njegovoj *Klimi grada Zagreba* [42, pp. 75–79]. Tamo je izložio dvije teme: 1. instrumente i način opažanja, 2. dobrotu opažanja, s glavnom tvrdnjom: „Dobrota opažanja stoji do inteligencije i savjesnosti motritelja.“ [42, p. 76].

Akademске godine 1898./1899. dr. Mohorovičić nije predavao. U „Redu predavanja“ za Odio matematičko-prirodoslovni (nije više naravoslovni!) Mudroslovnoga fakulteta u zimskom poljeću doslovno piše:

„Privatni docenti: Dr. David **Segen** i Dr. Andrija **Mohorovičić** nijesu najavili svoja predavanja.“ [45, p. 32]

Formulacija u napomeni za ljetno poljeće glasi drukčije:

„Privatni docenti Dr. Andrija **Mohorovičić**, Dr. August **Langhoffer** i Dr. Milan **Šenoa** ne će ovoga semestra predavati.“ [46, p. 32]

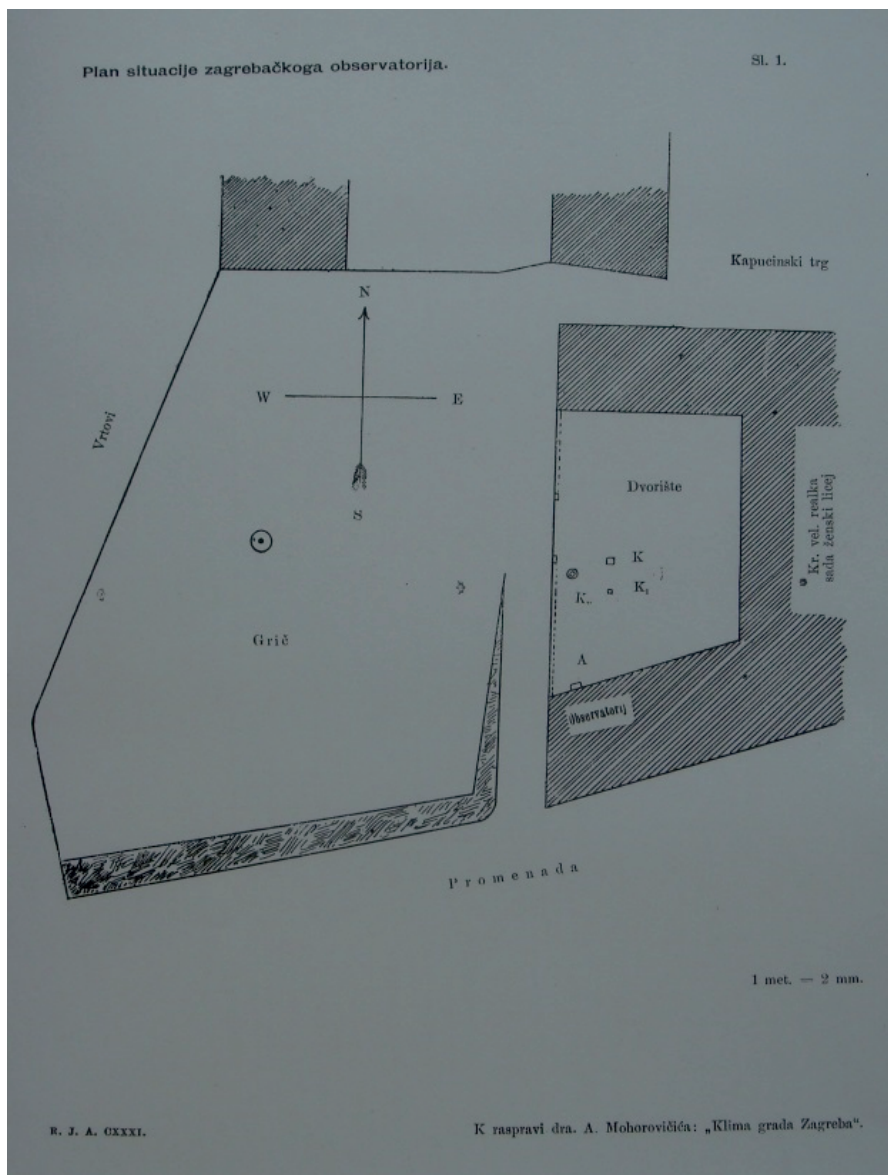
Što je razlog tom jednogodišnjem prekidu u predavanjima, trebalo bi dodatno istražiti.

Ali sljedeće akademske godine 1899./1900. dr. Mohorovičić nastavio je s primjenom svoga prvotnoga plana o predavanju meteorologijskih kolegija, predloženoga prilikom pokretanja habilitacijskoga postupka. U zimskom poljeću prvi je put predavao glavnu statističku metodu za obradu meteoroloških opažaja, što je u „Redu predavanja“ dokumentirano ovako:

„Privatni docenat dr. Andrija **Mohorovičić**: *O primjeni metode najmanjih kvadrata (De usu methodi minimorum quadratorum)*, 2 sata, po dogovoru, u ženskom liceju na Griču.“ [47, p. 31]

Ta je obavijest uključena nakon obavijesti o matematičkim kolegijima dr. Zahradnika i dr. Segena, a prije kolegija iz fizike koje je držao dr. Dvořák. Neovisno o plani-

ranom sadržaju toga kolegija, obavijest je studente upućivala da je riječ o kolegiju iz matematike, a ne iz meteorologije. Tom je prilikom Ženski licej označen kao mjesto Mohorovićeve predavanja (slika 6).

Slika 6. Mjesto Mohorovićeve opažanja, istraživanja i nastave: Meteorološki opservatorij u zgradi i dvorištu Ženskoga liceja na Griču. „Plan situacije zagrebačkoga observatorija“, u: Andrija Mohorovičić, *Klima grada Zagreba* (1897), slika 1.

U šestogodišnjem razdoblju 1894./1895.–1899./1900. dr. Mohorovičić na jedan se korak primaknuo ostvarenju svoga plana, što ga je predstavio u molbi za habilitaciju 1894. [prilog 11]. Ispredavao je četiri kolegija, jedan o instrumentima i opažanjima, moglo bi se reći, u dvije komplementarne inačice: „O meteorologijskim instrumentima i njihovoj porabi” u zimskom poljeću akademske godine 1894./1895. i „Praktična uputa u opažanje na meteorologijskim postajama” u ljetnom poljeću 1897./1898. godine, ali nijednom nije ispredavao završni kolegij što ga je nazvao „Teoretična meteorologija”. Ta činjenica najbolje svjedoči o tome kako je dr. Mohorovičić shvaćao svoje nastavne obveze: za taj se kolegij htio posebno pripremiti, a od ostalih obveza nije to uspio; s druge strane, prednost je u nastavi davao instrumentalnoj ili eksperimentalnoj meteorologiji pred teorijskom, jer je to bilo blisko njegovim obvezama na meteorološkom opservatoriju i njegovu radnom iskustvu od 1887. godine, kad je utemeljio meteorološku postaju pri Kraljevskoj nautičkoj školi u Bakru. Nakon toga razdoblja nastupio je višegodišnji prekid u Mohorovičićevim predavanjima i vježbama na Odjelu matematičko-prirodoslovnog Mudroslovnog fakulteta.

5. NASTAVA IZ METEOROLOGIJE I KLIMATOLOGIJE NA KRALJEVSKOJ ŠUMARSKOJ AKADEMIJI (1899./1900.–1905./1906.)

Razlog zašto je dr. Mohorovičić prestao predavati na Odjelu matematičko-prirodoslovnog Mudroslovnoga fakulteta treba potražiti u novoj obvezi na novoutemeljenom studiju šumarstva, a možda još i više u načinu kako mu je ta obveza određena.

Doista, kad je 20. listopada 1898. svečano, inauguracijskim govorom rektora dr. Josipa Dočkala, otvorena Kraljevska šumarska akademija u Šumarskom domu [48, p. 62], čime je na Sveučilištu u Zagrebu započela nastava iz šumarstva, ona je organizirana uz nejasan odnos između studija šumarstva i Mudroslovnoga fakulteta bar iz perspektive provedbe nastave: kolegiji iz šumarstva uključeni su u red predavanja za Odio matematičko-prirodoslovni u ljetnom poljeću. Primjerice, dr. Heinz predavao je „Šumarsku botaniku” [45, p. 29] i držao „Šumarsko-botaničke vježbe” [45, p. 30], a dr. Srećko Bošnjaković „Šumarsku kemiju” [46, p. 30; 49, p. 82 i p. 85].

Naredbom Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade od 7. listopada 1898. br. 66.102 propisan je „naukovni i izpitni red za slušatelje šumarstva na mudroslovnog fakultetu kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu” [48, pp. 60–62], a njime je bilo propisano da se u četvrtom poljeću predaje kolegij:

„2. Meteorologija i klimatologija (2 sata predavanja, 1 sat vježbe)” [48, p. 61].

Predmet kao da je skrojen prema istraživačkom profilu dr. Mohorovičića, jer se takav ne nalazi u programu Kraljevske šumarske akademije u Šćavnici (njem. Schemnitz, mađ. Selmechánya, slovački Banská Štiavnica), rudarskom gradu u

(današnjoj) Slovačkoj. A ustroj toga uglednoga ugarskoga učilišta umnogome je odredio ustroj Kraljevske šumarske akademije u Zagrebu, kako je već upozorio Fran Kesterčanek: Šumarska akademija u Zagrebu „bi takodjer po namisli osnivača joj, imala bar po temeljnih načelih njezina ustrojstva stojati na istih temeljih kao i ona u Ščavnici“ [50, p. 331]. K tome, pri izradi „osnove za ustrojstvo akademije“ nadležne se vlasti nisu oslonile na domaće stručnjake nego su uvažile „mnijenje stranog kapaciteta na tom polju“ [51, p. 417]. Pa ipak, najbliži adekvat Mohorovičićevu kolegiju u programu Šumarske akademije u Ščavnici bio bi predmet u kojem je klimatologija u funkciji pedologije, a da meteorologija nije ni spomenuta:

„8. Tloznanstvo i klimatologija, 3 sata predavanja i 2 sata vježbe. (1. p.)“
[50, p. 342]

U prvom i drugom zagrebačkom „naukovnom redu“ iz 1898. i 1900. bilo je predviđeno da se u četvrtom poljeću sluša kolegij „Meteorologija i klimatologija“, a kolegij o tloznanstvu, koliko god to bilo neprimjereno, posve je izostao [48, p. 61 i 63]. Tek je trećim naukovnim redom, kad je 1907. uveden četverogodišnji studij šumarstva, bilo propisano da se u trećem poljeću sluša „Klimatologija“, a u četvrtom „Tloznanstvo“ [48, p. 65].

Kako se dogodilo da je dr. Mohorovičić započeo predavanja iz kolegija „Meteorologija i klimatologija“ na Kraljevskoj šumarskoj akademiji? Ni mjesec dana uoči četvrtoga poljeća za prvi naraštaj studenata šumarstva, kad su za ostale predmete „nastavnici jur imenovani“ [prilog 23], bio je dr. Mohorovičić pozvan u Odjel za unutarnje poslove, koji je od osnutka brinuo o nastavi šumarstva, te je ondje bio zapitan o tome bi li mogao preuzeti nastavu iz predmeta „Meteorologija i klimatologija“, i to dva sata predavanja i 1 sat vježbe:

„Profesor Dr Andrija Mohorovičić izjavio se je u kr.[aljevskom] ovom odjelu za unutarnje poslove pripravnim preuzeti ta predavanja uz nagradu od 60 kruna za sat i poljeće.“ [prilog 23]

Stoga je Odjel za unutarnje poslove odmah zamolio Odjel za bogoštovje i nastavu da dr. Mohorovičiću povjeri predavanja i izda dekret o postavljenju, s napomenom:

„U slučaju da slavni taj kr.[aljevski] vladni odjel nebi bio sporazuman stime, da se upitna predavanja povjere profesoru D^{ru} Mohorovičiću, umoljava se da izvoli ovamo naznačiti drugu osobu, koja bi se u tu svrhu imenovati imala.“ [prilog 23]

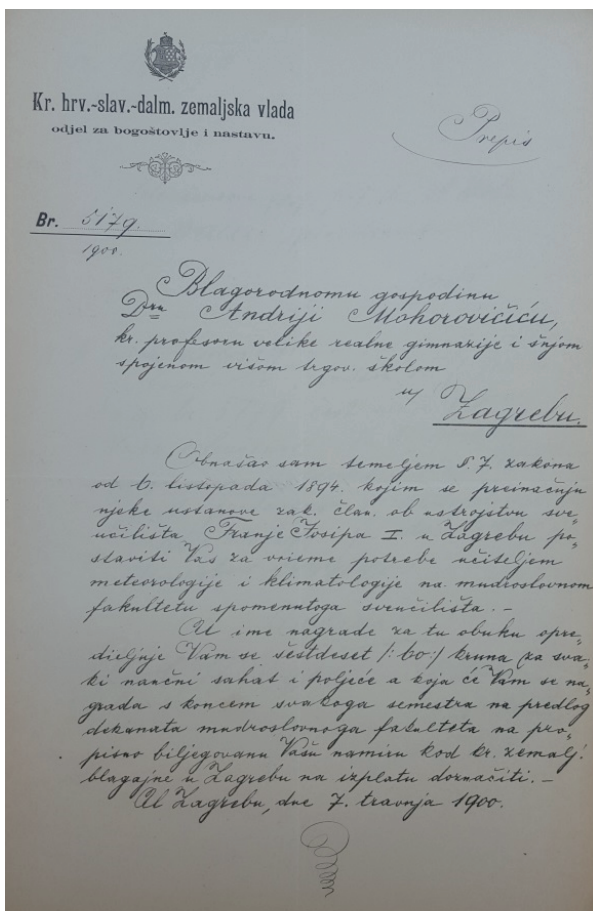
Kako Odjel za bogoštovje i nastavu nije imao prigovora na takav prijedlog, 7. travnja 1900., gotovo dva tjedna prije početka ljetnoga poljeća akademske 1899./1900., potpisao je ban Khuen-Héderváry dekret (slika 7), u kojem se izravno obraća dr. Mohorovičiću kao „kraljevskom profesoru velike realne gimnazije i šnjom spojene više trgovačke škole“ i obavješćuje ga:

„Obnašao sam temeljem §. 7. zakona od 6. listopada 1894. kojim se preinačuju njeke ustanove zak.[onskoga] član.[ka] ob ustrojstvu sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu postaviti Vas za vrijeme potrebe učiteljem meteorologije i klimatologije na mudroslovnom fakultetu spomenutoga sveučilišta.“ [prilog 24]

Na ovitku je ban vlastoručnim potpisom ovjerio naputak Dekanatu Mudroslovno-ga fakulteta

„da se profesor Dr Mohorovičić ima pozvati, da odmah svoja predavanja najavi te o tom amo izvještaj podnieti valja.“ [prilog 24]

Stvar je očito bila žurna! Čim je 13. travnja 1906. primio dekret, dekan dr. Heinz zamolio je dr. Mohorovičića da „odmah najavi“ svoja predavanja [prilog 25].

Slika 7. Prijepis dekreta bana Dragutina Khuena-Héderváryja o postavljenju dr. Andrije Mohorovičića „učiteljem meteorologije i klimatologije na mudroslovnom fakultetu“ 7. travnja 1900. [prilog 24]

Nakon svoga pristanka u Odjelu za unutarnje poslove dr. Mohorovičić mogao je i očekivati tu vrstu administrativne užurbanosti: bilo je to postavljenje odozgor – mimo profesorskoga zbora Mudroslovnoga fakulteta: u dekretu se izrijekom spominjao samo Mudroslovni fakultet, začudo ne i Kraljevska šumarska akademija; k tome, sa zajamčenom nagradom od 180 kruna godišnje i s neodređenim vremenom trajanja „za vrijeme potrebe“. Jedino što ga je moglo buniti bio je izričaj da se postavlja „učiteljem meteorologije i klimatologije na mudroslovnom fakultetu“, kad je već od 1894. „privatni docenat meteorologije“ na tom istom fakultetu, ali to je trebalo čitati: na studiju šumarstva, jer se prema naukovnom redu toga studija u četvrtom poljeću imao predavati upravo kolegij „Meteorologija i klimatologija“. Tako je to dr. Mohorovičić i shvatio te je, dva tjedna nakon početka nastave, 4. svibnja, oblikovao ovu obavijest:

„Potpisani će predavati ovoga poljeća Meteorologiju i klimatologiju za šumare 3 sata na čedan [treba: tjedan], prema nalogu vis.[oke] kr. zem. Vlade.“ [prilog 26]

Dekan je uz tu obavijest na oglasnu ploču prikačio i svoju uputu:

„Gospoda slušači šumarstva II. godine neka izvole ovaj kolegij prof. dra. Mohorovičića naknadno upisati i prema tome nacionale upopuniti.“ [prilog 26.1]

Premda je svoja predavanja započeo sa zakašnjenjem, novopostavljeni „učitelj meteorologije i klimatologije“ održao je svoja predavanja do 31. srpnja, kad je završilo ljetno poljeće, tako da je dekan dr. Heinz već 3. kolovoza uputio zahtjev za isplatu nagrade dr. Mohorovičiću [prilog 27]. Dakako, zbog kašnjenja, prva predavanja dr. Mohorovičića slušačima šumarstva nisu zabilježena u sveučilišnom „Redu predavanja“ nego ih je bilo moguće dokumentirati samo s pomoću niza spisa sačuvanih u Ostavštini Andrije Mohorovičića i u Arhivu Filozofskoga fakulteta [Prilozi 23–28].

Te 1900. zbilo se još jedno ‘nadigravanje’ između dr. Mohorovičića i Kraljevske zemaljske vlade. Dekan dr. Heinz podastro je dr. Mohorovičiću Vladinu požurnicu s nadnevkom 10. rujna 1900.:

„Obzirom na ovovladin odpis od 28. svibnja t. g. broj gornji neka se profesor Dr A. Mohorovičić pozove, da predloži izkaz instrumentah, koji su za podučavanje u meteorologiji i klimatologiji neobhodno nuždni.“ [prilog 29].

A dr. Mohorovičić je 22. rujna dekanu predao podnesak koji „sadrži popis instrumenata, koje bi valjalo nabaviti u naučne svrhe a za kr.[aljevsku] šum.[arsku] akademiju.“ [prilog 29] da ga proslijedi Kraljevskoj zemaljskoj vladi. Vlada je dakle tražila „instrumente za podučavanje“, a od dr. Mohorovičića je dobila instrumente za znanstvena istraživanja u području meteorologije. Nažalost, taj se Mohorovičićev podnesak nije sačuvao; ali sad, kad se zna da on postoji, vrijedi za njim tragati

u tom i drugim nalazištima. Dva dopisa iz rujna 1900. svjedoče nam da se dr. Mohorovičić vrlo rano, uoči treće akademske godine za studij šumarstva, založio za znanstvena istraživanja iz meteorologije u okviru studija šumarstva, a time i za znanstveni dignitet novoutemeljenoga sveučilišnoga studija. A je li prilikom svojih prvih predavanja iz meteorologije na Mudroslovnom fakultetu 1894. godine bio zamoljen da dostavi popis nastavnih učila? Zbog te je okolnosti dr. Mohorovičić morao osjetiti gorčinu.

Akademske godine 1899./1900. u „Red predavanja“ Mudroslovnoga fakulteta prvi je i jedini put uključen novoutemeljeni „Šumarski odio“ kao treći odio Mudroslovnoga fakulteta, uz već postojeća dva odjela: filosofičko-historički i matematičko-prirodoslovni, i to s devet nastavnika [52, p. 33].

U ljetnom poljeću akademske godine 1900./1901., kad se drugi put održala nastava iz četvrtoga poljeća trogodišnjega studija šumarstva, dr. Mohorovičić drugi je put predavao „Meteorologiju i klimatologiju“ na Šumarskom odjelu Mudroslovnog fakulteta, ali je to ovom prilikom zabilježeno u „Redu predavanja“:

„IV. poljeće: <...> Učitelj dr. Andrija **Mohorovičić**: *Meteorologija i klimatologija*, 1 sat predavanja, 2 sata vježbe, četvrtkom od 11–12, a utorkom i srijedom od 5–6 u šum.[arskom] domu.“ [52, p. 33]

Predavanje i vježbe držao je u Šumarskom domu. Umjesto 2 sata predavanja i 1 sata vježbi, kako je bilo propisano „naukovnim redom“, držao je te godine 1 sat predavanja i 2 sata vježbe, vjerojatno kao i prve godine. Očito je procijenio da takav odnos predavanja i vježbi može bolje izvesti dok drugi put predaje taj kolegij. Mohorovičićev kolegij u toj je prilici jedan od 24 kolegija koja su predavana na Šumarskom odjelu, što svjedoči da je prva zbornica za studij šumarstva uspješno oblikovana do početka šestoga poljeća [52, „c) Šumarski odio“, pp. 32–34]. U popisu nastavnoga osoblja na Odjelu matematičko-prirodoslovnom prvi je put uz njegovo ime dopisano: „pravi član jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti“ [52, p. 11], i to s priličnim zakašnjenjem jer je on za pravoga člana izabran na glavnoj skupštini JAZU 15. prosinca 1898. [53, pp. 11, 25, 46]. Te je akademske godine zabilježeno da nije izvodio nastavu na Mudroslovnom fakultetu, točnije na njegovu Odjelu matematičko-prirodoslovnom:

„Docenat dr. Franjo Maixner, zatim privatni docenti dr. Julije Golik, dr. Đuro Körbler, dr. Andrija Mohorovičić i dr. Milan Šenoa ne će ovoga semestra predavati.“ [52, p. 34]

Tek nakon prvoga trogodišnjega ciklusa, akademske godine 1901./1902., Šumarski odio ‘prerasta’ u Kraljevsku šumarsku akademiju s potpuno oformljenom prvom zbornicom, a nastavnici, njih trinaest, koji predaju slušačima šumarstva, popisani su prvi put u zasebnoj rubrici „Učitelji kr.[aljevske] šumarske akademije“ [54, pp. 13–14] – bar tako zrcali sveučilišni „Red predavanja“. Time, iz perspektive sveuči-

lišne pisarnice, započinje dug put raščišćavanja odnosa između Mudroslovnoga fakulteta i šumarskog studija u obliku Kraljevske šumarske akademije, koja je Mudroslovnom fakultetu „prislonjena“, a nije njegov sastavni dio. Među učiteljima šumarstva nalazi se i dr. Mohorovičić, koji tijekom ljetnoga poljeća preuzima iste obveze u nastavi, ali prijavljuje novu adresu, pokazat će se njegovo trajno boravište: Preradovićeva 9 [55, p. 11]. Da ne predaje na Mudroslovnom fakultetu, ponovo podsjeća bilješka „ne će ovoga semestra predavati“ na kraju „Reda predavanja“ [55, p. 36].

U popisu nastavnika Mudroslovnoga fakulteta za zimsko poljeće akademske godine 1902./1903. dr. Mohorovičić zadržao je isti status u objema zbornicama: u skupini „Privatni docenti“ Mudroslovnoga fakulteta on je „privatni docent meteorologije“ [56, p. 11], a u skupini „Učitelji kr. šumarske akademije“ on je „učitelj meteorologije i klimatologije“ [56, p. 13]. Toga se poljeća uz dr. Vinka Dvořáka, prvoga javnoga redovitoga profesora fizike nakon ‘obnove’ Sveučilišta, pojavilo ime dr. Ladislava Stjepaneka, „privatnog docenta mehanike, magnetizma i elektriciteta“, koji predaje „Magnetizam“ 2 sata tjedno, dakle predmet iz nadležnosti dr. Dvořáka, a rukom je – u primjerku u Arhivu Sveučilišta u Zagrebu – dopisan i „dr. Stanko Hondl, docent hidrodinamike te nauka o elektricitetu i nauka o potencijalu“ [56, p. 12], ali on ništa ne predaje tog poljeća. „Red predavanja“ zaključen je napomenom:

„Jav.[ni] red.[oviti] profesor Tade **Smičiklas** na dopustu. – Docenat dr. Franoja **Maixner** i privatni docenat dr. Andrija **Mohorovičić** ne će ovoga semestra predavati.“ [56, p. 36]

U ljetnom poljeću te akademske godine fiziku su prvi put predavala tri nastavnika: dok dr. Dvořák predaje optiku, i to šest sati predavanja i dva sata vježbe, dva su privatna docenta održavala predmete o aktualnim fizičkim teorijama 2 sata tjedno: dr. Stjepanek predavao je „Teoriju magnetskog polja“, a dr. Hondl, novo ime u zbornici, „O osnovi teorije potencijala“. To je praktično značilo da je dr. Dvořák odabrao svoje nasljednike i da ih priprema. A dr. Mohorovičić nastavio je predavati na Kraljevskoj šumarskoj akademiji slušačima četvrtoga poljeća šumarstva svoj stalni predmet s već ustaljenom satnicom i u ustaljenim terminima u Šumarskom domu [57, p. 33].

„Red predavanja“ Mudroslovnoga fakulteta za zimsko poljeće akademske godine 1903./1904. zaključen je napomenom:

„Privatni docenti: dr. Lazar **Car** i dr. Andrija **Mohorovičić** ne će ovoga semestra predavati.“ [58, p. 36]

U ljetnom poljeću dr. Mohorovičić je predavao svoj stalni predmet na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, ali prvi put u skladu s drugim naukovnim redom što se tiče odnosa predavanja i vježbi:

„IV. poljeće: <...> Učitelj dr. Andrija **Mohorovičić**: *Meteorologija i klimatologija*, 2 sata predavanja (utorkom i srijedom od 5–6), 1 sat vježbe (četvrtkom od 11–12) u šum. domu.“ [59, p. 34]

Akadske godine 1904./1905., kad je dr. Vladimir Varićak prvi put obnašao službu dekana, u „Redu predavanja“ Mudroslovnoga fakulteta pomno je zabilježeno da dr. Andrija Mohorovičić „ne će ovoga semestra predavati“, kako u zimskom [60, p. 38] tako i u ljetnom poljeću [61, p. 39]. Ali to ne vrijedi samo za dr. Mohorovičića, nego je poletni dekan marljivo pobilježio svu šestoricu nastavnika koji ne sudjeluju u nastavi. Status dr. Mohorovičića u objema zbornicama nije se promijenio, a on je, kao i prijašnjih godina, nastavio predavati „Meteorologiju i klimatologiju“ slušačima druge godine studija šumarstva [61, p. 36].

6. MOLBA ZA PREDAVANJA „IZ METEOROLOGIJ I ASTRONOMIJE“ 14. STUDENOGA 1905.

U zimskom poljeću akademske godine 1905./1906., kad je dekanom Mudroslovnoga fakulteta bio dr. Gavro Manojlović, a prodekanom dr. Vladimir Varićak, dr. Mohorovičić ponovo nije držao nastavu na Mudroslovnom fakultetu, a „Red predavanja“ zaključen je napomenom da, uz ostale, dr. Andrija Mohorovičić „ne će u ovom semestru predavati.“ [62, p. 36]. U ljetnom je poljeću na Kraljevskoj šumarskoj akademiji predavao svoj stalni predmet „Meteorologiju i klimatologiju“ [63, p. 34].

Osvrne li se na njegovu ukupnu nastavnu djelatnost na Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu do kraja akademske godine 1905./1906., treba zaključiti: u razdoblju 1894.–1900., dakle tijekom šest akademskih godina, dr. Mohorovičić predavao je meteorologiju i klimatologiju na Mudroslovnom fakultetu, ostvarujući postupno „pregled kolegija“ koji je izložio u molbi za habilitaciju 11. travnja 1894. A u razdoblju 1900.–1906., dakle tijekom sljedećih šest akademskih godina, kad je studentima druge godine šumarstva prvo na Šumarskom odjelu pa na Kraljevskoj šumarskoj akademiji predavao u ljetnom poljeću kolegij „Meteorologiju i klimatologiju“, nije više predavao kolegije iz meteorologije i klimatologije na Mudroslovnom fakultetu. Istodobno se njegov status u tim dvjema zbornicama nije promijenio: izvan kraljevskoga profesorskog zbora Mudroslovnoga fakulteta on je bio „privatni docenat meteorologije“ te istodobno među nastavnicima Kraljevske šumarske akademije „učitelj meteorologije i klimatologije“. Tu se postavljaju tri pitanja:

1. Zbog kojega je razloga sâm dr. Mohorovičić u svojim nastavnim obvezama, počevši od akademske godine 1900./1901., dao prednost predavanjima na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, gdje je u trideset sati bio obvezan izložiti sintetički „Me-

teorologiju i klimatologiju“, a imao je niži status, tj. status „učitelja“, doduše uz nezanemarivih 180, poslije i 300 kruna nagrade godišnje, odnosno zašto je odustao od svojih docentskih predavanja, gdje je prema planu koji je sâm predložio mogao izlagati četiri različita predmeta, i to u momentu kad je dr. Dvořák bio još uvijek jedini u zbornici koji je predavao predmete iz fizike?

2. Kako se prema tom pristupu i/ili praksi dr. Mohorovičića odnosio Odio matematičko-prirodoslovni Mudroslovnoga fakulteta, odnosno fakultet u cjelini? Ili: zašto nitko od dekanâ u promatranom razdoblju nije upozorio ili podsjetio dr. Mohorovičića da drži svoja docentska predavanja studentima Mudroslovnoga fakulteta, ponajviše dakako studentima fizike, matematike i geografije?

3. Napokon, i iz perspektive sveučilišnih slušača, kako to da su, što se tiče predavanja meteorologije i klimatologije, naraštaji studenata šumarstva redovito slušali propisana predavanja, dok su studenti fizike, geografije i matematike bili uskraćeni za šest različitih meteoroloških kolegija dr. Mohorovičića?

Ali od 1. listopada 1905., kad je dr. Gavro Manojlović nastupio kao dekan Mudroslovnoga fakulteta, ta su pitanja, premda s mogućim neugodnim posljedicama, napokon postavljena, i to javno na fakultetskim sjednicama i uz poticaje iz Vladina Odjela za bogoštovlje i nastavu. Dva su događaja uvela u glavni zaplet. Već je početkom 1905. privatni docent dr. Stjepan Bohničček, profesor gimnazije u Vin-kovcima, zamolio profesorski zbor da ga oslobodi obveze novoga habilitacijskog postupka zato što već treće poljeće zaredom, otkako je dobio dopusnicu za predavanja, nije održavao nastavu na Mudroslovnom fakultetu. Profesorski je zbor na svojoj II. redovnoj sjednici održanoj 28. veljače 1905. zaključio zamoliti Kraljevsku zemaljsku vladu da dr. Bohniččeka „nakon premještenja u Zagreb imenuje honoriranim docentom (učiteljem) za algebarsku analizu i algebru“ [prilog 32], a Vlada je 27. svibnja 1905. Mudroslovnom fakultetu odgovorila „da u zemaljskom proračunu za god. 1905. nema u tu svrhu raspoloživih sredstava, pa da će dekanat u godini 1906. imati u tom predmetu ponovni prijedlog podnijeti“ [prilog 32]. Ne samo to nego je već 1. listopada 1905., dakle prvoga dana nove akademske godine, Odjel za bogoštovlje i nastavu podsjetio Dekanat Mudroslovnoga fakulteta da je profesorski zbor dužan još jednom zauzeti stav o statusu dr. Bohniččeka, podrazumijeva se kako bi se u zemaljskom proračunu za 1906. predvidjela sredstva za plaćena docentska predavanja dr. Bohniččeka [prilog 32]. Tijekom postupanja s molbom dr. Bohniččeka oba dekana, dr. Varićak za 1904./1905. i dr. Manojlović za 1905./1906., potpuno su sebi osvijestili pod kojim uvjetima, propisanim naredbom br. 651 od 13. travnja 1879., trne dopusnica za predavanja (*venia legendi*): ako privatni docent tri poljeća zaredom ne održi svoja docentska predavanja. Stoga je, u skladu s Vladinom požurnicom, dekan dr. Manojlović molbu dr. Bohniččeka uvrstio u dnevni red I. redovne sjednice profesorskoga zbora u akademskoj 1905./1906., održane 9. studenoga 1905.

Uskoro, 17. listopada 1905., potpisao je ban grof Teodor Pejačević dekret kojim se privatnoga docenta centralne projekcije i projektivne geometrije dr. Jurja Majcena postavlja učiteljem za analitičku geometriju na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, ali uz važnu napomenu da se time on „docentske svoje dužnosti ne rješava“ [prilog 43, p. 2]. A što vrijedi za dr. Bohnička i dr. Majcena, vrijedi dakako i za dr. Mohorovičića u istom tom Odjelu matematičko-prirodoslovnom: i njegova je *venia legendi* iz meteorologije, podijeljena mu 8. kolovoza 1894., „utrnuła“. Samo što se dr. Mohorovičić, djelujući „izvan profesorskoga zbora“, s tim činjenicama nije mogao upoznati na sjednicama gdje se raspravljalo o utrnuću dopusnice dr. Bohnička, niti je mogao u Dekanatu zaviriti u odluku o postavljenju dr. Majcena za učitelja na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, izdanu s jasno istaknutim uvjetima, dakle u drukčije oblikovanom dekretu od onoga kojim je on, Mohorovičić, 1900. bio postavljen za „učitelja“.

Pitanje o statusu dr. Mohorovičića na Mudroslovnom fakultetu izbilo je u prvi plan u kontekstu još jednog pokušaja da se u nastavu na Mudroslovnom fakultetu uključe predavanja iz astronomije. Naime, 7. studenoga 1905. dr. Oton Kučera, „učitelj matematike i fizike“ na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, u svom je podnesku profesorskom zboru Mudroslovnoga fakulteta obrazložio „da se u krugovima sveučilišnih slušača osjeća potreba redovitih predavanja o astronomiji bar u opsegu pomoćne nauke za dublji studij prirodnih nauka, matematike i geografije, pak za kasnije obučavanje astronomijskih partija u srednjim školama“ i potom izjavio da je spreman predavati po 3–4 sata tjedno kao „učitelj astronomije u tom stegnutom opsegu“ [64; faksimil i transkripcija objavljeni u: 11, pp. 136–137; prilog 44, p. 1]. Bio je to drugi Kučerin pokušaj da bez habilitacije uđe u zbornicu Mudroslovnoga fakulteta. Prvi se zbilo na prijelazu iz 1896. na 1897. godinu, kad mu je dekan dr. Milivoj Šrepel 14. siječnja 1897. pismeno priopćio mišljenje profesorskoga zbora:

„da zamolite visoku vladu, neka Vam blagoizvoli podijeliti dopust na dvije godine u svrhu, da se u kojoj vanjskoj zvjezdarni uvježbate u praktičnoj astronomiji i da se habilitirate za ovu struku.“ [prilog 33, p. 1; faksimil dopisa dekana Šrepela objavljen u: 11, p. 134]

Između tih dvaju pokušaja proteklo je gotovo devet godina, a Kučera u tom razdoblju jest promaknut u doktora filozofije – 1899. godine, ali nije pokrenuo postupak habilitacije iz astronomije, i to zato što nije stekao prvi uvjet za tu habilitaciju, tj. nije napisao jedan značajniji izvorni rad iz astronomije koji je mogao poslužiti kao habilitacijska radnja; to je članovima profesorskoga zbora iz Odjela matematičko-naravoslovnoga moralo biti zazorno; izuzev prve zbornice, svi su, bez iznimke, prošli kroz habilitacijski postupak (Mohorovičić iz meteorologije, Stjepanek i Honđl iz fizike; Segen, Varičak, Majcen i Bohniček iz matematike). S druge strane, Kučera je svoju drugu molbu podastao u vrijeme dok je dekanom bio dr. Manojlović,

a rektorom dr. Heinz, oba njegovi osobni prijatelji, vrlo vjerojatno i u dogovoru s njima. Kučera je u zbornici mogao računati i na nekoliko glasova iz Odjela filozofičko-historičkoga na temelju svoga općepoznatoga i cijenjenoga rada u Matici hrvatskoj i Hrvatskom naravoslovnom društvu, koji je uključivao ogroman i hvaljevidan popularizacijski rad u astronomiji, napose njegovu knjigu uspješnicu *Naše nebo* (1895.) i utemeljenje zvjezdarnice u Zagrebu 1903. godine. Kako svjedoči Kučerino pismo kćeri Elzi u Zürich od 16. studenoga 1905., Kučera se također raspitao koji su izgledi da njegov prijedlog „da se već jednoč otvore vrata univerze naše astronomiji“ prođe u nadležnom odjelu Kraljevske zemaljske vlade u Zagrebu:

„Kod vlade su mom predlogu posve skloni, pak bi moglo dobro proći. No, vidjet ćemo. Dok se ne riješi, ne predajem šumarima ništa.“ [65a, pp. [5]–[6]; usp. 10, p. 43; 11, p. 137]

To znači da je Kučera odlučio ponoviti svoj pokušaj da ‘na neki način’ uđe u zbornicu Mudroslovnoga fakulteta, jer je računao na potporu u dekanatu, rektoratu i u samom Odjelu za bogoštovje i nastavu Kraljevske zemaljske vlade.

Kučerina molba razmotrena je na fakultetskoj sjednici 9. i 10. studenoga 1905., i to u onom prvom djelu koji je održan 9. studenoga, nije bilo rasprave, bar nije zabilježena u zapisniku, a zaključak je glasio:

„Daje se na izvješće prof. Dvořáku i prof. Varićaku.“ [prilog 31]

A onda se dogodio neočekivan zaplet: 14. studenoga 1905. dr. Mohorovičić podnio je molbu da mu na prijedlog profesorskoga zbora Kraljevska zemaljska vlada „povjeri predavanja meteorologije i astronomije u mudroslovnom fakultetu“, kako nam je poznato iz dekanova pisma Kraljevskoj zemaljskoj vladi 5. travnja 1906. [prilog 44, p. 1]. Nažalost, tekst Mohorovičićeve molbe nije sačuvan u Arhivu Filozofskoga fakulteta! Ide li se tragom dokumenata, dolazi se do odgovora – do dopisa iz ureda bana Teodora Pejačevića s nadnevkom 8. svibnja 1906., kojim se „rečenom izvještaju priklopljene molbenice vraćaju u privitku“ [prilog 47]. I tu se molbenici dr. Mohorovičića gubi trag: možda je uložena ondje gdje ju nije očekivati. Stoga se u ovom radu molbenica dr. Mohorovičića razumijeva iz dokumenata koji su nakon te molbenice uslijedili [Prilozi 31, 33–47].

Molbu s neobičnom stilizacijom „za predavanja iz meteorologije i astronomije“ dr. Mohorovičić očito je sročio na poticaj nekoga iz Odjela matematičko-prirodoslovnoga Mudroslovnoga fakulteta, jer su se sve njegove istraživačke energije upravo preusmjeravale s meteorologije na seizmologiju: u Zagrebački meteorološki observatorij stigao je napokon seizmograf Vicentini-Konkoly, ali do studenoga 1905. godine dr. Mohorovičić još nije uspio ishoditi sredstva nužna za njegovu ugradnju u podrumu Meteorološkoga opservatorija u zgradi Ženskoga liceja. Evo kako ih je napokon dobio:

„Rješidba toga pitanja vukla se do početka g. 1906., kada je pod uplivom jednog ponovnog potresa položen temelj sadašnjoj seizmičkoj postaji. Na molbu potpisanoga dala je kr. ugarska meteorološka centrala ovome opservatoriju na porabu jedan mikroseizmograf Vicentini-Konkoly. Odmah iza potresa od 2. siječnja god. 1906. dala je kr. zemaljska vlada taj instrumenat namjestiti [čitaj: odobrila je sredstva]. Preuredjenje prostorija i izoliranje od vlage zategnulo se namještenje instrumenta do konca marta, te je instrumenat počeo funkcionirati tek početkom aprila. Tečajem godine 1906. trebalo je više popravaka i u prostoriji u kojoj je instrumenat namješten i na instrumentu samom. Sa svim tim je instrumenat ubilježio do konca decembra 78 potresa.“ [31, p. 3]

Prvo tromjesečje 1906. godine Mohorovičić je posve posvetio montaži seizmografa, time i utemeljenju seizmografske postaje, kako je to želio od početka 1901. godine. Znao je da mora zgrabiti prvu priliku da započne sa sustavnim bilježenjem potresa u Hrvatskoj. Odakle onda astronomija u njegovoj molbi?

Kučerino pismo kćeri Elzi od 1. veljače 1906. sugerira tko je, gledano iz Kučerine perspektive, potaknuo dr. Mohorovičića na takav korak:

„Ja sam ovdje prije 2 mjeseca predao fakultetu ponudu, da sam spreman predavati po 3–4 sata na tjedan astronomiju u našem sveučilištu kao učitelj. Referat su o tom dobili Varićak i Dvořák – oba dobri moji prijatelji – pak će ovih dana iznijeti u sjednici fakulteta svoj prijedlog. I tu se dakako plete intriga [sic]. Kad sam ja predao molbu, nagovorio je Var.[i]ćak Dr. Mohorovičića, da i on preda molbu za astronomiju, pak je taj poštenjako-
vić to i učinio, samo da meni zapriječi ulaz u fakultet. Njihov će prijedlog glasiti protiv mene, a za Mohorovičića!“ [65b, pp. [2]–[3]; usp. 10, p. 44; 11, p. 138].

Da dr. Kučera krivi dr. Varićaka, ne čudi; redoviti profesor matematike stupio je tijekom 1904. u polemiku s dr. Kučerom kao suurednikom *Nastavnog vjesnika* zato što je objavio Stjepanekovu kritiku Varićakova prijevoda Hočevarova udžbenika, te je svoje istupe objedinio u knjižici *Nastavni vjesnik i matematička kritika: Tri crtice* (1904.) [66, p. 21]. Kučera je na temelju prikupljenih obavijesti, i to, gotovo sigurno, iz prve ruke – od dekana dr. Manojlovića, zaključio da je nova molba uperena izravno protiv njega: „samo da meni zapriječi ulaz u fakultet“, kako je i javio svojoj kćeri [65, p. [3]; 10, p. 44; 11, p. 138]. Nedvojbeno, dr. Mohorovičić odlučio se natjecati s dr. Kučerom, svakako u dijelu koji se odnosio na nastavu astronomije, ali njegov motiv treba dodatno razjasniti.

Prvo, ako to nije učinio kao dekan, dr. Varićak je kao prodekan, najkasnije u studenom 1905. godine, upozorio dr. Mohorovičića da njegova dopusnica za predavanja iz meteorologije iz 1894. godine više ne vrijedi. Tom ga je prilikom mogao upoznati i vjerojatno ga je upoznao s poukama koje se mogu izvući iz molbe dr. Bohnička

i iz postavljenja dr. Jurja Majcena za učitelja na Kraljevskoj šumarskoj akademiji. Mohorovičić je tada mogao podnijeti molbu da mu se iznova podijeli dopusnica iz meteorologije, tj. podvrći se postupku kroz koji je upravo prolazio dr. Bohniček. Ali on je, najvjerojatnije na poticaj dr. Varićaka, a možda i kojega od pravih članova u Matematičko-prirodoslovnom razredu JAZU, kojima je njegov znanstveni rad bio dobro poznat, odlučio 'proširiti' ili 'ojačati' svoju molbu za još jedno područje – za astronomiju, za koju je već u zakonu bila definirana profesorska stolica. Ali pri sastavljanju molbe njegov je glavni cilj nedvojbeno bio zadržati ili ponovo izboriti privatnu docenturu iz meteorologije.

Drugo, dr. Varićak s velikim je zakašnjenjem obavijestio dr. Mohorovičića da je njegova dopusnica za predavanja iz meteorologije iz 1894. godine već pred četiri godine „utrnila“, jer on već šest akademskih godina nije održao svoja docentska predavanja iz meteorologije na Mudroslovnom fakultetu. Pritom je dr. Varićak bio prvi dekan koji je u „Red predavanja“ na Mudroslovnom fakultetu i za zimsko i za ljetno poljeće uključio obavijest da dr. Mohorovičić „ne će ovoga semestra predavati“ [prilog 43, p. 2]. To je argument na koji će se dekan dr. Manojlović i pozvati.

Treće, to je ujedno bio trenutak kad su se odnosi između kraljevskoga profesor-skog zbora Mudroslovnoga fakulteta i skupine učitelja Kraljevske šumarske akademije morali napokon raščistiti, tj. moralo se osigurati da nastava na Kraljevskoj šumarskoj akademiji – čija se organizacija razvijala uzorno zbog izravne i pravovremene potpore Kraljevske zemaljske vlade, iako u okvirima nejasnoga ustroja – više ne škodi nastavi na samom Mudroslovnom fakultetu. Primjer na kojem je to konačno shvatilo nadležno Vladino tijelo, možda i na poticaj dekana dr. Varićaka, bilo je uključenje privatnoga docenta dr. Jurja Majcena u nastavu na Kraljevskoj šumarskoj akademiji 17. listopada 1905., kako to ističe dr. Manojlović u svom dopisu Kraljevskoj zemaljskoj vladi 4. travnja 1906.:

„A i da visoka vlada ima isto načelno shvaćanje, vidi se po tome, što je, postavljajući dne 17. listopada 1905. broj 18.599 priv.[atnoga] docenta centralne projekcije i projektivne geometrije D^{ra} Jurja Majcena učiteljem za analitičku geometriju ovoga fakulteta [čitaj: učiteljem na Kraljevskoj šumarskoj akademiji] i obavezujući ga za to sa četirisatnim predavanjem na nedjelju, naročito primijetila, da se time on 'docentske svoje dužnosti ne rješava.'“ [prilog 43, p. 2]

I kao prodekan i kao javni redoviti profesor matematike, odgovoran za nastavu matematike na Mudroslovnom fakultetu, dr. Varićak je sa svoje strane morao nastojati da dr. Majcen redovito održava svoja docentska predavanja iz geometrije te je time uspio da se broj sati nastave iz matematike, primjerice u zimskom poljeću 1906./1907., popne na 20 sati tjedno, a nastavu su izvodila četiri nastavnika: dr. Varićak kao javni redoviti profesor, dr. David Segen kao javni izvanredni profesor te

dva privatna docenta, dr. Juraj Majcen i dr. Stjepan Bohničček [67, pp. 31–32]. Za usporedbu, u tom istom poljeću broj sati nastave iz fizike bio je upola manji, iako su nastavu izvodila tri nastavnika – uz profesora Dvořáka, privatni docenti Ladislav Stjepanek i Stanko Hondl.

U takvoj je situaciji, u kojoj se posve nenadano i pravno neupućen našao, dr. Mohorovičić i uputio svoju molbu Mudroslovnom fakultetu „za predavanja iz meteorologije i astronomije“. „Iz meteorologije“, jer je time želio ‘prešutno’ produžiti svoju dopusnicu iz 1894. godine, a „iz astronomije“, jer je bio obaviješten da je profesorski zbor takav zahtjev već uputio u postupak. Objektivno gledajući, što se tiče potrebnih kvalifikacija i što se tiče znanstvene produkcije, dr. Mohorovičić je u tom postupku bio u velikoj prednosti pred dr. Kučerom, jer je još 1894. glatko prošao habilitacijski postupak iz meteorologije, nastavio je objavljivati znanstvene radove iz meteorologije i klimatologije u *Radu JAZU* (1897., 1898.) te je redovito uređivao *Godišnje izvješće Zagrebačkog meteorološkog opservatorija*. Doduše, nije dotad objavio nijedan rad iz astronomije, ali je, za razliku od meteorologije, slušao kolegije „Teorijska astronomija“ i „Geografsko određivanje položaja“ kod profesora Karla Hornsteina, ravnatelja zvjezdarnice u Clementinumu, na drugoj godini svoga studija u Pragu [14, tablica 2 na p. 122] te je vršio astronomska motrenja i kao profesor Kraljevske nautičke škole u Bakru i kao predstojnik Meteorološkoga opservatorija u Zagrebu, ali redovito u meteorološke svrhe. A dr. Kučera jest bio plodan pisac srednjoškolskih udžbenika i Matičinih uspješnica iz fizike, astronomije i meteorologije, s velikim ugledom u hrvatskoj kulturnoj javnosti, ali nakon disertacije o Marinu Getaldiću, objavljene u *Radu JAZU* 117 (1893.), nije objavio nijedan izvorni znanstveni rad iz astronomije koji bi se on sâm usudio predložiti kao svoju habilitacijsku radnju [68].

Dr. Kučera, koji je ovaj svoj pokušaj shvaćao ne samo kao konačno uvođenje astronomije u sveučilišnu nastavu, makar i ‘na mala vrata’, nego i kao dugoročno rješenje svoga egzistencijalnoga pitanja – 800 kruna godišnje, nije na molbu dr. Mohorovičića ostao skrštenih ruku. Kako je sâm priznao u pismu svojoj kćeri Elzi 1. veljače 1906., „morao sam protiv toga raditi, ...“ [64, p. [3]; 10, p. 44; 11, p. 138]. U profesorskom zboru Mudroslovnoga fakulteta dr. Kučera računao je na tri sigurna glasa: dekana dr. Manojlovića, rektora dr. Antuna Heinza i bivšeg predstojnika Odjela za bogoštovje i nastavu dr. Izidora Kršnjavoga; bar tako slijedi iz toga istoga njegova pisma kćeri Elzi:

„pak će u sjednici Dr. Heinz iznijeti protupredlog, a zagovarat će ga mimo druge i Kršnjavi.“ [64, p. [3]; 10, p. 44; 11, p. 138]

Ocjenitelji dr. Dvořák i dr. Varićak skoro su dva mjeseca oklijevali napisati ocjenu, potpisali su je tek 10. siječnja 1906., a naslovili „Izvještaj o molbenicama D^r. O. Kučere i D^r. A. Mohorovičića za učiteljsko mjesto astronomije u ovom fakultetu“

(slika 8). Dakle, već na prvom koraku obje su molbe promotrene isključivo u odnosu na učiteljsko mjesto iz astronomije, onako kako je to bilo predloženo u Kučerinoj molbenici. To znači da Mohorovičićeva zamisao, sadržana u izričaju „za predavanja iz meteorologije i astronomije“, uopće nije uzeta u razmatranje: meteorologija je odmah ostavljena po strani.

Prilog 3. K. broj 80/1906. (Zagreb)

Izveštaj

o molbenicama D. C. Kučere i D. Mohorovičića
za učiteljsko mjesto astronomije u novomgalskoj školi.

D. C. Kučera podao je već god 1892. molbenicu profesorovomu zboru za supleniranje astronomije, te se je ponudio, da će od sada nastaviti astronomiju predavati.

Međutim molitelj nije imao na to mjesto dovoljno kvalifikaciju, preporučio je potpisani profesor i više njegovu molbu prof. zboru; samo je isti profesor, da neki bio molitelj, kakav valjano predas vadi od sada nastaviti, već najviše 2 do 3.

Da bi to često je potpisani tu molbu preporučio, ali je poglavito taj, što nije bilo u ono vrijeme ništa, koji bi taj predmet mogao predavati, a osim toga je imao potpisani profesor jer je u ono vrijeme profesorima ovdje profesor D. Kučere. Profesor Mohorovičić kao drugi referent nije imao da povoljno mišljenje o profesor D. Kučeri, ali je i on, promatrajući, inještaj, kojim se molba D. Kučere u odgovarajućem preporučio, poljebio.

Što profesor D. Kučere, kao drugi, da u takvim slučajevima treba poslijeovati općenito je razgovor: „neka se član upuću molitelja, da smoli vis. vladu; neka mu ona podijeli da mu na dvije godine u ovdje, da se u kojoj vjerojatno, da se ovari u vrijeme u praksi i noj astronomiji i da se radi, da se radi ovdje“.

Dakle je prošlo 9 godina, te je potpisani profesor i više imao više puta priliku, da procijeni potanko na prof. D. Kučere mu poljebio i matematičke, te se je uvjerio, da je glavna kvalifikacija toga rada diplomirani te su svi pomnijiji, koji su najvažniji stvarnog shvaćanja, taj diplomirani

Slika 8. Izvešće dr. Dvořáka i dr. Varičaka o molbama za učiteljsko mjesto astronomije, pročitano na III. sjednici profesorskoga zbora Mudroslovnoga fakulteta 8. veljače 1906.: protiv dr. Kučere, a za dr. Mohorovičića. [prilog 33, p. 1]

Pri ocjeni Kučerina rada dr. Dvořák primijenio je 'povijesni' pristup: najprije je podsjetio na neuspješan Kučerin pokušaj da 1897. godine, prije promaknuća u doktora filozofije, postane suplentom astronomije, uključivši i odgovor profesorskog zbora Kučeri da se nakon dvogodišnjega dopusta podvrgne redovitom habilitacijskom postupku, izriječkom „da se u kojoj vanjskoj zvjezdarni uvježbate u praktičnoj astronomiji i da se habilitirate za ovu struku“ [prilog 33]. Tom se prilikom dr. Dvořák bio založio da profesorski zbor odobri dr. Kučeri da predaje astronomiju „najviše 2 do 3 sata“, ali je ostao u manjini. Evo kako je objasnio zašto je promijenio mišljenje o Kučerinu radu:

„Odonda je prošlo 9 godina, te je potpisani profesor fizike imao više puta prilike, da prouči potanko rad prof. D^r. Kučere na polju fizike i matematike, te se je uvjerio, da je glavna karakteristika toga rada diletantizam, te svako pomanjkanje ozbiljnog stvarnog shvaćanja. Taj diletantizam se je već pokazao u tom, što je prof. D^r. Kučera htio već god. 1897. predavati 6 sati astronomije na tjedan, te kad prof.[esorski] zbor nije njegovu ponudu primio, htio se je habilitirati za fiziku, a kad je tu bilo zaprjeka opet za matematiku.“ [prilog 33]

Tako je redoviti profesor fizike otkrio podatak koji Kučerinu životopisi uopće ne spominju – da je dr. Kučera nakon promocije 1899. uzalud pokušao habilitirati prvo iz fizike, a potom iz matematike. Dvořákov izričaj „bilo je zaprjeka“ može značiti samo jedno: da dr. Dvořák rad koji je dr. Kučera predložio za habilitaciju iz fizike nije procijenio vrijednim habilitacijske radnje. O Kučerinim astronomskim člancima dr. Dvořák nije rekao ni riječ, tako da je otvoreno pitanje je li ih dr. Kučera u molbi uopće spomenuo ili je procijenio da je dostatno priložiti knjigu *Naše nebo*. A Kučerine „crtice iz astronomije“, kako glasi podnaslov Kučerina *Našeg neba*, dr. Dvořák prosudio je kao „puku kompilaciju iz mnogobrojnih sličnih djela inostrane literature“ [prilog 33], nipošto kao znanstveno djelo. Dvořákova ocjena, treba i to dodati, nije se ni na koji način osvrnula na dr. Kučeru kao utemeljitelja Zvezdarnice Hrvatskoga naravoslovnog društva u Popovu tornju 1903. te je također otvoreno pitanje je li ga tekst Kučerine molbenice na to i obvezivao.

S druge strane, dr. Dvořák prikazao je dr. Mohorovičića kao antipoda dr. Kučeri:

„Drugi molitelj profesor Dr Andrija Mohorovičić je već od god. 1894. docentom za meteorologiju, zatim ravnateljem glavnog meteorološkog zavoda i pravim članom jugosl.[avenske] akademije, te je, kako je opće poznato, u svom znanstvenom shvaćanju najveći protivnik svakog površnog diletantizma.“ [prilog 33]

Tri Mohorovičićeva naslova, „privatni docenat meteorologije“ od 1894., pravi član JAZU od 1898. i utemeljitelj meteorološke službe u Hrvatskoj 1901. godine jamčila su svaki za sebe o znanstvenom profilu molitelja, doduše samo u području meteorologije. Zato je dr. Dvořák uključio astronomiju u svoj završni stav:

„Potpisani profesor fizike mora dakle svakako dati prednost Dr. A. Mohorovičiću, i to tim više, jer je imao prilike kao profesor nautičke škole u Bakru i kao ravnatelj meteorološkog zavoda u Zagrebu, da pravi astronomska opažanja; stoga se njegova molbenica preporuča.“ [prilog 33]

Dr. Varićak samo je dodao „slažem se“, kad je supotpisao izvješće; kao mlađi nije ni mogao promijeniti stav svoga starijega kolege.

„U sjednici će dr. Heinz iznijeti protupredlog“, najavio je dr. Kučera svojoj kćeri Elzi u pismu s nadnevkom 1. veljače 1906. [64, p. 3]; 10, p. 44; 11, p. 138]. I doista, točka VI. „Izvješće odbora o molbenica[ma] dra Kučere i dra Mohorovičića za učiteljstvo astronomije.“ na III. redovnoj sjednici profesorskoga zbora 8. veljače 1906. otvorena je dvama čitanjima: prvo je Dvořák pročitao kratak *Izvještaj* koji su kao ocjenitelji potpisali on i dr. Varićak, a onda je dr. Heinz, sveučilišni rektor, izložio svoj prijedlog u prilog dr. Kučeri kao učitelju astronomije na Mudroslovnom fakultetu [prilog 34]. U rukopisu je Heinzov protuprijedlog obasezao osam gusto pisanih stranica te je po opsegu bar pet puta nadmašio Dvořákovu i Varićakovu ocjenu (slika 9).

Ključni dio Heinzova obrazloženja čini prikaz Kučerina „dosadašnjega rada oko astronomije, koji obuhvata čitav jedan ljudski vijek, naime 30 godina“ [prilog 34, p. 2]. Taj prikaz, podijeljen u 17 odlomaka, označenih malim slovima – od a) do q), dobrim dijelom izlaže Kučerinu intelektualnu biografiju, osim što odlomci m) i p) izriču prigovore dr. Mohorovičiću. Prva četiri odlomka, od a) do d) [prilog 34, pp. 2–3] krcata su obavijestima o dr. Kučeri, krajiškom stipendistu, kao izvršnom sveučilištaru na Sveučilištu u Beču i njegovim učiteljima Theodoru von Oppolzeru, Edmundu Weissu, Josefu Stefanu, Ludwigu Boltzmannu, Josefu Loschmidt u i Franzu Mothu, a tako detaljne podatke o studentskim danima ne sadržava nijedna dosad objavljena biografija Otona Kučere [usp. primjerice dosad najiscrpniju biografiju: 11, u poglavlju „Studij u Beču“, pp. 16–18]. Odlomak e) obrađuje dva Kučerina postignuća nakon završetka studija: polaganje državnih ispita i imenovanje „pravih učiteljem“ u dobi od 21 godine.

Odlomak f) obrađuje Kučerin prvi pokušaj da doktorira, i to na poticaj profesora Stefana na Sveučilištu u Beču, pokušaj koji nije uspio jer se general Filipović tome izrijekom suprotstavio: „Mi [= Glavna komanda Vojne Krajine] ne trebamo doktore!“ [prilog 34, p. 3]. Odlomak g) opisuje Kučerino radno iskustvo stečeno boravcima u zvjezdarnicama u Beču, Grazu i Malom Lošnju, pri čemu Heinz ističe motrenje Marsa za opozicije 1903. godine zajedno s Leom Brennerom (Spiridionom Gopčevićem) u zvjezdarnici Manora. Odlomak h) upozorava na Kučerino izvršno poznavanje astronomske literature, potkrijepljeno Kučerinim pismom, kojim je upozorio berlinski časopis *Himmel und Erde* da je pri obradi Mjesečevih karata izostavljena knjiga *The Moon and the Condition and Configurations of its Surface* (1876.) Edmunda Neisona.

[illegible]

Slika 9. Prva stranica protuprijedloga rektora dr. Antuna Heinza, pročitana na III. sjednici profesorskoga zbora Mudroslovnoga fakulteta 8. veljače 1906.: za dr. Kučeru, a protiv dr. Mohorovičića. [prilog 34]

Odlomak i) popisuje Kučerinu produkciju iz astronomije: 24 članka, nažalost bez godine objavljivanja i paginacije, i knjigu *Naše nebo*, nažalost bez ikakva upućivanja koji bi od članaka sadržavao izvorne rezultate; jedan je članak objavljen u znanstvenom časopisu *Astronomische Nachrichten* u Kielu; najviše je članaka tiskano u dvama domaćim časopisima: u *Vijencu* 6, a u *Glasniku Hrvatskoga naravoslovnoga društva* 9; nijedan nije objavljen u *Radu JAZU* [68; prilog 34, pp. 4–5]. U prilog vrijednosti Kučerine astronomske uspješnice spomenuti su tek izjava dr. Dvořáka u gimnazijskoj pisarni i pohvalna ocjena koju je Leo Brenner objavio u svom privatnom glasilu *Astronomische Rundschau* [prilog 34, p. 6]. Pritom je za dr. Heinza Brenner „astronom svjetskoga glasa“, dok je u stručnim astronomskim krugovima već osporeni mistifikator. „No najveći je rad prof. Kučere na polju astronomije ustrojenje astron.[omijske] sekcije u H.[rvatskom] N.[aravoslovnom] D.[ruštvu] i uređenje zvijezdarnice u Popovu tornju, <...>“ [prilog 34, p. 6], ističe Heinz u odlomku j).

Odlomci l) i o) obrađuju dva važna momenta u Kučerinu odnosu sa Sveučilištem u Zagrebu, a pritom rektor Heinz ‘proziva’ profesora Dvořáka. Rektor prvo podsjeća što se dogodilo kad se dr. Kučera prvi put pokušao izboriti da predaje astronomiju na Mudroslovnom fakultetu:

„Veleučeni gospodin referent prof. Dvořák držao je prof. Kučeru sposobnim (1896) predavati astronomiju par ura na tjedan. Ova se zapisnička istina ne da opovrći.“ [prilog 34, umetak na p. 6]

Potom ističe pod kakvim je okolnostima dr. Kučera počeo predavati na Kraljevskoj šumarskoj akademiji kao „učitelj matematike i fizike“:

„Napokon je prof. Kučera danas jedini nastavnik u kr.[aljevskoj] šumarskoj akademiji, koji je katedre za matematiku i fiziku zauzeo prema jednoglasnome zaključku baš ovoga slav.[noga] profes.[orskoga] zbora i to na prijedlog vel.[eučenoga] g.[ospodina] prof. Dvořáka u fak.[ultetskoj] sjednici od 4. listop.[ada] 1899.“ [prilog 34, p. 6]

Oba je puta dr. Kučera imao Dvořákov *placet*. Zato je dr. Dvořák morao dodatno objasniti zašto sada govori o posvemašnjem Kučerinu diletantizmu.

Odlomci k) i n) najslabija su uporišta Heinzova zalaganja za dr. Kučeru. Naime u odlomku k) dr. Heinz nudi osobno svjedočanstvo o redovitim nedjeljnim sastancima s dr. Kučerom na astronomske teme, pri čemu botaničar dr. Heinz čak nudi i zapisnike s tih sastanaka „za slučaj potrebe“, kako bi uvjerio profesorski zbor da se dr. Kučera „sveudilj sa svojim naukama intenzivno bavi i da pokazuje potpuno poznavanje svega, što se tiče astronomije i njezine literature.“ [prilog 34, umetak na p. 6]. A u odlomku n) profesorskom zboru Mudroslovnoga fakulteta dodjeljuje ovu zadaću: da bi „baš mi, koji smo na najvišem učevnom zavodu, bili pozvani, da ono malo ljudi, koji se trude makar i slabim silama oko nauka, podupiremo, <...>“.

O dva neuspjela Kučerina pokušaja habilitacije na zagrebačkom Sveučilištu: prvo iz fizike, potom iz matematike – predavka dr. Heinza šuti!

Tri se puta rektor dr. Heinz u svom protuprijedlogu osvrnuo na dr. Mohorovičića. U preambuli je do u pojedinosti opisao kako ga je pokušao prisiliti da povuče svoju molbu:

„Meni je već i ova opstojnost bila napadna: Molbenica prof. Kučere nosi datum 7. stud.[enoga] 1905, a veleuč.[enoj] gg.[osposdi] referentima uručena je prema zaključku prof.[esorskoga] zbora stvorena u sjednici od 9. i 10. stud.[enoga] uz dopis dekanata 13. studenoga 1905. Molbenicu prof. Mohorovičića primio je sl.[avni] dekanat odmah dan na to, t. j. 14. stud.[enoga] 1905. Kako sam doznao za taj *factum*, pošto sam do g. Mohorovičića u njegov institut, da ga pitam, što li ga je ponukalo, da i on zatraži *Lehrauftrag* za astronomiju i to smjesta, čim je saznao za analognu molbu prof. Kučere. Nijesam se žacao g. Mohorovičiću u brk reći, da ću u ~~fakultetskoj~~ ~~sjednici~~ fakultetu živo oponirati i to s razloga, što sam subjektivno potpuno uvjeren, da molitelj Kučera ima potpunu spremu, da par ura u tjednu nauča elementarnu astronomiju u našem fakultetu, dok mi sa svim ne dostaju dokazala, da bi take spremne bilo i u prof. Mohorovičića, za kojega ipak znadem i ja i drugi, da se s astronomijom nikad nije bavio, niti se danas bavi. A to će mi ipak svatko dozvoliti, da određivanje podneva, što ga g. Moh.[orovičić] obavlja na osnovu jednog astronomijskog metoda, još ne znači imati spremu za naučanje jedne česti astronomije u sveučilištu. G. Mohorovičić reče mi na to sa svim otvoreno, glasno i jasno, da on na ~~docenturu~~ ~~astronomije~~ takav *Lehrauftrag* za astronomiju ni pomišljao ne bi bio, da ga nijesu drugi (imena nije spomenuo a ta su za mene i sa svim irelevantna) nukali i nagovarali, da za taku ~~docenturu~~ lekturu kompetira. Ja sam na to odgovorio, da to naprosto posmatram manevrom naperenim *contra* Kučera. Pošto mi je g. Mohorovičić još izjavio, da bi napokon svoju molbu mogao i natrag povući, a ja sam dodao, neka dakle to učini, reče odrješito, da sada neće toga učiniti s razloga, što sam postupak nazvao manevrom. Ja mislim, da je vrijedno uzeti *ad notam* ovaj naš razgovor, jer su ipak neke izjave g. Mohorovičića vrlo karakterne.“ [prilog 34, p. 1]

Odlomak m) još jednom osporava molbu dr. Mohorovičića s etičkoga gledišta, ali zapravo otkriva da je učiteljska stolica iz astronomije za dr. Kučeru unaprijed dogovorena:

„Istaknuo bih i jedan etički momenat: Kad je prof. Kučera pripremio teren kod zem.[aljske] vlade, kad je stvar potaknuo kod zbora, onda dolazi drugi, da ubere plod. To mi se nikako ne dopada.“ [prilog 34, umetak na nebrojčenoj stranici]

Odlomak p) upućuje nedvosmislenu poruku dr. Mohorovičiću što mu je raditi, i to u trenutku dok su poslovi oko ugradnje seizmografa Vicentini-Konkoly na Griču u punom jeku:

„Napokon ću sa svim otvoreno reći, da bi po mome mišljenju g. prof. Mohorovičić puno bolje uradio i u našim si prilikama stekao puno veću zaslugu, kad bi sve svoje sile uložio u to, da uz meteorologijski zavod uredi za Zagreb i njegovu okolinu, kao κατ' ἐξοχήν potresno područje, toliko potrebnu seizmografijsku postaju i da je podigne na niveau viši nego je danas. Poznato je, da bi gosp. profesor u tome svome nastojanju nalazio najveću sklonost i moćnu potporu zemaljske vlasti.“ [prilog 34, pp. 6–7]

Ukratko: Mohorovičiću, imaš Ti svoga posla, stoj podalje od profesorske stolice na Mudroslovnom fakultetu! Izričaj „da bi gosp. profesor u tome svome nastojanju nalazio najveću sklonost i moćnu potporu zemaljske vlasti“ čisti je sarkazam, jer je tek potres u siječnju 1906. nagnao Kraljevsku zemaljsku vladu da doznači sredstva potrebna za uređenje prikladne podrumske prostorije na 3 metra dubine u kojoj je montiran i početkom travnja 1906. proradio iz Ugarske prispjeli seizmograf. Jetkom rektorovu naputku Mohorovičić je odgovorio u predgovoru svom potresnom izvješću za 1906. godinu ovim podsjećanjem:

„Iza jakoga zagrebačkog potresa 17. prosinca 1901. odlučio je Dr. Kišpatić zajedno s potpisanim, da kod kr. zemaljske vlade potaknu pitanje o uređenju valjane seizmografske postaje.“ [31, p. 3]

Napokon, odlomak q) Heinzova protuprijedloga ističe dva argumenta zašto profesorski zbor treba prihvatiti ponudu dr. Kučere:

„jer je njegova sprema za to iznad svake sumnje, i on je sigurno danas jedini u nas, koji može biti pozvan, da u sveučilištu tradira tu disciplinu.“ [prilog 34, p. 7]

Na kraju svoga istupa dr. Heinz oblikovao je protuprijedlog, koji je nenajavljeno, a možda suglasno formulaciji iz Kučerine molbenice, odredio tematski opseg budućih Kučerinih predavanja:

„Prof.[esorski] zbor prihvaća ponudu prof. Kučere, da predaje redovito elemente astronomije (deskriptivne, sferičke i praktične) 3–4 ure na tjedan, te preporuča vis.[okoj] vladi, da ga namjesti za učitelja astronomije u ovom fakultetu, dok se pitanje o stolici za astronomiju u smislu sveuč.[ilišnoga] zakona definitivno ne riješi.“ [prilog 33, p. 7]

U završnoj je riječi dr. Heinz još najavio svoj prijedlog kao *votum separatum*, koji, ako njegov prijedlog ne bude usvojen na sjednici, mora prema poslovniku biti prosljeđen Kraljevskoj zemaljskoj vladi uz stav većine [prilog 33, p. 7].

Dok je dr. Heinz bio u prilici, očito uz izdašnu pomoć dr. Kučere, temeljito pripremiti opsežan odgovor na ocjenu dr. Dvořáka i dr. Varičaka, ocjenitelji su se

tek na sjednici suočili s rektorovim obrazloženjima. 'Prozvani' dr. Dvořák odmah je uzeo riječ, strogo ograničio svoju ocjenu na polje matematike i fizike te ostao kod svoje ocjene o Kučerinu diletantizmu u tom području. Izrekao je pritom i dva nova stava. Prvo je otkrio da svoj sud temelji na raspravi koju je dr. Kučera ponudio na objavljivanje Akademiji, a on je bio zadužen da je ocijeni; moglo se raditi upravo o raspravi koju je dr. Kučera htio predložiti za habilitacijsku radnju iz fizike. Kučerin udžbenik *Eksperimentalna fizika na osnovi novijeg mišljenja za više razrede srednjih i njima sličnih škola* (1902.) nazvao je dr. Dvořák „konfuzijom“. Prisutne je sigurno iznenadio kad je izrijeком ustvrdio da se „u sam astronomski rad Kučerin ne pača“ [prilog 35, p. 7]. Tko se onda imao u to pačati? Zašto je uopće prihvatio da ocijeni molbu za učiteljsko mjesto u astronomiji? Naravno, zaduženje je dobio kao 'najbliži stručnjak'. Na kraju je dr. Dvořák dodatno razjasnio da se njegova pohvala Kučerinu *Našem nebu*, uostalom izrečena u privatnom razgovoru, odnosila samo na prvu polovicu toga djela, a da drugu polovicu knjige ne može pohvaliti.

Dr. Varičák govorio je dva puta. Kad je govorio prvi put, izjavio je da se prilikom imenovanja dr. Kučere za učitelja na Kraljevskoj šumarskoj akademiji dopisivao sa svojim prethodnikom dr. Zahradnikom u Brnu i da se on nepovoljno izrazio o dr. Kučeri, čime je samo potvrdio tvrdnju dr. Dvořáka uvrštenu u ocjenu Kučerina znanstvenog rada. Govoreći drugi put, branio je interese privatnih docenata na Mudroslovnom fakultetu ustvrdivši da osim dr. Mohorovičića elementarnu astronomiju na Sveučilištu mogu predavati još dvojica: geograf dr. Milan Šenoa, „privatni docent opće oceanografije i hidrografije“, i fizičar dr. Stanko Hondl, „privatni docent hidrodinamike, elasticiteta i potencijala“. Pretjerao je kad je ironizirao: „Kučera predavao bi evo tri predmeta u fakultetu: matematiku, fiziku i astronomiju, a habilitirao se nije ni iz jednoga, <...>“, [prilog 35, p. 7]. Tom je prilikom očito krivo 'brojio': dr. Kučera je matematiku i fiziku predavao kao „učitelj“ na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, a tamo se za izbor nije zahtijevala habilitacija; a molbom koja se upravo pretresala bio bi doista prvi put postao „učiteljem“ – na Mudroslovnom fakultetu! S pravom je međutim primijetio da bi se opsežno obrazloženje dr. Heinza moralo pomno proučiti prije glasovanja. Dr. Janeček i dr. Domac smatrali su da se astronomija na sveučilištu ne smije povjeriti „učitelju“. Bolje nikome nego „učitelju“.

Tako su se pred profesorskim zborom pojavila tri prijedloga: 1. za dr. Mohorovičića, 2. za dr. Kučeru, 3. protiv obojice. Kratka rasprava na III. redovnoj sjednici pokazala je da Mudroslovnom fakultetu prijeti najnepovoljniji rasplet: da se astronomija ne uvede u nastavu, ali i da se meteorologija i klimatologija isključe iz nastave, tj. da dr. Kučera ne izbori svoja predavanja iz astronomije, a da dr. Mohorovičić izgubi pravo predavanja iz meteorologije i klimatologije. Zato je dr. Kršnjavi zatražio predah – do sljedeće redovne sjednice, a profesorski ga je zbor jednoglasno odobrio.

Pripremajući se temeljito za IV. sjednicu, dekan dr. Manojlović povukao je još jedan taktički potez: iznudio je, služeći se svojim ovlastima, drugu molbu dr. Mohorovičića – samo za meteorologiju. 'U pričuvi' je naime imao Vladinu naredbu od 5. srpnja 1905. br. 10.033, prema kojoj je bio dužan sastaviti evidenciju predavanja privatnih docenata na Mudroslovnom fakultetu i odlučio je po njoj postupiti – uoči ljetnoga poljeća 1905./1906. Ustanovio je da je *venia legendi* „utrnula“ za dvojicu privatnih docenata: dr. Lazara Cara i dr. Andriju Mohorovičića, što je i priopćio na IV. sjednici pod odnosnom točkom [prilog 41, p. 5]. O tom je svom nalazu obavijestio obojicu privatnih docenata i predložio im izlaz: da do 15. ožujka 1906. pošalju molbu, koja će sa stavom profesorskoga zbora biti proslijeđena banu na konačnu odluku:

„a na to mu je neobavezno izrazio svoje mnijenje, da bi prof.[esorski] zbor mogao predložiti Nj.[egovoj] preuzv.[išenosti] g.[ospodinu] banu, da D^{ra} Cara riješi dužnosti nove habilitacije, ako on za tu pogodnost zamoli Njegovu preuzvišenost; <...>“ [prilog 41, p. 5]

Dok dr. Car nije odgovorio na dekanov prijedlog, dr. Mohorovičić je 16. ožujka 1906., kako je pomno zabilježio dekan dr. Manojlović tek u pismu dr. Mohorovičiću 26. travnja 1906. [prilog 46], dan nakon dekanova roka, a dan uoči sazivanja IV. sjednice profesorskoga zbora, uputio svoju drugu molbu, u kojoj se ograničio samo na meteorologiju zamolivši da mu se „produlji *veniam legendi* za meteorologiju, ako postoji dvojba, da mu je ta povlast prestala.“ [vidi prilog 41, p. 5]. Je li tom drugom molbom dr. Mohorovičić povukao svoju prvu molbu iz studenoga 1905. godine? Prema raspravi i zaključcima profesorskoga zbora na IV. fakultetskoj sjednici 20. ožujka 1906. – nije! Ipak, ta je druga molba dr. Mohorovičića omogućila dekanu dr. Manojloviću da pri sastavljanju dnevnoga reda IV. sjednice uvede dvije odvojene točke dnevnoga reda, tj. razdvoji „produljenje“ privatne docenture iz meteorologije od otvaranja učiteljskoga mjesta iz astronomije:

„4. Utrnuće „*veniae legendi*“ kod 2 priv.[atna] docenta; <...>

6. Nastavak raspravljanja o molbenicama za učiteljstvo astronomije; <...>“ [prilog 38]

Zato je dekan dr. Manojlović tako spremno prosljeđio molbu dr. Mohorovičića na razmatranje profesorskom zboru:

„Budući da sam predviđao, da će profesorski zbor željeti da molbu uvaženoga meteorologa D^{ra} Mohorovičića već unaprijed preporuči – ako i s modifikacijom, a ujedno da se milostivo riješenje ove molbe pospješi, to sam uz pristajanje molitelja molbu njegovu stavio na dnevni red IV. fakultetske sjednice od 20. ožujka o. g.“ [vidi prilog 43, p. 1]

Po prilici je razmišljao ovako: što bolje 'zbrine' problem dr. Mohorovičića preporukom da mu se „produlji“ dopusnica za predavanja iz meteorologije, to će

profesorski zbor biti skloniji preporučiti učiteljsko mjesto iz astronomije za dr. Kučeru.

Tri točke dnevnoga reda na IV. sjednici profesorskoga zbora, održanoj 20. ožujka 1906., bavile su se dr. Mohorovičićem. Prvo je pod točkom „III. Predavanja u ljetnom poljeću 1905./1906.“ [prilog 38] ostavljeno otvorenim pitanje što će u „Redu predavanja“ uopće pisati o dr. Mohorovičiću:

„Glede priv.[atnog] doc.[enta] dr. Mohorovičića moći će se kazati u IV. točki dnevnoga reda.“ [prilog 41, p. 5]

Pod točkom „IV. Utrnuće ‘veniae legendi’ kod 2 priv.[atna] docenta“ dekan dr. Manojlović izložio je kako je „sastavljajući po visokoj naredbi od 5. VII. 1905. br. 10.033 evidenciju predavanja privatnih docenata“ ustanovio da je *venia legendi* utrнула za dvojicu privatnih docenata: dr. Lazara Cara i dr. Andriju Mohorovičića [prilog 41, p. 5]. Kako dr. Mohorovičić „počevši od ljetnoga semestra 1899./1900.“ nije držao predavanja na Mudroslovnom fakultetu, dekan je pred profesorskim zborom konstatirao da je dr. Mohorovičiću dopusnica za predavanja iz meteorologije „davno utrнула“ [prilog 41, p. 6]. Stoga je dr. Manojlović, dokumentira zapisnik, obojicu obavijestio o njihovu statusu i potaknuo da pošalju molbe, kojima će zatražiti da im se nanovo podijeli dopusnica, i to bez novoga habilitacijskoga postupka. Dr. Car nije se odazvao dekanovu pozivu, ali dr. Mohorovičić, koji je očito bio zatečen dekanovim nalazom, jest. Dekan je na sjednici pročitao Mohorovičićevu molbu, a zapisnik nam je sačuvao dvije rečenice iz njegove molbe; obje pokazuju da je dr. Mohorovičić dvojio o točnosti dekanove tvrdnje. Prvo, nije molio za novu dopusnicu nego za produljenje dopusnice, i to pod uvjetom: „ako postoji dvojba da je ta povlast prestala“ [prilog 41, p. 6]. Drugo, on je uvjeren da njegovo redovito predavanje iz meteorologije i klimatologije na Kraljevskoj šumarskoj akademiji „zamijenjuje njegovo docentsko predavanje“, i to uz argument:

„Kad toga ne bih bio mislio, mogao bih bio svoja predavanja u šumarskoj akademiji još napose najaviti kao docentsko predavanje, što nikad nijesam učinio.“ [prilog 41, p. 6]

Nažalost, zapisnik ne bilježi kako su i jesu li članovi profesorskoga zbora raspravljali o tom Mohorovičićevu kondicionalu, ali sažima njihov odgovor koji je tim kondicionalom očito izazvan:

„Profesorski zbor drži, da predavanja docenta kao učitelja na šum.[arskoj] akademiji ne mogu nadomjestiti docentskih predavanja, jer su šum.[arska] predavanja vezana sadržajem, a i nižim stupnjem znanstvenosti za propisanu naučnu osnovu. Prema tomu drži, da je *venia legendi* dr. Mohorovičića utrнула, no ujedno zaključuje, da se ova molba preporuči Nj.[egovoj] preuzvišenosti [gospodinu banu] tako, da mu se *venia legendi* na novo podijeli bez ~~propisanog~~ postupka habilitacionoga.“ [prilog 41, pp. 6–7]

Glede molbe dr. Mohorovičića o produljenju dopusnice za docentska predavanja iz meteorologije na Mudroslovnom fakultetu profesorski je zbor izrekao tri zaključka:

1. Ne prihvaća se argument dr. Mohorovičića da njegova predavanja u svojstvu učitelja na Kraljevskoj šumarskoj akademiji *mog*u zamijeniti njegova predavanja u svojstvu docenta na Mudroslovnom fakultetu. Ali ne zato što su to dvije različite ustanove, što je profesorski zbor izbjegao izrijeком tvrditi – upravo radi nejasnih odnosa između te dvije ustanove. Profesorski zbor ‘načelno zna’ da se predavanja dr. Mohorovičića odlikuju ‘nižim stupnjem znanstvenosti za propisanu naučnu osnovu’, a je li to provjerio i kako? Mogao je to lako provjeriti da je zatražio popis održanih predavanja, a možda bi se tko tom prilikom mogao i postidjeti. Dr. Mohorovičić, to treba uočiti, pokušao je razjasniti da njegova predavanja studentima šumarstva *mog*u zamijeniti njegovu docentsku dužnost; nije tvrdio da *moraju*. Profesorski zbor i dekan zauzeli su načelan stav: učiteljska predavanja ne mogu zamijeniti docentska predavanja, čak i kad ih izvodi docent.
2. *Venia legendi* tj. dopusnica za predavanja iz meteorologije izdana dr. Mohorovičiću 1894. godine smatra se ‘utrnulom’.
3. Ipak, molba se dr. Mohorovičića ne odbija nego *preinačuje* – kao da je tražio da mu se izda nova dopusnica. U skladu s takvim pravnim tumačenjem, profesorski zbor preporučuje banu da dr. Mohorovičiću podijeli novu dopusnicu, a zbor sa svoje strane smatra da se molitelj ne treba podvrći novom habilitacijskom postupku. Pritom treba imati na umu da bi dr. Mohorovičić, zbog svojih radova objavljenih nakon 1894. godine, glatko prošao i taj ‘drugi’ habilitacijski postupak, a bi li se isto dogodilo svakomu tko je sudjelovao u tom i takvom glasovanju? K tomu, mišljenje profesorskoga zbora da se bivši privatni docent ne treba podvrći novom habilitacijskom postupku nije *precedent*, jer je isti takav stav profesorski zbor već zauzeo glede molbe dr. Bohničeka.

Dr. Mohorovičić mogao je izravno osporiti dekanovu tvrdnju da je prekinuo predavati na Mudroslovnom fakultetu, tako da se pozvao na dekret o imenovanju u kojem stoji: ‘Obnašao sam... postaviti Vas za vrieme potrebe učiteljem meteorologije i klimatologije na mudroslovnom fakultetu spomenutoga sveučilišta.’ [prilog 24]. Ne na studiju šumarstva, ne na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, nego na Mudroslovnom fakultetu! Jer Kraljevska šumarska akademija ni tada, a i još zadugo, nije imala svoju pravnu osobnost. A je li se tim argumentom poslužio, nije poznato, jer (zasad) Mohorovičićeva molba, s nadnevkom 16. ožujka 1906., nije pronađena.

Pod točkom ‘VI. Nastavak raspravljanja o molbenicama za učiteljstvo astronomije’ nastavila se već započeta ‘rovovska bitka’ oko potrebe i značaja učiteljskoga mjesta za astronomiju na Mudroslovnom fakultetu. Najprije je dekan raščistio pri-

govor dr. Janečka da se za znanstvene struke, pa time i za astronomiju, ne smiju postavljati „učitelji“, a uputio je i na nekoliko primjera: dr. Majcena, dr. Bohnička i sve učitelje Kraljevske šumarske akademije. Pod ovom je točkom učiteljstvo na Kraljevskoj šumarskoj akademiji odjednom postalo jednakovrijedno učiteljstvu na Mudroslovnom fakultetu. Neobično, zar ne?

U raspravi je prvi nastupio dr. Varićak, koji je pročitao „elaborat“ kojim su se dr. Dvořák i on suprotstavili obrazloženju Heinzova protuprijedloga. Ocjenitelji su prvo naglasili da su se usredotočili na radove dr. Kučere kao gimnazijskog profesora i sveučilišnog nastavnika:

„D^r Kučera može biti da je bio doista dobar đak, kako to u alineama a) do f) nastoji dokazati prof. dr. Heinz po pripovijedanju dra Kučere. Ali od njegova đakovanja prošlo je već trideset godina, pa sada treba drugim mjerilom mjeriti srednjoškolskoga profesora i učitelja matematike i fizike na šumarskoj akademiji nego đaka.

Prof. dr. Kučera može kao popularan pisac zadovoljavati široke slojeve, koji mu ‘na riječ vjeruju’, kako veli prof. dr. Heinz, ali gdje su se stavili isto veći zahtjevi, tu su se radovi dra Kučere pokazali kao površni, nesavjesni, diletantski.“ [prilog 39, pp. 2–3]

Pritom su se pozvali na primjedbe *Našem nebu* u *Nastavniku* (1896.), ocjenu *Vremena* u *Nastavniku* (1898.) i poraznu kritiku udžbenika *Fizika* u *Školskom vjesniku* (1903.). Naglasili su da se dva Kučerina udžbenika, *Algebra* i *Fizika*, nisu uspjela održati u školama više od tri godine [prilog 39, p. 3]. Prigovorili su mu da „je pisao i referirao o najraznovrsnijim stvarima“ i da je „sigurnošću diletanta“ u *Glasniku Hrvatskoga naravoslovnog društva* (1902.) tumačio pojmove imuniteta i otrovanja [prilog 39, pp. 3–4]. Premda su morali uočiti da je dr. Heinz popisao 24 Kučerina članka s astronomskom tematikom, o njima nisu napisali – ni riječ.

Dakako, i u pisanom su obliku odgovorili na ona dva mjesta gdje je dr. Heinz ‘prozvao’ dr. Dvořáka. Još jednom su razjasnili kako se dogodilo da je dr. Dvořák pohvalno govorio o Kučerinu *Našem nebu*: „Prof. dr. Dvořák čitao je u ono vrijeme početni dio te knjige, pa kako je na njega učinio povoljan utisak, držao je, da je i ostalo tako, što međutim sada ne bi mogao tvrditi ni najmanje.“ [prilog 39, p. 5]. A Dvořákov prijedlog za imenovanje dr. Kučere „učiteljem matematike i fizike“ za studente šumarstva prokomentirali su ovim riječima:

„A što se tiče imenovanja dra Kučere učiteljem na šumarskoj akademiji, to se zahtijevala za to mjesto samo kvalifikacija srednjoškolska te je dr. Kučera bio jedini kompetent, a osim toga nije profesor Dvořák do tada imao prilike da njegov rad pobliže ogleda, jer je Kučerina *Fizika* izišla istom god. 1902. U ostalom je profesor Dvořák u svom izvješću, koje je u posljednjoj sjednici pročitano, i sam naveo, da je spočetka imao povjerenja u prof. dra Kučeru.“ [prilog 39, p. 5]

Diskusiju dr. Varićaka na III. sjednici o dr. Kučeri kao učitelju triju predmeta na Mudroslovnom fakultetu preoblikovali su u skladu s njihovim osnovnim stavom:

„Da profesorski zbor predloži dra Kučeru i za učitelja astronomije, te da on tako bude predavao tri predmeta na fakultetu, a da nije osposobljen ni za jedan, time bi ga ne samo podupirali u njegovom diletantizmu, nego bismo ga upravo silili na nj.“ [prilog 39, p. 5]

Vrlo su efektno poentirali nad Heinzovom tvrdnjom da su profesori Mudroslovno-ga fakulteta pozvani podupirati trud „oko nauka“. Kako je dr. Heinz u svom protuprijedlogu istaknuo da je takvoga podupiranja, iz njegove perspektive, vrijedan rad dr. Kučere, oni su mu efektno uzvratili:

„Na to nam je primjetiti, da se prof. dr. Heinz tih svojih riječi nije držao u svom postupku sa prof. dr. Mohorovičićem.“ [prilog 39, p. 6]

Na tom su mjestu predstavili Kučerina sunatjecatelja:

„Prof. dr. Mohorovičić privatni je docenat već dvanaest godina i kad je predao molbu za lektorat u prvom redu iz meteorologije, dakle iz struke, za koju je habilitiran i na kojoj uspješno radi, onda je prof. dr. Heinz učinio korak,“ [prilog 39, p. 6]

koji su ocjenitelji molbe s pravom nazvali pritiskom:

„Doista je neobično da sveučilišni rektor dr. Heinz na jednoga zaslužnoga privatnoga docenta čini presiju, da uzme svoju molbenicu natrag, a od drugoga kompetenta, koji nije osposobljen za nijedan predmet, daje si podatke za preporuku diktirati u pero.“ [prilog 39, p. 6]

„Privatni docenat“, „habilitiran“, „uspješno radi“, „zaslužni privatni docent“ – to su riječi koje se ocjenitelji zapisali o dr. Mohorovičiću, da bi potom rektora dr. Heinza optužili za pristranost. Ipak, jedna je stvar u njihovu zauzimanju ostala nejasnom. Mohorovičićevu osnovnu nakanu da nastavi predavati meteorologiju opisali su kao „lektorat u prvom redu iz meteorologije“. Zašto i čemu lektorat, ako je dr. Mohorovičić docent ili je bio docent pa ponovo može biti docent? Ili je riječ o planu ‘korak natrag, dva koraka naprijed’: prvo učiteljsko mjesto iz meteorologije i astronomije, pa nakon objavljenoga izvornoga rada iz astronomije habilitacija iz astronomije, napokon profesorska stolica iz astronomije?

Nakon što je dr. Heinz izjavio da svom obrazloženju čitanom na III. sjednici „nema ništa dodati“, za riječ se javio dr. Kršnjavi, koji je pročitao svoje stavove u prilog dr. Kučeri kao učitelju iz astronomije. On se prvo založio „da se najstrožim mjerilom mjeri znanstvena kvalifikacija svakoga kandidata za sveučilišnu profesuru“, pa potom objasnio da profesorski zbor pod ovom točkom raspravlja „o lektoratu a ne o profesuri, a lektorat ima sasvim praktične ciljeve.“ Time je unaprijed otupio prigovore onih koji su načelno bili protiv učiteljskoga mjesta iz astronomije. A onda je svoje pragmatičke ciljeve sažeo u tri utiska:

„Za te praktične svrhe se meni čini dovoljno osposobljen prof. Kučera. Meni se vidi, da je utemeljenje i ostvarenje astronomskega observatorija u Zagrebu čin, koji se mora uvažiti. <...> Meni se vidi, da je bolje, kad Prof. Kučera predaje počela astronomije nego da je ne predaje nitko.“ [prilog 40, pp. 1–3]

Dr. Kršnjavi bio je iskusan u procjeni odnosa snaga unutar profesorskoga zbora, a nije ni skrivao u čem on sudjeluje: bolje Kučera nego nitko! Govorio je kao da se učiteljsko mjesto iz astronomije i otvara samo radi dr. Kučere, a dr. Mohorovičića nije ni spomenuo.

Nakon izlaganja suprotstavljenih strana, nastupila su i tri govornika 'treće strane'. Dok se dr. Janeček još povijao pred argumentima dr. Kršnjavoga, pristajući da se dr. Kučeri „povjere čisto praktična predavanja iz astronomije“, ali u manjem opsegu nego što je to zatraženo u molbi, a protiveći se „da mu se povjeri znanstveno obrađivanje predmeta“, dva su se profesora jasno založila da se obje molbe odbiju: dr. Hranilović „jer nema dovoljno spremljenih kandidata“, a dr. Domac „jer ni jedan od kompetenata nije pokazao dovoljne znanstvene spremne.“

Posljednji je uzeo riječ dekan dr. Manojlović, i to da bi se okomio na dr. Mohorovičića:

„Prof. Manojlović upozoruje, da se u razpravi premalo govorilo o kompetentu dr. Mohorovičiću. Kako se danas vidjelo, dr. Mohorovičić nije doslije dospijevao ni na to da kao docent predaje meteorologiju. Uz meteorologiju imao bi se on baviti i seizmografijom, a sada hoće da i astronomiju predaje, t. j. da znanstveno radi u sva tri carstva: uzdušnom, podzemnom i eterskom. Bio on u ostalom kakav mu drago stručnjak u meteorologiji, ne slijedi da je stručnjak u astronomiji. U znanstveno obrazloženje gospode referenata ne će dirati, ali znade, da je dr. Kučera boravio jednih ferija u Beču i mjesec dana radio na zvjezdarni. I radom oko ustrojenja opservatorija naravoslovnoga društva dokazao je dr. Kučera, da se živo zanima za astronomiju. D^{ru} Mohorovičiću pak nije uspjelo ni to, da uredi seizmografski opservatorij, koji bi jamačno već postojao, da je dr. Kučera na mjestu dra Mohorovičića.“ [prilog 41, pp. 10–12]

Tako je dekan u prvi plan gurnuo tvrdnje da dr. Mohorovičić ne dospijeva i ne uspijeva, nasuprot dr. Kučeri, koji i dospijeva i uspijeva. Promotrena iz perspektive Mohorovičićeve druge molbe, Manojlovićeva tvrdnja da nije dospijevao držati docentska predavanja ne odgovara istini. Da mu je bio dan jasan naputak da je kao privatni docent dužan svaki treći semestar predavati neki meteorološki kolegij, dr. Mohorovičić bi tu nastavnu obvezu vrlo lako i rado ispunio, makar i uz malenu nagradu, kakvu je dobivao privatni docent. A Manojlovićev prigovor da dr. Mohorovičić nije uspio „urediti seizmografski opservatorij“, i to tri tjedna prije nego što je seizmografska postaja na Griču službeno započela bilježiti potrese, morao je ogorčiti dr. Mohorovičića kad mu je priopćen. Iz prijateljstva

prema dr. Kučeri dekan je posve promašio u procjeni Mohorovičićevih pedagoških i istraživačkih talenata.

Zaključivši raspravu, dekan je utvrdio da su se pred profesorskim zborom našla tri prijedloga: 1. prijedlog dr. Dvořáka i dr. Varičaka protiv dr. Kučere, a za dr. Mohorovičića; 2. prijedlog dr. Domca protiv dr. Mohorovičića i dr. Kučere; 3. prijedlog dr. Kršnjavoga protiv dr. Mohorovičića, a za dr. Kučeru, ali s jasno ograničenim predmetom predavanja.

Neposredno prije glasovanja zapisnik je zabilježio 'dvije promjene' u stavovima: dr. Dvořák u zadnji je čas odustao od vlastitoga prijedloga i prešao 'trećoj strani', onoj koja je predložila da se učiteljsko mjesto iz astronomije ne otvara, a dr. Brunšmid napustio je sjednicu. Prvo se glasovalo o „najširem prijedlogu“, a to je bio prijedlog dr. Domca. Zapisnik je zabilježio ishod 9 : 8. Pobjedila je dakle 'treća strana', koja je zahtijevala da „učitelj“ ima bar objavljene izvorne astronomske radove ili, još bolje, da bude privatni docent iz astronomije. Astronomiji na sveučilišnoj razini, s pomoću otvaranja učiteljskoga mjesta na određeno vrijeme, uzmanjkao je samo jedan glas. Ipak, u tom odlučnom trenutku potpora dr. Kučeri nije uzmanjkala: dr. Kršnjavi priložio je „izdvojeno mišljenje“ (*votum separatum*) u prilog molbi dr. Kučere, a supotpisala su ga još trojica profesora: očekivano rektor Heinz i dekan Manojlović te Vjekoslav Klaić,

„ali uz uvjet, da dr. Kučera predaje od prilike u opsegu knjige Wetzel: *Populäre Himmelskunde*, i bez prejudicija za popunjenje prof.[esorske] stolice za astronomiju.“ [prilog 41, p. 13].

Profesor novovjekovne povijesti zahtijevao je da dr. Kučera predaje prema knjizi *Allgemeine Himmelskunde: Eine populäre Darstellung dieser Wissenschaft nach den neuesten Forschungen* (1875.) Edmunda Wetzela, knjizi koja u svom trećem izdanju na preko 600 stranica u prva dva dijela izlaže prividna i stvarna gibanja nebeskih tijela, u trećem „topografiju neba“, a u četvrtom sile i zakone gibanja, s naglaskom, dakako, na gravitaciju; jedino joj manjka matematički aparat [69, pp. VII–X]. Time se dr. Klaić neizravno suprotstavio zahtjevima dr. Janečka.

Nakon IV. sjednice profesorskoga zbora, a u sklopu svojih nadležnosti, dekan dr. Manojlović prosljedio je Odjelu za bogoštovlje i nastavu tri dopisa, u kojima je dr. Mohorovičić protagonist. Prvo je 31. ožujka 1906. poslao zapisnik IV. sjednice s prilogima, među kojima su bili i odgovor dvojice ocjenitelja Kučerine molbe rektoru dr. Heinzu [prilog 39] i *votum separatum* dr. Kršnjavoga i supotpisnikā [prilog 42], a potom je u dvama dopisima prikazao glavne zaključke profesorskoga zbora nastojeći da se dogodi rasplet koji je on priželjkivao: i „produljenje“ dopusnice iz meteorologije za dr. Mohorovičića i otvaranje učiteljskoga mjesta iz astronomije za dr. Kučeru.

U svom dopisu 4. travnja 1906. dekan dr. Manojlović nadležnim je vlastima podastro što je glede docenture dr. Mohorovičića iz meteorologije utvrđeno na sjednici profesorskoga zbora pod točkom „IV. Utrnuće 'veniae legendi' kod 2 pri-

vatna docenta“, ali i – što je on utvrdio kao dekan. Prvo, dr. Manojlović izrijekom se suprotstavio gledištu dr. Mohorovičića da je Kraljevska šumarska akademija „pripojena“ Mudroslovnom fakultetu i istaknuo je da Kraljevska šumarska akademija „sasvim samostalni za sebe zavod“ [prilog 42, p. 1]. To, naravno, nije točno ni iz perspektive akademske godine 1899./1900., kad Mudroslovni fakultet, bar prema „Redu predavanja“, ima Šumarski odio, ni iz perspektive 1906. godine, jer je i te godine dekan, tj. sâm dr. Manojlović, odgovoran za cjelinu poslovanja Kraljevske šumarske akademije, ali vjerno zrcali stav i prešutno priželjkivanje dekana i profesorskoga zbora Mudroslovnoga fakulteta o tomu kako bi se trebali rasplesti odnosi tih dviju sveučilišnih sastavnica.

Drugo, dr. Manojlović izložio je vlastima sve podrobnosti koje potkrepljuju stav da dr. Mohorovičić kao privatni docent nije predavao meteorologiju na Mudroslovnom fakultetu „od ljetnoga semestra 1899./1900“, ali je, „počevši od ljetnoga semestra 1900./[1]901.“, svakoga ljetnoga poljeća kao učitelj predavao meteorologiju i klimatologiju na Kraljevskoj šumarskoj akademiji. Pritom se dekan pozvao na tiskane sveučilišne redove predavanja, a propustio se pozvati na dokumente u Urudžbenom zapisniku za 1900. godinu, koji dokazuju da je dr. Mohorovičić na Kraljevskoj šumarskoj akademiji prvi put predavao jednu godinu ranije – u ljetnom poljeću 1899./1900. Nakon što je proučio sveučilišni red predavanja u prethodne četiri akademske godine, tj. za razdoblje 1901./1902.–1904./1905., dekan je zaključio da su trojica dekana dr. Julije Domac, dr. Hinko pl. Hranilović i dr. Stjepan Tropsch možda smatrali da dr. Mohorovičić svojim predavanjima na Kraljevskoj šumarskoj akademiji udovoljava svojoj docentskoj obvezi, ali četvrti dekan, a to je bio baš dr. Varićak, sigurno nije bio toga mišljenja [prilog 43, p. 2].

Treće, dr. Manojlović ponudio je svoje tumačenje o podijeljenoj odgovornosti zbog višegodišnjega izostanka docentskih predavanja dr. Mohorovičića na Mudroslovnom fakultetu: dekan ga je bio dužan upozoriti,

„ali sumnje nema, da bi priv.[atni] docenat, (ako već sam nije znao za to), imao bio bar upitati profesorski zbor ili i samu visoku vladu, da li se njegovim učiteljskim predavanjem u šumarskoj akademiji nadomješćuje docentsko. Da to pak ne može biti, uviđa svatko, tko je upućen u znanost. Upravo naime kursuz cijele ‘meteorologije i klimatologije’ svakoga ljetnoga semestra sa slušačima šumarstva II. god.[ine] tečaja može biti samo neka uputa s praktičnoga (stručno-šumarskoga) gledišta, bez znanstvenoga aparata i detaljnoga istraživanja ili upućivanja u znanstveno istraživanje; naprotiv docentsko predavanje ovoga fakulteta smije biti samo čisto znanstveno i obično ograničeno na jedno područje svoje znanosti.“ [prilog 43, pp. 2–3]

Tu je prigodu dr. Manojlović iskoristio da istakne razliku između docentskoga predavanja na Mudroslovnom fakultetu i učiteljskoga predavanja na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, napose razliku koja se ticala znanstvene razine tih izlaganja.

Ta vrsta neizravne poduke dr. Mohorovičiću bila je izlišna, jer je on na Mudroslovnom fakultetu kao privatni docent držao predavanja iz različitih grana meteorologije i klimatologije, i to prema planu koji je sâm predložio u molbi za habilitaciju. Još je neumjesnije bilo to što je dekan, pišući nadležnim vlastima, dr. Mohorovičiću 'protumačio' da njegov „kursus cijele 'meteorologije i klimatologije' [...] sa slušačima šumarstva [...] može biti samo neka uputa s praktičnoga (stručno-šumarskoga) gledišta, bez znanstvenoga aparata i detaljnoga istraživanja ili upućivanja u znanstveno istraživanje“ [prilog 43, p. 3], a je li uopće znao koji je pristup dr. Mohorovičić odabrao i što se tiče tematike i što se tiče metodologije u svojim 'učiteljskim' predavanjima slušačima šumarstva? Što bi, primjerice, dekan dr. Manojlović mogao odgovoriti na protupitanje iz Odjela za bogoštovlje i nastavu: a zašto nam je onda dr. Mohorovičić 1900. poslao popis meteoroloških instrumenata, koje treba nabaviti za Kraljevsku šumarsku akademiju radi znanstvenih istraživanja [prilog 30]? Zacijelo, dr. Mohorovičić posebno se pripremao za svoja predavanja na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, kad je prve dvije akademske godine predavao samo 15 sati, a potom deset puta po 30 sati. Da je dr. Andrija Mohorovičić pripremio rukopis svojih predavanja, svjedoči njegov sin Stjepan Mohorovičić, koji se u svojoj doktorskoj disertaciji na njih i pozvao, i to na mjesto gdje je njegov otac tumačio fenomen bure u Bakarskom zaljevu s pomoću tvrdnje: „Vjetar ne može slijediti konture brda.“ [70, p. 25].

Profesorski je zbor zauzeo stav kao i dekan, a dr. Manojlović ga je u cijelosti uključio u svoj dopis.

Dan nakon što je nadležnim vlastima proslijedio 'salomonsko' rješenje za 'novu' docenturu dr. Mohorovičića iz meteorologije na Mudroslovnom fakultetu, 5. travnja 1906., dekan dr. Manojlović sročio je novi dopis, u kojem je Odjelu za bogoštovlje i nastavu predočio tijek i glavni zaključak višemjesečne raspre o uvođenju nastave astronomije na temelju molbenica dr. Kučere i dr. Mohorovičića iz studenoga 1905. godine. Kako je razvidno iz prve rečenice toga dopisa [prilog 44], bio je to četvrti dopis na tu temu. Naime, nakon I., III. i IV. fakultetske sjednice dekan je redovito obavještavao nadležne vlasti što je i kako profesorski zbor odlučivao o prijedlogu da se astronomija uvede u nastavu na Mudroslovnom fakultetu.

Rezultat glasovanja profesorskoga zbora 20. ožujka 1906. bio je nepovoljan za obojicu molitelja tako da je dekan dr. Manojlović izvijestio vlasti:

„Obje je molbe prof.[esorski] zbor na koncu svoga raspravljanja u IV. sjednici odbio s većinom od 9 glasova protiv 8.“ [prilog 44; 10, p. 45; 11, p. 138, s faksimilom na pp. 139–140]

U popratnom se dopisu dr. Manojlović neizravno založio da Kraljevska zemaljska vlada usvoji 'prijelazno rješenje' s dr. Kučerom kao učiteljem astronomije:

„Uvaži li ipak vis.[oka] vlada eventualno separati prijedlog prof. Kršnjavoga, kojem su se pridružila još 3 profesora, to smjerno držim u suglasju sa votumom i separatnih predlagača a i mišljenjem cijeloga zbora, kako sam razabrao i kako se vidi iz sjedničkih zapisnika: da bi vis.[oka] vlada bud sama budi na posebni prijedlog prof.[esorskoga] zbora blagoizvoljela točno označiti onaj 'stegnuti opseg', u kojem bi D^r Kučera imao predavati 'počela astronomije' kao učitelj 'sve dotle, dok se ne ustroji (popuni) profesorska stolica, na kojoj će se znanstveno obrađivati ta struka' (znanost).“ [prilog 44]

Odgovori na ove dekanove dopise stigli su s vrha vlasti, ali nejednakom brzinom. Ban grof Teodor Pejačević već je 20. travnja 1906. potpisao dekret s ovom nosivom tvrdnjom:

„Povodom prijedloga profesorskoga zbora toga fakulteta od 20. ožujka 1906. nalazim tamošnjega docenta D^{ra} Andriju Mohorovičića riješiti dužnosti ponovne habilitacije te mu ponovo podijeliti *veniam legendi*.“ [prilog 45]

Banov je dekret zaprimljen u dekanatu Mudroslovnoga fakulteta 24. travnja, a dekan dr. Manojlović službenim je dopisom, s nadnevkom 26. travnja 1906., obavijestio dr. Mohorovičića kako je riješena njegova molba od 16. ožujka 1906. [prilog 46]. Iz dekanova je dopisa dr. Mohorovičić istodobno doznao kako je glasilo zaključak profesorskoga zbora 20. ožujka i kako glasi banov dekret – nova *venia legendi* iz meteorologije s nadnevkom 20. travnja 1906. Začudo, tom je prigodom dekan pogrešno oslovio dr. Mohorovičića: nazvao ga je docentom meteorologije, a on je i dalje bio „privatni docenat meteorologije“, a propustio ga je osloviti „učiteljem meteorologije i klimatologije“, jer je nastava na Kraljevskoj šumarskoj akademiji pripadala u dekanov djelokrug.

Odgovor na drugi dekanov dopis stigao je nakon više od mjesec dana – 10. svibnja 1906.:

„Predloženi izvještaj <...> uzima se na znanje te se rečenom izvještaju priključene molbenice vraćaju u privitku.“ [prilog 47, faksimili objavljeni u: 10, p. 45; 11, p. 140]

Jednom jedinom birokratskom rečenicom nastojanje da se astronomija uvede u nastavu na Mudroslovnom fakultetu okončano je potpunim neuspjehom na neodređeno vrijeme, a pritom je, to treba istaknuti, presudan bio stav profesorskoga zbora Mudroslovnoga fakulteta. Oba natjecatelja bila su teško povrijeđena: dr. Kučera potonuo je u depresiju koja je potrajala puna četiri i pol mjeseca, kako svjedoče pisma kćeri Elzi od veljače do srpnja 1906., a dr. Mohorovičić zakoračio je u aulu Mudroslovnoga fakulteta tek nakon dvije godine.

7. PRVI KOLEGIJ IZ SEIZMOLOGIJE – NA KRALJEVSKOJ ŠUMARSKOJ AKADEMIJI (1907.)

Kako je dr. Mohorovičić reagirao na odbijanje svoje prve molbe iz studenoga 1905. i na prihvaćanje svoje druge molbe iz ožujka 1906. godine? Akademске godine 1905./1906., dok se odlučivalo je li on još uvijek privatni docent ili je to prestao biti, nije imao nastavu na Mudroslovnom fakultetu. A takvo se stanje proteglo i na sljedeće dvije akademske godine. Samo je na kraju reda predavanja na Mudroslovnom fakultetu zapisana obavijest da neće predavati. Primjerice, u „Redu predavanja“ za zimsko poljeće od 1. listopada 1906. do 21. ožujka 1907., dok je dekanom bio dr. Gustav Janeček, posljednja rečenica glasi:

„Privatni docenti: dr. Andrija Mohorovičić i dr. Ervin Rössler ne će predavati u ovom semestru.“ [71, p. 37]

Tim trogodišnjim izbivanjem dr. Mohorovičića najviše su bili zakinuti studenti fizike, matematike i geografije, a on sâm zadržao je isti status u objema zbornicama [71, pp. 11, 14].

Posve se drukčije odnosio dr. Mohorovičić prema nastavi na Kraljevskoj šumarskoj akademiji. Njegov status „učitelja meteorologije i klimatologije“ nitko nije dovodio u pitanje ni tijekom rješavanja molbe „za predavanja iz meteorologije i astronomije“, ni tijekom pokušaja „produljenja“ dopusnice iz meteorologije, a novčana je nagrada redovito pristizala. Nakon što je u ljetnom poljeću 1905./1906. predavao propisanu „Meteorologiju i klimatologiju“, sljedeće je akademske godine u ljetnom poljeću od 5. travnja do 31. srpnja 1907. predavao čak 5 sati tjedno, ali prvi put ne samo predmet propisan „naukovnim redom“:

„IV. Poljeće <...> Učitelj dr. Andrija Mohorovičić: *Teorija i praksa seismografa*, 2 sata, po dogovoru. *Meteorologija i klimatologija*, 2 sata predavanja (utorkom i srijedom od 5–6), 1 sat vježbe (četvrtkom od 11–12) u šum.[arskom] domu.“ [72, p. 34]

Studentima druge godine šumarstva dr. Mohorovičić je u četvrtom poljeću, uza svoj stalni predmet, prvi put predavao o seismografu. Brzina kojom se kao predstojnik Zagrebačkoga meteorološkog opservatorija odlučio pobrinuti za buduće suradnike u području seizmologije ili bar seizmometrije zadivljujuća je: 10. travnja 1906. u podrumu Ženskoga liceja na Griču 3 njegovim je zalaganjem proradio prvi seismograf Vicentini-Konkoly. U svom je prvom izvješću dr. Mohorovičić s ponosom zapisao:

„Godine 1906. radio je instrumenat od 10. travnja do 22. srpnja i od 8. kolovoza do konca prosinca; u svemu 249 dana, te je u to vrijeme ubilježio 78 potresa.“ [73, p. 139; usp. 74, p. 255]

„Im Jahre 1906. registrierte das Instrument (von 10. April bis zum 22. Jul, und von 8. August bis Ende Dezember), in 249 Tagen, 78 Beben.“ [73, p. 142]

Dragocjeno iskustvo, stečeno radom seizmografa Vicentini-Konkoly, htio je preneti svojim slušačima, pa je o prvoj obljetnici njegova rada, 5. travnja 1907., započeo svoja predavanja iz kolegija „Teorija i praksa seismografa“, ali ne, kako bi se očekivalo, na Mudroslovnom fakultetu nego na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, gdje je očito imao slobodu pri uvođenju novih kolegija. Ipak, taj je predmet mogao uvesti samo uz otvorenu ili prešutnu suglasnost dekana Mudroslovnoga fakulteta, a tada je to bio dr. Gustav Janeček. Dekan Mudroslovnoga fakulteta bio je naime formalno čelnik i „prislonjenoj“ Kraljevskoj šumarskoj akademiji, a nastavnici Kraljevske šumarske akademije nisu se okupljali na zajedničke sjednice da bi odlučivali o djelovanju svoje ustanove. Tek je uredbom Odjela za bogoštovje i nastavu Kraljevske zemaljske vlade od 17. travnja 1908. ustanovljeno mjesto pročelnika Kraljevske šumarske akademije s jednogodišnjim mandatom i konstituiran je zbor nastavnika s pripadajućim nadležnostima, ali razdvajanje od Mudroslovnoga fakulteta nije provedeno dokraja:

- „1. Svi nastavnici obligatnih predmeta šumarske akademije sačinjavaju ‘zbor nastavnika kr. šumarske akademije’;
 2. zbor bira iz svoje sredine između stalno u šumarskoj akademiji namještenih nastavnika, za svaku naukovnu godinu ‘pročelnika’;
 3. zbor održava redovne a po potrebi i izvanredne sjednice;
 4. pročelnik saziva i predsjedava sjednicama zbora, čuva spise, vodi kancelarijske poslove i podnosi izravno kr.[aljevskoj] zemaljskoj vladi, odjelu za bogoštovje i nastavu, račune o dotacijama i razne izvještaje, dok prijepise sjedničkih zapisnika podnosi preko dekanata dotično profesorskoga zbora mudroslovnoga fakulteta, da taj eventualno svoje primjedbe može staviti;
 5. djelokrugu zbora nastavnika šum.[arske] akademije prepuštaju se svi administrativni i stručni poslovi šum.[arske] akademije, kao i svi disciplinarni poslovi, koji se tiču slušača te akademije, dalje poslovi za oprost od plaćanja naukovine, za stipendije i potpore, te poslovi oko zavodskih dotacija;
 6. za rukovođenje svih posala, koji spadaju u djelokrug pročelnika i zbora nastavnika šum.[arske] akademije vrijede analogno isti propisi, koji su za istovrsne poslove na snazi u mudroslovnom fakultetu;
 7. profesorskom zboru mudroslovnoga fakulteta pridržavaju se sva personalija nastavnika šum.[arske] akademije, testiranje indeksa, izdavanje apsolutorija i svjedodžbi o polasku kao i predsjedanje semestralnim ispitima šum.[arske] akademije;
 8. gornje ustanove stupaju na snagu početkom II. polugodišta 1907/8 i vrijede tako dugo, dok šumarska akademija bude uz taj fakultet prislonjena.“
- [75; 48, pp. 66–67; usp. faksimil u: 11, pp. 146–147]

Tko dakle odobrava promjene u „naukovnom redu“ Kraljevske šumarske akademije, primjerice uvođenje novih predmeta iz novih struka? To, kako slijedi iz uredbe, spada u djelokrug odlučivanja, a svakako nadzora kraljevskoga profesorskoga zbora Mudroslovnoga fakulteta. To se, dakako, odnosi i na dr. Mohorovičića i na njegove nastavne obveze na Kraljevskoj šumarskoj akademiji počevši od ljetnoga poljeća akademske godine 1907./1908. A prije toga postojao je nekakav ‘prostor slobode’ pridržan učitelju, koji je dr. Mohorovičić očito iskoristio – za napredak seizmologije i za opće dobro. Godina 1908. prijelomna je godina u dvadesetljetnoj povijesti Kraljevske šumarske akademije, preteći i Poljoprivrednog i Šumarskog fakulteta, pa bi bilo pretjerivanje tvrditi da je baš uvođenje Mohorovičićeva kolegija „Teorija i praksa seismografa“ ‘prelilo čašu’ i bilo poticajem da se odnosi između dviju ustanova što preciznije odrede, kako je to učinjeno naredbom od 17. travnja 1908. Svakako, iz te je naredbe dr. Mohorovičić mogao doznati da si takvu slobodu više ne može priuštiti nego da svaki takav njegov prijedlog mora proći dva filtra: najprije novoutemeljeni zbor nastavnika Kraljevske šumarske akademije, a potom profesorski zbor Mudroslovnoga fakulteta.

Akademske godine 1907./1908. dr. Mohorovičić nije predavao – ni na Mudroslovnom fakultetu ni na Kraljevskoj šumarskoj akademiji; u „Redu predavanja“ nije zabilježen čak ni među privatnim docentima koji „ne će predavati ovoga semestra“ [76, p. 37; 77, p. 36]. To je drugi takav prekid u nastavnom djelovanju dr. Mohorovičića. Utoliko bi bilo važno ustanoviti razlog tom prekidu, napose prekidu predavanja na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, za koji je rad dobivao nagradu od 300 kruna godišnje [prilog 48].

8. NOVA PREDAVANJA IZ KLIMATOLOGIJE I METEOROLOGIJE NA MUDROSLOVNOM FAKULTETU (1908./1909. I 1909./1910.)

Nakon što dvije godine zaredom nije predavao na Mudroslovnom fakultetu, početkom akademske godine 1908./1909. privatni docent dr. Mohorovičić ponovo je prijavio kolegij za red predavanja na Mudroslovnom fakultetu. Razlog? Da mu ponovo ne bi „utrula“ dopusnica za predavanja (*venia legendi*) iz meteorologije – nije naime smio izostati s nastave tri puta zaredom. Tijekom dvogodišnjega prekida gorčina, izazvana raspravama uz dvije njegove molbe školske godine 1905./1906., uspjela je izbljedjeti. Pojavila se i dodatna motivacija, ona s pozitivnim predznakom: briga oko znanstvenoga podmlatka. Da se ponovo zbliži sa zbornicom Mudroslovnoga fakulteta, motivirao ga je doktorand Stjepan Škreb: predstojnik Meteorološkoga opservatorija dr. Mohorovičić potaknuo je svoga suradnika Škreba na pisanje doktorske disertacije iz teorijske meteorologije, a Škreb je te godine jako napredovao u pisanju doktorske disertacije. Napokon, i ne najmanje važno, te je

godine njegov treći sin Stjepan upisao studij matematike i fizike na Mudroslovnom fakultetu i on je svom sinu htio predavati najbolji odabir predmeta što ga je mogao osmisliti i provesti. Od sve svoje djece u njega je polagao najveće nade da će se razviti u znanstvenika.

Akaderske godine 1908./1909., kako slijedi iz „Reda predavanja“, a potvrđuje i apsolutorij njegova sina Stjepana [78, 79], u zimskom je poljeću predavao čak šest sati tjedno:

„Privatni docenat dr. Andrija **Mohorovičić**: *Općenita klimatologija*, 3 sata, po dogovoru, u dvorani, koja će se poslije označiti.“ [80, p. 32]

„Učitelj dr. Andrija **Mohorovičić**: *Meteorologija i klimatologija*, 3 sata predavanja, ponedjeljkom od 11–12, utorkom od 10–11 i petkom od 11–12 u šum. [arskom] domu.“ [80, p. 34]

U ljetnom je poljeću nastavio na Mudroslovnom fakultetu predavati kolegij „Općenita klimatologija“ s istom satnicom i u istim okolnostima [81, p. 33]. Time je zadržao dvostruki status vanjskoga suradnika: u odnosu na profesorski zbor Mudroslovnoga fakulteta on je „privatni docenat meteorologije“ izvan toga zbora [81, p. 11], a u popisu „Učitelji Kraljevske šumarske akademije“ on je „učitelj meteorologije i klimatologije“ [81, p. 14].

U zimskom poljeću akaderske godine 1909./1910. na Mudroslovnom fakultetu dr. Mohorovičić, „privatni docenat iz meteorologije“ [82, p. 12], započeo je nov ciklus svojih predavanja iz meteorologije kolegijem „O meteorološkim instrumentima i njihovoj uporabi“, ali s promjenom u nazivu predmeta, kako se pobjeda vukovaca u hrvatskom jezičnom pitanju širi javnim i sveučilišnim prostorom: ‘meteorologijski’ postaje ‘meteorološki’, a ‘poraba’ postaje ‘uporaba’ [82, p. 32]. Prema imeniku „Redoviti slušači mudroslovnoga fakulteta u I. poljeću škol. god. 1909./[19]10.“, imao je 10 slušača, a među njima su bili Marin Katalinić i Stjepan Mohorovičić, slušači u trećem poljeću [83]. Ali predmet iz instrumentalne meteorologije ovaj je put jednosemestralni predmet. Prema „Redu predavanja“ i prema apsolutoriju Stjepana Mohorovičića [79], u ljetnom poljeću ne predaje ni na Mudroslovnom fakultetu ni na Kraljevskoj šumarskoj akademiji [84]. Zatrpao seizmičkom građom za 1909. godinu, osobito o potresu u Pokupskom 8. listopada 1909. i prispjelim komparativnom građom, Mohorovičić je očito prionuo njezinoj obradi, a ta je obrada zahtijevala mnogo rada i urodila je, kako je dobro poznato, njegovim najvećim otkrićem.

Akaderske godine 1910./1911. dr. Mohorovičić ponovo nije predavao na Mudroslovnom fakultetu:

„Privatni docenat naslovni izvanredni sveuč. profesor dr. Andrija Mohorovičić [sic] ne će ovoga semestra predavati.“ [85, p. 41]

Samo je na Kraljevskoj šumarskoj akademiji u zimskom poljeću održao već pripremljena predavanja iz propisanoga kolegija:

„VII. semestar <...> Učitelj naslovni izvanredni sveuč. profesor dr. Andrija **Mohorovičić**: *Meteorologija i klimatologija*, 3 sata, po dogovoru.“ [86, p. 33]

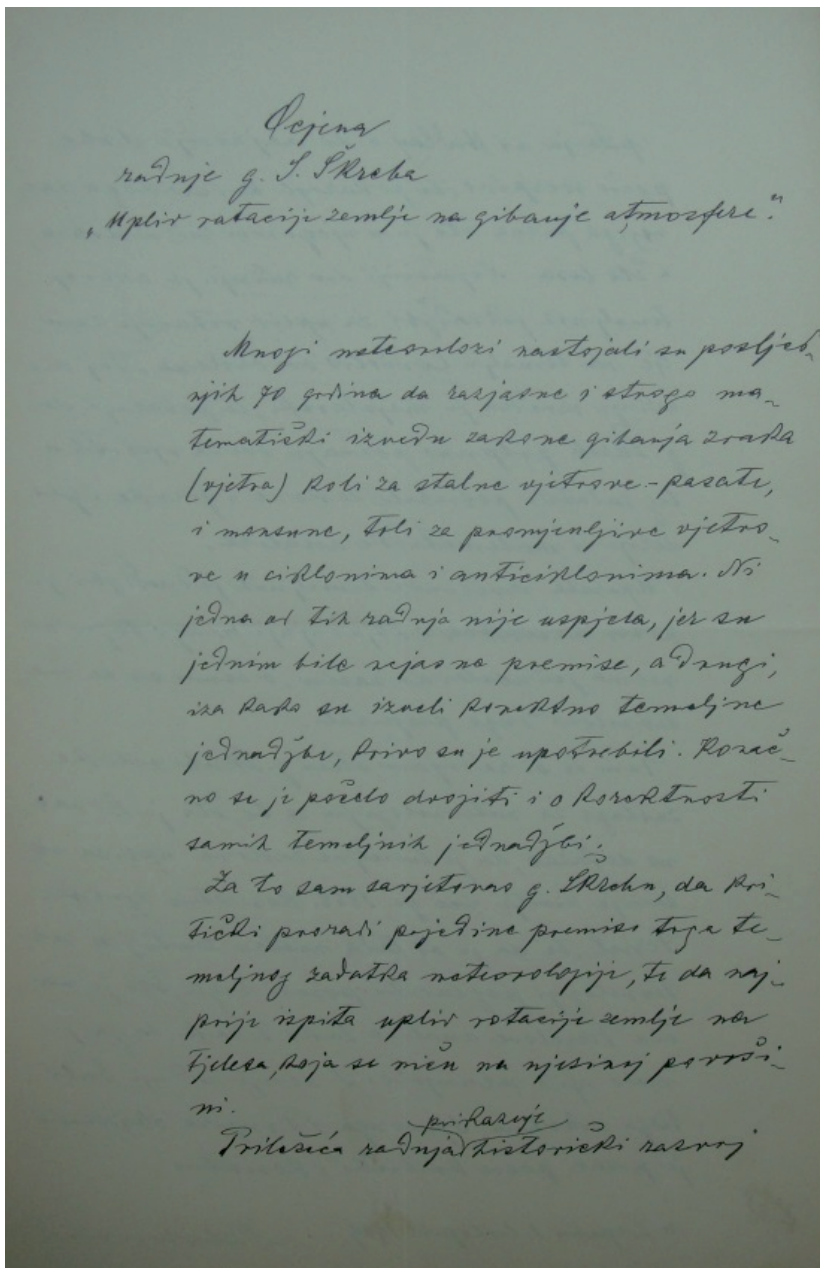
Zaokupljen znanstvenom obradom pokupskoga potresa i objavljivanjem *Godišnjega izvješća Zagrebačkog meteorološkog opservatorija*, s pravom je procijenio da se mora rasteretiti od nastavnih obveza. I doista, zbog obilja mikroseizmičke i makroseizmičke građe prvo je 1910. godine objavio „prvu polovinu“ redovitoga seizmološkoga dijela *Godišnjega izvješća*:

„Radi velike množine makroseizmičkog materijala i nemogućnosti, da se mikroseizmički materijal u što kraćem vremenu obradi, mora se IV. dio godišnjega izvješća za god. 1909. razdijeliti na dvije polovine. Prva od ovih polovina sadržaje obradbu mikroseizmičkog materijala potresa od 8. X. i slijedećih potresa iz istog epicentra, dok druga polovina sadržavat će makroseizmički materijal i podatke očitane za čitavu 1909. godinu, te će izaći početkom godine 1911.“ [87a, „Predgovor“, p. 1]

Unutar ovoga razdoblja zbila su se dva događaja koja zaslužuju da budu posebno obrađena: ocjena disertacije Stjepana Škreba i cesarsko-kraljevsko imenovanje za naslovnoga izvanrednog sveučilišnoga profesora.

9. OCJENA DISERTACIJE STJEPANA ŠKREBA 1. LISTOPADA 1909.

Uoči početka akademske godine 1909./1910. dr. Mohorovičić je, u svojstvu privatnoga mentora, odobrio tekst doktorske disertacije Stjepana Škreba, svoga suradnika u Zagrebačkom meteorološkom opservatoriju od 1899. godine [88, p. 13], te je tridesetogodišnji Škreb 30. rujna 1909. na Mudroslovnom fakultetu urudžbirao molbu za pristupanje strogim ispitima radi stjecanja naslova doktora filozofije [prilog 50.1]. Sutradan, 1. listopada 1909., dakle prvoga dana akademske godine, dr. Mohorovičić je potpisao izrazito pohvalnu ocjenu Škrebove disertacije [prilog 50], koju sam pronašao uloženu u Škrebovu molbu na samostalnom listu bez ikakvih administrativnih oznaka (slika 10). Je li se tom ocjenom dr. Mohorovičić možda 'kandidirao' i za službenog ocjenitelja Škrebove radnje? Ako i jest, bez uspjeha, jer je profesorski zbor za ocjenitelje Škrebove radnje odabrao svoje profesore dr. Dvořáka i dr. Varičaka [89, uz nadnevak 14. 10. 1909.]. To je, kao i kad je Andrija Mohorovičić doktorirao na tom istom fakultetu, bio prvi korak. Ostala su još dva: polaganje dvaju strogih ispita i tiskanje disertacije.

Slika 10. Ocjena dr. Andrije Mohorovičića o disertaciji Stjepana Škrebca, 1. listopada 1909. [prilog 50]

Škreb je rad već sredinom idućega mjeseca prihvaćen za objavljivanje u prvom sljedećem svesku *Rada JAZU* u izdanju Matematičko-prirodoslovnoga razreda:

„Primljeno u sjednici matematičko-prirodoslovnoga razreda Jugoslaven-ske akademije znanosti i umjetnosti dne 13. studenoga 1909.“ [90, p. 177; u posebnom otisku na p. (1)]

Sam pak svezak objavljen je već 15. siječnja 1910. [91]. U međuvremenu je Škreb na Mudroslovnom fakultetu položio oba rigoroza, kako to dokumentiraju *Doktorati 1878–1933.*, pohranjeni u Arhivu Filozofskog fakulteta. Uz nadnevak 14. listopada 1909. zabilježeno je da je Škreb položio strogi ispit iz fizike i matematike prvi put s ocjenom „odlično jednoglasno“, koju su potpisala tri člana povjerenstva: dr. Dvořák, dr. Varićak i dekan dr. Heinz *ex officio* [89, uz nadnevak 14. listopada 1909.; 5, p. 79]. U posebnoj je rubrici dometnuto:

„Disertaciju ‘Upliv rotacije zemlje na gibanje atmosfere’ ocijenili su gg. profesori Dr V. Dvořák i D^r Vl. Varićak.“ [89, uz nadnevak 14. listopada 1909.]

Uz nadnevak 3. studenoga 1909. zabilježeno je da je Škreb toga dana položio strogi ispit iz filozofije prvi put ocjenom „odličan“, koju su potpisali dr. Arnold, dr. Bazala i dekan dr. Heinz [89, uz nadnevak 3. studena 1909.; 5, p. 80]. Promaknuće se odužilo jer je Škreb, na temelju svojih odličnih ocjena od gimnazije do doktorata, podnio molbu da bude promaknut *sub auspiciis Regis* te je promocija održana 12. travnja 1910. [5, p. 80].

Na zamisao i značenje Škrebove disertacije upućuju podjednako Mohorovičićeva ocjena i uvod tiskane disertacije. Uvod svoje radnje iz teorijske meteorologije zaključio je Škreb ovako:

„Prema savjetu g. dra. Mohorovičića, upravitelja meteorologičkog opservatorija, kušao sam, da u ovoj raspravi teorem utjecaja rotacije sa meteorologičke strane obradim historički i kritički obazirući se tek sporedno na druga područja znanosti, u koja to pitanje zasijeca. Potpuniji prikaz toga u prvom redu za meteorologiju važnoga pitanja ne postoji. To je prvi pokušaj, da se skupi do sada urađeno i podvrgne nekoj kritici, i koliko moguće, ispravi i unapred pomakne.

Zahvaliti mi je još g. dru. Mohorovičiću za sve upute njegove, a i za stručnu i moralnu pomoć kod izradbe ove radnje.“ [90, p. 178; u posebnom otisku na p. (2)]

A dr. Mohorovičić svoju je ocjenu započeo razmatranjem postavljenoga problema:

„Mnogi meteorolozi nastojali su posljednjih 70 godina da razjasne i strogo matematički izvedu zakone gibanja zraka (vjetra) koli za stalne vjetrove – pasate, i monsune, toli za promjenljive vjetrove u ciklonima i anticiklonima. Ni jedna od tih radnja nije uspjela, jer su jednim bile nejasne pre-

mise, a drugi, iza kako su izveli korektno temeljne jednadžbe, krivo su ih upotrebili. Konačno se je počelo dvojiti i o korektnosti samih temeljnih jednadžbi.

Za to sam savjetovao g. Škrebu, da kritički proradi pojedine premise toga temeljnog zadatka u meteorologiji, te da najprije ispita upliv rotacije zemlje na tjelesa, koja se miču na njezinoj površini.“ [prilog 50]

Kako i Škreb ističe, njegova disertacija ima „historički“ i „kritički“ dio; povijesni dio, naslovljen „Historički razvoj shvaćanja utjecaja rotacije zemaljske na gibanje atmosfere“, proteže se na pp. 178–204, a problemski, naslovljen „Relativno gibanje na površini zemaljskoj“, obaseže pp. 205–258. Stoga i dr. Mohorovičić u svojoj ocjeni razlikuje ta dva pristupa, s tim da naglašava Škrebova postignuća u problemskom dijelu radnje:

„Priležeća radnja pokazuje historički razvoj pitanja od Halley-a do najnovije dobe posve iscrpivo, te pokazuje kod svakoga značajnijega pisca što je u njegovom radu dobra, a što loša.

Najvažniji dio radnje je razvoj temeljnih jednadžbi za upliv rotacije zemlje na temelju Coriolis-ova zakona. Taj dio radnje izveden je majstorski, te pokazuje, da g. Škreb potpuno poznaje sve za rješitbu tog zadatka potrebite zakone i fizike i geodezije i matematičke analize.

Uporaba izvedenih temeljnih jednadžbi je posve korektna i objašnjuje mnogo toga, na sasvim jednostavan način, o čemu su se meteorolozi dugo prepirali.

Tom će si radnjom steći g. Škreb velike zasluge za meteorologiju za to, što je konačno dokazao, da je temeljne zakone upliva rotacije zemlje već g. 1858. korektno izveo Ferrel, te da je od tada nastao zastoj u meteorologiji poglavito radi toga, što je način Ferrelove analize tako težak, da ga je malo njih razumjelo. I novije radnje Guldberga i Mohna, Sprunga i Fingera objasnio je pisac posve kritički i korektno.“ [prilog 50]

Što se tiče Coriolisove sile, dr. Mohorovičić je najbiranijim riječima opisao Škrebov izvod temeljnih jednadžbi na pp. 213–221. A što se tiče Ferrelovih jednadžbi, dr. Mohorovičić pozvao se na zaključak Škrebove disertacije:

„Tim smo dokazali, da su Ferrelove jednadžbe na str. 191 sasvim točne. <...> To je trebalo istaknuti zato, što se u novije doba Ferrelove radnje rado uopće kao posve pogrešne zabacuju.“ [90, p. 258; u posebnom otisku na p. (82)]

Pri kraju teksta [90, p. 256; u posebnom otisku na p. (80)] Škreb je objasnio da se u teorijskoj meteorologiji koriste dva načina pri istraživanju gibanja atmosfere: „jedan je način <...> da se istražuje gibanje jedne čestice uzduha (jedne materijalne točke) pod utjecajem podatih sila“, a „druga metoda istraživanja oslanja se na hi-

drodinamičke jednadžbe gibanja, pa uzima uzduh za tekućinu“. Na kraju prvoga načina istraživanja doktorand je još jednom spomenuo svoga mentora:

„prema savjetu g. dra. Mohorovičića [na ovom sam mjestu] ispustio upora-
bu ovih jednačaba, te ću je dati u vezi s prije spomenutima u nastavku ove
radnje.“ [90, pp. 255–256; u posebnom otisku na pp. (79)–(80)]

Tako i ova pojedinost otkriva do koje su mjere mentor i doktoranad raspravljali nad ranijim inačicama rukopisa disertacije.

10. IMENOVANJE ZA NASLOVNOGA IZVANREDNOGA PROFESORA 29. PROSINCA 1909.

U jeku Mohorovičićeva istraživanja snažnoga potresa, koji je pogodio Pokupsko 8. listopada 1909., na samom kraju 1909., odlučio je car i kralj Franjo Josip I. odlikovati dr. Mohorovičića naslovom izvanrednoga sveučilišnoga profesora (slika 11). Njegov dekret nosi nadnevak 29. prosinca 1909., a dekret je uz obavijest iz banske kancelarije poslan dekanatu Mudroslovnoga fakulteta točno nakon mjesec dana, dakle 29. siječnja 1910. [prilog 51]. Bio je to jedan od posljednjih dopisa koje je potpisao ban barun Pavao Rauch, jer je on nakon afere s Friedjungovim procesom odstupio 5. veljače 1910. U daktilogramu s vlastoručnim banovim potpisom izrije-
kom piše:

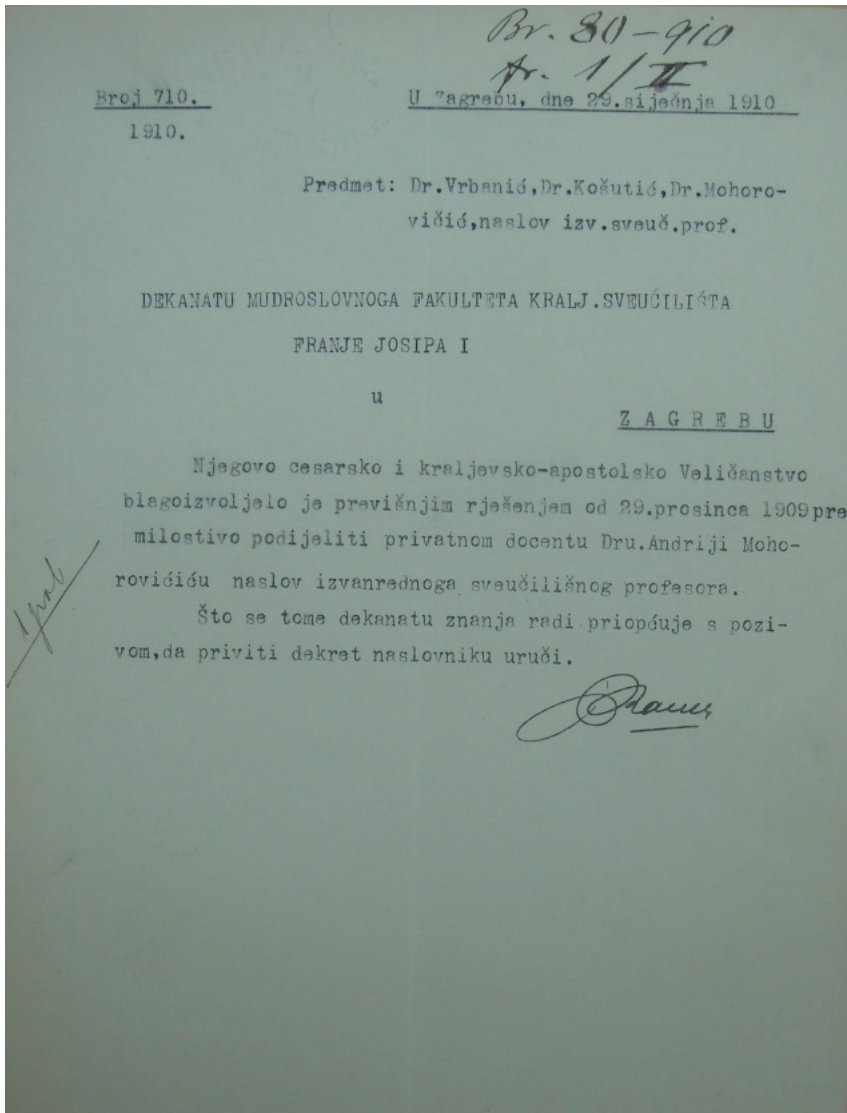
„Njegovo cesarsko i kraljevsko apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je
previšnjim rješenjem od 29. prosinca 1909 premilostivo podijeliti privat-
nom docentu Dru. Andriji Mohorovičiću naslov izvanrednoga sveučiliš-
nog profesora.“ [prilog 51]

Predmet je bio skupni, tj. odnosio na tri imenovanja za izvanrednoga sveučilišnog profesora: uz dr. Mohorovičića odlikovana su i dva pravnika dr. Vrbanić i dr. Košutić. Dekan dr. Heinz dostavio je dekret dr. Mohorovičiću i uputio mu prigodnu čestitku dopisom s nadnevkom 2. veljače 1910. [prilog 52]. Tako je dr. Mohorovičić tek u veljači 1910. primio dekret, a možda i doznao za odlikovanje Njegova cesarskog i kraljevskog apostolskog Veličanstva.

Što je „naslov izvanrednoga sveučilišnog profesora“ s carevim potpisom značio na Mudroslovnom fakultetu 1909. godine? To nije bilo posve jasno, jer je zbog sličnih odlikovanja s nadnevcima 25. srpnja, 18. kolovoza, 12. rujna i 30. rujna 1909., pri čem se odlikovanje od 12. rujna odnosilo na dr. Otona Kučeru, dekanat uputio upit „o službenom položaju naslovom i značajem izvanrednoga sveučilišnoga profesora odlikovanih privatnih docenata“ [92, p. [1]]. Nakog podužega objašnjenja Vladin je pravnik zaključio da tako odlikovani privatni docenti:

„1. ne pripadaju profesorskom zboru toga fakulteta, 2. ne mogu pribivati
tamošnjim fakultetskim sjednicama, 3. ne mogu se uvrštavati u konkre-

talni status profesorskoga zbora. Oni i nakon toga odlikovanja ostaju u dosadašnjem svom statusu t. j. u statusu srednjoškolskih profesora, a u popisu sveučilišnoga osoblja uvrstaju se među privatnim docentima, ali u posebnoj rubrici kao priv. docenti s naslovom i značajem izv. sveučilišnoga profesora.“ [92, p. [3]]

Slika 11. Ban Pavao Rauch Dekanatu Mudroslovnoga fakulteta o rješenju kojim je car Franjo Josip I. 29. prosinca 1909. imenovao dr. Andriju Mohorovičića naslovnim izvanrednim sveučilišnim profesorom. [prilog 51]

Odakle je došao poticaj da se dr. Mohorovičiću podijeli naslov izvanrednoga sveuč. profesora? O tom nema pisanoga traga ili zasad nije pronađen. Svakako, on je bio jedini koji je te 1909. dobio „naslov izvanrednoga sveučilišnoga profesora“, jer su prije njega četvorica dobili „naslov i značaj izvanrednoga sveučilišnoga profesora“, ali su njima prvi dekreti poništeni i izdani novi. Stoga je pri izdavanju *Reda predavanja* za ljetno poljeće akademske 1909./1910. dr. Mohorovičić svrstan u posebnu rubriku, ali njegov je status ostao isti: „izvan profesorskoga zbora“, „profesor kraljevske realne gimnazije zagrebačke“, „privatni docenat meteorologije“ i „učitelj meteorologije i klimatologije“. Evo kako stoji u popisu osoblja Mudroslovnoga fakulteta:

„b) **Izvan profesorskoga zbora:** <...> **Privatni docenat s naslovom izvanrednog sveuč. profesora:** Andrija **Mohorovičić**, doktor filosofije, prof. kr. realne gimnazije zagrebačke, predstojnik meteorološkog opservatorija, pravi član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, privatni docenat meteorologije.“ [84, p. 12]

11. UVOĐENJE GEOFIZIKE I SEIZMOLOGIJE U NASTAVU NA MUDROSLOVNOM FAKULTETU (1911./1912.–1916./1917.)

Tijekom akademske godine 1911./1912. dr. Andrija Mohorovičić, „privatni docenat s naslovom izvanrednog sveuč. profesora“ na Mudroslovnom fakultetu [93, p. 13], odnosno „učitelj meteorologije i klimatologije“ u Zboru nastavnika Kraljevske šumarske akademije [93, p. 15], predavao je prvi put geofiziku na Mudroslovnom fakultetu. „Red predavanja“ u zimskom poljeću bilježi:

„Naslovni izvanred. sveuč. profesor dr. Andrija **Mohorovičić**: *Fizika zemlje (geofizika)*, 5 sati, po dogovoru, u dvor. VII.“ [93, p. 37],

a apsolutorij njegova sina Stjepana, začudo, u tom istom semestru bilježi tek „2 sata“. Je li posrijedi *lapsus calami* ili je student Stjepan Mohorovičić slušao predavanja svoga oca u skraćenom opsegu da ne bi imao prekomjernu satnicu – trebalo bi dodatno istražiti. U istom poljeću predavao je još i svoj uobičajeni kolegij na Kraljevskoj šumarskoj akademiji za slušače sedmoga poljeća:

„*Meteorologija i klimatologija*, 3 sata, po dogovoru, u šum.[arskom] domu.“ [93, p. 42]

Ukupno je u zimskom poljeću predavao 8 sati tjedno, što je najveća satnica koju je dr. Mohorovičić imao u sveučilišnoj nastavi. Za ljetno pak poljeće „Red predavanja“ bilježi:

„Naslovni izvanred. sveuč. profesor dr. Andrija **Mohorovičić**: *Fizika zemlje (nastavak)*, 3 sata, po dogovoru, u dvor. VII.“ [94, p. 37]

Tako – zbog razlike u satnici u „Redu predavanja“ i apsolutoriju Stjepana Mohorovičića – ostaje otvorenim pitanje je li se Mohorovičić izborio da „Fizika zemlje“ bude kolegij s najvećom satnicom u njegovu djelovanju na sveučilištu, i to nakon što je 1910. u četvrtom dijelu *Godišnjeg izvješća Zagrebačkoga meteorološkog opservatorija* na hrvatskom i njemačkom objavio svoju studiju o potresu u Pokupskom južno od Zagreba, studiju „Potres od 8. X. 1909. / Das Beben vom 8. X. 1909“, u kojoj je ustanovio da postoji ploha diskontinuiteta između Zemljine kore i plašta:

„Pređašnjim razmatranjima i računima dokazano je, da je u neznatnoj dubini od kojih 50 km kuglina ploha, gdje se događa jak lom zrakā. Odatle slijedi, da, koli na toj plohi, toli na površini zemlje, moraju nastati raznovrsne refleksije valova.“ [87a, p. 42]

„Nachdem durch den vorhergehenden Erörterungen und Rechnungen nachgewiesen ist, dass es in einer mässigen Tiefe von etwa 50 km eine Kugelfläche gibt wo eine starke Refraktion der Strahlen stattfindet, so müssen an dieser Fläche sowie an der Erdoberfläche auch mehrfache Reflexionen [der Wellen] stattfinden.“ [87b, p. 48]

Svakako, slušači Mudroslovnoga fakulteta mogli su akademske godine 1911./1912. slušati opširna i podrobna predavanja o brzini i putu potresnih valova u unutrašnjosti Zemlje i prvi put doznati o postojanju Mohorovičićeva diskontinuiteta, i to samo godinu dana nakon njegova otkrića. Među Mohorovičićevim slušačima bili su te akademske godine u zimskom poljeću Radivoj Kašanin u trećem semestru i njegov sin Stjepan u sedmom semestru svoga studija matematike i fizike, dok su Marin Katalinić i franjevac Bernard Bixy koji su se kasnije istaknuli kao fizičari, odabrali slušati predmet „Povijest fizike“ kod umirovljenoga profesora Vinka Dvořáka [95]. Slušači su očito mogli birati jedan od dvaju predmeta koje su predavali nastavnici „izvan profesorskog zbora“.

Uoči akademske godine 1912./1913. Mohorovičić je izabran za zastupnika privatnih docenata u kraljevskom profesorskom zboru Mudroslovnoga fakulteta, i to zajedno s Milanom Šenoom, „privatnim docentom opće oceanografije i hidrografije i učiteljem kontinentalne topografije i političke geografije“ [96, p. 13; 97, „Zastupnici privatnih docenata“, p. 13], s dvogodišnjim mandatom. Prisustvovao je prvi put sjednicama s aktivnim pravom glasa, ali je te akademske godine predavao samo na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, i to u zimskom poljeću slušačima sedmog poljeća svoj stalni predmet:

„Učitelj naslovni izvanredni sveuč. profesor dr. Andrija **Mohorovičić**: *Meteorologija i klimatologija*, 3 sata, po dogovoru, u šum. domu.“ [96, p. 41]

Te je godine prvi put u popisu nastavnoga osoblja predstavljen kao „predstojnik kr.[aljevskog] zavoda za meteorologiju i geodinamiku“ [96, p. 14], ali se zbog nemara redaktora sveučilišnog „Reda predavanja“ ta obavijest pojavila s jednom godi-

nom zakašnjenja. Na valu svojih seizmoloških istraživanja dr. Mohorovičić uspio je bolje i potpunije pozicionirati ustanovu koju je vodio: Zagrebački meteorološki opservatorij prerastao je 10. travnja 1911. u Kraljevski zavod za meteorologiju i geodinamiku [98, p. 19.]. Novim, proširenim imenom ustanove istaknuto je da je dokumentiranje i istraživanje potresa postalo bitnom sastavnicom zavodskoga djelovanja. Zašto je u naslov ustanove uveden pojam 'geodinamika', a ne 'seizmologija', trebalo bi dodatno istražiti. U popisu sveučilišnih nastavnika za zimsko i ljetno poljeće 1912./1913. pojavio se najpotpuniji opis Mohorovičićeva statusa:

„Andrija Mohorovičić, doktor filosofije, profesor kr. realne gimnazije zagrebačke, naslov.[ni] izvanredni sveuč. profesor, predstojnik kr. zavoda za meteorologiju i geodinamiku, pravi član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, privatni docenat meteorologije. – Preradovićeve ulica 9.“ [96, p. 13; 97, p. 13]

Naime, naslov izvanrednoga sveučilišnoga profesora kao carsko imenovanje prvi je put iz naslova rubrike 'sišao' u tekst o njegovu statusu, unutar poretka: 1. profesor kraljevske realne gimnazije zagrebačke, 2. naslovni izvanredni sveučilišni profesor, 3. privatni docenat meteorologije. A titul „privatni docenat meteorologije“ kao njegovo osobno postignuće na temelju habilitacijskoga postupka nastavlja ga pratiti do posljednjega zapisa u sveučilišnom „Redu predavanja“.

Akadske godine 1913./1914. Mohorovičić je prvi put predavao općenitu seizmologiju, tj. suzio je temu svojih predavanja u odnosu na prethodnu akademsku godinu. Obavijest za zimsko poljeće glasi:

„Naslovni izvanredni sveuč. profesor dr. Andrija Mohorovičić: *Općenita seizmologija (seismologia generalis)*, 3 sata, po dogovoru, u dvor. III.“ [99, p. 38]

a za ljetno:

„Naslovni izvanredni sveuč. profesor dr. Andrija Mohorovičić: *Općenita seizmologija*, nastavak (*seismologia generalis, continuatio*), 3 sata, po dogovoru, u dvor. III.“ [100, p. 40]

Dakle, akademske godine 1913./1914. dr. Mohorovičić predavao je prvi put opću seizmologiju cijelu akademsku godinu. K tome, u zimskom je poljeću 1913./1914. predavao i na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, i to predmet „Klimatologija“ za slušače trećeg poljeća, prvi put pod tim naslovom i s tim sadržajem:

„III. Semestar: Naslovni izvanred.[ni] sveuč. profesor dr. Andrija **Mohorovičić**: *Klimatologija*, 3 sata, po dogovoru, u šum.[arskom] domu.“ [99, p. 43]

Naime, naredbom od 13. ožujka 1909. br. 4845 proglašen je novi, već četvrti „naučni i ispitni red Kraljevske šumarske akademije“, a u njem je u skupini prirodoslovnih predmeta došlo do važne promjene koja se ticala nastavne obveze dr. Mohorovičića: kolegij „Meteorologija i klimatologija“ zamijenjen je kolegijem „Klimatologija“, koji „se bavi fizikom atmosfere uopće, a poglavito sa stanovišta uzgoja bilja i

promatra upliv atmosfere na stojbinu“ te prvo izlaže pet parametara s mjerenjem: 1. „izžarivanje sunca i atmosfere, mjerenje ove topline“, 2. vlagu uzduha, 3. tlak zraka, 4. oblake i 5. oborine [48, p. 81; usp. 11, pp. 148–149]. Dvije zaključne teme sintetičkoga su karaktera:

„6. Praktična meteorologija. Ustrojstvo meteorološke službe. Prognoza vremena. 7. Znamenovanje atmosfere s obzirom na životinjstvo i bilinstvo kao i posredovanje, što ga atmosfera vrši kod prenošenja energije sa sunca na zemlju.“ [48, p. 81]

Stoga baš i nije jasan razlog zašto su vlasti odlučile promijeniti naslov kolegija. Unatoč novom „naučnom redu“, Mohorovičićev je status i dalje glasio „učitelj meteorologije i klimatologije“, a to se postavljenje iz 1900. zadržalo do kraja njegovih predavanja studentima šumarstva – do travnja 1920. Pri opisu statusa dr. Mohorovičića prvi je put u sveučilišnom *Redu predavanja* izostavljen podatak da je „profesor kr. realne gimnazije zagrebačke“.

Akademske godine 1914./1915. nastavne obveze dr. Mohorovičića ravnomjerno su raspoređene po poljećima. U zimskom je poljeću na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, prislonjenoj Mudroslovnom fakultetu, slušačima trećega poljeća predavao kolegij „Klimatologija“ 3 sata tjedno u Šumarskom domu [101, p. 45], dok je na kraju redu predavanja na Mudroslovnom fakultetu uvršten među devet privatnih docenata, koji „ne će ovoga semestra predavati“ [101, p. 43]. U ljetnom je poljeću prvi i jedini put u sklopu nastave na Mudroslovnom fakultetu upriličio samo vježbe iz seizmologije:

„Privatni docenat, naslovni izvanredni sveuč. prof. dr. Andrija **Mohorovičić**: *Seizmološke vježbe*, 3 sata, po dogovoru, u zemaljskom zavodu za meteorologiju i geodinamiku.“ [102, p. 40]

Akademske godine 1915./1916. dr. Mohorovičić za teme je svojih predavanja na Mudroslovnom fakultetu odabrao dvije različite discipline: u zimskom je poljeću predavao kolegij iz seizmologije, a u ljetnom iz klimatologije. U zimskom je poljeću predavao kolegij „*Teoretička seizmologija*, 5 sati, po dogovoru“ [103, p. 40], a u ljetnom poljeću kolegij „*Specijalna klimatologija balkanskih zemalja*, 3 sata, po dogovoru“ [104, p. 40], a status mu je opisan ovako:

„b) Izvan profesorskoga zbora. <...> **Privatni docenat s naslovom izvanrednog sveuč. profesora**: Andrija **Mohorovičić**, doktor filosofije, predstojnik kr. zavoda za meteorologiju i geodinamiku, pravi član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, privatni docenat meteorologije. – Preradovićeve ulica 9.“ [103, p. 14]

Na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, prislonjenoj Mudroslovnom fakultetu, u zimskom je poljeću ponovo, treći put, predavao kolegij „Klimatologija“ [103, p. 45].

Akadske godine 1916./1917. nastavne obveze dr. Mohorovičića ponovo su ravnomjerno raspoređene spram dviju visokoškolskih zbornica [105, p. 17 i 22]. U zimskom poljeću slušačima III. semestra na Kraljevskoj šumarskoj akademiji predavao je predmet:

„*Klimatologija*, 3 sata, srijedom od 4–6 i petkom od 5–6 u kr. zem. zavodu za meteorologiju i geodinamiku“ [105, p. 23]

U ljetnom je poljeću na Mudroslovnom fakultetu još jednom predavao predmet, koji ga je u tom razdoblju istraživački najviše zaokupljao:

„*Teoretička seismologija*, 5 sati, po dogovoru“ [106, p. 16]

12. PRESTANAK PREDAVANJA NA MUDROSLOVNOM FAKULTETU I NASTAVAK PREDAVANJA NA KRALJEVSKOJ ŠUMARSKOJ AKADEMIJI

Akadske godine 1917./1918, posljednje ratne, kad je dekanom bio dr. Juraj Majcen, u zimskom poljeću predavao je dr. Mohorovičić ponovo kolegij „*Klimatologija*“ 3 sata tjedno na Kraljevskoj šumarskoj akademiji slušačima III. semestra [107, p. 21], a na kraju reda predavanja na Mudroslovnom fakultetu zabilježen je u popisu od devet privatnih docenata koji „ne će predavati u ovom semestru“ [107, p. 18]. U ljetnom poljeću nije predavao, ali je statuse u objema zbornicama zadržao [108, p. 17 i 23].

Te je akadske godine dr. Mohorovičić prestao predavati na Mudroslovnom fakultetu, a razlog tom prekidu nije razvidan. Da je prijavio da će predavati neki kolegij, svakako bi ga bio i predavao; ovisilo je samo o njemu. Tijekom zimskoga poljeća 1917./1918. navršio je 61 godinu života. Ali, primjerice, dr. Vinko Dvořák, prvi javni redoviti profesor fizike na Sveučilištu, nastavio je, nakon umirovljenja uoči akadske 1911./1912. u dobi od 63 godine, predavati još pet godina, jer je akadske godine 1915./1916. još uvijek na popisu nastavnoga osoblja. U prosincu 1917. pokrenuo je Stjepan Mohorovičić postupak za stjecanje doktorata. U tom je trenutku dr. Andriji Mohorovičiću sigurno bilo važnije da mu sin Stjepan što prije doktorira i habilitira, pa je svojim odustajanjem od nastave možda utirao put zaposlenju svoga sina. A razlog može biti i znanstvena produkcija, kako njegova, tako i njegova sina, jer je sinu bio brižnim ocjeniteljem (lektorom), redaktorom i urednikom [3, p. 151]. Otac je priželjkivao da znanstveno radi sa svojim sinom, kao što se to očituje u ratnom pismu 26. srpnja 1917.:

„Da bi Bog dao, da se jednom živ i zdrav vratiš, mnogo bi mogli sigurno raditi, dvostruke ideje iz dvije glave daju dvostruki pogon i dvostruki rizik, pa se tako čovjek usavršuje i to je konačno naš cilj.“ [3, p. 152]

Tijekom zimskoga poljeća akadske godine 1918./1919. dogodile su se u Europi velike povijesne i geopolitičke promjene, koje su se odmah odrazile i u sveučilišnom

životu u Zagrebu. Kapitulacijom Njemačkoga Carstva 11. studenoga 1918. završio je Prvi svjetski rat, Austro-Ugarska se Monarhija raspala, već 29. listopada 1918. proglašena je Država Slovenaca, Hrvata i Srba, a 1. prosinca 1918. u Beogradu je proglašena Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca. Iz perspektive listopadskih događaja 1918. Sveučilište u Zagrebu ponijelo je novo, pokazat će se i kratkotrajno, ime „Kraljevsko hrvatsko sveučilište u Zagrebu“ [109].

Prve poslijeratne akademske godine dr. Mohorovičić zadržao je iste statute i u odnosu na profesorski zbor Mudroslovnoga fakulteta i u odnosu na zbor nastavnika na Kraljevskoj šumarskoj akademiji [109, p. 19 i 24]. U zimskom je poljeću na Kraljevskoj šumarskoj akademiji uobičajeno predavao „Klimatologiju“ 3 sata tjedno [109, p. 24], a u ljetnom poljeću nije imao nastavnih obveza na tim dvjema ustanovama.

Mudroslovni fakultet ostao je bez predavanja dr. Andrije Mohorovičića u trenutku kad je i u svijetu i u Hrvatskoj posve jasno da je on ostvario dalekosežno otkriće u seizmologiji, a na temelju istraživanja jednog potresa u Hrvatskoj i objavljivanjem svojih rezultata u Zagrebu, u *Godišnjem izvješću Zagrebačkoga meteorološkog opservatorija*, koje je sâm uređivao i ispisivao. Hrvatska je sveučilišna sredina mogla bar pokušati pregovarati s uglednim geofizičarem i privući ga da se vrati nastavi. Pokušaj u tom smjeru sačuvani dokumenti ne bilježe. Je li to bio trenutak kad je „napustio docenturu“, kako je to nejasno zabilježio povjesničar Vjekoslav Klaić o 50. obljetnici Sveučilišta u Zagrebu [12, p. 116]?

13. PREDAVANJA NA GOSPODARSKO-ŠUMARSKOM FAKULTETU (1919./1920.)

Akademske godine 1919./1920. „na sveučilištu kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca“, kako na temelju odluke bana Ivana Palečeka donešene 15. srpnja 1919. glasi novi naziv Sveučilišta u Zagrebu u istoimenoj državi [110], u zimskom poljeću dr. Mohorovičić posljednji je put predavao kolegij „Klimatologija“, o čem svjedoči zapis u *Redu predavanja*:

„Kr. šumarska akademija, prislonjena Mudroslovnom fakultetu. <...> III. semestar: Privatni docenat, naslovni izvanredni sveuč. profesor i učitelj Dr. Andrija Mohorovičić: *Klimatologija*, 3 sata, srijedom od 16–18 i petkom od 17–18 u dvor.[ani] I.“ [110, pp. 24–25]

Ipak, kako je već upozorio Andrija Petračić, sveučilišni *Red predavanja* nije zabilježio važnu statusnu promjenu koju je doživio studij šumarstva:

„U Sveučilišnom redu predavanja za zimski semestar školske godine 1919/20. navedena je još Šumarska akademija, jer je ta knjiga tiskana prije izdanja gore navedene naredbe (26. rujna 1919.) o prestanku rada na Šumarskoj akademiji.“ [48, p. 112]

Naime, na temelju ukaza o osnutku samostalnoga Gospodarsko-šumarskog fakulteta 31. kolovoza 1919., izdalo je Povjereništvo za prosvjetu i vjere u sporazumu s Povjereništvom za narodno gospodarstvo 26. rujna 1919. naredbu, po kojoj 1. listopada 1919. Kraljevska šumarska akademija prestaje postojati, tj. prerasta u Gospodarsko-šumarski fakultet. Prema tome, posljednja svoja predavanja iz kolegija „Klimatologija“ dr. Mohorovičić održao je na Gospodarsko-šumarskom fakultetu.

U ljetnom poljeću, kad je dr. Mohorovičić običavao imati nastavne obveze na Mudroslovnom fakultetu, znameniti Vološčak nije predavao niti je „Red predavanja“ zabilježio da itko drugi predaje meteorologiju, geofiziku ili seizmologiju. Toga poljeća počeo je na Mudroslovnom fakultetu u svojstvu učitelja, dakle bez habilitacije, predavati dr. Stjepan Škreb, a predavao je kolegij:

„Kozmička fizika, 3 sata, po dogovoru.“ [111, p. 17]

Uvođenje tog predmeta obogatilo je nastavu fizike, ali nije nadoknadilo izostavljanje meteorologije i seizmologije iz nastave.

14. NASLJEDNICI U NASTAVI

Akadske godine 1920./1921. Andrija Mohorovičić, dakle s navršene 64 godine života, više nije imao nikakvih nastavnih obveza ni na jednoj od dviju ustanova na kojima je dugo predavao meteorologiju, klimatologiju, geofiziku i seizmologiju: na Mudroslovnom fakultetu od akademske godine 1894./1895. do 1916./1917., doduše uz prekide; na Kraljevskoj šumarskoj akademiji od ljetnoga poljeća 1899./1900. do zimskoga poljeća 1918./1919.; na Gospodarsko-šumarskom fakultetu u zimskom poljeću 1919./1920. Dakle, s predavanjima iz klimatologije na Gospodarsko-šumarskom fakultetu u zimskom poljeću akademske godine 1919./1920., koje je završilo 6. travnja 1920., zaključio je Andrija Mohorovičić svoje nastavno djelovanje na Sveučilištu u Zagrebu. A jesu li sveučilišne i državne vlasti u suradnji s njim na Mudroslovnom i Gospodarsko-šumarskom fakultetu pripremile redoviti nastavak predavanja iz predmeta koje je on predavao duže od četvrt vijeka: iz meteorologije i klimatologije 1894./1895.–1919./1920., a iz geofizike i seizmologije, s prekidima, 1906./1907.–1916./1917.

Do 1918. godine dr. Andrija Mohorovičić pripremio je dva sposobna nasljednika: iz meteorologije dr. Stjepana Škreba, a iz seizmologije dr. Stjepana Mohorovičića, svoga trećega sina. Stjepan Škreb, kako je već izloženo, doktorirao je 1910. na temelju radnje iz teorijske meteorologije, objavljene u *Radu JAZU* 179 (1909.) [90], a Stjepan Mohorovičić istaknuo se dvama vrijednim radovima koje je u vodećem geofizičkom časopisu *Gerlands Beiträge zur Geophysik* objavio 1914. i 1916. godine [112; 113; 114, p. 97, nn. 2–3], dakle prije nego što je 1918. godine doktorirao radnjom iz aerologije.

Odabir Mohorovičićevih nasljednika u nastavi na Mudroslovnom fakultetu i Gospodarsko-šumarskom fakultetu, kao i na čelu Kraljevskoga zavoda za meteorologiju i geodinamiku, pao je, nažalost, u razdoblje kad je nova vlast na istaknuta mjesta na sveučilištu i u znanstvenim ustanovama nakanila postaviti 'podobne', tj. unitariste. Ako nije mogla postaviti osvjedočene unitariste, radije nije popunila ta radna mjesta na Sveučilištu. A kad ih je odlučila popuniti, primjerice od srpnja do prosinca 1922. godine, nove je profesore imenovala mimo većinskoga mišljenja profesorskoga zbora Mudroslovnoga fakulteta [66, pp. 135–167]. Evo, tko su u takvim okolnostima bili nasljednici dr. Andrije Mohorovičića!

Na Gospodarsko-šumarskom fakultetu dr. Mohorovičića neposredno je naslijedio dr. Andro Gilić, koji je „Meteorologiju i klimatologiju“ prvi put predavao u zimskom poljeću 1920./1921.:

„Gospodarsko-šumarski fakultet. Gospodarski odio. <...> Učitelj Dr. Andrija **Gilić**:

Meteorologija i klimatologija; 3 sata; srijedom od 11–12 i subotom od 8–10.“ [115, p. 24]

Mladi se fakultet odmah pobrinuo za Mohorovičićeva nasljednika, a Mohorovičićev je kolegij dobio prvotni sadržaj, jer se u naslovu ponovo istaknula meteorologija.

Na Mudroslovnom fakultetu dr. Mohorovičića je u nastavi meteorologije naslijedio dr. Stjepan Škreb u zimskom poljeću 1922./1923.:

„Učitelj dr. Stjepan **Škreb**: *Opća meteorologija*, 3 sata na nedjelju, po dogovoru.“ [116 p. 24]

To znači da je prekid u nastavi meteorologije na Mudroslovnom fakultetu potrajao punih sedam akademskih godina te da ga je dr. Škreb naslijedio u statusu učitelja; nakon disertacije, objavljene 1909. godine, Škreb zadugo nije objavio opsežniji znanstveni rad te je honorarnim docentom postao tek 1928. godine [117, p. 55].

Još kasnije je dr. Škreb naslijedio dr. Mohorovičića u nastavi seizmologije: tek u ljetnom poljeću akademske godine 1928./1929. prvi je put predavao kolegij „Seizmologija“ 1 sat tjedno kao honorarni docent [118, tablica 2 na p. 51], što znači da je prekid u nastavi seizmologije na Mudroslovnom fakultetu potrajao punih 12 akademskih godina: od posljednjih Mohorovičićevih predavanja iz kolegija „Teoretična seizmologija“ u ljetnom poljeću 1916./1917. do prvih Škrebvih predavanja iz kolegija „Seizmologija“ u ljetnom poljeću 1928./1929. Taj podatak možda najrječitije svjedoči o velikom propustu sveučilišne znanstvene sredine i njima nadležnih vlasti. U vrijeme prve i najvažnije recepcije Mohorovičićeva djela u području seizmologije matično sveučilište 'šutjelo' je o velikom Mohorovičićevu otkriću, umjesto da na valu toga uspjeha pruži pravu priliku mladim znanstvenicima, a onda i novim

naraštajima sveučilištaraca da se ravnopravno uključe u razvoj seizmologije i tako stvaralački nastave epohalno Mohorovičićevo djelo.

A tek je 1937. godine, izborom dr. Stjepana Škreba za redovitoga profesora geofizike na Filozofskom fakultetu, ostvarena bar 'personalna unija' Geofizičkog zavoda kao izvansveučilišne znanstvene ustanove, s vrsnom istraživačkom tradicijom, s Filozofskim fakultetom [118, p. 45]. A za takav korak prilike su bile sazrele već 1909., kako je to u Beču znalo i Njegovo cesarsko i kraljevsko Veličanstvo, kad je dr. Mohorovičića odlikovalo naslovom izvanrednoga sveučilišnoga profesora.

Profesorski zbor Mudroslovnoga fakulteta, a time i zagrebačka sveučilišna sredina, uz nezanemarljiv splet ratnih i političkih okolnosti, nisu pravovremeno prepoznali da su se ključni doprinosi za nov zamah geofizike, napose seizmologije u svjetskim razmjerima, dogodili u Zagrebu i nisu se pobrinuli da novi naraštaji sveučilištaraca, počevši od akademske godine 1917./1918., budu o tom poučeni „iz prve ruke“. Ta se ocjena ne odnosi samo na zagonetni prestanak nastavnoga rada dr. Andrije Mohorovičića na Mudroslovnom fakultetu u srpnju 1917. godine nego se proteže i na postupak habilitacije njegova sina dr. Stjepana Mohorovičića 1922. godine „za seizmologiju i teoriju relativnosti“. Istini za volju, dr. Stjepan Mohorovičić sâm je prilično pridonio nepovoljnom rješenju svoje molbe. Naime, u svojoj je molbi pokrenuo postupak habilitacije iz dva različita znanstvena područja: seizmologije i teorije relativnosti, a kad mu je profesorski zbor 2. ožujka 1922. preporučio „da ponajprije zatražite habilitaciju iz seizmologije, koji predmet smatra profesorski zbor potrebnijim za momentane prilike fakulteta“ [119, p. 166], mladi je Mohorovičić „radi svojih moralnih obveza kao izraziti protivnik jednog njezinog dijela, naime Einsteinove teorije“ tada predao molbu za *venia legendi* samo iz teorije relativnosti, a tu je molbu profesorski zbor odbio 17. lipnja 1922. [119, p. 166, 168]. Time su Mudroslovni fakultet i Stjepan Mohorovičić, svaki sa svoje strane, propustili osigurati redovitu sveučilišnu nastavu iz seizmologije 1922. godine, dakle iz znanosti u kojoj su otac i sin Mohorovičić prednjačili u svjetskim razmjerima. K tomu, nezadovoljstvo takvim raspletom zapečaćeno je gorkom izjavom nakon novinskog članka „Kako se bilježe potresi“ objavljenoga u *Novostima* 9. rujna 1923., izjavom koju su otac i sin Mohorovičić zajedno potpisali i objavili u posljednjem svesku časopisa *Univerzum* objavljenom u studenom 1923. godine:

„Izjava. Na brojne upite izjavljuju potpisani jednom za uvijek, da nisu pisali niti inspirirali članak 'Kako se bilježe potresi zemlje?' koji je izašao u br. 245. zagrebačkog dnevnika 'Novosti' od 9. rujna o. g., a niti smo znali, da će takav članak ili članci izaći, pošto sa dotičnim krugovima, od kojih je članak proizašao, ne podržavamo nikakvih odnošaja, već radimo na polju seizmologije sasvim povučeno, te publiciramo naše radove u inozemstvu, što ćemo i odsada činiti. U Zagrebu, dne 20. rujna 1923. Prof. Dr. Andrija Mohorovičić. Prof. Dr. Stjepan Mohorovičić.“ [120]

Otac je doista zašutio na hrvatskom; objavio je u sljedećim godinama samo tri članka: jedan na engleskom, jedan na francuskom i jedan na njemačkom [19, p. 73, nn. 43–45]. A sin je 1927. godine, započevši suradnju u zagrebačkom časopisu *Arhiv za hemiju i farmaciju* člankom „Hemijski sastav unutrašnjosti Zemlje i Meseca“, odustao od odluke o objavljivanju znanstvenih radova samo u inozemstvu [114, p. 101, n. 39].

15. „IZVAN PROFESORSKOG ZBORA“: PRIVATNI DOCENT, UČITELJ, NASLOVNI IZVANREDNI PROFESOR

Meteorolog i seizmolog Andrija Mohorovičić, profesor kraljevske velike realke u Zagrebu i predstojnik Meteorološkog opservatorija od 1. siječnja 1892., kasnije predstojnik Zagrebačkoga meteorološkoga opservatorija, odnosno Kraljevskoga zavoda za meteorologiju i geodinamiku, djelovao je i kao nastavnik na Sveučilištu u Zagrebu, napose na dvjema njegovim sastavnicama: Mudroslovnom fakultetu i Kraljevskoj šumarskoj akademiji, odnosno njezinu sljedniku Gospodarsko-šumarskom fakultetu. Ali to što je bio profesorom u realci na Griču značilo je, motreno iz perspektive i zakonskih okvira sveučilišne sredine u Zagrebu, da u svom nastavnom radu nastupa „izvan profesorskoga zbora“: od 9. kolovoza 1894. kao „privatni docenat meteorologije“ na Mudroslovnom fakultetu, od 7. travnja 1900. kao „učitelj meteorologije i klimatologije“ na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, od 29. prosinca 1909. kao „naslovni izvanredni sveučilišni profesor“ carskim imenovanjem, ali i dalje „izvan profesorskoga zbora“.

Nastavna zaduženja dr. Mohorovičića u ovom su članku proučena iz perspektive dokumenata pohranjenih u Arhivu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, i to u njihovu kontinuitetu – od molbe s nadnevkom 18. siječnja 1893. za polaganje strogih ispita na Mudroslovnom fakultetu u svrhu stjecanja diplome doktora filozofije do posljednjih predavanja na Gospodarsko-šumarskom fakultetu u travnju 1920. Evo glavnih miljokaza za pouzdanu intelektualnu biografiju Andrije Mohorovičića:

Postupak za stjecanje diplome doktora filozofije pokrenuo je Mohorovičić na Sveučilištu u Zagrebu 18. siječnja 1893., i to molbom u kojoj je predložio da se tri njegova meteorološka članka objavljena u *Radu JAZU* (1889., 1891., 1892.) ocijene umjesto disertacije. Profesor fizike dr. Vinko Dvořák u svojoj je ocjeni 5. ožujka 1893. zaključio da te tri predložene rasprave, koje se tiču opažanja oblaka, „mogu čak sasna nadoknaditi posebnu doktorsku disertaciju.“

Strogi ispit iz „fizike uz matematiku“ položio je 28. ožujka 1893. „jednoglasno s odlikom“, a strogi ispit iz filozofije 5. ožujka 1894. bio mu je ocijenjen najnižom prolaznom ocjenom: „jednoglasno dovoljan“. U doktora filozofije na Kraljevskom

sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu promaknut je 15. ožujka 1894., a promotor mu je bio profesor Spiridion Brusina.

Postupak za habilitaciju pokrenuo je već 11. travnja 1894., a ban Khuen-Héderváry mu je 9. kolovoza 1894. podijelio dopusnicu za predavanja iz meteorologije. Habilitacijsku radnju *Tornado kod Novske*, koju je čitao 19. siječnja 1893. na sjednici Matematičko-prirodoslovnog razreda JAZU, ocijenili su dr. Dvořák i dr. Zahradnik 1. lipnja 1894., a ocjena je sadržavala primjedbu uz Ferrelovu jednadžbu za brzinu vjetra, koju je očito uputio dr. Dvořák. Na habilitacijskom kolokviju održanom 10. srpnja 1894. pred profesorskim zborom Mudroslovnoga fakulteta odgovarao je na 14 pitanja koja su mu uputila trojica profesora: dr. Dvořák, dr. Zahradnik i dr. Gorjanović-Kramberger. Dok su dr. Zahradnik i dr. Gorjanović-Kramberger bili „posvema zadovoljni“ odgovorima na svoja pitanja, dr. Dvořák je izjavio da „nije na sva pitanja dobio dovoljan odgovor“, ali smatra da se dr. Mohorovičiću zbog valjanoga shvaćanja i znanstvene naobraženosti mogu povjeriti predavanja iz meteorologije. Potom je profesorski zbor jednoglasno izjavio „da je zadovoljan s uspjehom kolokvija dr. Andrije Mohorovičića.“ Pokusno mu je predavanje „oprosteno“ na temelju usmene molbe dekanu dr. Maretiću, i to zbog 15 godina službe u javnim srednjoškolskim učilištima i na temelju svjedočanstva profesora Zahradnika, koji je na sjednicama Matematičko-prirodoslovnog razreda JAZU slušao „čitanja“ njegovih meteoroloških radova.

U molbu za habilitaciju uvrstio je dr. Mohorovičić i svoj „pregled kolegija“ iz meteorologije u obliku četiri cjelogodišnja kolegija, a od toga prijedloga na Mudroslovnom fakultetu do 1900. nije ispredavao samo „Teoretičnu meteorologiju“. U razdoblju 1894./1895.–1899./1900. predavao je tri kolegija iz eksperimentalne meteorologije.

Godine 1899./1900. predavao je jedini put kolegij „O primjeni metode najmanjih kvadrata“, koji je, premda se nalazi u njegovu prvotnom planu za predavanja iz meteorologije, u sveučilišnom redu uvršten među matematičke kolegije.

Na nagovor dr. Varićaka, dr. Mohorovičić 14. studenoga 1905. podnio je profesorskom zboru Mudroslovnoga fakulteta molbu za predavanja „iz meteorologije i astronomije“, čime se naknadno uključio u natjecanje s predstavkom, kojom je dr. Kučera 7. studenoga 1905. predložio da se u sveučilišnu nastavu uvede astronomija „u stegnutom opsegu“, ali za nastavnika bez habilitacije. Izabrani ocjenitelji dr. Dvořák i dr. Varićak predložili su da dr. Mohorovičić predaje i astronomiju, rektor dr. Heinz toj se ocjeni suprotstavio svojom predstavkom u prilog dr. Kučere, a profesorski zbor odgađao je odluku sve do IV. sjednice 20. ožujka 1906.

Dok se još rješavao spor oko učiteljskoga mjesta iz astronomije na Mudroslovnom fakultetu, upozoren dopisom dekana dr. Manojlovića, dr. Mohorovičić uputio je 16. ožujka 1906. profesorskom zboru Mudroslovnoga fakulteta još jednu molbu,

ovoga puta samo za „produljenje“ dopusnice za predavanja iz meteorologije, i to „ako postoji dvojba, da je ta povlast prestala“. Na svojoj IV. sjednici 20. ožujka 1906. profesorski zbor Mudroslovnoga fakulteta Mohorovičiću je dopusnicu iz meteorologije, izdanu 1894. godine, zbog njegova nesudjelovanja u nastavi na Mudroslovnom fakultetu a u skladu sa zakonskim odredbama, proglasio „utrnulom“, ali je Kraljevskoj zemaljskoj vladi odmah preporučio da mu je „po novo podijeli“ bez novoga habilitacijskoga postupka. Ban Teodor Pejačević mu je svojom odlukom 20. travnja 1906. ponovo podijelio dopusnicu za predavanja iz meteorologije.

Na toj IV. sjednici profesorski zbor Mudroslovnoga fakulteta glasovao je u prilog prijedloga dr. Domca i dr. Janečka da se glede predavanja iz astronomije odbiju oba pristupnika, i to omjerom 9 : 8. Ban je 5. svibnja 1906. prihvatio odluku profesorskog zbora, iako je dr. Kršnjavi podastro izdvojeno mišljenje u prilog dr. Kučeri, koje su supotpisala još tri profesora.

Na Mudroslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu dr. Andrija Mohorovičić nikada nije predavao astronomiju.

Dr. Mohorovičić predavao je klimatologiju tri puta: prvi put 1896./1897. u obliku dvaju kolegija, u zimskom poljeću „Uvod u općenitu klimatologiju“, a u ljetnom „Specijalnu klimatologiju“; drugi put cjelogodišnji kolegij „Općenitu klimatologiju“ 1908./1909.; treći put „Specijalnu klimatologiju balkanskih zemalja“ u ljetnom poljeću 1915./1916.

Prvi kolegij iz seizmologije, „Teorija i praksa seismografa“, predavao je na Kraljevskoj šumarskoj akademiji u ljetnom poljeću akademske godine 1906./1907., dakle godinu dana nakon što je 10. travnja 1906. u Zagrebačkom meteorološkom opservatoriju seismograf Vicentini-Konkoly započeo s redovitim radom te među prvim potresima zabilježio i potres u San Franciscu.

Geofiziku u užem smislu, u okviru kolegija „Fizika zemlje (geofizika)“, jedini je put predavao akademske godine 1911./1912.

Seizmološke kolegije na Mudroslovnom fakultetu predavao je u razdoblju 1913./1914.–1916./1917. Održao ih je tri: „Općenitu seismologiju“ kao cjelogodišnji kolegij 1913./1914., „Seizmološke vježbe“ u ljetnom poljeću 1914./1915. i „Teoretičku seismologiju“ dvaput: u zimskom poljeću 1915./1916. i u ljetnom poljeću 1916./1917.

U ljetnom poljeću 1916./1917. održao je svoja posljednja predavanja na Mudroslovnom fakultetu. Što je razlog tom prekidu, ostaje zasad otvoreno pitanje.

Na Kraljevskoj šumarskoj akademiji predavao je „Meteorologiju i klimatologiju“ u razdoblju 1899./1900.–1908./1909., a „Klimatologiju“ u razdoblju 1913./1914.–1918./1919. Ta se promjena ne podudara s promjenama naukovnoga reda na toj ustanovi.

U zimskom poljeću 1919./1920., kad je predavao „Klimatologiju“ s navršene 63 godine, održao je jedina svoja predavanja na Gospodarsko-šumarskom fakultetu (kao pravnom sljedniku Kraljevske šumarske akademije).

Na sveučilištu nije predavao samo dvije akademske godine: 1898./1899. i 1907./1908.

Potaknuo je Stjepana Škreba, svoga suradnika u Zagrebačkom meteorološkom opservatoriju, da napiše disertaciju iz teorijske meteorologije pod naslovom *Utjecaj zemaljske rotacije na gibanje atmosfere* (1909.), te je, kao mentor, potpisao ocjenu njezina rukopisa 1. listopada 1909. Kako je Škreb svoju molbu za polaganje strogih ispita na Mudroslovnom fakultetu uruđbirao 30. rujna 1909., ta je ocjena naknadno umetnuta u Škrebovu molbu, a Mudroslovni je fakultet za ocjenitelje Škrebove disertacije odabrao svoje profesore dr. Dvořáka i dr. Varičaka.

Svom sinu Stjepanu, koji se prije doktorata istaknuo dvama seizmološkim radovima u časopisu *Gerlands Beiträge zur Geophysik* (1914., 1916.), a doktorirao je 1918. radnjom *Aerologijska studija iz kotorskoga zaljeva uz neke općene primjedbe* (objavljenom 1917. godine), predavao je sljedeće predmete: cjelogodišnji kolegij „Općenita klimatologija“ 1908./1910., kolegij „O meteorološkim instrumentima i njihovoj uporabi“ u zimskom poljeću 1909./1910. i kolegij „Fizika Zemlje“ u zimskom poljeću 1911./1912. Nije mu dakle predavao seizmologiju, u kojoj se on istaknuo već 1914. godine, kratko vrijeme nakon svoje diplome.

U znak protesta protiv jednoga novinskog članka sa seizmološkom tematikom, zajedno sa sinom Stjepanom potpisao je 20. rujna 1923., a u časopisu *Univerzum* objavio „Izjavu“ da svoje znanstvene radove iz seizmologije kani objavljivati samo u inozemnim časopisima i te se izjave, za razliku od sina, i držao.

Na Gospodarsko-šumarskom fakultetu dr. Mohorovičića neposredno je naslijedio učitelj dr. Andro Gilić, koji je „Meteorologiju i klimatologiju“ prvi put predavao u zimskom poljeću 1920./1921.

Na Mudroslovnom fakultetu dr. Andriju Mohorovičića je u nastavi meteorologije naslijedio dr. Stjepan Škreb, koji je u statusu učitelja prvi put predavao „Opću meteorologiju“ u zimskom poljeću 1922./1923. Još kasnije naslijedio ga je u nastavi seizmologije: tek u ljetnom poljeću akademske godine 1928./1929. prvi je put predavao kolegij „Seizmologija“ jedan sat tjedno.

Literatura

- [1] Goldberg, Josip. 1960. „Andrija Mohorovičić: život i rad“, *Ljetopis JAZU* 64 (1960), pp. 250–253.
- [2] Krsnik, Rudolf; Lelas, Srđan; Penzar, Branka; Šips, Vladimir. 1974. „Fizički odjel“, u: Vanda Kochansky-Devidé (gl. ur.), *Spomenica Prirodoslovno-matematičkog fakulteta 1874 – 1974: prilikom stogodišnjice organiziranog znanstvenog i nastavnog rada iz prirodnih i matematičkih znanosti* (Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1974), pp. 45–76. O Andriji Mohorovičiću na pp. 47, 49, 66.

- [3] Živaković-Kerže, Zlata. 2002. „Obitelj Mohorovičić u hrvatskoj znanosti“, *Osječki zbornik* 26 (2002), pp. 145–157. O Andriji Mohorovičiću na pp. 146–151, o Stjepanu Mohorovičiću na pp. 151–153.
- [4] ***. 2005. „Mohorovičić, Andrija“, *Hrvatska enciklopedija* 7 (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2005), pp. 401–402. Usp. *Hrvatska enciklopedija*, <http://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=41535> (pristupljeno 14. 6. 2018.).
- [5] Hanžek, Branko. 2009. „Život i postignuća Vinka Dvořáka“, u: Ksenofont Ilakovac (ur.), *160. obljetnica rođenja Vinka Dvořáka* (Zagreb: HAZU, 2009), pp. 49–84.
- [6] ***. 2005. „Mohorovičić, Andrija“, *Proleksis enciklopedija*, <http://proleksis.lzmk.hr/37669/>, posljednji put ažurirano 4. 4. 2017. (pristupljeno 14. 6. 2018.).
- [7] Spinčić, Vjekoslav. 1925. „Mohorovičić, Andrija“, u: Emilij Laszowsky (ur.), *Znameniti i zaslužni Hrvati* (Zagreb, 1925), p. 194a.
- [8] Maksić, Branko. 1965. „Mohorovičić, Andrija“, *Enciklopedija Jugoslavije* 6 (Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1965), p. 165.
- [9] Hamzić, Amir. 1996. „Fizički zavod“, u: Željko Kučan (ur.), *120 godina nastave prirodoslovja i matematike na Sveučilištu u Zagrebu* (Zagreb: PMF, 1996), pp. 95–101, o predavanjima iz astronomije na p. 99.
- [10] Kren, Tatjana; Špoljarić, Drago. 2008. „Kučerino djelovanje na Zagrebačkom sveučilištu“, u: Tatjana Kren (ur.), *Život i djelo Otona Kučere (1857.–1931.): Zbornik radova sa znanstveno-stručnog skupa „Život i djelo Otona Kučere (1857.–1931.)“, održanog na Zvezdarnici Zagreb, 7. prosinca 2007. godine, u povodu obilježavanja 150. godišnjice rođenja hrvatskog velikana Otona Kučere* (Zagreb: Zvezdarnica Zagreb – Zagrebački astronomski savez, 2008), pp. 39–52, u poglavlju „Kučera i astronomija na Mudroslovnom fakultetu“, pp. 42–46.
- [11] Kren, Tatjana; Hanžek, Branko. 2013. *Oton Kučera* (Vinkovci: Gimnazija Matije Antuna Relkovića, 2013), u poglavlju „Kučera i astronomija na Mudroslovnom fakultetu“, pp. 133–141.
- [12] Klaić, Vjekoslav. 1925. „Filozofski fakultet“, u: *Sveučilište Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu: Spomenica akademičkoga Senata* (Zagreb, 1925), pp. 109–123. Da je Andrija Mohorovičić napustio svoju docenturu iz meteorologije, p. 116.
- [13] Luetić, Tihana; Vukelja, Tihomir. 2017. *Prirodoslovci i matematičari: postanak domaće akademske prirodoslovno-matematičke zajednice u Hrvatskoj* (Zagreb: Srednja Europa, 2017). Biografija Andrije Mohorovičića na p. 313 u bilješci 1189.
- [14] Orlić, Mirko. 1998. „Studentski dani Andrije Mohorovičića u Pragu“, *Geofizika* 15 (1998), pp. 119–123, s tablicama odslušanih kolegijsa po poljećima na pp. 122–123.
- [15] *Peti program kraljevske nautičke škole u Bakru koncem školske godine 1886–87.* (Na Rieci, 1887). „Učiteljski sbor“, pp. 35–36. „Sbirka učila“, pp. 37–42.
- [16] Mohorovičić, Andrija. 1888. „Meteorologijska opažanja na kr. nautičkoj školi u Bakru godine 1887. sa kratkim predgovorom“ [naslov nad tekstem na p. 3], u: VI. *Program kralj.[evske] nautičke škole u Bakru koncem školske godine 1887./88.* (Zagreb, 1888), pp. 3–41; potpisani predgovor na pp. 3–14, rezultati opažanja na pp. 16–41. Naslov na naslovnici programa je precizniji: „Meteorologijska opažanja na kr. nautičkoj školi u Bakru, od početka svibnja do konca godine 1887. sa kratkim predgovorom“.
- [17] Maksić, Branko. 1960. „Andrija Mohorovičić kao meteorolog“, *Ljetopis JAZU* 64 (1960), pp. 261–265.

- [18] VI. Program kralj.[evske] nautičke škole u Bakru koncem školske godine 1887./88. (Zagreb, 1888). „Učiteljski sbor“, pp. 52–54. „Sbirka učila“, pp. 55–60.
- [19] Orlić, Mirko. 1998. „Znanstveni radovi Andrije Mohorovičića i nekih hrvatskih geofizičara poslije njega“, u: Alica Bajić, Vesna Đuričić, Mirko Orlić i Sonja Vidić (ur.), *Znanstveni skup „Andrija Mohorovičić“ – 140. obljetnica rođenja* (Zagreb: Državni hidrometeorološki zavod, 1998), pp. 61–75. „Bibliografija radova Andrije Mohorovičića“, pp. 69–74.
- [20] VIII. Program kralj.[evske] nautičke škole u Bakru koncem školske godine 1889./90. (Zagreb, 1890). „Učiteljski sbor“, pp. 116–118. „Sbirka učila“, pp. 119–122.
- [21] IX. Program kralj. nautičke škole u Bakru koncem školske godine 1890./91. (U Kraljevici, 1891). „Učiteljski sbor“, pp. 80–82. „Sbirka učila“, pp. 83–88.
- [22] X. Program kr. nautičke škole u Bakru koncem školske godine 1891./92. (U Zagrebu, 1892). „Učiteljski sbor“, pp. 10–12.
- [23] Mohorovičić, Andrija. 1889. „Nekoliko opažanja o vertikalnoj komponenti gibanja oblaka“, *Rad JAZU* 95 (1889), pp. 202–216.
- [24] Mohorovičić, Andrija. 1891. „Nekoji rezultati opažanja oblaka na kr. nautičkoj školi u Bakru. Na temelju opažanja A. Mohorovičića i A. M. Zuvičića“, *Rad JAZU* 104 (1891), pp. 1–86.
- [25] Mohorovičić, Andrija. 1892. „Dnevna i godišnja perioda oblaka u Bakru“, *Rad JAZU* 111 (1892), pp. 34–50.
- [26] Kurjak, Ivan. 1998. „Doktorirali na Filozofskomu fakultetu“, u: Stjepan Damjanović (ur.), *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu* (Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1998), pp. 325–358.
- [27] Orlić, Mirko. 2018. „Kako je diskontinuitet postao Mohorovičićev“, u ovom zborniku. Dobrotom pisca.
- [28] *Ljetopis JAZU* 8 (1893).
- [29] Arhiv Sveučilišta u Zagrebu, Doktorske diplome, 92-1894.
- [30] Mohorovičić, Andrija. 1893. „Tornado kod Novske“, *Rad JAZU* 117 (1893), pp. 1–20. Izričaj „čitao 22. travnja 1893.“ na p. 1 treba ispraviti u „čitao 19. siječnja 1893.“. Ekspertiza na temelju Vladina naloga od 24. lipnja 1892.
- [31] Mohorovičić, Andrija. 1908. „Potresi u Hrvatskoj i Slavoniji god. 1906. / Erdbeben in Kroatien und Slavonien im Jahre 1906.“, *Godišnje izvješće Zagrebačkog meteorološkog observatorija za godinu 1906. / Jahrbuch des meteorologischen Observatoriums in Zagreb (Agram) für das Jahr 1906.* 6/4, pp. 3–133; hrvatski uvodnik na pp. 3–25; njemački uvodnik na pp. 26–51.
- [32] Hanžek, Branko. 2005. *Vinko Dvořák – život i djelo*, doktorska disertacija (Zagreb: PMF Sveučilišta u Zagrebu, 2005).
- [33] Hanžek, Branko. 2005. „Kronološki popis Dvořakovih radova“, u: Hanžek Branko, *Vinko Dvořák – život i djelo* (Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2005), pp. IX–XVII.
- [34] Ilakovac, Ksenofont. 2009. „Znanstveni i stručni doprinosi Vinka Dvořáka“, u: Ksenofont Ilakovac (ur.). *160. obljetnica rođenja Vinka Dvořáka* (Zagreb: HAZU, 2009), pp. 7–47.
- [35] Orlić, Mirko. 2007. „Andrija Mohorovičić as a meteorologist“, *Geofizika* 24 (2007), pp. 75–91. S bibliografijom.

- [36] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u zimskom poljeću 1894./1895.* (Zagreb, 1894).
- [37] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u ljetnom poljeću 1894./1895.* (Zagreb, 1895.).
- [38] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u zimskom poljeću 1895./1896.* (Zagreb, 1895.).
- [39] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u ljetnom poljeću 1895./1896.* (Zagreb, 1896.).
- [40] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u zimskom poljeću 1896./1897.* (Zagreb, 1896.).
- [41] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u ljetnom poljeću 1896./1897.* (Zagreb, 1897.).
- [42] Mohorovičić, Andrija. 1897. „Klima grada Zagreba“, *Rad JAZU* 131 (1897), pp. 72–111, pp. (1)–(40), s 2 slike. Vidi i samostalni otisak: (Zagreb: JAZU, 1897.), 40 pp.
- [43] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u zimskom poljeću 1897./1898.* (Zagreb, 1897.).
- [44] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u ljetnom poljeću 1897./1898.* (Zagreb, 1898.).
- [45] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u zimskom poljeću 1898./1899.* (Zagreb, 1898.).
- [46] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u ljetnom poljeću 1898./1899.* (Zagreb, 1899.).
- [47] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u zimskom poljeću 1899./1900.* (Zagreb, 1899.).
- [48] Petračić, Andrija. 1963. „Šumarska akademija 1898–1919“, u: Nikola Neidhardt i Milan Androić (ur.), *Šumarska nastava u Hrvatskoj 1860–1960* (Zagreb: Šumarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1963.), pp. 55–112. Poglavlje „Prva naukovna osnova“, pp. 60–62. O drugom naukovnom i ispitnom redu 7. listopada 1900. br. 24.484 na pp. 63–64. Poglavlje „Četverogodišnji studij“, s trećom naukovnom osnovom 1907, pp. 65–66. „Naučni red iz 1909.“, pp. 67–97. O nastavi i statusu Andrije Mohorovičića na p. 100. Važna napomena o prvoj akademskoj godini na Gospodarsko-šumarskom fakultetu, a da nije zabilježena u sveučilišnom redu predavanja, p. 112.
- [49] Anić, Igor. 2016. „Bošnjakovićev nastavni i istraživački rad na Šumarskoj akademiji u Zagrebu“, u: Ksenofont Ilakovic, Snježana Paušek-Badžar i Željko Kućan (ur.) *Srećko Bošnjaković (1865.–1907.), kemičar i poduzetnik*, Rasprave i građa za povijest znanosti 16 (Zagreb: HAZU, 2016.), pp. 75–93.
- [50] K.[esterčane], F.[ran] Ž.[aver]. 1900. „Kr. državna šumarska akademija u Šćavnici“, *Šumarski list* 24/6 (1900.), pp. 331–345; s popisom predmeta propisanih za studente šumarstva na pp. 341–343.
- [51] Partaš, Ivan. 1901. „Odgovor na ‘Obzorov’ članak: ‘O našoj šumarskoj akademiji’.“, *Šumarski list* 25/8 (1901.), pp. 416–426.
- [52] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u ljetnom poljeću 1900./1901.* (Zagreb, 1901.).
- [53] *Ljetopis JAZU* 13 (1898.).

- [54] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u zimskom poljeću 1901./1902.* (Zagreb, 1901.).
- [55] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u ljetnom poljeću 1901./1902.* (Zagreb, 1902.).
- [56] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u zimskom poljeću 1902./1903.* (Zagreb, 1902.).
- [57] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u ljetnom poljeću 1902./1903.* (Zagreb, 1903.).
- [58] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u zimskom poljeću 1903./1904.* (Zagreb, 1903.).
- [59] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u ljetnom poljeću 1903./1904.* (Zagreb, 1904.).
- [60] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u zimskom poljeću 1904./1905.* (Zagreb, 1904.).
- [61] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u ljetnom poljeću 1904./1905.* (Zagreb, 1905.).
- [62] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u zimskom poljeću 1905./1906.* (Zagreb, 1905.).
- [63] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u ljetnom poljeću 1905./1906.* (Zagreb, 1906.).
- [64] Arhiv Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, *Uručbeni zapisnik Mudroslovnoga fakulteta* 693–1905, zaprimljeno 8. 11. 1905.: Molba dr. Otona Kučere profesorskom zboru Mudroslovnoga fakulteta da Kraljevskoj zemaljskoj vladi bude predložen za učitelja astronomije, s nadnevkom 7. 11. 1905.
- [65a] Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Zbirka rukopisa i rijetkih knjiga, R 4771/b, pismo Otona Kučere Elzi Kučera, 16. studenoga 1905., pp. [1]–[9].
- [65b] Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Zbirka rukopisa i rijetkih knjiga, R 4771/b, pismo Otona Kučere Elzi Kučera, 1. veljače 1906., pp. [1]–[8].
- [66] Dadić, Žarko. 2010. *Egzaktne znanosti u Hrvatskoj u ozračju politike i ideologije (1900-1960)* (Zagreb: Izvori, 2010). Poglavlje „Sveučilište u Zagrebu od godine 1900. do 1918. i položaj matematike i fizike na njemu“, pp. 17–32. Poglavlje „Pribičevićeva i Demetrovićeva nasilna imenovanja na Sveučilištu u Zagrebu i slučaj Marija Kiseljaka“, pp. 135–167.
- [67] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u zimskom poljeću 1906./1907.* (Zagreb, 1906.).
- [68] Švab, Mladen. 1995. „Popis radova Otona Kučere“, u: Oton Kučera, *Naše nebo: Crte iz astronomije* (Zagreb: Consilium, 1995.), pp. 377–402.
- [69] Wetzel, Edmund. 1875. *Allgemeine Himmelskunde: Eine populäre Darstellung dieser Wissenschaft nach den neuesten Forschungen*, dritte, vermehrte und verbesserte Auflage (Berlin: Verlag von Adolph Stubenrauch, 1875.).
- [70] Mohorovičić, Stjepan. 1917. „Aerologijska studija iz kotorskoga zaljeva uz neke općene primjedbe“, *Rad JAZU* 217 (1917), pp. 1–107. Primljeno 25. marta 1917. Uputnice na rad Andrije Mohorovičića na pp. 11 i 25.
- [71] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u zimskom poljeću 1906./1907.* (Zagreb, 1906.).

- [72] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u ljetnom poljeću 1906./1907.* (Zagreb, 1907.).
- [73] Mohorovičić, Andrija. 1908. „Bilješke seizmografa Vicentini-Konkoly godine 1906. / Aufzeichnungen des Seismographen Vicentini-Konkoly im Jahre 1906.“, *Godišnje izvješće Zagrebačkog meteorološkog opservatorija za godinu 1906. / Jahrbuch des meteorologischen Observatoriums in Zagreb (Agram) für das Jahr 1906.* 6/4, pp. 135–151. Hrvatski predgovor na pp. 137–139, njemački predgovor na pp. 140–142.
- [74] Mokrović, Josip. 1960. „Andrija Mohorovičić kao seizmolog“, *Ljetopis JAZU* 64 (1960), pp. 254–261.
- [75] Arhiv Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, *Uručbeni zapisnik Mudroslovnoga fakulteta* 314–1908, zaprimljeno 20. travnja. 1908.: Odredbe Odjela za bogoštovje i nastavu Kraljevske zemaljske vlade br. 8262/1908 o održavanju sjednica i upravi na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, s nadnevkom 17. travnja 1908.
- [76] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u zimskom poljeću 1907./1908.* (Zagreb, 1907.).
- [77] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u ljetnom poljeću 1907./1908.* (Zagreb, 1908.).
- [78] Arhiv Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, *Uručbeni zapisnik Mudroslovnoga fakulteta* 743–1917: Apsolutorij Stjepana Mohorovičića, s nadnevkom 17. prosinca 1917., pp. [1]–[4].
- [79] Martinović, Ivica. 2019. „Apsolutorij Stjepana Mohorovičića“, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 45 (2019.) (u tisku).
- [80] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u zimskom poljeću 1908/1909.* (Zagreb, 1908.).
- [81] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u ljetnom poljeću 1908/1909.* (Zagreb, 1909.).
- [82] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u zimskom poljeću 1909./1910.* (Zagreb, 1909.).
- [83] Arhiv Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, *Redoviti slušači mudroslovnoga fakulteta u I. poljeću 1909./[19]10.*
- [84] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u ljetnom poljeću 1909./1910.* (Zagreb, 1910.).
- [85] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u ljetnom poljeću 1910./1911.* (Zagreb, 1911.).
- [86] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u zimskom poljeću 1910./1911.* (Zagreb, 1910.).
- [87a] Mohorovičić, Andrija. 1910. „Potres od 8. X. 1909. / Das Beben vom 8. X. 1909“, u: *Godišnje izvješće Zagrebačkog meteorološkog opservatorija za godinu 1909., Godina IX., Dio IV. – Polovina I. / Jahrbuch des meteorologischen Observatoriums in Zagreb (Agram) für das Jahr 1909., Jahrgang IX., IV. Teil – Abschnitt I.*, hrvatski tekst na pp. 1–56.
- [87b] Mohorovičić, Andrija. 1910. „Potres od 8. X. 1909. / Das Beben vom 8. X. 1909“, u: *Godišnje izvješće Zagrebačkog meteorološkog opservatorija za godinu 1909., Godina IX., Dio IV. – Polovina I. / Jahrbuch des meteorologischen Observatoriums in Zagreb (Agram) für das Jahr 1909., Jahrgang IX., IV. Teil – Abschnitt I.*, njemački tekst na pp. 1–63.

- [88] Lisac, Inga. 2000. „Znanstveni rad akademika Stjepana Škreba“, u: Milan Meštrov (ur.), *Stjepan Škreb (1879.–1952.)*, Spomenica preminulim akademikima 90 (Zagreb: HAZU, 2000.), pp. 12–29. O Škrebovoj disertaciji na pp. 15–17.
- [89] Arhiv Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, *Doktorati 1878–1933*.
- [90] Škreb, Stjepan. 1909. „Utjecaj zemaljske rotacije na gibanja atmosfere“, *Rad JAZU* 179 (1909.), pp. 177–258; u posebnom otisku na pp. (1)–(82).
- [91] *Rad JAZU* 179 (1909.). S napomenom na naslovnici sveska: „Doštampano 15. januara 1910.“
- [92] Arhiv Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, *Uručbeni zapisnik Mudroslovnoga fakulteta* 117-1910, zaprimljeno 19. veljače 1910.: Dopis Odjela za bogoštovje i nastavu Kraljevske zemaljske vlade o pravnom sadržaju odlikovanja priv.[atnih] docenata naslovom i značajem izv. sveuč. profesora, s nadnevkom 15. veljače 1910., pp. [1]–[5]. Faksimil objavljen u [11], pp. 168–172, pri čem su stranicama [3] i [4] zamijenjena mjesta.
- [93] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u zimskom poljeću 1911./1912.* (Zagreb, 1911.).
- [94] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u ljetnom poljeću 1911./1912.* (Zagreb, 1912.).
- [95] Arhiv Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, *Redoviti slušači mudroslovnoga fakulteta u I. poljeću škol. god. 1911./1912.*
- [96] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u zimskom poljeću 1912./1913.* (Zagreb, 1912.).
- [97] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u ljetnom poljeću 1912./1913.* (Zagreb, 1913.).
- [98] Herak, Davorka; Penzar, Branka; Herak, Marijan. 2011. „Ljetopis Geofizičkog zavoda“, u: Mirko Orlić (ur.), *Nulla dies sine observatione: 150 godina Geofizičkog zavoda* (Zagreb: Geofizički odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2011.), pp. 9–29.
- [99] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u zimskom poljeću 1913./1914.* (Zagreb, 1913.).
- [100] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u ljetnom poljeću 1913./1914.* (Zagreb, 1914.).
- [101] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u zimskom poljeću 1914./1915.* (Zagreb, 1914.).
- [102] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u ljetnom poljeću 1914./1915.* (Zagreb, 1915.).
- [103] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u zimskom poljeću 1915./1916.* (Zagreb, 1915.).
- [104] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kr.[aljevskom] sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u ljetnom poljeću 1915./1916.* (Zagreb, 1916.).
- [105] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u zimskom poljeću 1916./1917.* (Zagreb, 1916.).
- [106] *Akademike oblasti, osoblje i red predavanja u Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u ljetnom poljeću 1916./1917.* (Zagreb, 1917.).

- [107] *Red predavanja u kr.[aljevskom] sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u zimskom poljeću 1917./1918.* (Zagreb, 1917.).
- [108] *Red predavanja u kr.[aljevskom] sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u ljetnom poljeću 1917./1918.* (Zagreb, 1918.).
- [109] *Red predavanja u kraljevskom hrvatskom sveučilištu u Zagrebu u zimskom poljeću 1918./1919.* (Zagreb, 1919.).
- [110] *Red predavanja na sveučilištu kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu u zimskom poljeću 1919./1920.* (Zagreb, 1919.).
- [111] *Red predavanja na sveučilištu kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu u ljetnom poljeću 1919./1920.* (Zagreb, 1920.).
- [112] Mohorovičić, Stjepan. 1914. „Die reduzierte Laufzeitkurve und die Abhängigkeit der Herdtiefe eines Bebens von der Entfernung des Inflexionspunktes der primären Laufzeitkurve: I. Mitteilung: Die Ausbreitung der Erdbebenstrahlen in den obersten Schichten der Erde“, *Gerlands Beiträge zur Geophysik* 13 (1914.), pp. 217–240.
- [113] Mohorovičić, Stjepan. 1916. „Die reduzierte Laufzeitkurve und die Abhängigkeit der Herdtiefe eines Bebens von der Entfernung des Inflexionspunktes der primären Laufzeitkurve: II. Mitteilung: Die Ausbreitung der Erdbebenstrahlen in den tiefen Schichten der Erde“, *Gerlands Beiträge zur Geophysik* 14 (1916.), pp. 187–198.
- [114] Orlić, Mirko; Vrkić, Iva. 2015. „Bibliography of papers, reports and books published by Stjepan Mohorovičić“, *Geofizika* 32/1 (2015.), pp. 93–127.
- [115] *Red predavanja u Sveučilištu kralj. S.H.S. u Zagrebu u zimskom poljeću 1920./1921.* (Zagreb, 1920.).
- [116] *Red predavanja u Sveučilištu kralj. S.H.S. u Zagrebu u zimskom poljeću 1922./1923.* (Zagreb, 1922.).
- [117] Volarić, Božena; Lisac, Inga. 2000. „Popis radova akademika Stjepana Škreba“, u: Milan Meštrović (ur.), *Stjepan Škreb (1879.–1952.)*, Spomenica preminulim akademikima 90 (Zagreb: HAZU, 2000.), pp. 55–59.
- [118] Penzar, Ivan. 2000. „Nastavna djelatnost prof. dr. sc. Stjepana Škreba“, u: Milan Meštrović (ur.), *Stjepan Škreb (1879.–1952.)*, Spomenica preminulim akademikima 90 (Zagreb: HAZU, 2000.), pp. 44–54.
- [119] Mohorovičić, Stjepan. 1923. „Jedan nečuveni postupak na Sveučilištu u Zagrebu (Povodom jedne po § 4. odbite molbe za habilitaciju)“, *Univerzum* 1/4 (1922.) – 2/5 (1923.), pp. 166–174.
- [120] Mohorovičić, Andrija; Mohorovičić, Stjepan. 1923. „Izjava“, *Univerzum* 2/8 (1923.), p. 328.

Andrija Mohorovičić and the University of Zagreb

Summary

Meteorologist and seismologist Andrija Mohorovičić, professor of the Royal Great Real Gymnasium in Zagreb and Head of its meteorological observatory from 1 January 1892, later Head of the Zagreb Meteorological Observatory and the Royal Institute of Meteorology and Geodynamics, also lectured at the University of Zagreb, notably at two of its components: Faculty of Philosophy and the Royal Forestry Academy. Viewed from the legal framework of the Zagreb University, the fact that he taught at the Real Gymnasium implied that he acted „outside the Faculty Council”: from 9 August 1894 as “private docent of meteorology” at the Faculty of Philosophy, from 7 April 1900 as “teacher of meteorology and climatology” at the Royal Forestry Academy, from 29 December 1909 as “titular associate professor” by imperial appointment, but still “outside the Faculty Council.”

In this paper, the teaching career of Dr Mohorovičić has been examined from the perspective of the documents kept in the Archives of the Faculty of Philosophy, in their chronological sequence—from the application dated 18 January 1893 for the rigorous exams at the Faculty of Philosophy for the purpose of receiving a PhD diploma, to the last lectures at the Faculty of Agriculture and Forestry in April 1920.

When on 18 January 1893 Mohorovičić started the PhD application procedure at the University of Zagreb, in his application he proposed that his three meteorological papers published in *Rad JAZU* (1889, 1891, 1892) be assessed instead of the dissertation. Dr Vinko Dvořák, professor of physics, in his assessment of 5 March 1893, concluded that the proposed three papers on the observations of clouds, “may fully replace a separate doctoral dissertation.”

The rigorous exam in “physics in addition to mathematics” he passed on 28 March 1893 with “unanimously excellent,” while the rigorous exam in philosophy of 5 March 1894 received the lowest passing grade: “unanimously satisfactory.” He received his Doctor of Philosophy title from the Royal University of Francis Joseph I in Zagreb on 15 March 1894.

By 11 April 1894, Mohorovičić had already started the habilitation procedure, while Ban Dragutin Khuen-Héderváry granted him the licence to lecture in meteorology on 9 August 1894. Postdoctoral thesis “Tornado kod Novske” [“A Tornado near Novska”] was reviewed by Dr Dvořák and Dr Zahradnik on 1 June 1894, and the evaluation included a remark on Ferrel’s equation for the wind velocity, made obviously by Dr Dvořák. At the habilitation colloquium, held on 10 July 1894 before all the full professors of the Faculty of Philosophy, he responded to 14 questions posed to him by the following three professors: Dr Dvořák, Dr Zahradnik and Dr Gorjanović-Kramberger. Whereas Dr Zahradnik and Dr Gorjanović-Kramberger were “fully satisfied” with the answers to their questions, Dr Dvořák stated that “he has not been supplied with sufficient answers to all questions,” but deems that on account of his proper understanding and scientific erudition, Dr Mohorovičić may be entrusted with the lectures in meteorology. Then the Faculty Council unanimously declared “that they are satisfied with the success of the colloquium of Dr Andrija Mohorovičić.”

In the habilitation application Dr Mohorovičić also included his "outline of the courses" in meteorology in the form of four full-year courses, of which, until 1900, at the Faculty of Philosophy "Theoretical Meteorology" was the only subject he had not taught. In the period 1894/1895–1899/1900 he held three courses in experimental meteorology.

In 1899/1900, only once he lectured in a course "On the application of the method of least squares," which, although included into his original curriculum of meteorology, according to the university order of lectures was included among mathematical courses.

Upon the prompting of Dr Varićak, on 14 November 1905 Dr Mohorovičić submitted an application to the Faculty of Philosophy Council for the lectures "in meteorology and astronomy." In so doing, he made subsequent step in competing with the application form, by which Dr Kučera on 7 November 1905 proposed that astronomy "in the elementary sense" be introduced to the university curriculum, yet for a teacher without habilitation. The selected reviewers, Dr Dvořák and Dr Varićak, proposed Dr Mohorovičić to teach also astronomy. Dr Heinz, rector, opposed to this proposal with his petition in favour of Dr Kučera, while the Faculty Council postponed the decision until the fourth session of 20 March 1906.

Amid the controversy over the position of teacher in astronomy at the Faculty of Philosophy, warned by a letter from Dean Dr Gavro Manojlović, on 16 March 1906 Dr Mohorovičić submitted another application to the Faculty of Philosophy Council, this time only for the "extension" of the licence to lecture in meteorology, and only "if there is doubt that the mentioned licence has expired." On its fourth session of 20 March 1906, the Faculty of Philosophy Council declared Mohorovičić's licence in meteorology, issued in 1894, "expired," by reason of his nonparticipation in the lectures at the Faculty of Philosophy, and in compliance with the legal provisions on private docents, but to the Royal State Government promptly proposed to reissue it to him without a new habilitation procedure. By decision of Ban Teodor Pejačević of 20 April 1906, Mohorovičić was again granted permission (*venia legendi*) to lecture in meteorology.

On the same fourth session, the Faculty of Philosophy Council voted in favour of the proposal submitted by Dr Domac and Dr Janeček to reject both candidates with regard to the astronomy lectures, at a ratio 9:8. On 5 May 1906, Ban accepted the decision of the professorate, although Dr Kršnjavi submitted a separate vote in favour of Dr Kučera, cosigned by another three professors.

At the Faculty of Philosophy of the University of Zagreb Dr Andrija Mohorovičić never lectured in astronomy.

Dr Mohorovičić gave lectures in climatology on three occasions: firstly, in 1896/1897 in the form of two courses, in the winter semester "Introduction to general climatology," and in the summer semester "Special climatology;" secondly, a full-year course "General climatology" in 1908/1909; thirdly, "Special climatology of the Balkan countries" in the summer semester of 1915/1916.

His first course in seismology, "Theory and practice of a seismograph," he lectured at the Royal Forestry Academy in the summer semester of the academic year 1906/1907, therefore, one year after seismograph Vicentini-Konkoly, on 10 April 1906 in the Zagreb Meteorological Observatory, started

with his regular activity, and among the first earthquakes also recorded the earthquake in San Francisco.

Geophysics in the narrow sense, within the course "Physics of the Earth (Geophysics)" he lectured only once, during the academic year 1911/1912.

Seismological courses at the Faculty of Philosophy he held in the period 1913/1914–1916/1917, and they were the following three: "General seismology" as a two-semester course in 1913/1914, "Seismological exercises" in the summer semester 1914/1915, and "Theoretical seismology" twice: in the winter semester 1915/1916, and in the summer semester 1916/1917.

In the summer semester 1916/1917 he gave his last lectures at the Faculty of Philosophy. The reason underlying this discontinuance has yet to be established.

At the Royal Forestry Academy he lectured in "Meteorology and climatology" in the period 1899/1900–1908/1909, and "Climatology" in the period 1913/1914–1918/1919.

In the winter semester 1919/1920, while lecturing in "Climatology" at the age of 63, he gave his only lectures at the Faculty of Agriculture and Forestry as a legal successor of the Royal Forestry Academy.

The continuity of Mohorovičić's teaching career at the Zagreb University was marked by only two gaps: academic years 1898/1899 and 1907/1908.

He encouraged Stjepan Škreb, his associate at the Zagreb Meteorological Observatory, to write a dissertation in theoretical meteorology under the title *Utjecaj zemaljske rotacije na gibanje atmosfere* [*Influence of the rotation of the Earth on the motion of atmosphere*] (1909), and, as mentor, signed the evaluation of its manuscript on 1 October 1909. Considering that Škreb submitted his application for the rigorous exams at the Faculty of Philosophy on 30 September 1909, that evaluation was subsequently added to Škreb's application, while the Faculty of Philosophy appointed its professors Dvořák and Varičák as official reviewers.

At the Faculty of Agriculture and Forestry, Dr Mohorovičić was directly succeeded by Dr Andro Gilić, who as a teacher lectured in "Meteorology and climatology" in the winter semester 1920/1921.

At the Faculty of Philosophy, Dr Mohorovičić was succeeded by Dr Stjepan Škreb in the course of meteorology, who as a teacher first taught "General meteorology" in the winter semester 1922/1923. Somewhat later, Dr Škreb also succeeded him in the course of seismology: it was not until the summer semester of 1928/1929 that he first held a "Seismology" course one hour per week.

Although Mohorovičić's study of the 1908 earthquake in the Kupa Valley led to his discovery of the discontinuity between the Earth's crust and the mantle, known as Mohorovičić discontinuity or as simply the Moho, which he published in 1910 in Croatian and German, regrettably, no attempt was made to find an institutional framework in which this outstanding scientist as full professor could motivate new generations of students. By contrast, seismology curriculum witnessed an intermission from 1917/1918 to 1927/1928, therefore, an academic gap of eleven full years.

Keywords: Andrija Mohorovičić; Vinko Dvořák; Dragutin Zahradnik; Vladimir Varičák; Oton Kučera; Faculty of Philosophy at the University of Zagreb; Royal Forestry Academy (1898–1919); meteorology; climatology; seismology.

PRILOG: DOKUMENTI O DR. ANDRIJI MOHOROVIČIĆU

Načela izdanja

1. Odnos prema pravopisu i slovopisu dokumenta

Pri transkripciji dokumenata posve je poštovan izvorni pravopis i slovopis dokumenta, pa su time očuvane sve osobitosti, odnosno odstupanja i od tadašnjega i od sadašnjega pravopisa:

- 1.1. uporaba velikih i malih slova na početku riječi, primjerice malim početnim slovom: 'dekanat' (5), 'rektorat' (7), 'mudroslovni fakultet' (7, 11);
- 1.2. sveučilišna nazivlje u izvornom zapisu i slovopisu, primjerice: 'habilitacijska radnja' (10), 'docenat' (11), 'habilitacijska disertacija' (13), 'habilitaciona radnja' (14), 'ispitač' (14), 'ispitavati' (14), 'habilitacijskom kolokviju' (15), 'naukovni i izpitni red' (23), 'naukovna godina' (37);
- 1.3. izvorni zapis riječi s prieglasom jata, primjerice: 'zahtjevaju' (7), 'uslied' (7), 'pogrješke' (10), 'riešeno' (10), 'ocjenjena' (14), 'vrijednost' (14), 'prijeleg' (16), 'predlog' (17, 24), 'nijesu' (18), 'obaviesti' (19), 'obavještaju' (22), 'prepis' (24), 'ovde' (25), 'prieпис' (28), 'prijedlog' (34), 'prijelazim' (34), 'zvijezdarnica' (34), 'napried' (34), 'zaodjeva' (34), 'zamijenjuje' (41), 'zaprieka' (41), 'zvjezdarni' (41), 'riješenje' (41);
- 1.4. izvorni zapis izričajā, u kojima su prilozi odvojeni od glagola ili participa, dok su danas sljubljeni u jednu riječ, primjerice: 'blago izvolio' (14), 'novo imenovani' (21);
- 1.5. izvorni zapis meteorologijskih nazivaka kojima se Mohorovičić služio u razdoblju 1893.–1894., primjerice: 'meteorologijski instrumenti' (11), 'poraba instrumenata' (11), 'meteorologijski observatorij' (11), 'teoretična meteorologija' (11);
- 1.6. neujednačenosti, primjerice:
pri pisanju naziva ustanova:
'jugoslavenske akademije' (1, 2), 'u Jugoslavenskoj akademiji' (1), 'Jugoslavenske Akademije' (5), 'u jugoslavenskoj Akademiji' (14);
pri pisanju glagola:
'blago izvolio' (14) i 'blagoizvoli' (16);
- 1.7. izvorna, odnosno tzv. gramatička interpunkcija, osobito što se tiče uporabe zareza;
- 1.8. pisanje navodnika i zagrada.
Pritom brojevi u okruglim zgradama bilježe broj dokumenta u kojem se spomenuti primjer nalazi.

2. Zahvati priređivača

Zahvati priređivača označeni su uglatim zgradama.

- 2.1. Razriješene su kratice u nazivima ustanova i u oslovljavanjima, primjerice:

c. kr. (1) → c.[arsko-]kr.[aljevskom] sveučilištu praškom

kr. (5) → kr.[aljevskom]

priv. (10) → priv.[atnom] docentu

vis. (10) → vis.[okoj] vladi

Dek. m. f. (15) → Dek.[an] m.[udroslovnog] f.[akulteta]

Odjel za b. i n. (15) → Odjel za b.[ogoštovje] i n.[astavu]

- VKrzvl! (27) → Visoka kraljevska zemaljska vlado!
nauk. (37) → nauk.[ovne] godine
Kr. z. vl., b. i n. (48) → Kr.[aljevskoj] z.[emaljskoj] vl.[adi], [Odjelu za] b.[ogoštovje] i n.[astavu]
- 1.2. Razriješene su i kratice za temeljne strukovne nazive, primjerice:
mat. (14) → mat.[ematička] vjerojatnost
mudrosl. (15) → mudrosl.[ovnog] fakulteta
zak. član. (24) → zak.[onskih] član.[aka]
- 1.3. Gdje su izostale prve dvije znamenke u godini, one su dopisane:
93 (3) → [18]93
- 1.4. Dodana su imena profesora i privatnih docenata gdje su izostala da bude jasnije o kojim se osobama radi, primjerice:
Dr V. Dvořák (2) → dr. V.[inko] Dvořák
H. Hranilovića (10) → H.[inka] Hranilovića
Dr. K. Zahradniku (16) → Dr. K.[arelu] Zahradniku
u popisu profesorskoga zbora (14).
- 1.5. Oznakom <...> upozoreno je da je u transkripciji dokumenta izostavljen dio, koji se nije odnosio na dr. Andriju Mohorovičića.
- 1.6. Kosim su pismom istaknuti umetci na latinskom jeziku, primjerice:
venia legendi u nominativu (10), akuzativu (*veniam legendi*, 10, 14) i genitivu (*veniae legendi*, 38, 41), sa značenjem 'dopusnica za predavanje';
curriculum vitae (11),
ad hoc (14),
factum, contra, ad notam, inclusive, suo tempore, votum separatim (34).
- 1.7. Kosim su pismom također istaknuti izričaji i rečenice na njemačkom, osobito u dokumentu br. 34.
- 1.8. Na vlastoručni je potpis upozoreno oznakom (v. r.).
- 1.9. Iznimno, u dokumentima pod brojevima 43, 44 i 50 u uglatim su zagradama dodani ispravci uz upozorenje: „treba ispraviti“.

3. Odnos prema prekrštenim dijelovima teksta

Gdje je god bilo moguće, u rukopisima su transkribirani i izričaji koje je sastavljao dokumenta prekrizio. Takvi su izričaji označeni precrtavanjem.

4. Odnos prema izvornom oblikovanju dokumenta

- 4.1. Pri transkpciji je očuvano oblikovanje tadašnjih službenih dopisa, uključujući oznake i isticanje podcrtavanjem.
- 4.2. Prijelaz na novu stranicu označen je znakom | iza kojeg slijedi paginacija u uglatim zagradama.
- 4.3. U izvornom su obliku u dokumentima očuvane standardne kratice, koje su iste ili slične današnjima, primjerice:
gd. (1, 11) → godine
o. g. dekan (3) → ove godine dekan
rk. (4) → rimokatolik
t.g. (8) → tekuće godine.

5. Izvor i regist dokumenta

- 5.1. U rubrici „Izvor“, kojom se zaključuje transkripcija dokumenta, naslov izvora naveden je u njegovu izvornom obliku, dok je, po potrebi, zahvat priređivača označen uglatim zagradama.
- 5.2. Pri opisu značenja dokumenta, tj. pri sastavljanju tzv. regista za dokument, koji je, dakako, uvršten prije transkripcije dokumenta, priređivač se služio aktualnim pravopisom.

6. Napomena o mjestu pohrane dokumenta

- 6.1. Od 57 transkribiranih dokumenata njih 53 pohranjena su u Arhivu Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Kad mjesto pohrane nije izrijekom navedeno, to znači da je dokument pohranjen u Arhivu Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- 6.2. Dokumenti pod brojevima 7, 8 i 9 pohranjeni su u Arhivu Sveučilišta u Zagrebu te je to posebno naznačeno u rubrici „Izvor“.
- 6.3. Dokument pod brojem 23 transkribiran je prema snimkama objavljenim u Digitalnoj zbirci ostavštine Andrije Mohorovičića, a potječe iz *Uručbenoga zapisnika Odjela za unutarne poslove Kraljevske zemaljske vlade*, pa su obje činjenice istaknute u rubrici „Izvor“.
- 6.4. Pri transkripciji dokumenata pod brojevima 43 i 45 poslužila su dva izvora: predložak službenoga dopisa, pohranjen u Arhivu Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, i službeni dopis, objavljen u Digitalnoj zbirci ostavštine Andrije Mohorovičića.

Popis dokumenata

1. Molba Andrije Mohorovičića profesorskom zboru Mudroslovnoga fakulteta za polaganje strogih ispita radi stjecanja diplome doktora filozofije na temelju objavljenih meteoroloških radova, 18. siječnja 1893.
2. Ocjena profesora Vinka Dvořáka da su tri objavljene rasprave Andrije Mohorovičića jednakovrijedne doktorskoj disertaciji, 5. ožujka 1893.
3. Zapis da je Andrija Mohorovičić položio strogi ispit iz fizike uz matematiku 28. ožujka 1893.
4. Zapis da je Andrija Mohorovičić položio strogi ispit iz filozofije 5. ožujka 1894.
5. Molba Andrije Mohorovičića profesorskom zboru Mudroslovnoga fakulteta da mu dopusti promociju ako preda samo po šest primjeraka svojih rasprava, 9. ožujka 1894.
6. Poziv dekana dr. Tome Maretića na izvanrednu fakultetsku sjednicu 12. ožujka 1894. s jednom jedinom točkom – o molbi Andrije Mohorovičića.
7. Molba Andrije Mohorovičića Rektoratu Kraljevskoga sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu radi određivanja dana i sata njegove promocije na čast doktora filozofije, 13. ožujka 1894.
8. Obavijest rektora dr. Dvořáka o danu i satu promocije Andrije Mohorovičića, upućena dekanu dr. Maretiću, promotoru Brusini i kandidatu Mohorovičiću, 13. ožujka 1894.
9. Javni oglas o promociji Andrije Mohorovičića na čast doktora filozofije u Rektoratu Kraljevskoga sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu, 14. ožujka 1894.
10. Zapisi o Mohorovićevoj habilitaciji i izboru za privatnoga docenta iz meteorologije u knjizi *Uručbenoga zapisnika* od 9. ožujka do 5. studenoga 1894.
11. Molba Andrije Mohorovičića profesorskom zboru Mudroslovnoga fakulteta da mu dopusti predavati meteorologiju, tj. molba za habilitaciju iz meteorologije, 11. travnja 1894. S prijedlogom kolegija „za šest semestara“ na Mudroslovnom fakultetu. Priložen *Curriculum vitae*.

- 11.1. Autobiografija Andrije Mohorovičića s nadnevkom 11. travnja 1894. Prilog njegovoj molbi za habilitaciju.
12. Ocjena znanstvene rasprave *Tornado kod Novske* dr. Andrije Mohorovičića radi habilitacije iz meteorologije, 1. lipnja [sic] 1894.
13. Okružnica dekana dr. Tome Maretića da je habilitacijska radnja dr. Andrije Mohorovičića izložena u Dekanatu Mudroslovnoga fakulteta na uvid članovima profesorskoga zbora, 17. svibnja 1894.
14. Zapisnik habilitacijskoga kolokvija dr. Andrije Mohorovičića, 10. srpnja 1894.
- 14.1. Izvadak iz Zapisnika VII. redovite sjednice profesorskog zbora Mudroslovnoga fakulteta Kraljevskoga sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu, održane 10. srpnja 1894. s dnevnim redom na kojem je bila i odluka o habilitacijskom kolokviju dr. Mohorovičića.
15. Dopis dekana dr. Maretića Kraljevskoj zemaljskoj vladi uz priložen zapisnik o habilitacijskom kolokviju dr. Andrije Mohorovičića, 14. srpnja 1894.
16. Molba dekana dr. Tome Maretića grofu Dragutinu Khuen-Héderváryju, banu Kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, da se dr. Andriji Mohorovičiću podijeli dopusnica za sveučilišna predavanja (*venia legendi*) iz meteorologije, 23. srpnja 1894.
17. Dopis Odjela za bogoštovje i nastavu Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade Dekanatu Mudroslovnoga fakulteta da se izvješće s prijedlogom o dopusnici za predavanja iz meteorologije vraća pošiljatelju zbog proceduralnog propusta, 29. srpnja 1894.
18. Dopis dekana dr. Tome Maretića Kraljevskoj hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoj zemaljskoj vladi kojim se objašnjava formalni propust pri upućivanju molbe, 2. kolovoza 1894.
19. Dopis Odjela za bogoštovje i nastavu Kraljevske zemaljske vlade Dekanatu Mudroslovnoga fakulteta Kraljevskoga sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu, odobrenje dr. Andriji Mohorovičiću za predavanja iz meteorologije, 9. kolovoza 1894.
20. Obavijest dekana dr. Tome Maretića dr. Andriji Mohorovičiću o dodijeljenom docentskom pravu da na Mudroslovnom fakultetu može predavati meteorologiju, 5. rujna 1894.
21. Obavijest dekana dr. Tome Maretića Kraljevskoj zemaljskoj vladi o tom koje će kolegije novoimenovani docenti predavati u zimskom poljeću akademske godine 1894./1895.
22. Obavijest Odjela za bogoštovje i nastavu Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade Dekanatu Mudroslovnoga fakulteta da se prijedlog dekanata za kolegije novoimenovanih docenata Mohorovičića i Hranilovića uzima na znanje, 29. listopada 1894.
23. Dopis Odjela za unutarnje poslove Kraljevske zemaljske vlade Odjelu za bogoštovje i nastavu s prijedlogom da se dr. Andrija Mohorovičić imenuje za učitelja meteorologije i klimatologije na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, upućen nakon pristanka dr. Mohorovičića, 27. ožujka 1900.
24. Prijepis dekreta bana Dragutina Khuena-Héderváryja o postavljenju dr. Andrije Mohorovičića za „učitelja meteorologije i klimatologije na mudroslovnom fakultetu spomenutoga sveučilišta“, dostavljenog preko Odjela za bogoštovlje i nastavu Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade, 7. travnja 1900.
25. Dopis dekana dr. Antuna Heinza privatnom docentu dr. Andriji Mohorovičiću glede najave predavanja iz meteorologije i klimatologije za ljetno poljeće akademske godine 1899./1900., 13. travnja 1900.
26. Odgovor dr. Andrije Mohorovičića Dekanatu Mudroslovnoga fakulteta kojim najavljuje svoja predavanja iz kolegija „Meteorologija i klimatologija“ za šumare u ljetnom poljeću akademske godine 1899./1900., 4. svibnja 1900.

- 26.1. Obavijest dekana dr. Heinza slušačima šumarstva II. godine, 4. svibnja 1900.
27. Dopis dekana dr. Heinza Kraljevskoj zemaljskoj vladi o održanim predavanjima dr. Andrije Mohorovičića u ljetnom poljeću akademske godine 1899./1900. na Kraljevskoj šumarskoj akademiji radi isplate nagrade za predavanja, 3. kolovoza 1900.
28. Prijepis naloga Odjela za bogoštovje i nastavu Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade Kraljevskoj zemaljskoj blagajni o isplati nagrade dr. Mohorovičiću za održana predavanja na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, dostavljen Dekanatu Mudroslovnoga fakulteta sa zamolbom da o toj isplati obavijesti dr. Mohorovičića, 25. kolovoza 1900.
- 28.1. Popratni dopis Odjela za bogoštovje i nastavu Dekanatu Mudroslovnoga fakulteta uz prijepis naloga toga Odjela Kraljevskoj zemaljskoj blagajni, 6. rujna 1900.
29. Dopis Odjela za bogoštovje i nastavu Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade Dekanatu Mudroslovnoga fakulteta da dr. Mohorovičić predloži popis instrumenata nužnih za podučavanje meteorologije i klimatologije na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, 10. rujna 1900.
30. Dopis dekana dr. Heinza Odjelu za unutarnje poslove Kraljevske zemaljske vlade uz priloženi Mohorovičićev popis instrumenata za znanstvena istraživanja na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, 22. rujna 1900.
31. Zapisnik I. redovne sjednice profesorskoga zbora Mudroslovnoga fakulteta za prvi dio sjednice održan 9. studenoga 1905. Molba dr. Otona Kučere da ga profesorski zbor predloži Kraljevskoj zemaljskoj vladi za učitelja astronomije u stegnutom opsegu, točka dnevnog reda I.44.
32. Dopis dekana Mudroslovnoga fakulteta dr. Manojlovića Kraljevskoj zemaljskoj vladi o molbi dr. Stjepana Bohničeka da ga se oslobodi od ponovne habilitacije, 16. studenoga 1905.
33. Izvještaj dr. Dvořáka i dr. Varičaka o molbenicama dr. Otona Kučere i dr. Andrije Mohorovičića za učiteljsko mjesto astronomije na Mudroslovnom fakultetu, 10. siječnja 1906., pročitano na III. sjednici profesorskoga zbora Mudroslovnoga fakulteta 8. veljače 1906.
34. Protuprijedlog rektora dr. Heinza, s obrazloženjem u prilog dr. Otona Kučere, pročitano na III. sjednici profesorskoga zbora Mudroslovnoga fakulteta održanoj 8. veljače 1906.
35. Zapisnik III. sjednice profesorskoga zbora Mudroslovnoga fakulteta održane 8. veljače 1906.: točka VI. o molbenicama dr. Kučere i dr. Mohorovičića za učiteljsko mjesto astronomije.
36. Obavijest dekana Mudroslovnoga fakulteta dr. Manojlovića da zapisnik III. sjednice stoji na uvid članovima profesorskoga zbora, 11. veljače 1906.
37. Dopis dekana dr. Manojlovića Kraljevskoj zemaljskoj vladi, s kojim se podastire zapisnik III. sjednice profesorskoga zbora Mudroslovnoga fakulteta od 8. veljače 1906. Poslano 23. veljače 1906. s 5 priloga.
38. Poziv na IV. sjednicu profesorskoga zbora Mudroslovnoga fakulteta 20. ožujka 1906. S dnevnim redom, 17. ožujka 1906.
39. Dopis dr. Vinka Dvořáka i dr. Vladimira Varičaka profesorskom zboru Mudroslovnoga fakulteta – odgovor na protuprijedlog dr. Antuna Heinza, 20. ožujka 1906.
40. *Votum separatum* dr. Izidora Kršnjavoga u prilog imenovanju dr. Otona Kučere učiteljem astronomije na Mudroslovnom fakultetu, pročitano pod točkom VI. na IV. sjednici profesorskoga zbora Mudroslovnoga fakulteta 20. ožujka 1906.

41. Zapisnik IV. redovne sjednice profesorskog zbora održane 20. ožujka 1906.: točka IV. o utruću *veniae legendi* za dr. Lazara Cara i dr. Andriju Mohorovičića, a točka VI. o molbenicama dr. Otona Kučere i dr. Andrije Mohorovičića za učiteljsko mjesto iz astronomije.
42. Dopis dekana Mudroslovnoga fakulteta dr. Manojlovića Kraljevskoj zemaljskoj vladi kojim se podastire zapisnik IV. sjednice profesorskoga zbora Mudroslovnoga fakulteta održane 20. ožujka 1906.; poslano 31. ožujka 1906. s 3 priloga.
43. Dopis dekana Mudroslovnoga fakulteta dr. Gavre Manojlovića Odjelu za bogoštovlje i nastavu Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade u Zagrebu, 4. travnja 1906.: predstavka uz molbu dr. Andrije Mohorovičića da mu se „produlji“ dopusnica za predavanje iz meteorologije na Mudroslovnom fakultetu.
44. Dopis dekana Mudroslovnoga fakulteta dr. Gavre Manojlovića Odjelu za bogoštovlje i nastavu Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade u Zagrebu, 5. travnja 1906.: predstavka uz molbe dr. Otona Kučere i dr. Andrije Mohorovičića radi uvođenja nastave iz astronomije na Mudroslovnom fakultetu.
45. Dekret bana grofa Teodora Pejačevića kojim dr. Andriju Mohorovičića oslobađa „dužnosti ponovne habilitacije“ i podjeljuje mu ponovo *veniam legendi* iz meteorologije, 20. travnja 1906.
46. Obavijest dekana Mudroslovnoga fakulteta dr. Gavre Manojlovića dr. Andriji Mohorovičiću o dekretu bana Teodora Pejačevića s nadnevkom 20. travnja 1906. kojim mu ponovo podjeljuje *veniam legendi* iz meteorologije, 26. travnja 1906.
47. Odgovor predstojnika ili ovlaštenika Odjela za bogoštovlje i nastavu, za bana Teodora Pejačevića, dekanu dr. Gavri Manojloviću na njegov dopis od 5. travnja 1906. o molbenicama za učiteljsko mjesto iz astronomije na Mudroslovnom fakultetu, 8. svibnja 1906.: odbija se otvoriti učiteljsko mjesto iz astronomije na Mudroslovnom fakultetu.
48. Molba dekana dr. Đure Körblera da se četvorici eksternih učitelja, među njima i dr. Andriji Mohorovičiću, doznače nagrade za predavanja održana u zimskom poljeću akademske godine 1908./1909. na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, 15. ožujka 1909.
49. Nalog bana Pavla Raucha Kraljevskoj zemaljskoj blagajni u Zagrebu o isplati nagrada eksternim učiteljima za predavanja na Kraljevskoj šumarskoj akademiji održana u zimskom poljeću akademske godine 1908./1909. te priopćenje Dekanatu Mudroslovnoga fakulteta s priloženim obavjesnicama eksternim učiteljima, 15. travnja 1909.
50. Ocjena dr. Andrije Mohorovičića o disertaciji Stjepana Škreba, 1. listopada 1909.
- 50.1. Molba Stjepana Škreba Dekanatu Mudroslovnoga fakulteta Kraljevskoga sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu za pristupanje strogim ispitima, uz predan rukopis disertacije, 30. rujna 1909.
51. Dopis bana Pavla Raucha Dekanatu Mudroslovnoga fakulteta 29. siječnja 1910.: popratni dopis uz carski dekret o imenovanju dr. Andrije Mohorovičića naslovnim izvanrednim sveučilišnim profesorom 29. prosinca 1909.
52. Dopis dekana dr. Antuna Heinza dr. Andriji Mohorovičiću 2. veljače 1910.: popratni dopis uz dostavljanje carskoga dekreta o imenovanju dr. Andrije Mohorovičića naslovnim izvanrednim sveučilišnim profesorom 29. prosinca 1909. s čestitkom.

Transkripcija dokumenata

1. Molba Andrije Mohorovičića profesorskom zboru Mudroslovnoga fakulteta za polaganje strogih ispita radi stjecanja diplome doktora filozofije na temelju objavljenih meteoroloških radova, 18. siječnja 1893.

Slavni profesorski zборе!

Pokorno potpisani moli taj slavni profesorski zbor, da mu dozvoli podvrći se strogim ispitom iz meteorologije kao glavnog predmeta a fizike i matematike kao nuzgrednih predmeta.

Pokorno potpisani rođen gd. 1857. (A) svršio je gimnazijske nauke na Rijeci gd. 1876. (B), a sveučilištne nauke na c.[arsko-]kr.[aljevskom] sveučilištu u Pragu (b).

Kao učitelj srednjih škola bavio se pokorno potpisani poglavito meteorologijom, te je već objelodanio jedan dio rezultata svojih opažanja u Radu jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, i to:

- 1) Nekoliko opažanja o vertikalnoj komponenti gibanja oblaka. Rad XCV. gd. 1889. (C)
- 2) Nekoji rezultati opažanja oblaka na kr. nautičkoj školi u Bakru. Rad CIV. gd. 1891. (D)
- 3) Dnevna i godišnja perioda oblaka u Bakru. Rad CXI. gd. 1892. (F)

Osim ovih objelodanio je potpisani više manjih članaka u „Meteorologische Zeitschrift“, a priredio je za čitanje u Jugoslavenskoj akademiji radnju „Tornado kod Novske“.

U nadi da će mu dozvoliti na temelju ovih radnja taj slavni profesorski zbor, da se podvrgne strogim ustmenim ispitom, bilježi se

U Zagrebu 18. siječnja 1893.

Andrija Mohorovičić (v. r.)

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 11–1893, pp. 1–2.

Napomena: Prilozi su označeni: A., B., b., C., D. i E., a očito su trebali biti označeni: A., B., C., D., E. i E.

2. Ocjena profesora Vinka Dvořáka da su tri objavljene rasprave Andrije Mohorovičića jednakovrijedne doktorskoj disertaciji, 5. ožujka 1893.

Ocjena
znanstvenih rasprava gospodina A. Mohorovičića,
profesora na velikoj realci u Zagrebu, podnešenih
u ime doktorske disertacije

Predložene su tri rasprave, koje se tiču opažanja oblaka. Zatim je čitao dotičnik u sjednici jugoslav.[enske] akademije razpravu „O orkanu u Novskoj“.

U podnešenih rasprava se vidi svuda revno nastojanje i samostalnost shvaćanja, tako da mogu čak sasma nadoknaditi posebnu doktorsku disertaciju.

Zagreb 5. ožujka 1893.

Dr V[inko] Dvořák (v. r.)

Sa tim se slaže

Dr [Dragutin] Zahradnik (v. r.)

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 55–1893, p. 1.

3. Zapis da je Andrija Mohorovičić položio strogi ispit iz fizike uz matematiku 28. ožujka 1893.

Godina: [18]93

Mjesec: ožujak

Dan: 28

Ime, prezime, doba, vjerozakon, rodno mjesto, narodnost: Andrija Mohorovičić

Svršio nauke: na c.[arsko-] kr.[aljevskom] sveučilištu u Pragu 1875/6–1877/8

Izpitna gromada: fizika uz matematiku

Koji put pravi ispit: prvi put

Uspjeh ispita: jednoglasno s odlikom; potpisani: Janeček, Zahradnik, o.g. dekan, Dvořák

Opazka: Radnje „Opažanja oblaka“ i „Dnevna i godišnja perioda oblaka u Bakru“ odobrene od Dr Dvořáka i Dr Zahradnika

Izvor: *Doktorati 1878–1933*, uz nadnevak 28. ožujka 1893.

4. Zapis da je Andrija Mohorovičić položio strogi ispit iz filozofije 5. ožujka 1894.

Godina: 1894

Mjesec: ožujak

Dan: 5

Ime, prezime, doba, vjerozakon, rodno mjesto, narodnost: Andrija Mohorovičić rođen 25. siječnja 1857 u Voloski (Istra), rk.

Svršio nauke: –

Izpitna gromada: filozofija

Koji put pravi izpit: prvi put

Uspjeh ispita: jednoglasno dovoljan; potpisani: Dr Tomo Maretić, o. g. dekan, Dr Franjo Marković, Dr V.[inko] Dvořák

Opazka: predložio je upravo tri radnje, ali sve 3 sačinjavaju jednu cjelinu: 1. Nekoliko opažanja o vertikalnoj komponenti gibanja oblaka; 2. Nekoji rezultati opažanja oblaka na kr. nautičkoj školi u Bakru; 3. Dnevna i godišnja perioda oblaka u Bakru. Sve je to uzeto za jednu radnju i odobreno.

Izvor: *Doktorati 1878–1933*, uz nadnevak 5. ožujka 1894.

5. Molba Andrije Mohorovičića profesorskom zboru Mudroslovnoga fakulteta da mu dopusti promociju ako preda samo po šest primjeraka svojih rasprava, 9. ožujka 1894.

Slavni profesorski zbore!

Pokorno potpisani položio je stroge ustmene ispite na tom kr.[aljevskom] sveučilištu na temelju svojih trijuh radnja i to:

- 1) Nekoliko opažanja o vertikalnoj komponenti gibanja oblaka. Rad XCV gd. 1889.
- 2) Nekoji rezultati opažanja oblaka na kr.[aljevskoj] Nautičkoj školi u Bakru. Rad CIV. gd. 1891.
- 3) Dnevna i godišnja perioda oblaka u Bakru. Rad CXI. gd. 1892.

Pošto bi morao pokorno potpisani po §. 11. Zakona o strogim ispitima prije promocije predati slavnom dekanatu od svake od svojih rasprava po pedeset otisaka a ne ima ih više nego 6, to moli taj slavni profesorski zbor, da mu dozvoli promociju ako preda po 6 otisaka svake od svojih rasprava. Molbu svoju potkrepljuje sljedećim:

- 1) Kada su gore spomenute radnje štampane u Radu Jugoslavenske Akademije, nije potpisani ni mislio da će se podvrći tim ispitom, te je posebne otiske dobivene od akademije porazdjelio.
- 2) Kad bi sada potpisani htio da na novo štampa te svoje rasprave, morao bi najprije moliti za to dozvolu od akademije, a bilo bi to skopčano s ogromnim troškom, jer sve tri rasprave imaju zajedno oko 8 štampanih araka.

3) Bilo bi takodjer skopčano s velikim troškom, ako bi potpisani morao kupiti u tu svrhu 150 komada Rada.

4) Spomenute rasprave su i onako štampane u Radu u 500 primjeraka, te stoga drži potpisani da je time duhu §. 11. udovoljeno.

U nadi, da će mu taj slavni profesorski zbor ovu smjernu molbu uslišati, bilježi se

U Zagrebu 9. ožujka 1894.

Andrija Mohorovičić

Izvor: *Uručbeni zapisnik Mudroslovnoga fakulteta* 75–1894, pp. 1–2.

6. Poziv dekana dr. Tome Maretića na izvanrednu fakultetsku sjednicu 12. ožujka 1894. s jednom jedinom točkom – o molbi Andrije Mohorovičića.

POZIV

u izv.[anrednu] fakultetsku sjednicu u ponedjeljak 12. III. o. g.
u 10 sati prije podne.

Dnevni red:

Ispitani rigorozant A. Mohorovičić moli oprost od dužnosti, koju mu nalaže §. 11. zakona o strogijem ispitima

U Zagrebu, dne 9. ožujka 1894.

Dr. T. Maretić
o. g. Dekan

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 76–1894.

7. Molba Andrije Mohorovičića Rektoratu Kraljevskoga sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu radi određivanja dana i sata njegove promocije na čast doktora filozofije, 13. ožujka 1894.

Veleslavni rektorate!

Položiv glasom potvrde dekanata mudroslovnoga fakulteta propisane stroge izpite, izpunio sam uvjete, koji se zahtjevaju za postignuće časti doktora filozofije.

Usljed toga molim pokorno Veleslavni rektorat neka izvoli odrediti dan i uru za promociju na čast doktora filozofije.

U Zagrebu dne 13. ožujka 1894.

And. Mohorovičić (v. r.)

U donjem lijevom uglu zapisana potvrda dekana:

Molitelj g. A. Mohorovičić zadovoljio
je svim zakonskim uvjetom za poluč-
enje časti doktora filozofije.

U Zagrebu, 13. ožujka 1894.

Dr. T. Maretić (v. r.)
o. g. dekan

Izvor: Arhiv Sveučilišta u Zagrebu, *Doktorati* 92–1894

Napomena: Molba doktoranda i potvrda dekana napisana je krasopisom u pisarnici Dekanata Mudroslovnoga fakulteta; samo je drugom rukom upisano prezime kandidata, što je istaknuto kosopisom, a potpisi su vlastoručni. Molba je biljegovana s 50 krajcara i opečaćena žigom Rektorata.

8. **Obavijest rektora dr. Dvořáka o danu i satu promocije Andrije Mohorovičića, upućena dekanu dr. Maretiću, promotoru Brusini i kandidatu Mohorovičiću, 13. ožujka 1894.**

Br. 92 – 1894
pr.[imljeno] 13/III 94
Dvořák (v. r.)

Br. 92 – 1894

Promocija moliteljeva oba-
viti će se dne 15. ožujka t.g.
u 11½ sati pr. podne u sve-
učilišnoj auli.

O čem se obaviešćuju p. n.
gg. dekan mudroslovnoga
fakulteta Dr Tomislav Maretić
i profesor promotor Spiridion
Brusina te napokon kandidat
g. A. Mohorovičić.

U Zagrebu dne 13. ožujka 1894.

Dr V. Dvořák (v.r.)
o. g. rektor

U donjem lijevom uglu zabilježene su tri ovjere o primitku obavijesti:

Vidio

Dr. T. Maretić (v.r.)

vidio

S. Brusina (v. r.)

vidio

A. Mohorovičić (v. r.)

Izvor: Arhiv Sveučilišta u Zagrebu, *Doktorati* 92–1894

Napomena: Rektorova obavijest o danu i satu promocije Andrije Mohorovičića, vlastoručno potpisana, ispisana je krasopisom u sveučilišnoj pisarnici te su drugom rukom unijeti samo brojevi, koji su istaknuti kosopisom.

9. Javni oglas o promociji Andrije Mohorovičića na čast doktora filozofije u Rektoratu Kraljevskoga sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu, 14. ožujka 1894.

Oglas

Sutra dne 15. ožujka t.g. u 11½ sati pr. podne obaviti će se u sveučilišnoj auli promocija g. A. Mohorovičića, profesora kr. velike realke zagrebačke, na čast doktora filosofije.

U Zagrebu dne 14. ožujka 1894.

L. S.

Dr V. Dvorak (v. r.)
o. g. rektor

Izvor: Arhiv Sveučilišta u Zagrebu, *Doktorati* 92–1894

Napomena: Oglas je ovjeren vlastoručnim potpisom rektora i žigom Rektorata.

10. Zapisi o Mohorovičićevoj habilitaciji i izboru za privatnoga docenta iz meteorologije u knjizi *Uručbenoga zapisnika* od 9. ožujka do 5. studenoga 1894.

Broj tekući: 110

Dan, kojega je podnesak primljen: 11. 4. [1894]

Ime dopisnika: Prof. realke u Zagrebu Dr A. Mohorovičić

Sadržaj: predaje molbu i priloge za habilitaciju iz meteorologije

Broj tekući: 140

Dan, kojega je podnesak primljen: 17. V. [1894.]

Ime dopisnika: Dekanat

Sadržaj: javlja okružnicom profesorskom zboru, da je habilitacijska radnja Dr A. Mohorovičića izložena u dekanatu, gdje je svatko može proučiti.

Broj tekući: 201

Dan, kojega je podnesak primljen: 14. VII. [1894.]

Ime dopisnika: Dekanat

Sadržaj: podastire vis.[okoj] vladi 2 zapisnika: jedan o sjednici fakultetskoj od 10. VII. o.g. [= 1894.], drugi o kolokviju Dr A. Mohorovičića

Broj tekući: 210

Dan, kojega je podnesak primljen: 23. VII. 1894.

Ime dopisnika: Dekanat

Sadržaj: podnosi preuz. g. banu smjernu predstavku o tom, da se dr A. Mohorovičiću podijeli „dozvola za predavanje“ (*venia legendi*) kao priv.[atnom] docentu u mudrosl. [ovnom] fakultetu

Broj tekući: 221

Dan, kojega je podnesak primljen: 1. VIII. [1894.]

Ime dopisnika: Ista [= Visoka kraljevska zemaljska vlada]

Sadržaj: vraća izvještaj i priloge poslane odavde pod br. 210 poradi formalne jedne pogreške

Broj tekući: 223

Dan, kojega je podnesak primljen: 2. VIII. [1894.]

Ime dopisnika: Dekanat

Sadržaj: razjašnjuje vis.[okoj] vladi pogrešku zbog koje su pod br. 10226 i 10227 ovdješnja izvješća s priložima natrag vraćena

Broj tekući: 240

Dan, kojega je podnesak primljen: 1. IX. 1894.

Ime dopisnika: Visoka kr.[aljevska] z.[emaljska] vlada 9. VIII. [18]94. Br. 10.855

Sadržaj: podjeljuje „*veniam legendi*“ iz meteorologije Dr A. Mohorovičiću

Kako bi riješeno: Dr Mohorovičić pismeno obaviješten, prilozi su mu vraćeni

Broj tekući: 245

Dan, kojega je podnesak primljen: 15. IX. 1894.

Ime dopisnika: Dekanat

Sadržaj: javlja vis.[okoj] vladi kolegije privatnih docenata A.[ndrije] Mohorovičića i H.[inka] Hranilovića u zimskom semestru šk. godine 1894/5

Kako bi riješeno: vidi br. 282

Broj tekući: 282

Dan, kojega je podnesak primljen: 5. XI. 1894.

Ime dopisnika: Visoka vlada 29/X 13.917

Sadržaj: uzima na znanje kolegije u zimskom semestru gg. gospode dra Mohorovičića i dra Hranilovića, vidi ovdje br. 245

Izvor: *Uručbeni zapisnik i kazalo* [Mudroslovnoga fakulteta] 1894. godine

11. Molba Andrije Mohorovičića profesorskom zboru Mudroslovnoga fakulteta da mu dopusti predavati meteorologiju, tj. molba za habilitaciju iz meteorologije, 11. travnja 1894. S prijedlogom kolegijā „za šest semestara“ na Mudroslovnom fakultetu. Priložen *Curriculum vitae*.

Na ovitku:

Pr.[imljeno] 11. 4. (18)94

Br. 110

Maretić [vlastoručni potpis dekana]

Slavnom
profesorskom zboru
mudroslovnog fakulteta
kr. sveučilišta Franje Josipa I.
u Zagrebu

Dr Andre Mohorovičić
profesor kr. vel. realke
u Zagrebu

moli da mu se dozvoli da može
kao privatni docenat
predavati meteorologiju
na tom kr. sveučilištu
sa dva priloga

Slavni profesorski zборе!

Pokorno potpisani moli da bude usposobljen za privatnog docenta na mudroslovnom fakultetu kr. Sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu, te podnaša u tu svrhu:

- 1) raspravu pod naslovom „Tornado kod Novske“;
- 2) svoj *curriculum vitae*;
- 3) svoju doktorsku diplomu.

Potpisani predavao bi kao privatni docenat meteorologiju, a udesio bi svoja predavanja tako, da bi za šest [sic] semestara čitavu meteorologiju sročio slijedećim od prilike redom:

- a) Nauka o meteorologijskim instrumentima i njihovoj porabi sa praktičnim vježbama na meteorologijskom observatoriju. 2 semestra.
- b) Redukcija opažanja na temelju metode najmanjih kvadrata. 2 semestra
- c) Opća klimatologija. 2 semestra.
- d) Teoretična meteorologija. 2 semestra.

U Zagrebu dne 11. travnja 1894.

A. Mohorovičić

Izvor: *Uručbeni zapisnik Mudroslovnoga fakulteta 110–1894*

Napomena: Mohorovičić na ovitku dokumenta prvi put u službenom dopisivanju koristi ime *Andre*.

11.1. Autobiografija Andrije Mohorovičića s nadnevkom 11. travnja 1894. Prilog njegovoj molbi za habilitaciju.

Curriculum vitae

Potpisani rodio se 20. [sic] siječnja 1857. u Voloskom u Istri. Gimnazijske nauke polazio je od gd. 1867. do 1875. na Rijeci, a sveučilištne nauke od gd. 1875. do 1879. na c.[arsko-] kr.[aljevskom] sveučilištu u Pragu. Početkom školske godine 1879/80 namješten je bio kao namjestni učitelj u kr.[aljevskoj] vel.[ikoj] gimnaziji zagrebačkoj. God. 1880. položio je svoj učiteljski ispit na c.[arsko-] kr.[aljevskom] sveučilištu praškom. God. 1880/81 i 81/82 službovao je u kr.[aljevskoj] vel.[ikoj] realci osječkoj, a od gd. 1882/3 do 1890/91 na kr.[aljevskoj] nautičkoj školi u Bakru. Od školske god. 1891/2 službuje u kr.[aljevskoj] vel.[ikoj] realci zagrebačkoj.

U Zagrebu dne 11. travnja 1894.

Dr Andre Mohorovičić

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 110–1894.

Napomena: Andrija Mohorovičić rođen je 23. siječnja 1857.

12. Ocjena znanstvene rasprave „Tornado kod Novske“ dr. Andrije Mohorovičića radi habilitacije iz meteorologije, 1. lipnja 1894.

Ocjena znanstvene rasprave
Dr Mohorovičića „Tornado kod Novske“,
predane u svrhu habilitacije za meteorologiju

Radnja pokazuje svuda revno nastojanje oko sakupljanja svih mogućih činjenica, koje su s predmetom u savezu, zatim kritičko shvaćanje raspoloživih podataka i strukovnu vještinu u sastavljanju i uporabi [treba: uporabi] istih. Samo jedna točka, gdje se proračunava brzina vjetra, nije dovoljno obrazloženo [treba: obrazložena], i cijeli proračun, po koliko se osniva na fizikalnih zakonih, je dvojbene naravi.

U cijelom se profesorskomu sboru preporuča, da primi ovu radnju kano podlog habilitacije.

Zagreb 1. lipnja [sic] 1894

Dr V[inko] Dvořák (v. r.)

Dr [Dragutin] Zahradnik (v. r.)

Izvor: Samostalni list bez urudžbenog broja, priložen molbi dr. Andrije Mohorovičića za habilitaciju iz meteorologije, *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 110–1894.

Napomena: Nadnevak ocjene trebao bi prethoditi nadnevku dekanove okružnice, o čem usp. dokumente 10 i 13.

13. Okružnica dekana dr. Tome Maretića da je habilitacijska radnja dr. Andrije Mohorovičića izložena u Dekanatu Mudroslovnoga fakulteta na uvid članovima profesorskoga zbora, 17. svibnja 1894.

Okružnica

Naredba o habilitaciji priv.[atnog] docenta veli u točki 3: „Isto tako prosuđuje profesorski zbor znanstvenu vrijednost predložene rasprave. U tu svrhu pobrinut će se dekan fakulteta, da svaki član profesorskog zbora dobije raspravu na proučenje _ _ _“

Čast mi je javiti, da je habilitacijska disertacija Dr A. Mohorovičića ocijenjena od gg. profesora Dr. V. Dvořáka i Dr. K. Zahradnika i da je ona sada izložena u dekanatu na malom stolu. Svaki član profesorskoga zbora može doći u dekanat, kad ga je volja, da prouči tu disertaciju. Ona je u ostalom pod natpisom „Tornado kod Novske“ štampana u 117. knjizi „Rada jugosl.[avenske] akademije“.

U Zagrebu 17. svibnja 1894.

Dr T. Maretić
o.g. dekan

S jedanaest vlastoručnih potpisa članova profesorskoga zbora:

Smičiklas, Klaić, nečitak potpis (Brusina ili Musić?), A. Pavić, Dr Marković, Dr Šrepel, Kišpatić, Gorjanović, Heinz, Dr G. Janeček, Nodilo

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 140–1894.

Napomena: Osim ocjenjivača i potpisanih profesora, članovi profesorskoga zbora tada su još bili: profesori Spiridion Brusina i August Musić te predstavnici privatnih docenata Lazar Car i David Segen.

14. Zapisnik habilitacijskoga kolokvija dr. Andrije Mohorovičića, 10. srpnja 1894.

[1]

Zapisnik

o kolokviju dr. Andrije Mohorovičića u svrhu habilitacije iz meteorologije
obavljenomu pred profesorskim zborom
mudroslovnoga fakulteta kr.[aljevskeg] sveučilišta Franje Josipa I.
dne 10. srpnja 1894.

Predsjed: dekan prof. dr. [Tomo] Maretić

Prisutni: profesori [Spiridion] Brusina, dr. [Vinko] Dvořák, dr. [Dragutin] Gorjanović, dr. [Antun] Heinz, dr. [Gustav] Janeček, dr. [Franjo] Marković, dr. [August] Musić, [Natko] Nodilo, [Tadija] Smičiklas, dr. [Milivoj] Šrepel, dr. [Dragutin] Zahradnik i zastupnici priv.[atnih] docenata dr. [Lazar] Car i dr. [David] Segen
Bilježi: priv. doc. dr. [David] Segen

Dekan priopćuje, da je ovaj profesorski zbor u svojoj VI. red.[ovnoj] sjednici, držanoj dne 9. lipnja o. g. [=1894.] zaključio da se dr. Andrija Mohorovičić pripušta znanstvenom kolokviju iz meteorologije, jer je po njem izrađena i podešena habilitaciona radnja povoljno ocijenjena;

s toga pozivlje profesore dr. Dvořáka, dr. Zahradnika i dr. Gorjanovića, koje je zbor izabrao za ispitače kod ovoga kolokvija da ispituju kandidata iz područja meteorologije.

Prof. dr. Dvořák pitao je ovo:

1. Struja pijeska udara na dasku i izgubi posvema svoju brzinu; kako bi se odredio tlak? |[2]
2. Kako bi se odredio tlak, što ga izvede struja uzduha, koja udara na dasku?
3. Zašto se ohlađuje ugrijani uzduh, dok se diže u vis?
4. Kako bi se iz kinetičke teorije plinova izvelo, da se uzduh ohladiti mora, ako se diže?
5. Kojima sredstvima određujemo pouzdano temperature?
6. Kojim se načinom određuje apsorpcija sunčane topline u zemaljskoj atmosferi?

Prof. dr. Zahradnik pitao je ovo:

1. Kakovih pogriješaka činimo kod svakoga opažanja? Što je srednja pogriješka, što je vjerojatna pogriješka?
2. Neka se istumače najglavnije metode interpolacije.
3. Koja je vrijednost Laplace-ova integrala, ako su međe $+\infty$ i $-\infty$?
4. Čemu treba Lambertov i Besselov poučak?
5. Kako se određuje s pomoću nekoliko opažanja tečaj temperature?
6. Kako se izrazuje mat.[ematička] vjerojatnost?

Prof. dr. Gorjanović pitao je ovo:

1. Koji faktori upriličuju postajanje ledenjakâ?
2. Koji faktori upriličuju postajanje pustinjâ? |[3]

Dekan za tim pita ispitače, kako su zadovoljni s odgovorima.

Dr. Dvořák izjavljuje, premda nije na sva pitanja dobio dovoljan odgovor, da je ipak zadovoljan, jer kandidat pokazuje valjano shvaćanje i dostatnu znanstvenu naobraženost, te mu se može povjeriti, da predaje o meteorologiji. Profesori dr. Zahradnik i dr. Gorjanović jesu posvema zadovoljni s odgovorima na pitanja, što su ih oni stavili.

Dekan onda pita profesorski zbor, kako je on zadovoljan s uspjehom kolokvija.

Profesorski zbor izjavljuje jednoglasno, da je zadovoljan s uspjehom kolokvija dr. Andrije Mohorovičića.

Dekan priopćuje napokon, da je kandidat dr. A. Mohorovičić usmeno molio oprost od pokusnoga predavanja, obrazloživši svoju molbu time, što 15 godina službuje kao učitelj na javnim srednjim učilištima. Prof. dr. Zahradnik podupire tu molbu i dodaje, da je kandidata nekoliko puta |[3] slušao predavati u jugoslavenskoj Akademiji u Zagrebu, pak se uvjerio da je sposoban predavati.

S tih razloga oprašta profesorski zbor kandidatu pokusno predavanje i zaključi jednoglasno, da će se putem dekanata predložiti najsmjernije Njegovoj Preuzvišenosti Banu Kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, neka bi dr. Andriji Mohorovičiću blago izvolio podijeliti *veniam legendi* iz meteorologije.

U Zagrebu dne 10. srpnja 1894.

Dr. David Segen
perovođa *ad hoc*

Dr. T. Maretić
o. g. Dekan

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 218–1894, pp. 1–4.

Napomena: U donjem desnom kutu zabilježen i urudžbeni broj 9551/1894.

14.1. Izvadak iz Zapisnika VII. redovite sjednice profesorskog zbora Mudroslovnoga fakulteta Kraljevskoga sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu, održane 10. srpnja 1894. s dnevnim redom na kojem je bila i odluka o habilitacijskom kolokviju dr. Mohorovičića.

Zapisnik
o VII. fakultetskoj redovitoj sjednici profesorskoga zbora
mudroslovnoga fakulteta u kr.[aljevskom] sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu
držanoj dne 10. srpnja 1894.

Prisutni: profesori Brusina, dr. Dvořák, dr. Gorjanović, dr. Heinz, dr. Janeček, dr. pl. Marković, dr. Musić, Smičiklas, Nodilo, dr. Šrepel i dr. Zahradnik,
docenti dr. Car i dr. Segen.
Predsjedao: dekan dr. Maretić,
bilježio: privatni docent dr. Segen.

Dnevni red.

- I. Čitanje otpisâ i dopisâ.
- II. Uskrata potpisa.
- III. Opet molba dr. Langhoffera za nostrifikaciju doktorata.
- IV. Kolokvij dr. Mohorovičića iz meteorologije.

[...]
[5] [...]

O tački IV. dnevnoga reda podnaša se poseban zapisnik.

U Zagrebu, dne 10. srpnja 1894.

Dr. David Segen (v. r.)

Dr. T. Maretić
o. g. dekan

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] bez broja, priložen uz dopis s urudžbenim brojem 218–1894, pp. 1–4.

Napomena: Uputnica na broj 9551/[18]94 u donjem desnom kutu.

15. Dopis dekana dr. Maretića Kraljevskoj zemaljskoj vladi uz priložen zapisnik o habilitacijskom kolokviju dr. Andrije Mohorovičića, 14. srpnja 1894.

Visoka kr.[aljevska] zem.[aljska] vlado,

Čast mi je u prilogu podastrijeti zapisnik o VII redovnoj sjednici profesorskog zbora mudroslovnog fakulteta držanoj 10. srpnja o. g., zatim zapisnik o habilitacijskom kolokviju Dr. A. Mohorovičića držanom isti dan pred istim zborom.

U Zagrebu 14. srpnja 1894.

Dr T. Maretić
o. g. dekan

Iz vana:

Visokoj _ _ vladi
Odjelu za b.[ogoštovje] i n.[astavu]

Dek.[an] m.[udroslovnog] f.[akulteta] 14. VIII. [18]94. podastire 2 zapisnika: jedan o sjednici fakultetskoj od 10. srpnja o. g., drugi o kolokviju Dr A. Mohorovičića

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 201–1894. Autograf dr. Maretića prema kojem je otipkan službeni spis.

Napomena: Jezikoslovac Maretić redovito zapisuje Mohorovičićevo prezime u obliku: *Mohorovičić*. Naprotiv, dopisi koje upućuje Kraljevska vlada odnosno ban Khuen-Héderváry redovito ga nazivaju: *Mohorovičić*.

16. Molba dekana dr. Tome Maretića grofu Dragutinu Khuen-Héderváryju, banu Kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, da se dr. Andriji Mohorovičiću podijeli dopusnica za sveučilišna predavanja (*venia legendi*) iz meteorologije, 23. srpnja 1894.

Br. 210 – 1894

Preuzvišeni gospodine, svijetli bane,

Učitelj kr.[aljevske] realke zagrebačke prof. dr Andrija Mohorovičić želeći habilitirati se u ovom kr.[aljevskom] sveučilištu za docenta meteorologije obratio se u tom poslu s molbom na profesorski zbor mudroslovnoga fakulteta ovoga kr.[aljevskoga] sveučilišta 11. travnja 1894. Molbi je svojoj priložio sve, što traži naredba za habilitaciju od 13. travnja 1879 br. 651. Dekan je u smislu iste naredbe predao Mohorovičićevu štampanu raspravu, kojoj je natpis „Tornado kod Novske“, profesorima ovoga fakulteta Dr V.[inku] Dvořáku i Dr. K.[arel] Zahradniku, da je kao stručnjaci ocijene. Pošto su njih dvojica svoje za kandidata povoljne ocjene predali dekanatu, onda je dekan i ostalim članovima profesorskoga zbora Mohorovičićevu radnju dao na uvid i proučenje. U sjednici profesorskoga zbora mudroslovnoga fakulteta od 9. lipnja o. g. pročitane su ocjene profesora Dvořáka i Zahradnika, a profesorski zbor primivši te ocjene na znanje izabere iz svoje sredine trojicu, naime oba pomenuta ocjenitelja i prof. dra D.[ragutina] Gorjanović-Krambergera, da kandidata ispituju kada dođe na „znanstveni razgovor“ ili t.z. „colloquium“.

Dne 10. srpnja o. g. držan je taj „razgovor“ pred profesorskim zborom. Sva tri određena ispitivača dala su kandidatu po nekoliko pitanja. Profesorski je zbor bio zadovoljan s kandidatovim odgovorima na ta pitanja. Iza toga bi trebalo, da se kandidat podvrgne i trećem stadiju habilitacije, na ime pokusnom predavanju, ali na njegovu molbu, koju je naustice priopćio dekanu, oprostio ga je profesorski zbor od toga predavanja služeći se svojim pravom, koje profesorskom zboru daje točka 7. pomenute naredbe o habilitaciji veleći, da se to pokusno predavanje može svugdje oprostiti „gdje je profesorskomu zboru već od drugod poznata vještina dotičnika u usmenom predavanju.“ Budući da je tako kandidat kroz prva dva stadija svoje habilitacije sretno prošao, a treći mu je stadij oprošten, i budući da profesorskom zboru o Dr. Mohorovičiću ništa nije poznato, što bi se protivilo čudorednosti i čestitosti karaktera, za to nakon pomenutoga „razgovora“ zaključio profesorski zbor, da se preuzvišenom gospodinu svijetlom banu predloži, da rečenom dr. Andriji Mohorovičiću

blagoizvoli kao privatnom docentu podijeliti dozvolu za predavanje (*veniam legendi*) iz meteorologije.

Ovoj smjernoj predstavi prilažu se ovi dokumenti Dr A. Mohorovičića:

- 1) njegova doktorska diploma,
- 2) opis života (*curriculum vitae*),
- 3) njegova molba, u kojoj je naveden prijedlog kolegija,
- 4) habilitacijska štampana rasprava,
- 5) štampane njegove tri radnje iz područja meteorologije: a) Njekoliko opažanja o vertikalnoj komponenti gibanja oblaka, b) Njekoji rezultati opažanja oblaka, c) Dnevna i godišnja perioda oblaka.

U Zagrebu 23. srpnja 1894.

Dr T. Maretić (v. r.)
o. g. dekan

Iz vana:

Preuzvišenom gospodinu
Dragutinu grofu Khuen-Héderváryju
banu kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije,
Njegova Veličanstva pravomu tajnomu savjetniku i t. d. i t. d.

Dek.[an] m.[udroslovnog] f.[akulteta] 23. srpnja 1894. podnosi smjernu predstavku o tom, da se Dr. A. Mohorovičiću podieli „dozvola za predavanje“ (*venia legendi*) kao priv.[atnom] docentu u mudroslovnom fakultetu

Na omotu: uz 240–1894

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 210–1894, pp. 1–2. Autograf dekana dr. Maretića prema kojem je otipkan službeni dopis banu.

17. Dopis Odjela za bogoštovje i nastavu Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade Dekanatu Mudroslovnoga fakulteta da se izvješće s prijedlogom o dopusnici za predavanja iz meteorologije vraća pošiljatelju zbog proceduralnog propusta, 29. srpnja 1894.

Kr.[aljevska] hrv.[vatsko]-slav.[onsko]-dalm.[atinska] zemaljska vlada
odjel za bogoštovje i nastavu

Br. 10.226

Dekanatu mudroslovnoga fakulteta
kr.[aljevskog] sveučilišta Franje Josipa I
u

Zagrebu

U privitku ./, vraća se tomu dekanatu obloženo izvješće od 23. srpnja t. g. broj 210, kojim izvješćuje o predlogu profesorskoga zbora istoga fakulteta, da se profesoru kr.[aljevske]

velike realke zagrebačke Dru Andriji Mohorovičiću kao privatnom docentu podieli *venia legendi* iz meteorologije sa pozivom, da se to izvješće s obzirom na ustanovu §a 26 zakona od 5/1 1874 ob ustrojstvu Kr.[aljevskoga] sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu podnese putem akademičkog senata sveučilišnog.

U Zagrebu dne 29. srpnja 1894.

Za bana
Dr (potpis nečitak)

7 priloga

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 221–1894.

18. Dopis dekana dr. Tome Maretića Kraljevskoj hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoj zemaljskoj vladi kojim se objašnjava formalni propust pri upućivanju molbe, 2. kolovoza 1894.

Visoka kr.[aljevska] zem.[aljska] vlado,

Na visoke otpise od 29. srpnja o. g. br. 10226 i 10227 s kojima su ovom dekanatu natrag vraćena izvješća o prijedlogu za privatnu docenturu Dr A.[ndrije] Mohorovičića i dr H.[inka] Hranilovića zajedno s priložima, čast mi je izvijestiti, da nije moja krivnja što ta izvješća i prilozi nijesu poslani preko akademičkoga senata, jer ja sam fakultetskom podvorniku rekao, da sve to odnese na akademički senat koji će, da on to dalje pošalje, ali podvornik nije zapamtio mojega je zaboravio moj nalog, i tako se dogodila pogriješka, da su pomenuta izvješća s priložima ođavde neposredno podnesena preuzvišenom gospodinu banu.

U Zagrebu 2. kolovoza 1894.

Dr T. Maretić
o. g. dekan

Iz vana:

Visokoj __ vladi
od.[jelu] za b.[ogoštovje] i n.[astavu]

Dek.[an] m.[udroslovnog] f.[akulteta] 2. VIII. [18]94. razjašnjuje pogriješku, zbog koje su pod br. 10226 i 10227 ovdješnja izvješća s priložima natrag vraćena.

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 223–1894. Autograf dekana dr. Maretića koji je poslužio kao predložak za službeni spis.

19. Dopis Odjela za bogoštovje i nastavu Kraljevske zemaljske vlade Dekanatu Mudroslovnoga fakulteta Kraljevskoga sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu: odobrenje dr. Andriji Mohorovičiću za predavanja iz meteorologije, 9. kolovoza 1894.

Kr.[aljevska] hrv.[vatsko]-slav.[onsko]-dalm.[atinska] zemaljska vlada
odjel za bogoštovje i nastavu

Br. 10.855

Dekanatu mudroslovnoga fakulteta
kr.[aljevskog] sveučilišta Franje Josipa I.
u

Zagrebu

Na predlog profesorskoga sбора mudroslovnog fakulteta kr.[aljevskog] sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu nalazim na temelju § 26. zakona od 5. siečnja 1874. ob ustrojstvu rečenoga sveučilišta i točke 6. i 7. ovdješnje naredbe od 13. travnja broj 451 o habilitaciji privatnih docenata, njihovu položaju, dužnostih i pravih na istom sveučilištu podijeliti profesoru kr.[aljevske] velike realke zagrebačke D^{ru} Andriji Mohorovičiću zamoljenu dozvolu za predavanje (*veniam legendi*) meteorologije.

Prilozi riešenoga time izvješća od 2. srpnja t. g. broj 223 u koliko se tiču ovoga predmeta vraćaju se dekanatu mudroslovnog fakulteta kr.[aljevskog] sveučilišta Franje Josipa I. radi daljega uredovanja sa pozivom, da o gornjoj dozvoli pismeno obaviesti D^{ra} Andriju Mohorovičića.

U Zagrebu 9. kolovoza 1894

Ban Dragutin grof Khuen-Héderváry
(v. r.)

Na istom listu ispod banova potpisa dodana i potvrda da je banova odluka Mudroslovnom fakultetu dostavljena preko Akademijškoga ureda kr.[aljevskog] sveučilišta Franje Josipa I.:

Br. 321–1894

Vidio!
Akademijški ured kr.[aljevskog] sveučilišta
Franje Josipa I. u Zagrebu
U Zagrebu dne 9. kolovoza 1894.

Dr. (potpis nečitak)
o. g. prorektor

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 240–1894.

20. Obavijest dekana dr. Tome Maretića dr. Andriji Mohorovičiću o dodijeljenom docentskom pravu da na Mudroslovnom fakultetu može predavati meteorologiju, 5. rujna 1894.

Vele učenom gospodinu
Dr Andriji Mohorovičiću
profesoru kr.[aljevske] realke zagrebačke
u Zagrebu

Na prijedlog profesorskoga zbora mudroslovnoga fakulteta kr.[aljevskoga] sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu obnašla je visoka kr.[aljevska] zem.[aljska] vlada (odio za bogočašće i nastavu) dne 9. kolovoza o. g. br. 10.855 podijeliti Vam docentsko pravo (*veniam legendi*) da u rečenom fakultetu možete predavati meteorologiju.

Javljujući vam visoku tu odluku vraćam vam 4 komada štampanih Vaših rasprava i doktorsku diplomu što ste ih ovom dekanatu predali moleći rečenu docenturu. Ujedno Vas molim, da mi što prije pismeno priopćite ~~kanite li u ovom semestru~~ što namjeravate predavati u zimskom semestru šk. godine 1894/5.

U Zagrebu 5. rujna 1894.

Dr T. Maretić
o. g. dekan

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 240–1894, autograf dekana dr. Maretića koji je poslužio kao predložak za službeni dopis dr. Mohorovičiću.

21. Obavijest dekana dr. Tome Maretića Kraljevskoj zemaljskoj vladi o tom koje će kolegije novoimenovani docenti predavati u zimskom poljeću akademske godine 1894./1895.

Visoka kr.[aljevska] zemaljska vlado,

Visokoga odobrenja radi smjerno javljam, da je novo imenovani privatni docent Dr. Andrija Mohorovičić priopćio ovom dekanatu da u zimskom semestru šk. godine 1894/5 želi predavati kolegij „o meteorologijskim instrumentima i njihovoj porabi“ 2 ure na nedjelju; a novo imenovani privatni docent Dr. Hinko Hranilović javio je za isti semestar kolegij: opća geografska morfologija 3 ure na nedjelju.

U Zagrebu 15. rujna 1894.

Dr T. Maretić
o.g. dekan

Iz vana:

Visokoj __ vladi
od.[jel] za b.[ogoštovje] i n.[astavu]

Dek.[an] m.[udroslovnog] f.[akulteta] 15. 9. [18]94. javlja kolegije privatnih docenata A. Mohorovičića i H. Hranilovića u zimskom semestru šk. godine 1894/5.

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 245–1894.

- 22. Obavijest Odjela za bogoštovje i nastavu Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade Dekanatu Mudroslovnoga fakulteta da se prijedlog dekanata za kolegije novoimenovanih docenata Mohorovičića i Hranilovića uzima na znanje, 29. listopada 1894.**

Kr.[aljevska] hrv.[vatsko]-slav.[onsko]-dalm.[atinska] zemaljska vlada
odjel za bogoštovje i nastavu

Br. 13.917

Dekanatu mudroslovnoga fakulteta
kr.[aljevskog] sveučilišta Franje Josipa I.
u

Zagrebu

Tamošnje izvješće od 15. rujna 1894. broj 245 kojim taj dekanat javlja kolegije privatnih docenata A. Mohorovičića i H. Hranilovića u zimskom semestru školske godine 1894/5. uzima se na znanje.

O čem se taj dekanat ravnanja radi obavještuje.

U Zagrebu dne 29. listopada 1894.

Za bana
Dr. (potpis nečitak)

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 282–1894.

- 23. Dopis Odjela za unutarnje poslove Kraljevske zemaljske vlade Odjelu za bogoštovje i nastavu s prijedlogom da se dr. Andrija Mohorovičić imenuje za učitelja meteorologije i klimatologije na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, upućen nakon pristanka dr. Mohorovičića, 27. ožujka 1900.**

Kr.[aljevska] hrv.[vatsko]-slav.[onsko]-dalm.[atinska] zemaljska vlada
odjel za unutarnje poslove.

Br. 22251

Na kr.[aljevskoj] šumarskoj akademiji u Zagrebu imala bi se u smislu naredbe od 7. listopada 1898. br. 66.102, kojom se izdaje naukovni i izpitni red za slušatelje šumarstva u IV. naukovnom poljeću među ostalim predmetima, za koje su nastavnici jur imenovani, predavati i meteorologija i klimatologija /: 2 sata predavanja i 1 sat vježbah na tjedan :/.

Profesor Dr Andrija Mohorovičić izjavio se je u kr.[aljevskom] ovom odjelu za unutarnje poslove pripravnim preuzeti ta predavanja uz nagradu od 60 kruna za sat i poljeće.

Umoljava se stoga slavni kr.[aljevski] vladni odjel za bogoštovje i nastavu, da rečenomu profesoru – ako je taj kr.[aljevski] vladni odjel stim sporazuman –, izvoli povjeriti predavanje gore navedenog predmeta na šumarskoj akademiji te o odnosnom dekretu ubavjesti ovaj kr.[aljevski] zemaljsko vladni odjel u svrhu doznake nagrade prof. D^{nu} Mohorovičiću na teret

zemaljske dotacije za šumarsku akademiju. U slučaju da slavni taj kr.[aljevski] vladni odjel nebi bio sporazuman stime, da se upitna predavanja povjere profesoru D^{ru} Mohorovičiću, umoljava se da izvoli ovamo naznačiti drugu osobu, koja bi se u tu svrhu imenovati imala.

U Zagrebu, dne 27. ožujka 1900.

Za bana:
(potpis nečitak)

Slavnomu kr.[aljevskom] zemaljsko-vladnom odjelu
za bogoštovje i nastavu
u
Zagrebu

Na poledini u gornjem desnom uglu unutar žiga:

KR. HRV.SLAV.DALM. ZEM. VLADA
ODJEL ZA BOGOŠTOVJE I NASTAVU
PRIM. DNE 29. III 1900.
Br 5179

Izvor: 1. *Uručbeni zapisnik Odjela za unutarnje poslove Kraljevske zemaljske vlade* br. 22251/1900, zaprimljen u Odjelu za bogoštovje i nastavu 29. ožujka 1900. 2. *Digitalna zbirka ostavštine Andrije Mohorovičića* u Geofizičkom odsjeku Prirodoslovno-matematičkoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, objavljeno na mrežnoj adresi: <http://mohorovicic.gfz.hr/?documentIdex=1&docid=1814&page=0> (pristupljeno 18. lipnja 2018.)

24. Prijepis dekreta bana Dragutina Khuena-Héderváryja o postavljenju dr. Andrije Mohorovičića „učiteljem meteorologije i klimatologije na mudroslovnom fakultetu spomenutoga sveučilišta“, dostavljenog preko Odjela za bogoštovlje i nastavu Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade, 7. travnja 1900.

Kr.[aljevska] hrv.[vatsko]-slav.[onsko]-dalm.[atinska] zemaljska vlada
odjel za bogoštovlje i nastavu

Prepis

Br. 5179–1900

Blagorodnomu gospodinu
D^{ru} Andriji Mohorovičiću,
kr.[aljevskom] profesoru velike realne gimnazije i šnjom
spojenom višom trg.[ovačkom] školom
[treba: spojene više trgovačke škole]
u

Zagrebu

Obnašao sam temeljem §. 7. zakona od 6. listopada 1894. kojim se preinačuju njeke ustanove zak.[onskih] član.[aka] ob ustrojstvu sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu postaviti

Vas za vrieme potrebe učiteljem meteorologije i klimatologije na mudroslovnom fakultetu spomenutoga sveučilišta.

U ime nagrade za tu obuku opredjeljuje Vam se šestdeset /: 60 :/ kruna za svaki naučni sahat i poljeće a koja će Vam se nagrada s koncem svakoga semestra na predlog dekanata mudroslovnoga fakulteta na propisno biljegovanu Vašu namiru kod kr.[aljevske] zemaljske blagajne u Zagrebu na izplatu doznačiti.

U Zagrebu, dne 7. travnja 1900.

[U prijepisu izostavljen potpis bana ili njegova ovlaštenika]

Na ovitku:

Br. 199-1900

prim. 13/IV

Br. 5179

Priopćuje se
dekanatu mudroslovnoga
fakulteta kr. sveučilišta Franje
Josipa I.

u

Zagrebu
znanja radi s tim dodatkom
da se profesor Dr Mohorovičić
ima pozvati, da odmah svoja
predavanja najavi te o tom
amo izvještaj podneti valja.
U Zagrebu, 7. travnja 1900.

Khuen-Héderváry (v. r.)

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 199–1900, prijepis banova dekreta uz dekanov dopis 13. travnja 1900.

- 25. Dopis dekana dr. Antuna Heinza privatnom docentu dr. Andriji Mohorovičiću glede najave predavanja iz meteorologije i klimatologije za ljetno poljeće akademske godine 1899./1900., 13. travnja 1900.**

Br. 199–1900

Veleučenome gosp. prof. dr. A. Mohorovičiću,
priv.[atnom] docentu

Ovđe

U smislu visokog otpisa kr.[aljevske] zem.[aljske] vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu, od 7. travnja o. g. br. 5179 čast mi je pozvati Vašu veleučenost, da bi izvoljela potpisati dekanatu odmah službeno najaviti predavanja iz meteorologije i klimatologije za idući ljetni semestar 1899/1900.

Dekanat
[mjesto žiga]

Zagreb, 13. IV 1900.

Dr. Heinz (v. r.)
o. g. dekan

Izvor: *Uručbeni zapisnik mudroslovnoga fakulteta 199–1900*, nacrt službenoga dopisa ovjeren vlastoručnim potpisom dekana dr. Heinza

26. Odgovor dr. Andrije Mohorovičića Dekanatu Mudroslovnoga fakulteta kojim najavljuje svoja predavanja iz kolegija „Meteorologija i klimatologija“ za šumare u ljetnom poljeću akademske godine 1899./1900., 4. svibnja 1900.

Br. 227-1900.
prim. 4/V.

Slavnome dekanatu
mudroslovnoga fakulteta
kr.[aljevskoga] sveučilišta Franje Josipa I.
u

Zagrebu

Potpisani će predavati ovoga poljeća
Meteorologiju i klimatologiju
za šumare

3 sata na ćedan [treba: tjedan], prema nalogu vis.[oke] kr.[aljevske] zem.[aljske] Vlade.
u Zagrebu dne 4. svibnja 1900

Dr A. Mohorovičić (v. r.)

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 227–1900, autograf dr. Andrije Mohorovičića.

26.1. Obavijest dekana dr. Heinza slušačima šumarstva II. godine, 4. svibnja 1900.

Na ploču:

Gospoda slušači šumarstva II. godine
neka izvole ovaj kolegij prof. dra.
Mohorovičića naknadno upisati i
prema tome nacionale upopuniti.

Zagreb, 4/V 1900.

Dr Heinz
o. g. dekan

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 227–1900, autograf dekana dr. Heinza.

- 27. Dopis dekana dr. Heinza Kraljevskoj zemaljskoj vladi o održanim predavanjima dr. Andrije Mohorovičića u ljetnom poljeću akademske godine 1899./1900. na Kraljevskoj šumarskoj akademiji radi isplate nagrade za predavanja, 3. kolovoza 1900.**

Br. 412–1900

VKrzv! [čitaj: Visoka kraljevska zemaljska vlado!]

Smjerno potpisanome dekanatu čast je izvijestiti, da je prof. dr. A. Mohorovičić u kr.[aljevskoj] šum.[arskoj] akademiji u ovome ljetnome semestru predavao meteorologiju i klimatologiju 3 ure na tjedan – te zamoliti, da vis.[oka] vlada rečenome profesoru blagoizvoli za ta predavanja doznačiti nagradu u smislu dekreta od 7. travnja o. g. br. 5179.

U Zagrebu 3/VIII 1900

Dekanat
[mjesto za žig]

Dr Heinz (v. r.)
o. g. dekan

Na ovitku:
[Dekanat]
izvještuje o predavanjima
prof. Mohorovičića u
kr.[aljevskoj] šum.[arskoj] akademiji.

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 412–1900, autograf dekana dr. Heinza

- 28. Prijepis naloga Odjela za bogoštovje i nastavu Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade Kraljevskoj zemaljskoj blagajni o isplati nagrade dr. Mohorovičiću za održana predavanja na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, dostavljen Dekanatu Mudroslovnoga fakulteta sa zamolbom da o toj isplati obavijesti dr. Mohorovičića, 25. kolovoza 1900.**

Broj 56.887

Priepis!

Kr.[aljevskoj] zemaljskoj blagajni
u

Zagrebu

Služba tekuća, potreba redovita, poglavje III, odjel za unutarnje poslove, naslov 12, prinos narodno gospod.[arstvo] svrham, stavka 17/1 plaće, stanarine itd.

Poziva se kr.[aljevska] zemaljska blagajna, da izplati kr. profesoru Dr Andriji Mohorovičiću u ime nagrade za predavanja meteorologije i klimatologije na kr.[aljevskoj] šumarskoj akademiji u Zagrebu tečajem II. polugodišta naukovne godine 1899/[1]900 svotu

od 180 K. slovom jednu stotinu osamdeset krunah uz propisno biljegovanu namiru, pak da izdatak taj zaračuna prama gornjoj oznaki.

U Zagrebu 25. kolovoza 1900.

Za bana

Kr. banski savjetnik

Dr Ivo Mallin (v. r.)

Na ovitku:

Broj 56.887

Dostavlja se

kr. zemaljsko-vladinom

odjelu za bogoštovje i nastavu

u

Zagrebu

pozivom na tamošnji cienjeni

dopis od 9. kolovoza t.g.

br. 13.106 znanja radi uz

službouljudnu zamolbu,

da o unutarnjoj doznaci

profesora Dr Andriju

Mohorovičića shodno

ubavjestiti izvoli.

U Zagrebu 25. kolovoza 1900.

Za bana

Kr. banski savjetnik:

Dr Ivo Mallin (v. r.)

Izvor: *Uručbeni zapisnik mudroslovnoga fakulteta*, prilog uz 412–1900

28.1. Popratni dopis Odjela za bogoštovje i nastavu Dekanatu Mudroslovnoga fakulteta uz prijepis naloga toga Odjela Kraljevskoj zemaljskoj blagajni, 6. rujna 1900.

Broj 14817/1900

Dostavlja se:

dekanatu mudroslovnoga fakulteta

kr.[aljevskoga] sveučilišta Franje Josipa I.

u

Zagrebu

pozivno na tamošnje izvješće od 3. kolovoza 1900 broj 412 znanja i daljega uredovanja radi.

U Zagrebu, dne 6. rujna 1900.

Za bana:

A. Pavić (v. r.)

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta], prilog uz 412–1900

29. **Dopis Odjela za bogoštovje i nastavu Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade Dekanatu Mudroslovnoga fakulteta da dr. Mohorovičić predloži popis instrumenata nužnih za podučavanje meteorologije i klimatologije na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, 10. rujna 1900.**

Broj 34.800/[1900]

Dekanatu mudroslovnog fakulteta
kr.[aljevskoga] sveučilišta Franje Josipa I.
u
Zagrebu.

Obzirom na ovovladin odpis od 28. svibnja t. g. broj gornji neka se profesor Dr A. Mohorovičić pozove, da predloži izkaz instrumentah, koji su za podučavanje u meteorologiji i klimatologiji neobhodno nuždni.

U Zagrebu, dne 10. rujna 1900.
Za bana:
kr. banski savjetnik:
Dr Ivo Mallin (v. r.)

Na ovitku u desnom stupcu:

br. 452–1900
prim. 12/1X

Priopćuje se
veleuč. gosp.
prof. dr. A.
Mohorovičiću.

Zagreb, 12/IX 1900.
Dr Heinz (v. r.)
o. g. dekan

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 452–1900, na ovitku autograf dekana dr. Heinza

30. **Dopis dekana dr. Heinza Odjelu za unutarnje poslove Kraljevske zemaljske vlade uz priloženi Mohorovičićev popis instrumenata za znanstvena istraživanja na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, 22. rujna 1900.**

Br. 454–[1]900

VKrzv! [čitaj: Visoka kraljevska zemaljska vlado!]

Smjerno potpisanome dekanatu čast je u savezu s visokim otpisom od 10. rujna o. g. br. 34800 podastrijeti podnesak profesora dra. A. Mohorovičića, koji sadrži popis instrumenata, koje bi valjalo nabaviti u naučne svrhe a za kr.[aljevsku] šum.[arsku] akademiju.

Zagreb, 22/IX 1900

Dekanat
[mjesto žiga]

Dr Heinz (v. r.)
o. g. dekan

U donjem lijevom uglu pridodan tekst koji treba napisati na ovitku u čistopisu:

Odjelu za unut.[arnje] posl.[ove]

[Dekanat]
podastire podnesak prof. Mohorovičića
glede nabave meteorol.[oških] instrumenata.

Na ovitku koncepta u desnom stupcu:

Br. 454–1900
prim. 16. IX.

Dostavlja se znanja i ravnanja radi veleuč.
gosp. prof. dru.
A. Mohorovičiću s molbom, da akt nakon
uvida potpisanome vrati.

Zagreb, 16. IX. 1900.

Dr A. Heinz (v. r.)
o. g. dekan

Vidio Dr A. Mohorovičić (v. r.)

Izvor: *Uručbeni zapisnik mudroslovnoga fakulteta 454–1900*, autograf dekana dr. Heinza

Napomena: Podnesak dr. Mohorovičića nije sačuvan u predmetu.

31. Zapisnik I. redovne sjednice profesorskoga zbora Mudroslovnoga fakulteta za prvi dio sjednice održan 9. studenoga 1905. Molba dr. Otona Kučere da ga profesorski zbor predloži Kraljevskoj zemaljskoj vladi za učitelja astronomije u stegnutom opsegu, točka dnevnog reda I.44.

[1] Zapisnik

I redovne sjednice profesorskoga zbora fakulteta mudroslovnoga
kr.[aljevskoga] sveučilišta Franje Josipa I., držane dne 9. studenoga 1905.

Prisutni: p. n. gg. profesori i doktori Izidor Kršnjavi, F. pl. Marković, Vinko Dvořák, G. Janeček, T. Maretić, V. Klaić, A. Musić, Đ. Arnold, A. Heinz, M. Kišpatić, J. Domac, H. pl. Hranilović, J. Brunšmid, S. Tropsch, V. Varićak, G. Manojlović, A. Langhoffer, Đ. Šurmin, Đ. Körbler, K. Grekša i zastupnici privatnih docenata doktori J. Florschütz i S. Hondl.

Nije prisutan: p. n. g. profesor dr. D. Gorjanović-Kramberger i

Ispricao se p. n. g. prof. dr. D. Segen.

Predsjed: Dekan prof. dr. Gavro Manojlović

Bilježi: zast.[upnik] priv.[atnih] docenata dr. S. Hondl

I.
Otpisi i dopisi
<...>

[28]

<...>

44) (Dek.[anat] br. 693) Učitelj ovoga fakulteta prof. dr. O. Kučera moli prof.[esorski] zbor, da bi ga vis.[okoj] vladi predložio za učitelja astronomije u stegnutom opsegu za 3 do 4 sata na nedjelju.

Daje se na izvješće prof. Dvořáku
i prof. Varićaku.

<...>

[29]

Radi odmaklog vremena određuje se nastavak sjednice na sutra dne 10. studenoga 1905. u 10 sati prije podne.

Predsjedatelj:

Dr Gavro Manojlović (v. r.)

Perovođa:

Dr Stanko Hondl

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 686–1905, autograf dr. Stanka Hondla.

32. Dopis dekana Mudroslovnoga fakulteta dr. Manojlovića Kraljevskoj zemaljskoj vladi o molbi dr. Stjepana Bohničeka da ga se oslobodi od ponovne habilitacije, 16. studenoga 1905.

Broj 686e)

Visoka [kraljevska zemaljska vlado!]

Po visokom nalogu od 1. listopada 1905. br. 19.575 u pogledu molbe priv.[atnog] docenta ovoga fakulteta D^{ra} Stjepana Bohničeka za rješenje dužnosti ponovne habilitacije čast mi je smjerno izvijestiti ovo:

Profesorski zbor u svojoj I. redovnoj sjednici od 9. i 10. studenoga o. g. pod točkom I33. zapisnika uzeo je u pretres pomenutu molbu, pa je zaključio:

- 1) Njegovoj Preuzvišenosti gospodinu banu smjerno predložiti da se D^{ra} Bohničeka, ma da sada već 3. semestar, otkako je stekao „veniam legendi“, nije predavao, riješi podvrgavanja novoj habilitaciji;
- 2) da se visoka kr.[aljevska] vlada smjerno umoli, da se D^m Bohničeku, koji je srednjoškolski profesor izvan Zagreba, omogući vršiti svoje docentske dužnosti, pa da ga ona onda
- 3) nakon premještenja njegova u Zagreb imenuje honoriranim docentom (učiteljem) za algebarsku analizu i algebru, kako je u svojoj II redovnoj sjednici od 28. veljače 1905. profesorski zbor bio zaključio umoliti vis.[oku] zem.[aljsku] vladu, a ona na to svojim otpisom od 27. svibnja 1905. br. 4078 udostojala odgovoriti, da u zemaljskom proračunu za god. 1905. nema u tu svrhu raspoloživih sredstava, pa da će dekanat u godini 1906. imati u tom predmetu ponovni prijedlog podnijeti.

U žigu:

Dekanat mudroslovnoga fakulteta
kr. sveučilišta Franje Josipa I.
u Zagrebu dne 16./11 1905

G. Manojlović (v. r.)

Na ovitku:

Visokoj [kraljevskoj zemaljskoj vladi]

Dekanat [mudroslovnoga fakulteta]
podnosi prijedlog prof.[esorskog] zbora u pogledu rješenja dužnosti ponovne habilitacije
priv.[atnoga] docenta D^{ra} Stj.[epana] Bohničeka itd.

1 prilog

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 686e–1905, autograf dekana dr. Manojlovića, ovjeren žigom Mudroslovnoga fakulteta i vlastoručnim dekanovim potpisom

33. Izvještaj dr. Vinka Dvořáka i dr. Vladimira Varičaka o molbenicama dr. Otona Kučere i dr. Andrije Mohorovičića za učiteljsko mjesto astronomije na Mudroslovnom fakultetu, 10. siječnja 1906., pročitan na III. sjednici profesorskoga zbora Mudroslovnoga fakulteta 8. veljače 1906.

[1] [Iznad Izvještaja dopisano rukom dekana dr. Manojlovića]
Prilog 3 k broju 80/1906 (zapisnik)

Izvještaj
o molbenicama D^r. O. Kučere i D^r. A. Mohorovičića
za učiteljsko mjesto astronomije u ovom fakultetu

Dr Oton Kučera podneo je već god. 1897. molbenicu profesorskomu zboru za suplendum astronomije, te se je ponudio, da će 6 sati na tjedan astronomiju predavati.

Premda molitelj nije imao za to mjesto dovoljnu kvalifikaciju, preporučio je potpisani profesor fizike njegovu molbu prof.[esorskomu] zboru; samo je istaknuo da ne bi bio molitelj kadar valjano predavati 6 sati na tjedan, već najviše 2 do 3.

Razlog zašto je potpisani tu molbu preporučio, bio je poglavito taj, što nije bilo u ono vrijeme nikoga, koji bi taj predmet mogao predavati, a osim toga je imao potpisani profesor fizike u ono vrijeme povjerenje u osobu profesora D^r Kučere. Profesor Zahradnik kao drugi referenat nije imao baš povoljno mnijenje o profesoru D^r Kučeri, ali je ipak, premda nerado, izvještaj, kojim se molba D^r Kučere u stegnutoj opsegu preporuča, potpisao.

No profesorski je zbor držao, da u takvim slučajima treba postupati oprezno te je zaključio:

„neka dekan uputi molitelja, da umoli vis.[oku] vladu, neka mu ona podijeli dopust na dvije godine u svrhu, da se u kojoj vanjskoj zvjezdarni uvježba u praktičnoj astronomiji i da se habilitira za tu struku.“

Od onda je prošlo 9 godina, te je potpisani profesor fizike imao više puta prilike, da prouči potanko rad prof. D^r Kučere na polju fizike i matematike, te se je uvjerio, da je glavna karakteristika toga rada diletantizam, te svako pomanjkanje ozbiljnog stvarnog shvaćanja. Taj diletantizam [2] se je u ostalom već pokazao u tom, što je prof. D^r Kučera htio već god. 1897 predavati 6 sati astronomije na tjedan, te kad prof.[esorski] zbor nije njegovu ponudu primio, htio se je habilitirati za fiziku, a kad je tu bilo zaprjeka opet za matematiku.

Drugi molitelj profesor Dr Andrija Mohorovičić je već od god. 1894 docentom za meteorologiju, zatim ravnateljem glavnog meteorološkog zavoda i pravim članom jugosl.[avenske] akademije, te je, kako je opće poznato, u svom znanstvenom shvaćanju najveći protivnik svakog površnog diletantizma. Jednu prednost ima doduše prof. D^r Kučera, naime da je napisao jedno popularno djelo o astronomiji ali to djelo je puka kompilacija iz mnogobrojnih sličnih djela inostrane literature. Potpisani profesor fizike mora dakle svakako dati prednost Dr A. Mohorovičiću, i to tim više, jer je imao prilike kao profesor nautičke škole u Bakru i kao ravnatelj meteor.[ološkog] zavoda u Zagrebu, da pravi astronomska opažanja; stoga se njegova molbenica preporuča.

Zagreb 10 siječnja 1906

Dr V. Dvořák (v. r.)

Slažem se Dr V. Varićak (v. r.)

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 80–1906, Prilog 3, autograf dr. Dvořáka, pp. 1–2.

34. Protuprijedlog rektora dr. Heinza, s obrazloženjem u prilog dr. Otona Kučere, pročitao na III. sjednici profesorskoga zbora Mudroslovnoga fakulteta održanoj 8. veljače 1906.

[1][Iznad Izvještaja dopisano rukom dekana dr. Manojlovića]
Prilog 4 k broju 80/1906 (zapisnik)

Vesl.[avni] prof.[esorski] zbore!

Čast mi je izjaviti, da uz ovaj prijedlog veleuč.[ene] gg.[ospode] referenata [tj. prijedlog dr. Dvořáka i dr. Varičaka] ne pristajem. Bit ću slobodan iz bližega razložiti, zašto toga prijedloga ne primam i mjesto njega iznosim drugi. Meni je već i ova opstojnost bila napadna: Molbenica prof. Kučere nosi datum 7. stud.[enoga] 1905, a veleuč.[enoj] gg.[ospodi] referentima uručena je prema zaključku prof.[esorskoga] zbora stvorena u sjednici od 9. i 10. stud.[enoga] uz dopis dekanata 13. studenoga 1905. Molbenicu prof. Mohorovičića primio je sl.[avni] dekanat odmah dan na to, t. j. 14. stud.[enoga] 1905. Kako sam doznao za taj *factum*, pošto sam do g. Mohorovičića u njegov institut, da ga pitam, što li ga je ponukalo, da i on zatraži *Lehrauftrag* za astronomiju i to smjesti, čim je saznao za analognu molbu prof. Kučere. Nijesam se žacao g. Mohorovičiću u brk reći, da ću u ~~fakultetskoj sjednici~~ fakultetu živo oponirati i to s razloga, što sam subjektivno potpuno uvjeren, da molitelj Kučera ima potpunu spremu, da par ura u tjednu nauča elementarnu astronomiju u našem fakultetu, dok mi sa svim ne dostaju dokazala, da bi take spremne bilo i u prof. Mohorovičića, za kojega ipak znadem i ja i drugi, da se s astronomijom nikad nije bavio, niti se danas bavi. A to će mi ipak svatko dozvoliti, da određivanje podneva, štono ga g. Moh.[orovičić] obavlja na osnovu jednog astronomijskog metoda, još ne znači imati spremu za naučanje jedne česti astronomije u sveučilištu. G. Mohorovičić reče mi na to sa svim otvoreno, glasno i jasno, da on na ~~docenturu astronomije~~ takav *Lehrauftrag* za astronomiju ni pomišljao ne bi bio, da ga nijesu drugi (imena nije spomenuo a ta su za mene i sa svim irelevantna) nukali i nagovarali, da za taku ~~docenturu~~ lekturu kompetira. Ja sam na to odgovorio, da to naprosto posmatram manevrom naperenim *contra* Kučera. Pošto mi je g. Mohorovičić još izjavio, da bi napokon svoju molbu mogao i natrag povući, a ja sam dodao, neka dakle to učini, reče odrešito, da sada neće toga učiniti s razloga, što sam postupak nazvao manevrom. Ja mislim, da je vrijedno uzeti *ad notam* ovaj naš razgovor, jer su ipak neke izjave g. Mohorovičića vrlo karakterne.

Moj će prijedlog, koji ću najprvo obrazložiti, a onda napose formulirati, glasiti onamo, da se visokoj zem.[aljskoj] vladi preporučí molba prof. Kučere, da ga ona namjesti učiteljem astronomije u ovome fakultetu dok se pitanje o definitivnom popunjenju stolice za astronomiju u smislu sveuč.[ilišnoga] zakona ne riješi. A sada prijelazim na obrazložbu toga svoga prijedloga:

Premda sveuč.[ilište] naše postoji 32 god.[ine], astronomija u njemu ipak nije zastupana, što bi kao jedna od najznatnijih nauka |2| prirodnih trebala da bude. Neka suma astronomijskog znanja i neka spretnost u astron.[omijskim] mjerenjima imenito za određivanje geografijskog položaja i vremena sigurno bi dobro došla i slušačima drugih prirodnih disciplina, *incl.[usive]* geografije. Obuka je nekih elemenata astronomije propisana u srednjim školama, pak nema sumnje, pa bi ta obuka bila puno uspješnija, kad bi kandidati srednj.[o]šk.[olskih] uč.[itelja] već u sveučilištu imali prilike slušati elem.[entarnu] astronomiju i vježbati se na instrumentima. S obzirom na geodeziju i na općenu naobrazbu naših šumara akademičara, predavanja bi iz astronomije i njima dobro došla. A ja sam uvjeren, da bi se za tako lijepu i uzvišenu disciplinu zagrijali i brojni slušači drugih struka i fakulteta, pače, znadem, da potrebu takih predavanja osjećaju sami đaci, pa su oni i šumari i geografi opetovano molili prof. Kučeru, da ih privatno uvede u astronomiju, čemu se je on i rado odazvao, up.[ravo] u prošlom ljetnom semestru. Ove su godine đaci molbu ponovili. O potrebi predavanja astronomijskih valjda ne treba više reći.

Da se toj potrebi bar predbežno donekle udovolji, dok se u našem sveuč.[ilištu] ne uredi katedra za astronomiju i sveučilišna zvijezdarnica, ja držim, da nam je upravo dobrodošla ponuda prof. Kučere, da je voljan 3–4 ure na tjedan predavati, i mislim, da bi fakultet morao upravo objeručke tu ponudu prihvatiti. Da je prof. Kučera posve spreman, da taj posao vrši,

dokazuje njegov dosadašnji rad oko astronomije, koji obuhvata čitav jedan ljudski vijek, naime 30 godina. Ja ću taj rad iz bližega prikazati:

- a) Kao slušač mat.[ematike] i fiz.[ike] u Beču (1873–76) slušao je i astronomiju u prof.[esorā] Oppolzera i Weissa. Kod potonjega je kolokvirao iz kolegija „Sphär.[ische] Trigon.[ometrie] mit Rücks.[icht] auf Astronomie“ mit vorzüglichen Erfolge. Kao krajiški stipendista nije mogao biti oprošten od naukovine (niti $\frac{1}{2}$), a kako je siromašan čak bio, nije mogao u indeksu imati redovno upisanih nekih drugih astr.[onomijskih] kolegija, koje je ali faktično slušao – samo da broj upisanih ura bude minimalan. Za to ja | [3] nemam doduše pisanih dokumenata, ali ja prof. Kučeri na riječ vjerujem.
- b) Kakvim je marom i kakovom je ozbiljnošću svoje nauke učio, pokazuju odlične njegove kol.[okvijalne] svjed.[odžbe] (10 na broju mi predleže, a drugih 7 izgubila mu je „Generalkomanda“, kad je molio, da nakon trienija još 4. godinu ostane u sveučilištu u svrhu polaganja ispita i doktorata). Pomenutih 10. svjed.[odžaba] potječu od prof. Motha, Boltzmann, Vogta i Weissa.
- c) Faktum je dalje, da je 1875 na prijedlog prof. fizike Stefana imenovan redovnim pitomcem fizik.[alnog] instituta (dekret predleži) i kao takav dobivao od austr.[ijske] vlade kroz 3 sem.[estra] stipendij od god.[išnje] 80 for.[inti] – prem nije bio pripadnik Austrije. To mu je prof. Stefan isposlovao u posebnoj audienciji kod ministra nastave – sigurno zadnje imenovanje te vrste za pripadnike naše pole monarkije. Stefan je valjda znao, za koga ide u audienciju.
- d) Prof. Stefan, pa tako i prof. Loschmidt nudili su mu, da nakon trienija primi kod njih asistenturu, – ali je drukčije mislila sl.[avna] Generalkomanda, koja ga je smjesta nakon svršenog trienija poslala kao suplenta u Vinkovce.
- e) Godinu dana kasnije položio je državne ispite kod Weyra, Stefana, Tomascheka, Miklošića i Zimmermanna – pak je, 21 god.[inu] star, imenovan pravim srednjošk.[olskim] učiteljem.
- f) Želja za naukom i nukanje prof. Stefana potaklo ga je, da ponovi kod generalkomande molbu za dopust, da nastavi nauke i položi doktorat. Ponudio je, da će suplentsku pristojbu iz svoga džepa plaćati zamjeniku. A konačna odluka generala A. Filipovića nakon opetovane usmene molbe glasila je: „Sie sind noch so jung, und schon wirklicher Professor. Was wollen Sie denn noch mehr? Wir brauchen keine Doktoren.“! | [4]
- g) Svrha ponovnomu boravku u Beču bila bi mu, da uz rad oko doktorata poglavito sluša astronomiju i na zvijezdarnici radi. Ovako je pak svoje izučavanje astronomije morao privatno nastavljati, motreći nebo s malim instrumentima u Požegi i Vinkovcima, studirajući djela i pohađajući bečki opservatorij i radeći u njemu više puta. Tako 1883 (mjesec dana, tada najveći instrument na svijetu), onda 1893, 1902, 1903 i 1904. Proučio je sveuč.[ilišnu] i tehn.[ičku] zvijezdarnicu u Gracu, radio opetovano u Brennerovoj (M. Lošinj), gdje je 1903 studirao Marsa za njegove opozicije, i tom je prilikom zajedno s Brennerom opazio novi kanal „Ister“.
- h) Kojom je temeljitošću pratio astron.[omijsku] literaturu i proučavao je, pokazuje jedna bilješka u berlinskom listu „Himmel und Erde“. Sitnica, ali spomena vrijedna. Taj je časopis donio najznatniju literaturu o Mjesecu, a pri tome izostavio jedno od najvažnijih djela, kartu Neisonovu. Kučera upozori redakciju na taj nedostatak i dobiva od poznatoga Wilh.[elma] Meyera u časopisu ovaj odgovor: „Herrn O. Kučera, Požega. Für den freundlichen Hinweis, dass bei der im Sprechsaal unseres November-Heftes gegebenen Juramenstellung empfehlenswerter Mondkarten die

Karte von Neison fehlte, sind wir im Interesse unserer Leser sehr dankbar. Wir beeilen uns zu erklären, dass hierbei keine kritische Absicht abgewaltet hat, sondern dass wir nur an das Nächstliegende, keineswegs an eine vollständige Aufzählung der Mondkarten gedacht haben. Der treffliche Mondatlas des Herrn Neison ist, wie wir unseren anderen Lesern gegenüber bemerken, in Buchform und Oktav-format als Beilage des Neisonschen Werkes „Der Mond“ in deutscher Sprache bei Vieweg und Sohn in Braunschweig erschienen.“ To je bilo 1889. Kučera je, vidi se, temeljito poznao astron.[omijsku] literaturu.

- i) Od svojih je astron.[omijskih] studija Kučera na hrv.[atskom] jeziku ponovno publicirao po nešto, pak i to pokazuje njegov neprekidni rad oko ove nauke. Nije po mome mišljenju pravedno, da se prigovara popularnome obliku, u koji pisac rado zaodjeva svoje studije. I popularna knjiga ima često znatnu naučnu vrijednost. A knjige bez pogriješke valja da na svijetu nema. (U svojoj je struci up.[ravo] A. Engler u Berlinu danas zvijezda prvoga reda. A kaki je lapsus počinio nedavno u svome *Syllabusu*, koji ima biti učevna knjiga, o tome mogu svakoga i nestručnjaka osvjedočiti, ako to zaželi.) I[5] Evo astron.[omijskih] publikacija prof. Kučere:

- 1) Život na Martu (Vijenac)
- 2) Na mjesecu (Vijenac)
- 3) Krijesnice i kometi (Vijenac)
Za potonje dvije radnje izjavio je pok. Pilar, da pokazuju potpuno poznavanje stvari i kritičan sud piščev.
- 4) Spektroskop i najznatniji mu obreti (Smotra)
Vrlo pohvalno pismo glede te radnje od pok. inspektora Uhlira.
- 5) Zvijezda „Nova Aurigae“ (Nast.[avni] Vj.[esnik])
- 6) Velika sunčana pjega u veljači 1842 (Nast.[avni] Vj.[esnik])
- 7) Planet Mart i Schiaparellijevi obreti na njemu (Glasnik H. N. D.)
- 8) Planet Mars u god. 1896 (Vijenac)
- 9) Felix Tisserand (Biografija) (Vijenac)
- 10) Peti Jupiterov mjesec (Nast.[avni] Vj.[esnik])
- 11) Astron.[omija] u Hrv.[atskoj] (Vijenac)
- 12) Žena u astronomiji (Prosvjeta)
- 13) Ustrojenje astron.[omijske] sekc.[ije] u H.N. D. (Glasnik HND)
- 14) O planetu Marsu (Glasnik HND)
- 15) Opažanje planeta Marsa u opoziciji 1903 (Glasnik)
- 16) Astron.[omija] u kolu prirodnih nauka (Glasnik)
- 17) Najveći objektivi za astron.[omijske] durbine (Glasnik)
- 18) Ivo bar. Benko (Nekrolog) (Glasnik)
- 20) Izvještaj o radu astron.[omijske] sekc.[ije] HND (Glasnik)
- 21) Durbin H.N.D. (Glasnik)
- 22) Pomrčina Sunca 1901 (Glasnik)
- 23) Über der *Nova Persei* (Astron.[omische] Nachr.[ichten] in Kiel)
- 24) Dvije nebeske zemlje (Nar.[odne] Nov.[ine])

Osim toga sitnijih vijesti kojegdje. Up.[oredi] Nebeski pojavi za svaki mjesec u godini izlaze već 10 godina.

Napokon znademo, da je Kučera napisao prvu hrv.[atsku] astronomiju, Naše nebo, koju je knjigu Matica nagradila. To je djelo *suo tempore* u veliko pohvalio magnif. [icus] prof. Dvořák u ravnat.[eljskoj] pisarni realke zagreb.[ačke] pred tadanjim ravnateljem Petrom Markovićem i nekoliko profesora. Nijesam bio polag, ali i opet

vjerujem Kučeri. I [6] Obznana toga djela u *Astron.[omische] Rundschau* (1899) glasi veoma povoljno. Prof. K.[učera] *hat sich unstreitig ein grosser Verdienst erworben, dass er astron.[omische] Kenntnisse unter seinen Landsleuten zu verbreiten mochte*. Prigovara se nekim starim klišejima, t.j. štednji Matice, ali zaglavak kritike glasi: *Die Darstellung selbst aber ist musterhaft*. Tako sudi Brenner, astronom svjetskoga glasa, [naknadno dopisano između redaka:] koji hrvatski kompletno govori i piše, pa je pouzdano savjesno pročitao Kučerinu knjigu.

- j) No najveći je rad prof. Kučere na polju astronomije ustrojenje astron.[omijske] sekcije u H.[rvatskom] N.[aravoslovnom] D.[ruštvu] i uređenje zvijezdarnice u Popovu tornju, za koju se može reći, da ju je on sam podigao i uredio počevši od nacrtu za pregradnju tornja, do njezina unutrašnjeg uređenja. Meni će se dozvoliti, ako rekнем, da sam u toj stvari bolje upućen nego itko drugi, budući da se je sve to događalo za mojega predsjednikovanja u H.N.D. [čitaj: Hrvatskom naravoslovnom društvu]. Kuč.[era] se je u toj zgodi pokazao na praktičnom astronom.[ijskom] radu kao potpuni stručnjak. *Ich kann Ihr Streben in Regung der Sternwarte nur anstarren und gratuliere Ihnen dafür* – piše ravnatelj observatorija u Ogyalli, Dr Nik. Konkoly-Thege; a prof. kosmologije u sveučilištu budimpeštanskom Dr Kövesligethy piše: „*Empfangen Sie meine Gratulation zu der schön eingerichteten Sternwarte, welche Zagreb erworben. Ich muss mit einigem Leide gestehen, dass Sie es uns zuvorgethan haben und ich wünsche nur, dass wir Ihr schönen Beispiel recht balde befolgten.*“ I [slijedi umetak na neobrojenoj stranici:]
- k) Moram dalje spomenuti, da sa prof. Kučerom u stvarima naučnim općim već 7 godina, svake druge nedjelje po više ura u za to određenim jour fixima, pak mogu ustvrditi, a za slučaj potrebe dalo bi se to i iz zapisnika naših konstatirati, da se on sveudilj sa svojim naukama intenzivno bavi i da pokazuje potpuno poznavanje svega, što se tiče astronomije i njezine literature.
- l) Veleuč.[eni] g.[ospodin] referent prof. Dvořák držao je prof. Kučeru sposobnim (1896) predavati astronomiju par ura na tjedan. Ova se zapisnička istina ne da opovrći.
- m) Istaknuo bih i jedan etički momenat: Kad je prof. Kučera pripremio teren kod zem.[aljske] vlade, kad je stvar potaknuo kod zbora, onda dolazi drugi, da ubere plod. To mi se nikako ne dopada.
- n) Poreći se ne da, da smo mi članovi malenoga naroda, u kome još nema onakoga potpunoga razumjevanja za nauku među širim slojevima, pa mislim, da bi baš mi, koji smo na najvišem učevnom zavodu bili pozvani, da ono malo ljudi, koji se trude makar i slabim silama oko nauka, podupiremo, da njihov rad ljubezno i sa simpatijama pratimo, da njihova nastojanja, gdje možemo, podupiremo. Takovoga je podupiranja u mojim očima vrijedan prof. Kučera kao jedini astronom u nas. [tekst se nastavlja na p. 6]
- o) Ja bih dalje još iznjesto činjenicu, da je književni i naučni rad prof. Kučere i na drugim područjima vrlo obilan, da je Kučera djelovao 24 godine u srednjoj školi i uživao glas izvrsnoga nastavnika. U 24 godine savjesno djelovati u srednjoj školi, pa uz to ipak još imati i volje i vremena baviti se s astronomijom i steći među pravim stručnjacima dobar glas na tome polju, to ja ipak ne bih mogao nazvati diletantizmom. Napokon je prof. Kučera danas jedini nastavnik u kr.[aljevskoj] šumarskoj akademiji, koji je katedre za matematiku i fiziku zauzeo prema jednoglasnome zaključku baš ovoga slav.[noga] profes.[orskoga] zbora i to na prijedlog vel.[eučenoga] g.[ospodina] prof. Dvořáka u fak.[ultetskoj] sjednici od 4. listop.[ada] 1899.

- p) Napokon ću sa svim otvoreno reći, da bi po mome mišljenju g. prof. Mohorovičić puno bolje uradio i u našim si prilikama stekao puno veću zaslugu, kad bi sve svoje sile uložio u to, da uz meteorologijski svoj zavod uredi za Zagreb i njegovu okolinu, kao κατ' ἐξοχήν potresno područje, toliko [7] potrebnu seizmografijsku postaju i da je podigne na niveau viši nego je danas. Poznato je, da bi gosp. profesor u tome svome nastojanju nalazio najveću sklonost i moćnu potporu zemaljske vlasti.
- q) Na osnovu svega što iznesoh, dolazim do zaključka, da bi ovaj sl.[avni] prof. [esorski] zbor dobro učinio, kad bi prihvatio ponudu prof. Kučere, da u ovome fak. [ultetu] predaje 3–4 ure astronomiju u određenom opsegu, jer je njegova sprema za to iznad svake sumnje, i on je sigurno danas jedini u nas, koji može biti pozvan, da u sveučilištu tradira tu disciplinu.

Poradi toga stavljam prijedlog, koji glasi:

„Prof.[esorski] zbor prihvaća ponudu prof. Kučere, da predaje redovito elemente astronomije (deskriptivne, sferičke i praktične) 3–4 ure na tjedan, te preporuča vis.[okoj] vladi, da ga namjesti za učitelja astronomije u ovom fakultetu, dok se pitanje o stolici za astronomiju u smislu sveuč.[ilišnoga] zakona definitivno ne riješi.“

[Naknadno dopisano:]

Konačno izjavljujem još ovo: Hoću li ja u ovome sl.[avnome] prof.[esorskom] zboru naći drugova, koji će uz ovaj moj prijedlog pristati ili ne ću, ~~to je za mene sa svim irelevantna stvar~~ toga ja ne znam. Meni je bilo pred očima samo to, da iznesem potpuno objektivnu istinu o kvalifikaciji prof. Kučere. Ja sam se postavio na branik naučne reputacije svoga druga tako, kako su se gg.[ospoda] referenti postavili na stajalište, da ga prikažu kao nesposobnjaka na svim linijama. Stvar dakle stoji tako, da prema poslovniku mora doći do glasanja – a ja izjavljujem u napried, da za slučaj, da ovaj moj prijedlog padne kod glasanja, prema rečenome poslovniku tražim, da se on (moj prijedlog) priklopi zapisniku ove sjednice, i to u cijelosti, kako ga iznesoh, zajedno s obrazloženjem, kao *votum separatum*.

Heinz (v. r.)

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 80–1906, Prilog 4, autograf rektora dr. Antuna Heinza, pp. 1–7; s umetkom na p. 6, koji je napisan na neobrojčenoj stranici, a sadržava odlomke: k), l), m), n).

35. Zapisnik III. sjednice profesorskoga zbora Mudroslovnoga fakulteta održane 8. veljače 1906.: točka VI. o molbenicama dr. Kučere i dr. Mohorovičića za učiteljsko mjesto astronomije.

Na ovitku:

Broj 80/1906

Zapisnik
III. sjednice (redovne) profesor.[skoga] zbora
mudroslovnoga fakulteta
Kr.[aljevskoga] sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu
od
8. veljače 1906.

Naknadno dopisano:

Ovaj zapisnik ima 9 strana i jednu uloženu stranu. A priloži su:

1. Prijedlog prof. Dvořáka za stolicu teoretske fizike
2. Prijedlog prof. Kršnjavoga za stolicu indogermanske komparativne filologije
3. Izvještaj prof.[esorā] Dvořáka i Varičaka o molbenicama prof. [esorā] Kučere i Mohorovičića
4. Prijedlog prof. Heinza o dru. Kučeri – sedam strana i strana umetka.

Dr G. Manojlović (v. r.)

Dr Jos.[ip] Florschütz

U gornjem desnom uglu zabilježena naknadna primjedba:

Ovaj zapisnik nema prijedloga

prof. Dvořáka i Kršnjavoga

31/3 1908 Šurmin (v. r.)

Slijedi tekst zapisnika:

[1]

Zapisnik

III. sjednice, redovne, prof.[esorskoga] zbora

m.[udroslovnoga] f.[akulteta]

kr.[aljevskoga] sv.[eučilišta] F.[ranje] J.[osipa] I. u Zagrebu

dne 8. veljače 1906.

Prisutni profesori Dvořák, Janeček, Kišpatić, Klaić, Domac, Heinz, Brunšmid, Varičak, Langhoffer, Šurmin, Körbler, Musić, Arnold, Gorjanović-Kramberger, Kršnjavi, Manojlović [znamenkama iznad prezimenā uspostavljen redoslijed njihovih imenovanja: Kršnjavi (1), Dvořák (2), Janeček (3), Klaić (4), Musić (5), Arnold (6), Heinz (7), Kišpatić (8), Gorjanović-Kramberger (9), Domac (10), Brunšmid (11), Varičak (12), Manojlović (13), Langhoffer (14), Šurmin (15), Körbler (16)] i zastupnici priv.[atnih] docenata: Hondl i Florschütz.

Nijesu prisutni prof.[esori]: Marković, Maretić, pl. Hranilović, Grekša, Tropsch, Segen; od njih nijesu se ispričali: Maretić, pl. Hranilović, Segen.

Predsjeda dekan prof. Dr G. M. (v. r.)

Perovođa

pr. doc. dr. J. Florschütz

<...>

|[6]

<...>

VI. Izvješće odbora o molbenica[ma]

dra Kučere i dra Mohorovičića za učiteljstvo astronomije.

Dekan izvješćuje, da su prof.[esori] Dvořák i Varičak donijeli svoje izvješće o obje molbenice i čita ovo izvješće:

(vidi prilog)

Nato uzima riječ prof. Heinz i čita svoj protuprijedlog zajedno s motivacijom:
(vidi prilog). I[7]

Na protuprijedlog prof. Heinza odgovara prof. Dvořák, da on u svemu radu Kučerinu na polju matematike i fizike opaža sam diletantizam. Taj sud stvorio je sebi prof. Dvořák navlastito na osnovi jedne rasprave, što ju je prof. Kučera u svoje doba predao akademiji. Kučerinu „Fiziku“ drži konfuzijom. U sam [se] astronomski rad Kučerin ne pača. Priznaje, da je jednom zgodom pohvalio Kučerino djelo „Naše nebo“, ali onda je bio pročitao tek polovinu djela; o donjoj polovini te knjige ne bi nikad pohvalnih riječi izrekao.

Prof. Varićak reflektirajući na imenovanje Kučere za učitelja matematike i fizike u šumarskoj akademiji spominje, da se on prije toga imenovanja dopisivao o tome s prof. Zahradnikom u Brnu, a taj se tom zgodom o Kučeri nepovoljno izjavio.

Prof. Janeček govori i protiv jednoga i protiv drugoga prijedloga t. j. protiv Kučere i protiv Mohorovičića, jer drži, da se lektori mogu postavljati samo za žive jezike i vještine, a ne za znanstvene struke. Taki misli da je smisao sveuč[ilišnoga] zakona.

Prof. Domac želi da se primi prijedlog prof. Janečka. Sciencifčni predmeti nek se ne daju lektorima. Drugo je u šumarskoj akademiji.

Prof. Varićak drži, da u sadašnjim prilikama nije fakultetu potrebno posezati za nehabilitiranim ljudima. Time se radi protiv interesa priv[atnih] docenata. Kučera predavao bi evo tri predmeta u fakultetu: matematiku, fiziku i astronomiju, a habilitirao se nije ni iz jednoga, dok bi od priv[atnih] doc[enata] osim Mohorovičića mogao preuzeti predavanja iz elementarne astronomije i dr. Šenoa, privatni docenat opće oceanografije i hidrografije, i dr. Hondl, priv[atni] doc[enat] hidrodinamike, elasticiteta i potencijala, koji je u svoje doba slušao i astronomska predavanja. Podaci o vrijednosti književnoga rada, što ih je iznio prof. Heinz, mogli bi se lako umnožiti podacima stručnjaka iz Bosne i Srbije, koji bi literarno djelovanje Kučerino prikazali u nepovoljnu svijetlu. U ostalom je obrazloženje prof. Heinza tako opsežno, da bi se ono moralo proučiti, prije nego što će se pristupiti konačnome rješenju toga pitanja.

Prof. Kršnjavi predlaže, da bi se stvar dogodila do buduće sjednice.

Prijedlog se prof. Kršnjavoga prihvaća jednoglasno.

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 80–1906, izvadak iz zapisnika na pp. 1, 6–7.

36. Obavijest dekana Mudroslovnoga fakulteta dr. Manojlovića da zapisnik III. sjednice stoji na uvid članovima profesorskoga zbora, 11. veljače 1906.

Ad br. 80

P. n. gospodi članovima prof.[esorskoga] zbora mudr.[oslovnoga] fakulteta

u

Zagrebu

Zapisnik (koncept) III. sjednice od 8/2 1906. stoji na uvid u dekanatu dne 12., 13. i 14. ov.[og] mj.[eseca] od 10–11 sati prije podne.

U žigu:

Dekanat mudroslovnoga fakulteta
kr. sveučilišta Franje Josipa I.
u Zagrebu dne 11. veljače 1906

G. Manojlović (v. r.)

[Zapisnik pregledali:]

Langhoffer (v. r.)

Dvořák (v. r.)

Brunšmid (v. r.)

Dr G. Janeček (v. r.)

Šurmin (v. r.)

Dr Marković (v. r.)

Dr Gorjanović

Kršnjavi (v. r.) Varićak (v. r.)

Musić (v. r.)

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 80–1906, prilog ad br. 80, s deset potpisa onih članova profesorskoga zbora koji su pregledali zapisnik s priložima

37. Dopis dekana dr. Manojlovića Kraljevskoj zemaljskoj vladi, s kojim se podastire zapisnik III. sjednice profesorskoga zbora Mudroslovnoga fakulteta od 8. veljače 1906. Poslano 23. veljače 1906. s 5 priloga.

Broj 80

Visoka [kraljevska zemaljska vlado!]

Čast mi je ponizno podastirati Zapisnik III. sjednice (redovne) nauk.[ovne] godine 1905/6 prof.[esorskoga] zbora mudroslovnoga fakulteta od 8. veljače 1906.

U žigu:

Dekanat mudroslovnoga fakulteta
kr. sveučilišta Franje Josipa I.
u Zagrebu dne 23./2 1906

G. Manojlović (v. r.)

Na ovitku:

Visokoj [kraljevskoj zemaljskoj vladi]

Dekanat

podastire zapisnik III. fakultetske sjednice od 8./2 1906.

5 pril[oga]

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 80–1906, prilog ad br. 80

**38. Poziv na IV. sjednicu profesorskoga zbora Mudroslovnoga fakulteta 20. ožujka 1906.
S dnevnim redom, 17. ožujka 1906.**

Broj 161

Poziv
u IV. fakult.[etsku] sjednicu (redovnu) dne ~~19.~~ 20. ožujka (utorak) o. g.
u 10 sati prije podne

Dnevni red

1. Otpisi i dopisi;
2. Uskrata potpisâ slušačima;
3. Predavanja u ljetnom semestru 1905/6;
4. Utrnuće „veniae legendi“ kod 2 priv.[atna] docenta;
5. Izvješće o habilitacionoj radnji D^{ra} Boranića;
6. Nastavak raspravljanja o molbenicama za učiteljstvo astronomije;
7. Eventualia.

U Zagrebu dne 17. ožujka 1906.

Dr G. Manojlović (v. r.)
o. g. dekan

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 161–1906

39. Dopis dr. Vinka Dvořáka i dr. Vladimira Varičaka profesorskom zboru Mudroslovnoga fakulteta – odgovor na protuprijedlog dr. Antuna Heinza, 20. ožujka 1906.

Velesl.[avni] prof.[esorski] zbore!

Opsežni protupredlog prof. dr. Heinza razdijeljen je u 18 alinea, označenih slovima a – r. Iz alinee k) razbira se kako je taj protupredlog nastao. Tamo naime prof. dr. Heinz veli: „Moram dalje spomenuti, da sa prof. Kučerom u stvarima naučnim općim već 7 godina, svake druge nedjelje po više ura u za to određenim jour-fixima.“ ~~Mora~~ Valja da je i ovaj protupredlog sastavljan na žurfixsu, jer se iznose stvari, koje je prof. dru Heinzu mogao samo dr. Kučera kazati. Dalje veli prof. dr. Heinz: „mogu ustvrditi, a za slučaj potrebe, dalo bi se to i iz zapisnika naših konstatirati, da se on sveudilj sa svojim naukama intenzivno bavi i da pokazuje potpuno poznavanje svega, što se tiče astronomije i njezine literature.“

Prof. dr. Heinz po struci je botaničar, pa ne može ovdje govoriti kao stručnjak. U ostalom iznosi on u svom protupredlogu više stvari, za koje nema dokazala, ali on u alinei a) veli: „nemam doduše pisanih dokumenata, ali ja prof. dru. Kučeri na riječ vjerujem.“

Prof. dr. Heinz navodi Stefana, Loschmidta, Meyera, Brennera i još neke, da pokaže, kako je dr. Kučera spreman i da mu je uspjelo steći „među pravim stručnjacima dobar glas“ (alinea o.)

Prof. dr. Heinz protestirao je u sjednici od 26. lipnja 1905. što su se neki članovi prof. [esorskoga] zbora u jednom pitanju pozivali na sud bečkoga prof. Jagića, pa je ovako rekao:

„Moramo se čuvati, da u pitanjima, za koja smo mi kompetentni tra-|2]žimo suca vani u tuđinaca. U autonomnim pitanjima, na koja ima odgovoriti naš fakultet, profesor bečke univerze dr. Jagić jest tuđinac.“

I ovo su sve tuđinci, što ih ~~on~~ prof. dr. Heinz navodi, ali mi se tomu ne protivimo, samo ćemo analizirati, što je tu ~~sve~~ izneseno. Ima i prilično bezazlenih stvari. U alinei a) i b) protupredloga dra Heinza ističu se odlične kolokvijalne svjedodžbe dra Kučere, za koje veli dr. Heinz „da mu ih je predležalo 10 na broju, a drugih sedam da se izgubilo kod Generalkommande.“ Kolokvijalne svjedodžbe vrijede samo za jedan semestar, a ove Kučerine stare su preko šezdeset semestara. [slijedi rečenica dopisana naknadno manjim slovima:] A i sama sveučilišna docentura vrijedi samo dvije godine.

Dosada su se u ovom zboru spominjale kolokvijalne svjedodžbe samo kad slušači traže oprost od naukovine ili kakve potpore, a doista je malo neobično, da se iznose kolokvijalne svjedodžbe kod čovjeka, koji kao srednjoškolski profesor doslužuje svoju tridesetu godinu. Dr Kučera služi od 1. listopada 1876. [slijedi rečenica dopisana u retku olovkom:] Uostalom se ta kolokvija i ne odnose na astronomiju.

U alinei c) navodi prof. dr. Heinz, da je prof. Stefan u posebnoj audienciji kod ministra nastave za Kučeru isposlovaio, da bude pitomac fizikalnoga instituta i dodaje: „Stefan je valjda znao za koga ide u audienciju.“ U alineama d), e), f) ističu se slične stvari, polaganje ispita učiteljskoga itd.

Dr Kučera može biti da je bio doista dobar đak, kako to u alineama a) do f) nastoji dokazati prof. dr. Heinz po pripovijedanju dra Kučere. |3]

Ali od njegova đakovanja prošlo je već trideset godina, pa sada treba drugim mjerilom mjeriti srednjoškolskoga profesora i učitelja matematike i fizike na šumarskoj akademiji nego đaka.

Prof. dr. Kučera može kao popularan pisac zadovoljavati široke slojeve, koji mu „na riječ vjeruju“, kako veli prof. dr. Heinz, ali gdje su se stavili isto veći zahtjevi, tu su se radovi dra Kučere pokazali kao površni, nesavjesni, diletantski.

Prof. dr. Kučera srednjoškolski je učitelj, ispitan iz matematike i fizike kao glavnih struka, pa je za srednje škole bio napisao učevne knjige iz tih struka. Najprije je napisao *Algebru*, ali se ta nije mogla ni tri godine održati u školama. Onda je napisao *Fiziku*. Nijesu prošle ni tri godine, što je izašla ta njegova kompilacija fizike za više razrede i već je vis.[oka] vlada odredila, da se prevede jedna njemačka fizika za naše škole. *Fiziku* Kučerinu upravo je teško otvoriti, a da se čovjek ne namjeri na pogreške. Kritika u *Školskom vjesniku* od g. 1903. upravo je porazna.

Ovim se neuspjesima nije čuditi, jer je dr. Kučera toliko toga prevodio i ispisivao, pa tako knjige na veliko sačinjavao, da nije dospio pomnijije misliti o onome što piše. On je pisao i referirao o najraznovrsnijim stvarima: o matematici, meteorologiji, kemiji, |4] raznim granama fizike, o povijesti matematike i fizike, o astronomiji i sve što hoćete i što na književnom trgu prolazi, a najposlije i o biologiji i serumterapiji. U *Glasniku naravosl. [ovnog] društva*, XIV. god 1902. referira o Ehrlichovoj hipotezi postranih lanaca za tumačenje imunitete, te sigurnošću diletanta govori o tumačenju toksičnoga otrovanja, o haptofornoj i toksofornoj skupini, o antitoksičnoj i antibakterijalnoj imuniteti!

No zato se i vidi na svakom njegovom djelu, da ga je pisao diletant, „amater, a ne stručnjak“, kako se veli za njegovu *Meteorologiju* u *Nastavniku* god. 1898.

U alineama g), h), i) spominje se prof. Heinz njegov literarni rad na polju astronomije; navode se 24 radnje i „Naše nebo“. U *Nastavniku* god. 1896. hvali se lakoća i zanimivost, kojom je *Naše nebo* pisano. Kaže se: „Tako je zanosno, tako je čarobno ovo djelo!“ No dalje isti kritičar nastavlja: „U sasvim drugačijem ruhu pojavljuje nam se ono, kad svjetlošću pozitivne nauke razagnamo ovu suvišnu čaroliju, koja ga obuzima. ... Elemente iz sferne

astronomije vrlo je površno i tamno izveo ... Ako se negdje i dotakne nečega, odmah se opaža izvjesna labavost shvaćanja tih stvari.“

Onaj pohvalni sud prof. dr. Dvořáka u kancelariji(!) pokojnoga ravnatelja Markovića I[5] o „Našem nebu“, što ga prof. dr. Heinz spominje u alinei i) nastao je tako: Prof. dr. Dvořák čitao je u ono vrijeme početni dio te knjige, pa kako je na njega učinio povoljan utisak, držao je, da je i ostalo tako, što međutim sada ne bi mogao tvrditi ni najmanje. A što se tiče imenovanja dra Kučere učiteljem na šumarskoj akademiji, to [dopisano olovkom iznad retka:] se zahtijevala za to mjesto samo kvalifikacija srednjoškolska te [zaključen umetak] je dr. Kučera bio jedini kompetent, a osim toga nije profesor Dvořák do tada imao prilike da njegov rad pobliže ogleda, [dopisano olovkom iznad retka:] jer je Kučerina *Fizika* izišla istom god. 1902. [zaključen umetak] U ostalom je profesor Dvořák u svom izvješću, koje je u posljednjoj sjednici pročitano, i sam naveo, da je spočetka imao povjerenja u prof. dra Kučeru.

U alineji i) govori prof. Heinz o astronomskoj sekciji naravoslovnoga društva i onda u alineji n) o tome kako „u našem malenom narodu nema potpunoga razumijevanja za nauku u širim slojevima“. U ta se razmatranja nećemo upuštati, jer je zadaća fakulteta druga nego li naravoslovnoga društva.

Da profesorski zbor predloži dra Kučeru i za učitelja astronomije, te da on tako bude predavao tri predmeta na fakultetu, a da nije osposobljen ni za jedan, time bi ga ne samo podupirali u njegovom diletantizmu, nego bismo ga upravo silili na nj. Već ni na srednjoj školi nemaju profesori predavati I[6] po tri razne struke. Kad je ~~prof.~~ dr. Kučera imenovan za učitelja fizike i matematike na šumarskoj akademiji, riješen je posvema službe na srednjoj školi, da se uzmogne baviti sa ova dva predmeta. A kako bi se onda mogao ozbiljno spremati i za treći?

U alineji n) govori prof. dr. Heinz: „tako bismo mi, koji smo na najvišem učevnom zavodu, bili pozvani, da ono malo ljudi, koji se trude makar i slabim silama oko nauka, podupiremo, da njihov rad ljubezno i sa simpatijama pratimo, da njihova nastojanja, gdje možemo podupiremo.“ Na to nam je primjetiti, da se prof. dr. Heinz tih svojih riječi nije držao u svom postupku sa prof. dr. Mohorovičićem.

Prof. dr. Mohorovičić privatni je docenat već dvanaest godina i kad je predao molbu za lektorat u prvom redu iz meteorologije, dakle iz struke, za koju je habilitiran i na kojoj uspješno radi, onda je prof. dr. Heinz učinio korak, koji sâm opisuje ovako: „Kako sam doznao za taj *factum*, pošto sam do g. Mohorovičića u njegov institut, da ga pitam, što ga je ponukalo, da i on traži *Lehrauftrag* za astronomiju i to s I[7] mjesta, čim je saznao za analognu molbu prof. Kučere. Nijesam se žacao g. Mohorovičiću u brk reći, da ću u fakultetu živo oponirati i to s razloga, što sam subjektivno uvjeren, da molitelj Kučera ima potpunu spremu.“

Doista je neobično da sveučilišni rektor dr. Heinz na jednoga zaslužnoga privatnoga docenta čini presiju, da uzme svoju molbenicu natrag, a od drugoga kompetenta, koji nije osposobljen za nijedan predmet, daje si podatke za preporuku diktirati u pero.

Konačno dodajemo da nepovoljni sud, što ga potpisani referenti imaju o kvalifikaciji dra Kučere nije samo naš, nego da isto mišljenje imaju i brojni srednjoškolski stručnjaci za matematiku i fiziku, pa ako dr. Kučera bude na predlog fakulteta imenovan učiteljem astronomije, ni u očima tih srednjoškolskih stručnjaka neće porasti ugled fakulteta.

U Zagrebu 20. ožujka 1906.

Dr V. Dvořák (v. r.)

Dr V. Varićak (v. r.)

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 173–1906, prilog, autograf dr. Varićaka, pp. I[1]–I[7].

40. *Votum separatum* dr. Izidora Kršnjavoga u prilog imenovanju dr. Otona Kučere učiteljem astronomije na Mudroslovnom fakultetu, pročitan pod točkom VI. na IV. sjednici profesorskoga zbora Mudroslovnoga fakulteta 20. ožujka 1906.

[1]

Pristajem uz separati votum rektora prof. Heinza.

Sasvim sam sporazuman sa nastojanjem svakoga tko strogo nad tim bdije, da se znanstveni niveau sveučilišta ne snizi i da se najstrožim mjerilom mjeri znanstvena kvalifikacija svakoga kandidata za sveučilišnu profesuru.

Nu ovdje se radi o lektoratu a ne o profesuri, a lektorat ima sasvim praktične ciljeve.

Za te praktične svrhe se meni čini dovoljno osposobljen prof. Kučera. I [2]

Meni se vidi, da je utemeljenje i ostvarenje astronomskega observatorija u Zagrebu čin, koji se mora uvažiti.

Scijenim da Prof. Kučera može korisno djelovati predavajuć o početima astronomije sve do onda, dok se ne ustroji prof.[esorska] stolica, na kojoj će se znanstveno obradjivati ta struka. I [3]

Meni se vidi, da je bolje, kad Prof. Kučera predaje počela astronomije nego da je ne predaje nitko.

Za kandidate geografije i historije upravo je nužno da se na zvjezdarnici upute u astronomska počela, ako će uspješno htjeti predavati na srednjoj školi.

Kršnjavi (v. r.)

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 173–1906, prilog, autograf dr. Izidora Kršnjavoga izrazito velikim slovima, pp. 1–3.

41. Zapisnik IV. redovne sjednice profesorskog zbora održane 20. ožujka 1906.: točka IV. o utruću *veniae legendi* za dr. Lazara Cara i dr. Andrije Mohorovičića, a točka VI. o molbenicama dr. Otona Kučere i dr. Andrije Mohorovičića za učiteljsko mjesto iz astronomije.

Na ovitku:

Broj 173[/1906]

Zapisnik IV. sjednice (redovne)
prof.[esorskoga] zbora mudrosl.[ovnoga] fakulteta
Kr.[aljevskoga] sveuč.[ilišta] Fr.[anje] Jos.[ipa] I.
u

Zagrebu

dne 20/3 1906.

(Ovaj zapisnik obaseže 16 strana koncepta i 2 priloga [7 + 3 strana])

GM (v. r.) [inicijali dekana Manojlovića]

Slijedi tekst zapisnika:

|[1]

Zapisnik

IV. sjednice, redovne, profesorskoga zbora
mudroslovnoga fakulteta
Kr.[aljevskoga] sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu
dne 20. ožujka 1906.

Prisutni članovi: p. n. gg. prof.[esori] Kršnjavi, Dvořák, Janeček, Klaić, Musić, Arnold, Heinz, Domac, pl. Hranilović, Brunšmid, Tropsch, Varičak, Manojlović, Langhoffer, Šurmin, Körbler, Grekša, te zast.[upnik] priv.[atnih] doc.[enata] dr. Hondl.

Nijesu prisutni članovi: p.n. gg. prof.[esori] pl. Marković, Maretić, Kišpatić, Gorjanović-Kramberger, D. Segen, zast.[upnik] priv.[atnih] doc.[enata] Dr J. Florschütz

Ispricali su se: p.n. gg. prof.[esori] pl. Marković, Segen, zast.[upnik] priv.[atnih] doc.[enata] dr. Florschütz

Predsjeda: dekan prof. Dr G. Manojlović

Perovodi: zast.[upnik] priv.[atnih] doc.[enata] dr. Hondl

<...>

|[5]

<...>

IV. Utrnuće „*veniae legendi*“

Dekan izvješćuje, da je sastavljajući po vis.[oko] naredbi od 5. VII. 1905. br. 10.033 evidenciju predavanja priv.[atnih] docenata konstatirao ovo:

- 1) Priv.[atni] doc.[enat] dr. Lazar Car posljednji je put najavio predavanja za ljetni semestar 1903./4., pa je ovo dakle treći semestar, što ne predaje. Dekan je D^{ra} Cara najprije privatno upozorio na to, a onda je 7. III. 1906. dek. službeno upozorio na točku 11. vis.[oke] naredbe 13. IV. 1879. br. 651 u pogledu posljedica nedržanja kolegija, a na to mu je neobavezno izrazio svoje mnijenje, da bi prof.[esorski] zbor mogao predložiti Nj.[egovoj] preuzv.[išenosti] g.[ospodinu] banu, da D^{ra} Cara riješi dužnosti nove habilitacije, ako on za tu pogodnost zamoli Njegovu preuzvišenost; ujedno mu je stavio rok do 15. o. mj. za predloženje takove molbe, koju je dekan kanio predložiti u prvoj sjednici. Do danas se dr. Car tomu pozivu nije odazvao.

Prof. zbor smatra, da *venia legendi*
dr. Cara po zakonskim propisima [6]
ovim semestrom prestaje.
- 2) Priv.[atni] doc.[enat] dr. Andrija Mohorovičić, koji je ujedno učitelj meteorologije i klimatologije na šumarskoj akademiji, prislonjenoj ovom mudroslovnom fakultetu, nije držao docentskih predavanja počevši od ljetnoga semestra 1899./1900. Dekan drži, da je prema tomu dr. Mohorovičiću kao priv.[atnom] docentu već davno utrnula *venia legendi*, ali je isto tako pozvao i njega kao i dr. Cara. Dr Mohorovičić predao je na to molbu na preuzv.[išenoga] g.[ospodina]

bana, kojom moli, da mu preuzv.[išeni] g.[ospodin] ban „produlji *veniam legendi* za meteorologiju, ako postoji dvojba, da mu je ta povlast prestala.“ U molbi svojoj, koju dekan čita, ističe dr. Mohorovičić, da je mislio da predavanje njegovo, što ga drži svake godine ljetnoga semestra u šum.[arskoj] akademiji, zamijenjuje njegovo docentsko predavanje; „Kad toga ne bih bio mislio, mogao bih bio svoja predavanja u šumarskoj akademiji još napose najaviti kao docentsko predavanje, što nikad nije učinio.“

Profesorski zbor drži, da predavanja docenta kao učitelja na šum.[arskoj] akademiji ne mogu nadomjestiti docentskih predavanja, jer su šum.[arska] predavanja vezana sadržajem, a i nižim stupnjem znanstvenosti za propisanu naučnu osnovu. Prema tomu |[7] drži, da je *venia legendi* dr. Mohorovičića utrnula, no ujedno zaključuje, da se ova molba preporuči Nj.[egovoj] preuzvišenosti [gospodinu banu] tako, da mu se *venia legendi* na novo podijeli bez ~~propisanog~~ postupka habilitacionoga.

<...>

VI. Nastavak raspravljanja o molbenicama za učiteljstvo astronomije.

Dekan konstatira, da ne postoji zaprieka (v. § 7. sveuč.[ilišnoga] zakona) što ju je g. prof. Janeček spomenuo u posljednjoj sjednici s obzirom na postavljanje učitelja za |[8] znanstvene struke. Po tom §. 7. sveuč.[ilišnoga] zakona imenovan je priv.[atni] doc.[enat] dr. Majcen učiteljem anal.[itičke] geometrije i predložen je priv.[atni] doc.[enat] dr. Bohniček za učitelja algebre, isto tako su svi učitelji šumarske akademije takovima imenovani na temelju §. 7. sveuč.[ilišnoga] zak.[ona].

Prof. Varićak čita elaborat prof. Dvořáka i svoj, kojim se obazire na obrazloženje predloga prof. Heinza u predašnjoj sjednici

v. prilog! [naknadno dopisano crvenom olovkom:] 1)

Prof. Heinz izjavljuje, da svojemu obrazlaganju u prošloj sjednici nema ništa dodavati.

Prof. Kršnjavi (čita):

v. prilog! [naknadno dopisano crvenom olovkom:] 2)

Prof. Janeček mogao bi se složiti s time, da se dru. Kučeri u manjem opsegu, negoli što on traži u svojoj molbenici, povjere čisto praktična predavanja iz astronomije, ali ne bi mogao pristati na to, da mu se povjeri znanstveno obrađivanje predmeta u predavanjima. |[9]

Prof. Kršnjavi pristaje uz ovo mišljenje. Ukoliko dr. Kučera u svojoj molbenici seže preko onoga, za što je osposobljen, moći će mu prof.[esorski] zbor odrediti točne granice, unutar kojih može raditi.

Prof. Hranilović s gledišta potreba geografije, koja se ovdje citirala, ne slaže se s načinom, kojim se želi molbi dr. Kučere udovoljiti. Što bi imala biti praktično-popularna predavanja, sasvim je neodređeno. Znade, koliko astronomija može koristiti geografu, ali znade također, da u svakom slučaju obrađivanje te nauke treba da stoji na pouzdanoj teoretičnoj |[10] podlozi, t. j. na opsežnoj uporabi matematike. S obzirom na ovo svoje uvjerenje i na sud referenata o znanstvenoj kvalifikaciji dra Kučere predlaže, da se skine ovo pitanje glede predavanja iz astronomije s dnevnoga reda kao preuranjeno, jer nema dovoljno spremljenih kandidata.

Prof. Domac predlaže, da se i jedna i druga molba, o kojima se raspravlja, odbiju, jer ni jedan od kompetenata nije pokazao dovoljne znanstvene spremne.

Dekan prof. Manojlović upozoruje, da se u razpravi premalo govorilo o kompetentu dr. Mohorovičiću. Kako se danas vidjelo, dr. Mohorovičić nije doslije dospijevao ni |[11] na to da kao docent predaje meteorologiju. Uz meteorologiju imao bi se on baviti i seizmografijom, a sada hoće da i astronomiju predaje, t. j. da znanstveno radi u sva tri carstva: uzdušnom, podzemnom i eterskom. Bio on u ostalom kakav mu drago stručnjak u meteorologiji, ne ~~treba da bude~~ slijedi da je stručnjak u astronomiji. U znanstveno obrazloženo gospode referenata ne će dirati, ali znade, da je dr. Kučera boravio jednih ferija u Beču i mjesec dana radio na zvjezdarni. I radom oko ustrojenja opservatorija naravoslovnoga društva dokazao je dr Kučera, da se živo zanima za astronomiju. D^m Mohorovičiću pak nije uspjelo ni to, da uredi seizmografski |[12] opservatorij, koji bi jamačno već postojao, da je dr. Kučera na mjestu dra Mohorovičića. Privatno je dekanu poznato, da ima dr. Kučera toliko znanja, da bi gdješta od njega mogli slušači naučiti, a poznato mu je iz iskustva, da bi slušačima vrlo potrebna bila predavanja iz astronomije. Predlaže, da se nađe forma, kako da se stegnutim načinom udovolji molbi dra Kučere, naročito kako da mu se strogo propiše djelokrug.

Dekan konstatira, da predleže tri prijedloga:

- 1) prijedlog referenata profesora Dvořáka i Varičaka, da se odbije molba dra Kučere, a molba dra Mohorovičića da se predloži vladi na uvaženje;
- 2) prijedlog prof. Domca, da se jedna i druga molba odbiju; |[13]
- 3) prijedlog prof. Kršnjavoga, da se molba dra Mohorovičića odbije, a dru Kučeri da se dade lektura, ali da se ona ograniči na počela i na praktičnu stranu predmeta; s tim je predlogom sličan predlog prof. Heinza, koji je samo nešto širi.

Prof. Dvořák izjavljuje, da se pridružuje predlogu prof. Domca, a odustaje od svoga predloga u referatu.

Dekan izjavljuje, da će se najprije glasovati o prijedlogu prof. Domca kao o najširemu.

Predlog prof. Domca prihvaća se sa 9 glasova protiv 8. (Prof. Brunšmid nije više bio u sjednici.)

Time otpada potreba, da se glasuje i o drugim prijedlozima.

Prof. Kršnjavi najavljuje svoj prijedlog zajedno s obrazloženjem kao separatan votum.

Prof. Heinz izjavljuje, da se sada priključuje sasvim predlogu prof. Kršnjavoga kao separatnom votumu.

Dekan Prof. Manojlović priključuje se separatnom votumu prof. Kršnjavoga.

Prof. Klaić također se priključuje, ali uz uvjet, da dr. Kučera predaje od prilike u opsegu knjige Wetzel: *Populäre Himmelskunde*, i bez prejudicija za popunjenje prof.[ersorske] stolice za astronomiju. |[14] <...>

Izvor: *Uručeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 173–1906, pp. 1, 5–14.

42. **Dopis dekana Mudroslovnoga fakulteta dr. Manojlovića Kraljevskoj zemaljskoj vladi kojim se podastire zapisnik IV. sjednice profesorskoga zbora Mudroslovnoga fakulteta održane 20. ožujka 1906.; poslano 31. ožujka 1906. s 3 priloga.**

Visoka [kraljevska zemaljska vlado!]

Čast mi je ponizno podastirati zapisnik IV. sjednice (redovne) profesorskoga zbora ovoga fakulteta od 20. ožujka 1906.

U žigu:

Dekanat mudroslovnoga fakulteta
kr. sveučilišta Franje Josipa I.
u Zagrebu dne 31./3 1906.

G. Manojlović (v. r.)

Na ovitku:

Visokoj [kraljevskoj zemaljskoj vladi, Odjelu za bogoštovlje i nastavu]

Dekanat
podastire zapisnik IV. fakultetske sjednice
3 priloga

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 173–1906

43. **Dopis dekana Mudroslovnoga fakulteta dr. Gavre Manojlovića Odjelu za bogoštovlje i nastavu Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade u Zagrebu, 4. travnja 1906.: predstavka uz molbu dr. Andrije Mohorovičića da mu se „produlji“ dopusnica za predavanje iz meteorologije na Mudroslovnom fakultetu.**

Na ovitku u desnom stupcu:

Visokoj
kr.[aljevskoj] hrv.[atsko]-slav.[onsko]-dalm.[atinskoj]
zemaljskoj vladi
odjelu za bogoštovlje i nastavu
u

Zagrebu

Dekanat mudroslov.[nog] fakulteta
kr.[aljevskoga] sveučilišta Franje Josipa I.
U Zagrebu, 4. travnja 1906.
Broj 177–1906

podastirući molbu D^{ra} Andrije Mohorovičića moli na temelju zaključka profesor.[skog] zbora, da bi preuzviš.[eni] g. ban Dⁿⁱ A. Mohorovičiću nanovo podijelio *veniam legendi* iz meteorologije

Sa 1 prilog[om]

Dekanat mudroslov.[nog] fakulteta
kr.[aljevska] sveučilišta Franje Josipa I.
Broj 177–1906.

Visoka kr.[aljevska] zemaljska vlado!

Čast mi je smjerno podastirati molbu privatnoga docenta meteorologije D^{ra} Andrije Mohorovičića Njegovoj Preuzvišenosti gospodinu banu, da bi mu se „produljila“ venia legendi.

Budući da sam predviđao, da će profesorski zbor željeti da molbu uvaženoga meteorologa D^{ra} Mohorovičića već unaprijed preporuči – ako i s modifikacijom –, a ujedno da se milostivo rješenje ove molbe pospješi, to sam uz pristajanje molitelja molbu njegovu stavio na dnevni red IV. fakultetske sjednice od 20. ožujka o. g.

Konstatirati valja:

1. Kr.[aljevska] šumarska akademija nije „pripojena“ mudroslovnom fakultetu, kako se molitelj izrazio, nego je samo „prislonjena“ (§. 7. zakona od 13. ožujka 1897.), pa prema tome čini sasvim samostalni za sebe zavod;

2. Kr.[aljevska] šumarska akademija otvorena je zimskoga semestra 1899/1900 [treba ispraviti: 1898/1899]; u njoj se svakoga ljetnoga semestra predaje „meteorologija i klimatologija“ (2 sata), a Dr Mohorovičić upravo već od ljetnoga semestra 1899/1900 nije držao u mudroslovnom fakultetu predavanja kao privatni docenat, dok je pak počevši od ljetnoga semestra 1900/[1]901. [treba ispraviti: 1899/1900] svakoga ljetnoga semestra predavao „meteorologiju i klimatologiju“ u kr. šumarskoj akademiji kao učitelj; I [2]

3. Počevši od zimskoga semestra 1900/[1]901. svakoga zimskoga semestra zabilježeno je na kraju štampanoga „Reda predavanja“ među onim priv.[atnim] docentima, koji ne će toga semestra predavati, i Dr Mohorovičić, dok te zabilježbe nema za ljetnih semestara, što bi moglo značiti, da su dotični dekani (od 1901/2, 1902/3, 1903/4 [čitaj: dr. Julije Domac, dr. Hinko Hranilović i dr. Stjepan Tropsch]) [ili sveučilišna pisarna?] držali, da Dr Mohorovičić time, što predaje u šumarskoj akademiji za ljetnih semestara, zadovoljava i svojoj docentskoj dužnosti u samome fakultetu; no u „Redu predavanja“ za ljetni semestar 1904/[190]5. ipak ima zabilježba, da priv.[atni] docenat Dr Mohorovičić „ne će predavati“, ma da je njegovo učiteljsko predavanje u šumarskoj akademiji najavljeno, što bi značilo, da je dotični dekan [čitaj: dr. Vladimir Varičak] držao, da spomenuti priv.[atni] docenat time ne nadomještava svoja docentska predavanja. A i da visoka vlada ima isto načelno shvaćanje, vidi se po tome, što je, postavljajući dne 17. listopada 1905. broj 18.599 priv.[atnog] docenta centralne projekcije i projektivne geometrije D^{ra} Jurja Majcena učiteljem za analitičku geometriju ovoga fakulteta [treba: Kraljevske šumarske akademije] i obavezujući ga za to sa četirisatnim predavanjem na nedjelju, naročito primijetila, da se time on „docentske svoje dužnosti ne rješava“.

U svojoj molbi izriče Dr Mohorovičić, da je njegova misao, da se predavanjem u šumarskoj akademiji nadomješćuje njegovo docentsko predavanje, bila utvrđena i time, što ga dekanat nije nikada upozorio na 2. alineju točke 11. vis.[oke] naredbe od 13./4. 1879. broj 651. No propust te ustanove sa strane dekanata nikako ne može uništiti odredbe 1. alineje te visoke naredbe, pa je to doduše lapsus dekanata, ali sumnje nema, da bi priv.[atni] docenat, (ako već sam nije znao za to), imao bio bar upitati profesorski zbor ili i samu visoku vladu, da li se njegovim učiteljskim predavanjem u šumarskoj I [3] akademiji nadomješćuje docentsko. Da to pak ne može biti, uviđa svatko, tko je upućen u znanost. Upravo naime kursu cijele „meteorologije i klimatologije“ svakoga ljetnoga semestra sa slušačima šumarstva II. god.

[ine] tečaja može biti samo neka uputa s praktičnoga (stručno-šumarskoga) gledišta, bez znanstvenoga aparata i detaljnoga istraživanja ili upućivanja u znanstveno istraživanje; naprotiv docentsko predavanje ovoga fakulteta smije biti samo čisto znanstveno i obično ograničeno na jedno područje svoje znanosti.

Prema tome i jest profesorski zbor ovoga fakulteta u svojoj sjednici od 20. ožujka o. g. u pogledu te molbe D^{ra} Mohorovičića zaključio ovo:

„Profesorski zbor drži, da predavanje [treba: predavanja] docenta kao učitelja na šumarskoj akademiji ne mogu nadomjestiti docentskih predavanja, jer su šumarska predavanja vezana sadržajem, a i nižim stupnjem znanstvenosti za propisanu naučnu osnovu. Prema tomu drži, da je *venia legendi* D^{ra} Mohorovičića utrnula, no ujedno zaključuje, da se ova molba preporuči Njegovoj Preuzvišenosti [gospodinu banu] tako, da mu se *venia legendi* na novo podijeli bez novoga postupka habilitacionoga.“

Smjerno dakle molim u ime profesorskoga zbora ovoga fakulteta, da bi visoka kr.[aljevska] zemaljska vlada blagoizvoljela predložiti Njegovoj Preuzvišenosti gospodinu banu, da se D^{ru} Andriji Mohorovičiću, profesoru kr.[aljevske] realne gimnazije zagrebačke, nanovo podijeli „*venia legendi*“ iz meteorologije.

Nadnevak u žigu:

Dekanat mudroslovnoga fakulteta
kr. sveučilišta Franje Josipa I.
u Zagrebu dne 4. travnja 1906.

Dr. G. Manojlović (v. r.)
o. g. dekan

Izvor 1: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 177–1906, koncept dopisa ovjeren žigom i vlastoručnim potpisom dekana

Izvor 2: *Digitalna zbirka ostavštine Andrije Mohorovičića*, Geofizički odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dopis br. 177–1906 u digitalnoj inačici na mrežnoj stranici Geofizičkog zavoda u Zagrebu: <http://mohorovicic.gfz.hr/?documentIndex=1&docid=1763&page=0> (pristupljeno 14. lipnja 2018.)

Napomene:

1. Transkripcija je priređena prema službenom dopisu, a usporedbom je ustanovljeno da između koncepta i službenoga dopisa nema razlike.
2. Uočena je međutim razlika između zapisnika IV. sjednice i dekanove predstavke, i to u tekstu odluke profesorskoga zbora o molbi dr. Mohorovičića za „produljenje“ dopusnice za predavanja iz meteorologije: u zapisniku odluka završava izričajem „bez propisanog postupka habilitacionog“, a u dekanovoj predavci završava jasnijim izričajem: „bez novoga postupka habilitacionog“.
3. Kraljevska šumarska akademija započela je radom akademske godine 1898./1899., a ne kako dekan dr. Manojlović u svojoj predavci tvrdi – akademske godine 1899./1900.
4. Dr. Mohorovičić prvi je put predavao na Kraljevskoj šumarskoj akademiji u ljetnom poljeću akademske godine 1899./1900., a ne, kako dekan dr. Manojlović u svojoj predavci tvrdi – 1900./1901.

44. Dopis dekana Mudroslovnoga fakulteta dr. Gavre Manojlovića Odjelu za bogoštovlje i nastavu Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade u Zagrebu, 5. travnja 1906.: predstavka uz molbe dr. Otona Kučere i dr. Andrije Mohorovičića radi uvođenja nastave iz astronomije na Mudroslovnom fakultetu.

[Dekanat mudroslovnog fakulteta
kraljevskog sveučilišta Franje Josipa I.]
Broj 178–1906

Visoka [kraljevska zemaljska vlado!]

Kako se razbira iz točke I44. prepisa zapisnika I. fakultetske sjednice od 9. i 10/XI 1905. (podastrta vis.[okoj] vladi 21/11 1905. br. 686 c)), iz točke VI. prepisa zapisnika III. fakultetske sjednice od 8./2 1906. (podastrta vis.[okoj] vladi 23/2 1906. br. 80.) i iz točke VI. prepisa IV. fakultetske sjednice od 20./3 1906. (podastrta vis.[okoj] vladi 31./3. 1906. br. 173.), podnio je bio učitelj matematike i fizike s mehanikom kr.[aljevske] šumarske akademije i profesor kr.[aljevske] realne gimnazije zagrebačke Dr Oton Kučera dne 7. studenoga 1905. molbu prof.[esorskom] zboru ovoga fakulteta, da bi ga on visokoj kr.[aljevskoj] vladi „predložio za učitelja astronomije u stegnutom opsegu“ „elemenata ove nauke“, t. j. „u opsegu pomoćne nauke za dublji studij prirodnih nauka, matematike i geografije, pak i za kasnije obučavanje astronomijskih partija u srednjim školama“. Iza kako je prof.[esorski] zbor ovu molbu u I. fakult.[etskoj] sjednici od 9. i 10. studenoga 1905. bio predao na izvješće najbližim stručnjacima, ~~predao~~ podnio je dne 14./11 1906 [treba ispraviti: 1905.] učitelj meteorologije i klimatologije kr.[aljevske] šum.[arske] akademije (i privatni docent meteorologije), prof. kr.[aljevske] realne gimnazije zagrebačke Dr Andrija Mohorovičić dekanatu molbu svoju na prof.[esorski] zbor, da bi ga on predložio vis.[okoj] kr.[aljevskoj] zem.[aljskoj] vladi, da mu ona „povjeri predavanja meteorologije i astronomije u mudroslovnom fakultetu“; ta je molba došla u pretres zajedno sa ~~slučenom~~ gornjom molbom D^{ra} Kučere u III. i IV. ovogod. [išnjoj] fakultetskoj sjednici.

Obje je molbe prof.[esorski] zbor na koncu svoga raspravljanja u IV. sjednici odbio s većinom od 9 glasova prema 8.

No pošto je prof. Dr I. Kršnjavi (a pridružila su mu se još 2 člana prof.[esorskog] zbora bezuvjetno, a 1 uvjetno) stavio svoje mnijenje u prilog molbi D^{ra} Kučere kao separadni *votum*, to mi je čast smjerno podastirati obje ove molbenice s naročitom primjedbom, da ih prof. [esorski] zbor vis.[okoj] vladi ne preporučuje, budući da se većina izjavila protiv njih.

Uvaži li ~~pak~~ ipak vis.[oka] vlada eventualno separadni prijedlog prof. Kršnjavoga, kojem su se pridružila još 3 profesora, to smjerno držim u suglasju sa votumom i separatnih predlagača a i mišljenjem I [2] cijeloga zbora, kako sam razabrao i kako se vidi iz sjedničkih zapisnika: da bi vis.[oka] vlada bud sama bud na posebni prijedlog prof.[esorskog] zbora blagoizvoljela točno označiti onaj „stegnuti opseg“, u kojem bi D^r Kučera imao predavati „počela astronomije“ kao učitelj „sve dotle, dok se ne ustroji (popuni) profesorska stolica, na kojoj će se znanstveno obrađivati ta struka“ (znanost).

[Žig s upisanim nadnevkom]

Dekanat mudroslovnoga fakulteta
kr. sveučilišta Franje Josipa I.
u Zagrebu *dne* 5/4 1906.

G. Manojlović (v. r.)

Na ovitku:

Visokoj [kraljevskoj zemaljskoj vladi]

Dekanat

izvješćuje o molbenicama D^{ra} O. Kučere i D^{ra} A. Mohorovičića za učiteljstvo astronomije (respective i meteorologije) u ovom fakultetu u svezi sa zapisnicima I., III. i IV. fakultetske sjednice.

4 priloga

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 178–1906, pp. 1–2; nacrt pisma dekana dr. Manojlovića, koji je ovjeren pečatom fakulteta i vlastoručnim potpisom dekana te opremljen nadnevkom i urudžbenim brojem.

Faksimil objavljen u: Tatjana Kren i Branko Hanžek, *Oton Kučera* (2013), pp. 139–140.

45. Dekret bana grofa Teodora Pejačevića kojim dr. Andriju Mohorovičića oslobađa „dužnosti ponovne habilitacije“ i podjeljuje mu ponovo *veniam legendi* iz meteorologije, 20. travnja 1906.

U gornjem desnom uglu unutar žiga:

Dekanat mudroslovnoga fakulteta
kr. sveučilišta u Zagrebu
Broj 251 Prim. 24/4 1906
GM [inicijali dekana]

Broj II-1235/1906

U Zagrebu, 20. travnja 1906.

Predmet: Mohorovičić Andrija dr.
riješenje dužnosti ponovne habilitacije
K br. 177 od 4/4 1906.

Dekanatu mudroslovnoga fakulteta
kr.[aljevskoga] sveučilišta Franje Josipa I.
u
Zagrebu

Povodom prijedloga profesorskoga zbora toga fakulteta od 20. ožujka 1906. nalazim tamošnjega docenta D^{ra} Andriju Mohorovičića riješiti dužnosti ponovne habilitacije te mu ponovo podijeliti *veniam legendi*.

To se tomu dekanatu znanja radi kao i za obavijest profesorskomu zboru i rečenom D^{ru} Mohorovičiću uz povrat privite njegove molbenice priopćuje.

G. T. Pejacsevich (v. r.)

Na rubu dopisano: 1 prilog

Izvor 1: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 251–1906, zaprimljeno 24. travnja 1906.

Izvor 2: *Digitalna zbirka ostavštine Andrije Mohorovičića* u Geofizičkom odsjeku Prirodoslovno-matematičkoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, košuljica predmeta br. II-1238, 20. travnja 1906., u Odjelu za bogoštovlje i nastavu Kraljevske zemaljske vlade, objavljena na mrežnoj adresi: <http://mohorovicic.gfz.hr/?documentIndex=1&docid=1916&page=0> (pristupljeno 14. lipnja 2018.)

Napomena: Transkripcija banskoga dekreta priređena je prema izvornom dokumentu u Arhivu Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

46. Obavijest dekana Mudroslovnoga fakulteta dr. Gavre Manojlovića dr. Andriji Mohorovičiću o dekretu bana Teodora Pejačevića 20. travnja 1906. kojim mu ponovo podjeljuje *veniam legendi* iz meteorologije, 26. travnja 1906.

Broj 251[–1906]

Veleučenomome gospodinu Dⁿⁱ Andriji Mohorovičiću,
profesoru kr.[aljevske] realne gimnazije zagrebačke
i docentu meteorologije ovoga fakulteta

Čast mi je uz povratak Vaše molbe obavijestiti Vas:

- 1) Prof.[esorski] zbor ovoga fakulteta u svojoj IV. sjednici 1905/6 od 20. ožujka 1906. na Vašu molbu, upravljenu N[jego]voj Preuzvišenosti gosp.[odinu] banu, od 16/3 1906., da Vam se „produlji *venia legendi*, ako postoji dvojba, da“ Vam „je ta povlasta prestala“, stvorio [je] ovaj zaključak:
„Profesorski zbor drži, da predavanja docenta kao učitelja na šumarskoj akademiji ne mogu nadomjestiti docentskih predavanja, jer su šumarska predavanja vezana sadržajem a i nižim stupnjem znanstvenosti za propisanu naučnu osnovu. Prema tomu drži, da je *venia legendi* Dⁿⁱ Mohorovičića utrnula, no ujedno zaključuje, da se ova molba preporuči N[jego]voj Preuzvišenosti tako, da mu se *venia legendi* nanovo podijeli bez novoga postupka habilitacionoga.“
- 2) Prema tome Vas je N[jego]va Preuzvišenost gosp.[odin] ban otpisom vis.[oke] kr.[aljevske] zem.[aljske] vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu, od 20. travnja 1906. br. II-1238 „riješila dužnosti ponovne habilitacije“ pa Vam je „ponovo podijelila *veniam legendi*“ iz meteorologije.

U žigu:

Dekanat mudroslovnoga fakulteta
kr. sveučilišta Franje Josipa I.
u Zagrebu dne 26/4 1906.

G. Manojlović (v. r.)

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 251–1906, 26. travnja 1906., autograf dekana dr. Gavre Manojlovića

47. **Odgovor predstojnika ili ovlaštenika Odjela za bogoštovje i nastavu, za bana Teodora Pejačevića, dekanu dr. Gavri Manojloviću na njegov dopis od 5. travnja 1906. o molbenicama za učiteljsko mjesto iz astronomije na Mudroslovnom fakultetu, 8. svibnja 1906.: odbija se otvoriti učiteljsko mjesto iz astronomije na Mudroslovnom fakultetu.**

U gornjem desnom uglu unutar žiga:

Dekanat mudrosl. fakulteta
Kr. sveučilišta u Zagrebu
Broj 293 Prim. 10/5 1906
GM (v.r.) [inicijali dekana]

BR. II-1237/1906

U Zagrebu, 8. svibnja 1906

Predmet D^r Kučera i Dr Mohorovičić,
molbenice za učiteljsko mjesto astronomije
K br. 178 od 5/4 1906

Dekanatu mudroslovnoga fakulteta
kralj.[evskoga] sveučilišta Franje Josipa I.
u

Zagrebu

Predloženi izvještaj glede molbenicâ učiteljâ šumarske akademije D^{ra} O. Kučere i D^{ra} A. Mohorovičića, za učiteljsko mjesto astronomije dotično meteorologije – uzima se na znanje, te se rečenom izvještaju priključene molbenice vraćaju u privitku.

Za bana
(potpis nečitak)

Dopisano na rubu:
4 priloga

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 293–1906.

Faksimil objavljen u: Tatjana Kren i Drago Špoljarić, „Kučerino djelovanje na Zagrebačkom sveučilištu“ (2008), p. 45; Tatjana Kren i Branko Hanžek, *Oton Kučera* (2013), p. 140.

48. Molba dekana dr. Đure Körblera da se četvorici eksternih učitelja, među njima i dr. Andriji Mohorovičiću, doznače nagrade za predavanja održana u zimskom poljeću akademske godine 1908./1909. na Kraljevskoj šumarskoj akademiji, 15. ožujka 1909.

Br. 103/1909

Predmet: Nagrade eksternim učiteljima
u kr.[aljevskoj] šumarskoj akademiji

Kr.[aljevskoj] z.[emaljskoj] vl.[adi],
[Odjelu za] b.[ogoštovje] i n.[astavu]

Zgb

Prema naredbi kr.[aljevske] zemaljske vlade, odjela za unutrašnje poslove od 30. rujna 1907. br. III a. 2908 i od 21. siječnja 1908. br. III. a. 2903/4 ex 1907 potpisani dekanat moli, da se doznače nagrade za predavanja u kr.[aljevskoj] šumarskoj akademiji u zimskom semestru 1908./9. ovim eksternim učiteljima:

1) dru Otonu Kučeri	K 600.-
2) dru Juliju Roraueru za četirisatno predavanje	K 532.-
3) dru Andriji Mohorovičiću	K 300.-
4) Franji Šandoru za petsatno predavanje	K 500.-

U Zagrebu 15. ožujka 1909.

Dr Đuro Körbler
o. g. dekan

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 103–1909. Autograf dekana dr. Đure Körblera, očito predložak za službeni dopis Kraljevskoj zemaljskoj vladi.

49. Nalog bana Pavla Raucha Kraljevskoj zemaljskoj blagajni u Zagrebu o isplati nagrada eksternim učiteljima za predavanja na Kraljevskoj šumarskoj akademiji održana u zimskom poljeću akademske godine 1908./1909. te priopćenje Dekanatu Mudroslovnoga fakulteta s priloženim obavjesnicama eksternim učiteljima, 15. travnja 1909.

Prijepis
Dekanat mudroslovnoga Fakulteta
Kr.[aljevske] sveučilišta u Zagrebu
Broj 103 Prim. 27./IV. 1909

Broj 6322/1909

U Zagrebu, dne 15. travnja 1909

Predmet: Šumarska akademija, nagrade eksternim učiteljima

Kralj.[aljevskoj] zemaljskoj blagajni
u

Zagrebu

Autonomni zemaljski proračun. Služba tekuća. Potreba redovna. Poglavlje IV. Odio za bogoštovlje i nastavu. Naslov 3/B. Šumarska akademija. Stavka 17./3 Nagrade za eksterne profesore i učitelje.

Nalaže se kr.[aljevskoj] zemaljskoj blagajni, da uz propisno biljegovane namire isplati, i to:

1. prof. Dru. Otonu Kučeri iznos od 600 K
2. prof. Dru. Juliju Roraueru iznos od 532 K
3. prof. Dru. Andriji Mohorovičiću iznos od 300 K
4. prof. Franji Šandoru iznos od 500 K
- ukupno 1932 K

jednu hiljadu devet stotina trideset dvije krune u ime nagrade za održavanje predavanja u šumarskoj akademiji u Zagrebu tečajem I. semestra 1908/9., pa da izdanu svotu naprijed navedenim načinom propisno zaračuna u izdatak.

Broj 6322/1909

U Zagrebu, dne 15. travnja 1909

Priopćuje se

Dekanatu mudroslovnoga fakulteta
kr.[aljevskog] sveučilišta Franje Josipa I.
u

Zagrebu

u rješenje tamošnjega izvještaja od 15. ožujka 1909. br. 103
znanja i daljega uredovanja radi s pozivom da privite
obavjesnice naslovniciima uruči.

[Ban] P. Rauch (v. r.)

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta], odgovor na br. 103–1909, primljeno 27. travnja 1909. Prijepis naloga bana Pavla Raucha s njegovim vlastoručnim potpisom.

50. Ocjena dr. Andrije Mohorovičića o disertaciji Stjepana Škreba, 1. listopada 1909.

Ocjena
radnje g. S.[tjepana] Škreba
„Upliv rotacije zemlje na gibanje atmosfere.“

Mnogi meteorolozi nastojali su posljednjih 70 godina da razjasne i strogo matematički izvedu zakone gibanja zraka (vjetra) koli za stalne vjetrove – pasate, i monsune, toli za promjenljive vjetrove u ciklonima i anticiklonima. Ni jedna od tih radnja nije uspjela, jer su jednim bile nejasne premise, a drugi, iza kako su izveli korektno temeljne jednadžbe, krivo su je [treba ispraviti: ih] upotrebili. Konačno se je počelo dvojiti i o korektnosti samih temeljnih jednadžbi.

Za to sam savjetovao g. Škrebu, da kritički proradi pojedine premise toga temeljnog zadatka u meteorologiji, te da najprije ispita upliv rotacije zemlje na tjelesa, koja se miču na njezinoj površini.

Priležea radnja pokazuje historički razvoj [2] pitanja od Halley-a do najnovije dobe posve iscrpivo, te pokazuje kod svakoga značajnijega pisca što je u njegovom radu dobra, a što loša. Najvažniji dio radnje je razvoj temeljnih jednadžbi za upliv rotacije zemlje na temelju Coriolis-ova zakona. Taj dio radnje izveden je majstorski, te pokazuje, da g. Škreb potpuno poznaje sve za rješitbu tog zadatka potrebite zakone i fizike i geodezije i matematičke analize.

Uporaba izvedenih temeljnih jednadžbi je posve korektna i objašnjuje mnogo toga, na sasma jednostavan način, o čemu su se meteorolozi dugo prepirali.

Tom će si radnjom steći g. Škreb velike zasluge za meteorologiju za to, što je konačno dokazao, da je temeljne zakone upliva rotacije zemlje već g. 1858. korektno izveo Ferrel, te da je od tada nastao zastoj u meteorologiji poglavito radi toga, što je način Ferrelove analize tako težak, da ga je malo njih razumjelo. I novije radnje Guldberga i Mohna, Sprunga i Fingera objasnio je pisac posve kritički i korektno.

U Zagrebu 1. listopada 1909.

Dr. A. Mohorovičić (v. r.)

Izvor: Samostalni list umetnut u molbu Stjepana Škreba Dekanatu Mudroslovnoga fakulteta, *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 399–1909, 30. rujna 1909., pp. 1–2.

50.1. Molba Stjepana Škreba Dekanatu Mudroslovnoga fakulteta Kraljevskoga sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu za pristupanje strogim ispitima, uz predan rukopis disertacije, 30. rujna 1909.

Sl.[avnom] Dekanatu!

Potpisani moli na temelju priležećih dokumenata dozvolu za polaganje strogih ispita na mudroslovnom fakultetu kr.[aljevskog] sveučilišta Franje Josipa I.

Prilaže:

- 1) Maturalnu svjedodžbu
- 2) Apsolutorij
- 3) Disertaciju pod naslovom „Upliv rotacije zemlje na gibanje atmosfere“.

U Zagrebu dne 29. rujna 1909.

Stjepan Škreb
profesor i asistent na meteorološkom
opservatoriju

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 399–1909.

51. Dopis bana Pavla Raucha Dekanatu Mudroslovnoga fakulteta 29. siječnja 1910.: popratni dopis uz carski dekret o imenovanju dr. Andrije Mohorovičića naslovnim izvanrednim sveučilišnim profesorom 29. prosinca 1909.

Br. 710/1910

U Zagrebu, dne 29. siječnja 1910

Predmet: Dr. Vrbanić, Dr. Košutić, Dr. Mohorovičić,
naslov izv. sveuč. prof.

Dekanatu Mudroslovnoga fakulteta Kralj.[evskoga] sveučilišta
Franje Josipa I

u Zagrebu

Njegovo cesarsko i kraljevsko-apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim rješenjem od 29. prosinca 1909 premilostivo podijeliti privatnom docentu Dru. Andriji Mohorovičiću naslov izvanrednoga sveučilišnog profesora.

Što se tomu dekanatu znanja radi priopćuje s pozivom, da priviti dekret naslovniku uruči.

1 prilog

[Ban] P.[avao] Rauch (v. r.)

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 80–1910, primljeno 1. veljače 1910. Daktilogram s vlastoručnim banovim potpisom.

52. Dopis dekana dr. Antuna Heinza dr. Andriji Mohorovičiću 2. veljače 1910.: popratni dopis uz dostavljanje carskoga dekreta o imenovanju dr. Andrije Mohorovičića naslovnim izvanrednim sveučilišnim profesorom 29. prosinca 1909. s čestitkom.

Br. 80–1910

Veleučenome gospodinu
izv. sveuč. prof. D^{ru} Andriji Mohorovičiću

Ovdje

Čast mi je dostaviti Vam priviti dekret o previšnjem odlikovanju i izraziti Vam tom prilikom srdačnu čestitku.

Zagreb, 2/II 1910

Heinz (v. r.)
o. g. dekan

Izvor: *Uručbeni zapisnik* [Mudroslovnoga fakulteta] 80–1910, s nadnevkom 2. veljače 1910. Autograf dekana dr. Antuna Heinza, očito predložak za službeni dopis dr. Andriji Mohorovičiću, ovjeren dekanovim potpisom.